DET FRANSKE SPROG

Michael Herslund ▪ Hanne Korzen ▪ Henning Nølke ▪ Finn Sørensen

Kapitel VIII,II. Den komplekse prædikation 2.

Michael Herslund og Hanne Korzen

2004

INDHOLD

IMPLIKATIVE KONSTRUKTIONER....3
0. Den implikative type....3
Eksplikativ og implikativ....3
Fællesled....5
Indlederen....9
Fællesleds pronominer....13
1. Relativsætninger....13
De traditionelle beskrivelser....14
To typer vildfarelser....21
Opsummering....23
En strukturel forskel?....25
Vores eget forslag til en opdeling....26
1.1 Typer af relativsætninger....32
1.2 Type A. relativsætninger: Additive....35
Deskriptive....36
Narrative....39
Ægte parentetiske....41
1.3 Type B. relativsætninger: Restriktive....42
Determinative....42
Demonstrative....46
Intensionelle....50
Superlativisk korrelat....56
1.4 En falsk type B....62
2. Konstruktioner med fællesled....66
2.1 Pronominelle sætninger....66
2.1.1 qui og celui qui....66
Qui og celui qui. Generelle problemer....68
Erstatningskonstruktioner....77
De enkelte konstruktioner....79
I. Relativsætningen som subjekt....79
II. Relativsætningen som subjektsprædikativ....85
III. Relativsætningen som objekt....85
IV. Relativsætningen som styrelse....89
Sammenfatning....93
Sammenligning af "identitetshypotesen" og hypotesen om den "dobbelte kompatibilitet" 95
2.1.2 où og là où....98
Indledende noter....98
Subjekt....107
Subjektsprædikativ....111
Objekt....112
Adverbial....118

Styrelse....120
Sammenfatning....123
2.1.3 ce qui, ce que, ce Præp quoi....125
Pseudokløvning....130
2.1.4 Uafhængige relativsætninger og præsentationsudtryk....134
C'est....136
Voilà/voici....140
C'est og voilà-konstruktionernes forhold til almindelige uafhængige relativsætninger og spørgeledsætninger: opsummering....144
Il y a....145
2.2 comme- og quand-sætninger....147
2.2.1 comme....148
Overensstemmelse....148
Sammenligning....150
Temporal relation....151
Kausal relation....152
Sammenligningssætninger med korrelat....154
Afrunding....156
2.2.2 quand....156
Relativsætning med tidsbetydning....158
3. Infinitte implikative konstruktioner....159
3.1 Relativsætning med infinitiv....159
Infinitivens funktion....159
Relativkonstruktioner: generel indledning....160
Uafhængige relativsætninger....163
Underordnede relativsætninger....168
Spørgende konstruktioner....170
Sammenfatning....172
3.2 Participium....172
Participiets to former....174
Participium som attributiv....175
Participium som frit prædikativ....177
Participiet som co-verbum....179
Co-verbets funktion og indhold....180
Co-verbets stilling....183
Flere co-verber....193
Participium 1. og 2....194
Konklusion om participiets to status....199

Se samlet bibliografi for kapitel VIII til slut i kapitel VIII,III. NB: i denne tekst er sidetallene korrigeret i forhold til den tidligere publicerede udgave af Kapitel VIII,II. I øvrigt er kapitlet uændret.

IMPLIKATIVE KONSTRUKTIONER

0. Den implikative type

Den implikative konstruktion bygger, som beskrevet i VIII, 3.1.2, på at undersætningen genoptager en størrelse, som rummes i oversætningen. Denne genoptagelse er af anaforisk natur, og den prototypiske implikative konstruktion er naturligvis relativsætningen:

Le village qu'on vient de traverser s'appelle Chaudefontaine.

Relativkonstruktionen bygger på en anaforisk relation mellem en antecedent i oversætningen og en konstituent i undersætningen (jf. Muller 1996a:20 ff.). Men det særegne ved relativsætningen er netop, at anaforen **samtidig** er den størrelse, der konstituerer strukturen som en ledsætning, med andre ord dens indleder eller konjunktional, som altså er et komplekst konjunktional, jf. VIII, 3.4. Man forstår derfor, hvorfor så mange sprog har strenge restriktioner på, hvad der kan indlede en relativsætning, jf. Keenan & Comrie (1977, 1979), og se Kapitel III, 3.2: Der er simpelthen tale om en generalisering af de begrænsninger, der kan hvile på forekomsten af anaforer, jf. Kapitel III, 3.2.2. På den anden side er et antecedent-anaforforhold hyppigt i alle mulige typer ledsætninger:

Eksplikativ
Julie$_i$ demande à Jean$_j$ qu'il$_j$ l$_i$'accompagne au zoo.

Implikativ
Julie$_i$ a acheté le parapluie qu'elle$_i$ avait trouvé au zoo.

Operatorsætning
Lorsqu'ils$_{i+j}$ sont arrivés au zoo, Julie$_i$ et Jean$_j$ ont trouvé les grilles fermées.

og det kan ligefrem være fremtvunget af hypotaksen, jf. Gross (1983) og VIII, 1.3. Men det afgørende er, at disse anaforer ikke er ansvarlige for hypotaksen.

Eksplikativ og implikativ

Forskellen mellem den eksplikative konstruktion og den implikative konstruktion med det komplekse konjunktional søges hos Guillaume[1] indfanget ved begreberne "nominalisation

1 Guillaume citeres fra Pierrard (1988:17 f.) og Boone (1994:30 f.). Begge bygger på *Leçons de linguistique de Gustave Guillaume, 1948-1949, série C. Grammaire particulière du français et grammaire générale (IV)*. Ed. Roch Valin, Québec, Presses de l'Université Laval et Paris, Klincksieck, 1973.

externe" og "nominalisation interne", som anskueliggøres ved illustrationer som de følgende, der skal forestille de to konstruktioners "tilblivelseshistorie":

1ère étape:	J'ai lu le livre.	
2ème étape:	*Externe*	Que j'ai lu le livre.
	Interne	Le livre que j'ai lu.
3ème étape:	*Externe*	Vous ignorez que j'ai lu le livre.
	Interne	Vous connaissez le livre que j'ai lu (Pierrard 1988:18)

Ved den "interne nominalisering" går man så at sige ind i udgangssætningen, som man udvider ved at lade et af de indeholdte sætningsled danne udgangspunkt for en nærmere meddelelse[2]. Herved fremkommer netop den ovenfor nævnte genoptagelse af en størrelse således, at den er repræsenteret såvel i over- som i ledsætning. Ved den "eksterne nominalisering" fungerer udgangsssætningen derimod som et "lukket land", en "færdig" struktur, der kombineres med en oversætning som en samlet blok[3]. Den "eksterne nominalisering" er her illustreret ved en kompletivsætning. Men det er værd at bemærke, at spørgebisætningen også tilhører denne kategori (se herom nedenfor).

Forskellen mellem de to konstruktionstyper illustreres yderligere ved eksempler som nedenstående. Følgende eksempel er tvetydigt, idet det kan analyseres enten som a. kompletivkonstruktion, eller som b. relativkonstruktion:

Je tiens à ce que Pierre sculpte.

a.	*Nominalisation externe*	a)	Pierre sculpte.
		a')	Que Pierre sculpte.
b.	*Nominalisation interne*	b)	Pierre sculpte quelque chose.
		b')	La chose que Pierre sculpte (Pierrard 1988:18)

2 I Guillaumes teori beskrives denne nominaliseringsproces som en proces, hvorved "le procès est saisi du dedans, en immanence", og den siges at operere "à l'intérieur de la phrase de base, à travers le détachement d'un de ses composants nominaux auquel le reste de la phrase est rapporté". Ved den nævnte operation ændres sætningen til et ""mot de discours" par le biais d'un composant nominal de la phrase même" (Pierrard 1988:17 f.).

3 I Guillaumes teori beskrives denne nominaliseringsproces som en proces, hvorved "le procès est saisi du dehors, en transcendance", og den siges at "fange" (*appréhender*) "la phrase dans sa totalité de l'extérieur". Ved denne proces ændres der intet ved udgangssætningen med hensyn til dens "état primitif de structure" (Pierrard 1988:17 f.).

Følgende a. og b.-eksempler indledes begge af eksistens-præsentativet *il y a*. Ved den "eksterne nominalisering" i a.-eksemplet præsenteres begivenheden 'Jean a rencontré une fille' i sin helhed som emnet for meddelelsen:

a. *Il y a **que Jean a rencontré une fille*** (Pierrard 1988:20)

b., der er et eksempel på "intern nominalisering", kan derimod siges at handle om *Jean*, som der derefter udsiges noget nærmere om:

b. *Il y a **Jean** qui a rencontré une fille* (ib.)

Inspireret af Fuchs & Milner (1979), taler Pierrard om "thématisation globale" i forbindelse med kompletivkonstruktioner som a., hvorimod relativkonstruktioner som b. karakteriseres ved begrebet "thématisation partielle".

Fællesled

Konstruktionen med antecedent og en anafor, som samtidig er indleder af undersætningen, udgør den ene hovedtype af den implikative hypotakse. I den anden hovedtype er antecedent og anafor smeltet sammen i samme komplekse, pronominelle indleder af undersætningen ("fællesled", Diderichsen 1946:208 ff.[4], "iboende korrelat", Togeby 1965:238 ff.):

a. *Je choisis **qui** je veux.*
b. *Je sors **quand** je veux.*
c. *J'habite **où** je veux.*

I disse konstruktioner udfylder indlederen en ledfunktion både i over- og undersætning: I a. er *qui* samtidig O i oversætningen og i undersætningen; i b. er *quand* tidsadverbial i både over- og undersætning, og i c. er *où* A_{lok} i både over- og undersætning. Men da *qui, quand* og *où* samtidig er indledere af deres respektive ledsætninger, bliver det hele ledsætningen, der kommer til at udfylde relationen som O i a., som tidsadverbial i b. og som A_{lok} i c. Denne situation med fællesled kan illustreres således:

$[_1$ Je choisis $[_2$ qui $]_1$ je veux $]_2$[5]

---

4 Det skal dog bemærkes, at Diderichsen bruger termen 'fællesled' generelt om antecedent + anafor i den implikative konstruktion ligegyldigt, om de udtrykkes hver for sig, i én størrelse, eller om anaforen lades uudtrykt, som det er almindeligt i danske relativkonstruktioner: *Giv mig den blyant ___ du skriver med ___*, jf. Hansen (1998:11). Når vi i det følgende bruger termen, går den kun på de situationer, hvor der rent faktisk er et "fælles led", altså i forbindelse med såkaldte uafhængige relativsætninger.

5 Denne lidt ejendommelige struktur, hvor en størrelse på én gang optræder i to sætninger, dvs. hvor to sætningsafgrænsende parenteser overlapper hinanden, har en parallel i fonologien i de såkaldte ambisyllabiske

eller:

Je choisis ___*o*
↑
qui
↓
___*o je veux.*

Fællesleddets dobbelte funktion kommer klart til udtryk, hvor det ikke har samme funktion i over- og undersætning, klarest hvor undersætningen er styrelse for en præposition:

> *Son père (...) clame à* ***qui*** *veut l'entendre que sa fille est la plus belle* (Mourad *Princesse* 42)

For i sådanne tilfælde er strukturen:

> *[$_1$Son père (...) clame à [$_2$ qui]$_1$ veut l'entendre]$_2$ que sa fille est la plus belle*.

Son père clame à ___$_A$
↑
qui
↓
___*s veut l'entendre ...*

Indlederens dobbelte natur kommer også undertiden eksplicit frem i, hvad der kan ligne regulære relativkonstruktioner med antecedent og anafor, nemlig i de sammensatte indledere *ce qui, ce que, ce à/de quoi*:

Je choisis ___*o*
↑
ce que
↓
___*o je veux.*

Men der er gode argumenter for at behandle dem som enheder og dermed sådanne sætninger som implikative konstruktioner med fællesled, jf. Korzen (1973a, 1986, 2002), FG 65, Muller (1989), Pierrard (1988, 1993, 1996); om grammatikaliseringen af disse størrelser, se Larsen (2001:147-162). En grund til at behandle dem som enheder er, at de klart optræder som enheder i

---

konsonanter, dvs. konsonanter hvis tilhørsforhold til foregående eller følgende stavelse ikke kan afgøres. Sådanne konsonanter har man i dansk efter kort vokal, for eksempel *skubbe* [[$_1$sgå[$_2$b]$_1$ə]$_2$].

den eksplikative hypotakse, som den implikative konstruktion af og til kan være svær at skelne fra, jf. VIII, 4.3:

Eksplikativ

Je ne sais pas { ***ce que*** *je veux.* / ***qui*** *je veux.*

Implikativ

Je ne reçois pas { ***ce que*** *je veux.* / ***qui*** *je veux.*

En anden grund til at fastholde en enhedsanalyse er, at mens *celui*, etc. ofte er anaforisk, dvs. genoptager noget foregående, jf. 1.3 nedenfor, så er *ce* det aldrig i disse forbindelser, bortset fra de tilfælde, hvor en *ce qui/que*-sætning genoptager en sætning eller en sætningsagtig størrelse, og *ce qui/que* kan derfor regnes for enheder (jf. Pierrard 1993): *ce* er i disse kombinationer snarere end en antecedent i en relativkonstruktion et determinativ, som tjener til at nominalisere en relativsætning. Denne nominaliserede relativsætning kan så genoptage en sætning eller en sætningsagtig størrelse på den måde, som syntagmer med demonstrativ artikel nu genoptager på, se Kapitel VI, 5.2:

> *Comme il se coiffe le chef d'un casque, je suis obligé de l'examiner de près,* ***ce qui*** *achève de m'écoeurer* (Gary *Danse* 269)

Togeby (1982a:342 ff.) ser dog i sådanne konstruktioner et argument for at analysere *ce qui/que* som regulære relativkonstruktioner med *ce* som korrelat, navnlig fordi *ce* ikke behøver gentages ved sideordning af flere ledsætninger:

> *dans le roman policier le récit explore peu à peu les événements antérieurs à celui par lequel il commence,* ***ce qui*** *peut déconcerter certains, mais* ***qui*** *est tout à fait naturel* (Butor, cit. Togeby 1982a:342)

Ved at antage en enhedsanalyse for *ce qui*, etc. får man også samme struktur, hvadenten der henvises til person (*qui*) eller ikke-person (*ce qui*, etc.). Det skal dog bemærkes, at anvendelsen af *qui* som fællesled er meget begrænset på moderne fransk, jf. 2.1.1 nedenfor.

I den traditionelle analyse af konstruktionerne med fællesled tildeles ledsætningen som regel uden videre en selvstændig ledfunktion, sådan at ledsætningerne i ovennævnte implikative konstruktioner (*Je ne reçois pas* ***ce que/qui*** *je veux*) analyseres som objekt, uden at man ekspliciterer den dobbelte udfyldning, som netop er det karakteristiske for denne specielle konstruktionstype. Herved sidestilles den med den eksplikative konstruktion, bliver praktisk

taget uskelnelig fra denne, idet den eneste forskel mellem de to typer kommer til at bestå i en semantisk nuanceforskel på de styrende verber. Det turde dog ud fra ovenstående beskrivelse være klart, at der er tale om to fundamentalt forskellige konstruktionstyper, som er resultatet af henholdsvis en "intern" og en "ekstern" nominalisering. Forskellen mellem disse typer kan yderligere illustreres ved følgende a. og b. eksempler. I a., som er en relativkonstruktion, hvor *que*, ud over at fungere som forbinder, har en selvstændig ledfunktion i relativsætningen, beskrives begrebet 'impression' som "deltager" i to situationer udtrykt i henholdsvis over- og ledsætning, 'Marcel a fait une certaine impression sur eux' + 'ils parlent de cette impression':

a. *Ils ont parlé de l'impression$_i$* ***que***$_i$ *Marcel leur a faite* (FG 55)

I b., som er en kompletivkonstruktion, hvor *que* fungerer som en ren forbinder, udtrykker ledsætningen et sagforhold, der betegner indhold i forhold til den styrende størrelse (i dette tilfælde substantivet *impression*), idet den beskriver hvad dette 'indtryk' går ud på, jf. analysen i VIII, 4.1.6:

b. *J'ai l'impression que Marcel a écrit* (FG 55)

Skønt de ledsætninger der er indeholdt i a. og b., begge knytter sig beskrivende til *l'impression*, gør de det altså på vidt forskellig måde, jf. også følgende eksempler:

le sentiment ***qu'****elle avait éprouvé de n'être pas vraiment acceptée* (Gallo *Rois* 445)

Mais elle avait le sentiment ***que*** *la gangrène gagnait, que l'argent s'infiltrait partout* (Gallo *Rois* 458)

Forskellen mellem relativsætningerne med fællesled og spørgeledsætningerne er helt parallel med den forskel, der er mellem ovennævnte a. og b. eksempler. I nedenstående a. konstruktion (med fællesled), der betegner overensstemmelse mellem 'den jeg modtager' og 'den jeg ønsker at modtage', er der igen tale om den samme deltager i de to situationer, der udtrykkes ved henholdsvis over- og ledsætning. Denne deltager udgør emnet for meddelelsen (jf. Fuchs & Milner 1979 citeret ovenfor):

a. *Je reçois* ***qui*** *je veux.*

I b. eksemplet (med spørgeledsætning) udtrykker ledsætningen derimod indhold i forhold til det styrende verbal, idet den udtrykker, hvad spørgsmålet eller tvivlen går ud på:

b. *Je ne sais pas qui je veux recevoir.*

I forbindelse med den implikative konstruktion er det den dobbelte udfyldning af en ledfunktion i oversætningen – et pronomen, som samtidig er indleder af en ledsætning – der er ansvarlig for

undersætningens fortolkning som noget tingsligt over for spørgesætningens karakter af noget propositionelt. Den implikative sætnings karakter af tingslighed kommer klart frem i tilfælde som følgende:

> *Le roi obtient* ***ce qu'****il désire:* ***la paix*** *(...) Il accorde, en échange, à Charles* ***ce qu'****il demande:* ***les villes de la Somme*** (Soisson *Charles* 144)

Også konstruktioner med *quand* og *comme*, som traditionelt kategoriseres som adverbielle ledsætninger, kan med fordel beskrives som implikative konstruktioner, altså som en slags uafhængige relativsætninger, som det også foreslås af Togeby (1965:238 ff.):

Je sors ___$_{Adv}$
↑
quand
↓
___$_{Adv}$ *je veux.*

Alle disse "uafhængige relativsætninger" behandles videre i 2. nedenfor.

Indlederen

Den ene hovedtype af implikativ hypotakse, den eksplicitte struktur med antecedent og anafor:

> *... N ... qui/que ...*

kan analyseres på to forskellige måder. Ifølge den ene, a., er relativet en ren indleder, et konjunktional, og ledsætningen rummer en tom position (anaforen). Ifølge den anden, b., er relativindlederen et komplekst konjunktional, som i sig forener en indleder og et pronomen, jf. VIII, 3.4:

a. ... N_i ... *qui/que* ... e_i ...
b. ... N_i ... qui_i/que_i ...

En struktur som a., men med den tomme plads udfyldt af et pronomen finder man i mange sprog, for eksempel moderne hebraisk (Keenan 1985:146):

> *Ha-sarim* ***she*** *-ha-nasi shalax* ***otam*** *la-mitsraim.*
> ministrene Konj præsidenten sendte dem til Egypten
> 'Ministrene som præsidenten sendte til Egypten'

og den er ikke ukendt i (gengivelsen af) substandard fransk, jf. Sandfelds "universal-relativ" (1936:175 f.) og Guiraud (1965, 1966):

*Ceux **que** les malheurs des autres **les** amuse* (Guiraud 1965:45)

*Toutes les deux, elles criaient comme des cochons **qu'**on va **les** saigner* (Cohen *Mangeclous* 198)

*Il y a aussi un Anglais **qu'**on **lui** fait un tas de supplices* (Lavedan, cit. Sandfeld 1936:176)

I sprog af denne type er der oftest ikke noget udtrykt pronomen, hvis den tomme plads er subjektets:

*Ha-ish **she** -Ø mahir oti.*
manden Konj Ø kender mig
'Manden der kender mig'

Således også på folkeligt fransk (Guiraud 1965:44):

*Dimanche **que** vient je lui écris ma carte.*

En variant af denne relativmodel er det, man finder på dansk, hvor relativsætninger indledes af konjunktionen *som* fulgt af en tom plads i relativsætningen:

*Ministrene **som** præsidenten sendte ___ til Egypten.*

Konjunktionen kan selv udelades:

*Ministrene **Ø** præsidenten sendte ___ til Egypten.*

Men et subjekt kan ikke lades uudtrykt, og dets plads må derfor udfyldes af et *der*:

*Manden **som** ___ kender alle.*
*Manden **Ø** **der** kender alle.*

Nogle mener nu, at også fransk skal analyseres på denne måde, med *qui/que* som en ren indleder, lige som for eksempel italiensk, hvis ene relativ *che* analyseres som konjunktional af Schmitt Jensen (1970:9 ff.), Bach & Schmitt Jensen (1990:48). For sådanne analyser af fransk, se Gross (1968:122 ff.), Moreau (1971), Kayne (1977:19), Muller (1989), Godard (1992:80 ff.):

*Les ministres **que** le président ___ a envoyés en Egypte.*

Formen *qui*, når anaforen er subjekt i relativsætningen forklares så som en morfofonemisk variant af *que*, når indlederen står umiddelbart foran det finitte verbal (dvs. makroordet, jf. Kapitel I, 5.3), ikke som en kasusform (jf. Moreau 1971:86):

L'homme ***que*** → ***qui*** *me connaît.*

Udgangspunktet for denne beskrivelse af fransk er naturligvis den formelle identitet mellem relativet *que* og konjunktionen *que*. Og et argument for analysen er sætningsknuder som følgende, hvor *qui* tilsyneladende fungerer som konjunktion (jf. Moreau 1971):

L'homme ***que*** *je crois* ***qui*** *est venu.*

og hvor formen *qui* altså skulle fremtvinges af positionen lige foran det finitte verbal. Se videre om sætningsknude VIII, 7.4. Når analysen alligevel forekommer kunstig, er det fordi *que* i relativ anvendelse indgår i et ret udbygget paradigme af former med *qui*, Præp *qui, quoi, lequel* og *dont*, som der er al mulig grund til at karakterisere som et pronominelt paradigme, dvs. kasusformer af ét relativt pronomen, jf. Togeby (1982a:446 f.[6]) og følgende opstilling:

Pronomen:				
Personligt	*il*	*le*	*lui/y*	*en*
Relativt	*qui*	*que*	*à qui/où*	*dont*
			à quoi/auquel	*duquel*

Der er således god grund til at antage, at indlederne af relativsætninger på fransk er kombinationer af en indleder *qu-* og et pronominelt element, altså analysen i b. ovenfor, og i grunden den traditionelle analyse. Men der er også grund til at påpege, at det opstillede paradigme for så vidt afspejler Keenan & Comrie (1977)'s hierarki over de positioner, der kan relativeres:

Subjekt > Objekt > Præpositionelt objekt > Possessor

som pronominets former bliver mere og mere komplekse, efterhånden som man kommer ned i hierarkiet. For at relativere et Præpositionelt objekt, et A_{neu} for eksempel, eller en Possessor, må man ty til ganske tunge og sammensatte pronominelle former:

Les problèmes ***auxquels*** *il n'avait plus pensé ...*

Les problèmes à la solution ***desquels*** *il avait consacré une grande partie de sa vie ...*

---

6 Togeby regner dog konjunktionen *que* for en kasusform af dette pronomen, altså omvendt den ovenfor omtalte analyse.

mens man i "de øvre lag" af hierarkiet, subjekt og objekt, kan nøjes med de simple former *qui* og *que*. Så Keenan & Comries hierarki har også en vis værdi ved beskrivelsen af fransk, for så vidt som de almindeligste relativer er subjekt og objekt, *qui* og *que*. Som diskuteret i Kapitel III, 5.1.2, mener visse lingvister som Fox (1987) og Du Bois (1987) dog, at hierarkiet snarere bygger på den grundlæggende parallelisme mellem intransitivt subjekt og objekt (jf. også Keenan 1985:159), hvilket understøttes af optælling i en narrativ tekst, jf. Kapitel III, 5.1.2, Daudets *La mule du pape*, hvor forekomsterne af relativpronominer er:

S_i	**O**	**S_t**	**Andet**
16	16	7	7

En optælling i en ikke-narrativ tekst af omkring samme længde, Georges Haldas, *La Serbie et l'Occident* (*Serbes* 73-89), giver dog lidt andre tal:

S_i	**O**	**S_t**	**Andet**
18	30	30	27

Det man dog umiddelbart kan se ved at sammenligne de to, er, at der er en knusende overvægt af relativpronominer med subjektfunktion: 71 over for 46 som objekt og 34 med alle andre funktioner. Så også i den forstand virker hierarkiet på fransk, idet det forudsiger overvægt af subjektrelativer med objektrelativer på andenpladsen.

Et direkte argument for analysen af relativindlederne som kasusformer af ét indlederpronomen er for eksempel, at de restriktioner, der hviler på relativet *dont*, reproducerer de restriktioner, der ligger på det personlige pronomen *en*.

Anvendelsen af *dont* er nemlig underlagt den samme restriktion, som påhviler *en*, at *dont* ikke kan være underordnet led i et præpositionssyntagme:

> *****La fille **dont** on parle souvent du petit chien ___ repasse cet après-midi.*
> *****On **en** parle souvent du petit chien ___.*

Denne restriktion ophæves dog, hvis der er tale om et partitivt forhold, jf. Kapitel III, 9.2.2:

> *Les plus graves défaillances se manifestent dans l'armée grecque **dont** la plupart des officiers ___ sont restés royalistes* (Miquel *Guerre* 508)
>
> *Elle était gérée (...) par la* Jewish Colonisation Association ***dont** l'Alliance israélite universelle possédait 40% des parts* ___ (Miquel *Guerre* 512)

Men faktisk også i andre tilfælde, hvor relationen lige som ved de relationelle substantiver bliver "gennemsigtig" eller transitiv i den logiske forstand:

ou tant d'autres encore ***dont*** *Vecchini conservait les originaux des reçus* ___ (Gallo *Rois* 356)

Det transitive ved relationen er i dette tilfælde, at *dont* kan springe *les originaux* over for at knytte sig til *des reçus* (*d'autres dont Vecchini conservait (les originaux de) les reçus* ___), lige som det i sidste eksempel ovenfor kan ignorere *la plupart* (*l'armée dont (la plupart de) les officiers* ___).

Fællesleds pronominer

Delvis de samme pronominer forekommer i den anden hovedtype af implikativ hypotakse, fællesledkonstruktionen. Eftersom der her ikke er nogen antecedent, der giver oplysninger om leksikalske træk som [± Animeret] og [± Human], er det disse træk, der realiseres ved andre oppositioner end i relativsystemet (jf. Bonnard 1961)[7]:

	[+ Human]	**[– Animeret]**
S/O	*qui*	*ce qui/que*
Præp ___	*qui*	*ce ___ quoi*
		où

Det pronominelle system er her det samme som det, man finder i den eksplikative konstruktion, altså i spørgeledsætningerne, jf. VIII, 3.4 og 4.3. De to sætningstyper adskiller sig dog på ét punkt fra hinanden i deres indlederpronominer. Hvis en [– Anim] indleder nemlig styres af præposition, indføjes et *ce* i den implikative konstruktion (jf. Togeby 1982a:496), men ikke i den eksplikative, jf. VIII, 4.3:

Eksplikativ
*[Je ne sais pas [****à quoi*** *vous faites allusion]]*

Implikativ
[$_1$*Je déteste [*$_2$***ce à quoi***]*$_1$ *vous faites allusion]*$_2$

1. Relativsætninger

Relativsætninger er ledsætninger, altså finitte strukturer, som indgår som led i nominalsyntagmer på linje med adjektiviske led, dvs. som attributiver (nominale modifikatorer) eller som appositioner. Relativsætninger kan derfor sideordnes med andre typer attributiver eller appositioner:

7 Det simple *que*, som "burde" være det systematiske modstykke til *qui* i dette system, men som dog aldrig har været meget udbredt i fællesledskonstruktioner på fransk, overlever i faste udtryk som *Advienne* ***que*** *pourra, Coûte* ***que*** *coûte*.

comment faire confiance à des gens ***venus*** *de la ville et* ***qu'****on n'a jamais vus?* (Mourad *Princesse* 372)

quelque tante ***anonyme*** *et* ***dont*** *on n'évoquait le nom que pour parler des femmes restées sans mari après l'hécatombe masculine de la dernière guerre* (Makine *Testament* 14)

Man regner gerne med en grundlæggende skelnen mellem to typer relativsætninger, som traditionelt kaldes **restriktive** og **parentetiske**, hvoraf den første regnes for attributivled og den anden for apposition. Det er dog velkendt, at der er store problemer med præcist at holde typerne ude fra hinanden. Vi vil her først præsentere de traditionelle beskrivelser og dernæst give vores eget bud på en opdeling.

De traditionelle beskrivelser

Forskellen mellem restriktive og parentetiske relativsætninger illustreres af prototypiske konstruktioner som nedenstående a. og b. eksempler fra Kleiber (1987):

a. **Restriktiv:**
Les Alsaciens qui boivent de la bière sont obèses.

b. **Parentetisk:**
Les Alsaciens, qui boivent de la bière, sont obèses.

Disse to typer karakteriseres i de forskellige arbejder[8] om relativsætninger ved en række syntaktiske, semantiske og prosodiske træk[9]. Nogle af de mest karakteristiske blandt de forskelle, der omtales er følgende:

1° Mens korrelat + restriktiv relativsætning udgør én sammenhængende rytmegruppe, er den parentetiske relativsætning adskilt fra sit korrelat ved en pause (i skriften ofte markeret ved et komma, jf. Touratier 1980:268 ff.) og udtalt med en særlig "parentetisk intonation" (jf. Touratier 1980:265 ff. og Nølke 1996:320 f.)[10]. Ofte tildeler man den

8 Det må understreges, at det (hvilket fremgår klart af blandt andet Prebensen & Spang-Hanssen 1977:53 og Kleiber 1987) drejer sig om en *ekstremt* omfattende litteratur. Dette skyldes naturligvis især, at relativkonstruktioner (eller relativlignende konstruktioner) findes på de fleste af verdens sprog. Holder man sig udelukkende til de franske relativsætninger, konstaterer man dog også, at de har været genstand for talrige behandlinger lige fra Port-Royal grammatikken og logikken og frem til nyeste tid.

9 Nogle af disse er mere eller mindre universelle, hvorimod andre er specifikke for fransk (jf. Kleiber 1987:18).

10 Dette kriterium, der kunne forekomme usikkert ikke mindst på grund af kommaets tendens til at forsvinde, ophøjes i Kleiber (1987) til at være hovedkriteriet for inddelingen af relativsætninger i restriktive ("construction intégrée") og parentetiske ("construction détachée"). Alene den mulighed der er for komma og parentetisk intonation, angiver ifølge

restriktive relativsætning funktion af attributivled, hvorimod den parentetiske regnes for at være en apposition. Denne analyse ligger også til grund for Wilmet (2003), der dog foreslår en ny terminologi: ”Les sous-phrases pronominales se subdivisent en déterminatives (l’antécédent forme avec elles un GN) et en prédicatives (l’antécédent reçoit d’elles un apposition” (2003:205).

2º Den restriktive relativsætning indskrænker korrelatets ekstension, hvorimod den parentetiske relativsætning knytter sig til et korrelat, der allerede er ekstensionelt fastlagt. Således indskrænker relativsætningen i a. mængden af folk fra Alsace, hvorom prædikatet *être obèse* er sandt, til den undergruppe, der drikker øl. I b. hævdes det nævnte prædikat derimod at gælde for *alle* folk fra Alsace[11].

3º Som følge af 2º vil visse korrelatstyper næsten være forudbestemt til at konstrueres med en parentetisk relativsætning. Det gælder blandt andet for personlige pronominer, substantivsyntagmer indledt af personlig artikel, proprier, jf. for eksempel Sandfeld (1936:250 f.), Touratier (1980:277 ff.) og Eriksson (1993:216 ff.), mens andre vil være forudbestemt til at konstrueres med en restriktiv relativsætning. Det gælder blandt andet demonstrativer som *celui, celle, cela* eller indefinitte pronominer som *quelqu'un*, jf. Eriksson (1993:216 ff.). Wilmet (2003) kritiserer Kleiber for kritikløst at have tilsluttet sig Port Royal-grammatikernes analyse af proprier: ”En stipulant que le ”nom propre non articulé” ne se laisse ”suivre que d’une appositive”, on prend les choses à l’envers. C’est la déterminative qui démultiplie l’extension individuelle du nom propre et oblige à marquer l’extensivité, donc à mettre un quantifiant: p.ex. (…) *Le Paris* qui *est la plus grande ville d’Europe n’a que peu de ressemblance avec son homonyme du Texas*” (2003:210)

4º Den parentetiske relativsætning kendetegnes ved muligheden for at indsætte forskellige typer sætningsadverbialer, som er direkte knyttet til taler[12], adverbialer, som ellers kun plejer at forekomme i hovedsætninger:

Kleiber, at der er tale om to konstruktioner, der også er forskellige i overfladen.

11 Som Kleiber (1987:14 ff. og 44 ff.) gør opmærksom på, udtrykkes dette forhold i litteraturen på (mindst) 3 forskellige måder: 1º Définition en termes d'*extension du concept* (en "modernisering" af Port-Royals *étendue de l'idée*). 2º Définition en termes de *classe/sous-classe*. 3º Définition en termes d'*identification du référent*. Disse definitioner synes at ligge meget tæt op ad hinanden, men Kleiber fremfører, at de passer mere eller mindre godt ud fra, om korrelatet er specifikt eller generisk, ental eller flertal, bestemt eller ubestemt, eller om relativsætningen er "spécifiant" (dvs. er spatio-temporalt forankret: *Il y a des singes qui ont été attrapés hier soir* (Kleiber 1987:41)) eller "non spécifiant" (dvs. giver en generel beskrivelse: *Il y a des singes qui sont gros* (ib.)).

12 Jf. Nølke (1994:185): "une unité à portée à la perspective 'énoncé', 'énonciation' ou 'forme' est toujours associée à un locuteur virtuel, dans le cas canonique à l_0."

Les Alsaciens qui, {curieusement, malheureusement, franchement, vraisemblablement, dit-on, comme on sait}, boivent de la bière sont obèses (Kleiber 1987:20)

Les Alsaciens qui, {d'ailleurs, donc, cependant}, boivent de la bière sont obèses.

Sådanne adverbialer kan ikke forekomme i den restriktive relativsætning, som ikke på denne måde er autonom i forhold til oversætningen[13].

5º Den parentetiske relativsætnings autonomi i forhold til oversætningen viser sig ved, at den ofte indgår i, hvad Kleiber (1987:134) karakteriserer som "une relation circonstancielle" med oversætningen. Det er velkendt, at den parentetiske relativsætning ofte udtrykker årsag, hvilket b.-eksemplet ovenfor udmærket illustrerer (alsacernes øldrikkeri vil let blive opfattet som årsagen til deres fedme). Men Kleiber understreger, at relationen mellem de to sætninger også kan være "une relation de postériorité temporelle":

Je lui tendis un verre de cognac qu'elle avala d'une traite (Castillo, cit. Eriksson 1990:137)

6º I modsætning til, hvad der gælder for oversætning + restriktiv relativsætning, er oversætningens sandhedsbetingelser uafhængige af den parentetiske relativsætning (jf. Kleiber 1987:12 og 42). Således vil det i forbindelse med b. konstruktionen være muligt at verificere alsacernes fedme, uanset om det er sandt, de drikker øl eller ej.

7º Den parentetiske relativsætning skulle i modsætning til den restriktive kunne omskrives til en hovedsætning, der er sideordnet med oversætningen[14]. En sådan parafrasemulighed skulle afsløre, at relativsætning og oversætning betydningsmæssigt befinder sig på samme niveau:

Les Alsaciens boivent de la bière et les Alsaciens sont obèses (Kleiber 1987:21)

Les Alsaciens, et ils boivent de la bière, sont obèses (ib.)

---

13 Touratier (1980:284 ff.) giver dog eksempler på sådanne adverbialer i restriktive relativsætninger, så heller ikke her synes distinktionen at være knivskarp.

14 Denne parafrasemulighed har lige siden Port-Royals tid hyppigt været brugt til at argumentere for, at en relativsætning var parentetisk (jf. Touratier 1980:251 f., Kleiber 1987:21), og den blev sat i system i transformationsgrammatikken, hvor den mest udbredte hypotese om parentetiske relativsætningers struktur i 70'ernes arbejder ligefrem lod disse være sideordnede hovedsætninger i dybdestrukturen (jf. Thompson 1971, cit. Prebensen & Spang-Hanssen 1977:38).

8º Som det vil blive ekspliciteret i 1.1. nedenfor, er den anaforiske relation, som etableres mellem korrelat og relativpronomen i konstruktioner med parentetiske relativsætninger, en simpel anaforisk relation, hvor korrelatet er antecedent og det relative pronomen fungerer som anafor. Ovennævnte b.-eksempel svarer således til parafrasen:

b'. ***Les Alsaciens*** *sont obèses.* ***Ils*** *boivent de la bière.*

Ved den restriktive konstruktion er der så at sige vendt op og ned på dette forhold, sådan at a.-eksemplets betydning bedst illustreres ved en parafrase, hvor relativpronominet omskrives til et ubestemt, introducerende nominalsyntagme, og korrelatet til et bestemt, genoptagende nominalsyntagme (jf. Prebensen & Spang-Hanssen 1977:55; se endvidere 1.1. nedenfor):

a'. ***Certains Alsaciens*** *boivent de la bière.* ***Ces Alsaciens*** *sont obèses.*

Mange grammatikere har i tidens løb benyttet sig af omskrivningstests som b'. Men det er først Prebensen og Spang-Hanssen, der i deres banebrydende arbejde fra 1977 har foreslået en systematisk beskrivelse af de to konstruktionstyper ud fra parafrasemuligheder som de ovennævnte, jf. også Prebensen (1990).

Anvendelsen af 1º - 8º på prototypiske konstruktioner som a. og b. virker umiddelbart ret uproblematisk. De to typer svarer forskelligt på alle 8 tests. Det klare billede forstyrres imidlertid, så snart man kommer uden for de prototypiske tilfælde. Det viser sig da, at mange relativkonstruktioner kun deler visse træk med den ene eller den anden prototype.

Ad 1º:
Hvad kommaet (og dermed i mange tilfælde også intonationen[15]) angår, er det velkendt, at dette kriterium er yderst usikkert. Anvendelsen af komma eller ej (eller med andre ord distinktionen mellem attributivled og apposition) synes ikke at svare til modsætningen mellem restriktiv og parentetisk, undtagen forsåvidt appositioner kun kan have parentetisk betydning. Derimod svarer distinktionen mellem attributivled og apposition tilsyneladende godt til forskellen mellem væsentlige og uvæsentlige adled, dvs. henholdsvis led der er stærkt integreret i sætningens logiske struktur og led der ikke er det (jf. Prebensen & Spang-Hanssen 1977:187[16]). Dette illustreres godt ved følgende eksempel, hvor anvendelsen af komma (og et hertil svarende

15 Prebensen & Spang-Hanssen (1977:187 f.), der har undersøgt anvendelsen af komma foran relativsætninger, siger: "Vi har ikke studeret intonationen nærmere, men man kan vel antage, at de fleste franskmænd sætter komma i nominalsyntagmer nogenlunde i overensstemmelse med deres fornemmelse for pauser."

16 Prebensen og Spang-Hanssen, der har foretaget en statistisk undersøgelse, kommer frem til, "at der i de fleste tilfælde ikke sættes komma foran parentetiske relativsætninger, modsat hvad grammatikerne siger. Komma sættes kun regelmæssigt foran ikke-væsentlige, appositionelle relativsætninger, men dog også foran andre parentetiske sætninger i

intonationsbrud) ville være højst malplaceret i forbindelse med den ellers tydeligvis parentetiske relativsætning:

> *ils appartenaient à l'aristocratie de l'endroit et haïssaient leur bru qui s'était mariée sans dot* (Aymé, cit. Prebensen & Spang-Hanssen 1977:189)

Ad 2º og 6º:
Med hensyn til den restriktive relativsætnings indvirkning på korrelatets ekstension, forekommer den indskrænkende virkning klar i tilfælde som den ovenstående a. konstruktion, hvor korrelatet har en bestemt artikel, som klart legitimeres af relativsætningen. En almindelig måde at beskrive forskellen mellem de to typer på er da også at sige, at den parentetiske har hele nominalsyntagmet som korrelat, mens den restriktive kun har syntagmets leksikalske kerne som korrelat og derfor fastlægger dennes ekstension ved den artikel, der indføres af relativsætningen, et problem som behandles videre nedenfor.

Så snart man går over til konstruktioner med ubestemt artikel, bliver det imidlertid langt vanskeligere at afgøre, om der er tale om en indskrænkning eller ej (og dermed også at tage stilling til problemet vedrørende oversætningens sandhedsbetingelser). Der hersker således stor uenighed blandt grammatikerne om konstruktioner med ubestemt korrelat, hvorom nogle forfattere hævder, at de kun kan konstrueres med parentetisk relativsætning (for eksempel Dubois & Dubois-Charlier 1971, cit. Prebensen & Spang-Hanssen 1977:10 f.) og andre tværtimod, at de kun kan konstrueres med en restriktiv relativsætning (for eksempel Rothenberg 1972, cit. Prebensen & Spang-Hanssen 1977:11). Betegnende for diskussionen er Rothenbergs kommentar til følgende konstruktion:

> *Marie console un enfant qui pleure.*

Den indeholdte relativsætning analyseres som restriktiv, idet den "détermine de quel type d'enfant il s'agit, un enfant qui pleure et non un enfant qui chante ou qui se tait" (cit. Prebensen & Spang-Hanssen 1977:11). Denne måde at ræsonnere på forklarer Rothenbergs klassifikation af alle relativsætninger med ubestemt korrelat som restriktive. Enhver relativsætning efter ubestemt korrelat betegner jo i en vis forstand en indskrænkning af et begreb: 'enfant qui pleure' er et mindre omfattende begreb end 'enfant'. Det er dog tvivlsomt om et sådant ræsonnement bringer os videre i forståelsen af relativkonstruktionernes typologi (jf. også Prebensen & Spang-Hanssen 1977:11). Der savnes en mere præcis redegørelse for, hvordan begrebet "type d'enfant" skal tolkes. I vores egen beskrivelsesmodel nedenfor vil vi arbejde videre med dette problem.

---

tilfælde hvor det kan have betydning for at markere at sætningen ikke er restriktiv" (1977:188). Også Wilmet (2003:207) gør opmærksom på at kriteriet er usikkert, ikke blot fordi de parentetiske ("les sous-phrases pronominales prédicatives") ofte ikke er skilt ud ved komma, men også fordi de restriktive ("les sous-phrases pronominales déterminatives") godt kan være det, for eksempel ved opremsning: *L'homme qui lutte, qui aime, qui rit, qui pleure* …

Ad 3º:
At visse korrelatstyper nærmest er forudbestemt til at konstrueres med en bestemt type relativsætning, forekommer ubestrideligt. Problemet med således at bestemme en relativsætning på baggrund af korrelatet er bare, at kriteriet kun kan anvendes på få af de forekommende eksempler. Det er uanvendeligt i konstruktioner, hvor korrelatet har ubestemt eller bestemt artikel, dvs. flertallet af de konstruktioner man faktisk finder.

Ad 4º:
Den parentetiske relativsætnings mulighed for at indeholde talerorienterede adverbialer viser særlig tydeligt, at den på afgørende punkter minder om en selvstændig sætning (jf. dog note 13). I. Korzen (1999:345) gør opmærksom på, at det er muligt at give en ordre i en parentetisk relativsætning:

Jeg har taget nogle bøger med, ***som I læser*** *til i* ***morgen!***

Jeg har købt nogle kartofler, ***som du vær så god har at få skrællet inden kl. 6!***

Dette er ikke muligt i forbindelse med en restriktiv relativsætning (med mindre det da drejer sig om en "citatlæsning", jf. Nølke 1994:155 f.):

De kartofler* ***som du vær så god har at få skrællet inden kl. 6,* *står på køkkenbordet. De andre har jeg sat ind i skabet.*

Denne lighed med hovedsætningerne har fået nogle forskere til at tildele de parentetiske relativsætninger selvstændig illokutionær værdi (jf. for eksempel Lehmann 1988:194). Dette er dog at gå for vidt. Man kan nemlig spekulere over, hvor ordren, dvs. den jussive illokution er lokaliseret. Hvis den var lokaliseret i relativsætningen, skulle den vel være immun over for udskiftning af verbet i oversætningen. Men at dette ikke er tilfældet er let at vise:

☹ *Jeg har {glemt, solgt, beundret ...} nogle bøger, som I læser til i morgen!*

Det er vist uden videre klart, at det er det overordnede verbum og dettes illokutionære værdi, eventuelt støttet af verbalformen i relativsætningen, der fremkalder ordrelæsningen. Og hvis relativsætningen havde sin egen illokution, så skulle den vel kunne ytre sig ved valg af imperativisk eller spørgende sætningsform. Men de parentetiske relativsætninger kan hverken indeholde en imperativ eller et spørgsmål:

Jeg har taget nogle bøger med,* ***som læs dem til i morgen!*

Jeg har taget disse bøger med,* ***som har I læst dem?*[17]

Men man kan sige, at de parentetiske relativsætninger er mere "assertionsnære", end de åbenbart dybere indlejrede restriktive relativsætninger, og at de i den nævnte henseende ligger midt imellem hovedsætninger og ledsætninger, jf. Touratier (1980:258), som i sin diskussion af Port-Royal logikken taler om, at "la relative explicative est l'équivalent sémantique d'une proposition logique". Den svarer til en assertion, men er ikke en sådan: Den er nemlig ikke selvstændigt asserteret.

Ad 5°:
Som Kleiber at benytte relativsætningens "relation circonstancielle" med oversætningen som argument for at den er parentetisk, er ikke mindre problematisk. Ifølge Kleiber er en af de mulige relationer, der således kan være mellem de to sætninger en "relation de postériorité temporelle", således som det er illustreret ved eksemplet givet i 5° ovenfor. Sådanne eksempler har fået generationer af grammatikere til at give den regel, at passé simple (næsten) kun findes i parentetiske relativsætninger. Dette tilbagevises imidlertid såvel af Prebensen & Spang-Hanssen (1977) som Eriksson (1990, 1993), der tilsammen giver et større antal eksempler på, at en tydeligvis restriktiv relativsætning står i passé simple og således indgår i en "relation de postériorité temporelle" med oversætningen[18]:

Un grand nombre des règles que nous nous imposâmes dans nos romans nous furent inspirées par Hemingway (Beauvoir, cit. Prebensen & Spang-Hanssen 1977:186)

---

17 Lehmann bruger kun følgende latinske konstruktioner som illustration af sin analyse: *ad Italiam accedet, [in qua nos sedentes quid erimus]?* 'He will approach Italy, where we will be sitting and doing what?' (Cic. Att.10,8,4, cit. Lehmann 1988:194). *Perutiles Xenophontis libri sunt, [quos legite, quaeso, studiose]!* 'Highly useful are Xenophon's books; please read them thoroughly!' (Cic. Cat. M. 59, ib.). Han karakteriserer dem som semantisk-syntaktisk "similar to that of parentheses" og tilføjer, at: "The relation linking them to a main clause constituent is not one of dependency, but of sociation (...)" (1988:194). Pronominerne repræsenterer her overgangsformer mellem demonstrativ og relativ brug, jf. Benveniste (1966b) om forholdet mellem demonstrativ og relativ. Sådanne konstruktioner er ikke mulige på de moderne romanske sprog, men tilhører altså et sprogstadium med en mere udstrakt brug af overgangsrelativer. Man kan sige, at den parentetiske relativsætning har gennemgået en udvikling hen imod en mere ledsætningsagtig status.

18 Det kan her anføres, at allerede Sandfeld (1936:250 f.) giver flere eksempler på relativsætninger, som han anser for klart restriktive, der indgår i en "relation circonstancielle" med oversætningen: "Tout en servant de qualification distinctive, la proposition restrictive peut se rapprocher pour le sens d'autres propositions subordonnées". Han nævner i denne forbindelse blandt andet relativsætninger med "sens conditionnel": *Un mari qui aimerait sa femme penserait à toutes ces choses-là* (Lévy, cit. 1936:251), "sens final": *Aussi finit-elle par chercher quelqu'un, un homme qui l'accompagnerait* (Zola, cit. ib.). Hertil kommer tilfælde som: *il n'est si bon cheval qui ne bronche*, hvis relativsætning "a la valeur d'une proposition consécutive" (ib.).

Ad 7°:
Hvad "sideordningskriteriet" angår, vises det klart hos Prebensen & Spang-Hanssen (1977:38 ff.), at det kun er anvendeligt i relativt få tilfælde. De af Kleiber foreslåede parafraser (anført under 7° ovenfor) svarer ikke betydningsmæssigt til b.-eksemplet. Den potentielle årsagsrelation, der ligger i b., går helt tabt ved omskrivningen til en sideordningskonstruktion. Derimod udtrykkes den glimrende ved to selvstændige hovedsætninger i et diskursforløb:

Les Alsaciens sont obèses. Ils boivent de la bière.

I virkeligheden passer parafrasen med sideordnet hovedsætning kun til parentetiske relativsætninger med forudgående sideordnende konjunktion:

Elle a pour elle un culte et que je respecte (Sandfeld, cit. Prebensen & Spang-Hanssen 1977:40)

som af Prebensen og Spang-Hanssen parafraseres til:

Elle a pour elle un culte et je respecte ce culte.

To typer vildfarelser

Diskussionen af 1° − 7° skulle klart have vist, at intet af de nævnte kriterier slår til, så snart man inddrager andre tilfælde end de prototypiske a. og b. eksempler (8° vil vi vende tilbage til nedenfor). Men så vidt vi har kunnet konstatere, er der ingen, der har foreslået et bedre "sæt" af kriterier. Diskussionerne i den omfattende litteratur om relativsætninger er ofte præget af to hovedtyper af vildfarelser. Den ene, som Prebensen & Spang-Hanssen har gjort meget for at afsløre, er sammenblandingen af "ekstensionskriteriet" med "væsentlighedskriteriet" (1977:9 f.), jf. også Touratier (1980:241 ff.). Man har nemlig forstået "restriktiv" på (mindst) to forskellige måder:

A) restriktiv = væsentlig (nødvendig) for hele sætningens mening.

B) restriktiv = som angår hvad nominalsyntagmet identificerer eller refererer til, dvs. dets ekstension.

Herved har man overset, at en relativsætning udmærket kan være uden betydning for nominalsyntagmets ekstension og samtidig være væsentlig for hele sætningens betydning:

Devant Marot qui tirait son poignard, Sagon s'enfuit (Plattard, cit. Prebensen & Spang-Hanssen 1977:10)

ils appartenaient à l'aristocratie de l'endroit et haïssaient leur bru qui s'était mariée sans dot (Aymé, cit. ib.)

Son pantalon blanc qu'il a remonté laisse admirer qu'il a des bottes (Lavedan, cit. Sandfeld 1936:145)

I sådanne tilfælde forekommer den årsagsbetydning, der så ofte ligger i konstruktioner med parentetiske relativsætninger, ganske særligt påtrængende, og oversætningen bliver uforståelig, hvis man udelader relativsætningen. Mange grammatikere anser da også denne type af relativsætninger for at være prædikativiske relativsætninger (jf. især Sandfeld 1936 og Eriksson 1993). Sidstnævnte konstruktions betydning illustreres da også bedst ved omskrivningen: 'Det at/den kendsgerning at han har smøget bukserne op, gør at man kan beundre hans støvler'. Spørgsmålet er blot om dette betydningstræk er nok til at placere disse sætninger blandt de prædikativiske relativsætninger, som de ellers ikke deler nogen syntaktiske træk med. Det er som om en relativsætning kan have en mere eller mindre prædikativisk betydning, og at dette forhold ikke skal inddrages i den egentlige klassifikation, men blot kan tilføjes som en nærmere beskrivelse af de enkelte konstruktioner.

En misforståelse, der er snævert forbundet med sammenblandingen af nødvendigheds- og ekstensionskriteriet, vedrører fokalisering (jf. Nølke 1994:127 ff.). I manglende erkendelse af, at fokaliseringen udgør et særligt niveau, der så at sige kan lægge sig "oven i" allerede "færdige" strukturer (som man altså burde have klassificeret, *inden* man inddrog det ekstra niveau), har man brugt fokaliseringen som argument ved selve klassifikationen af relativsætningerne. Et typisk (og grotesk) eksempel herpå er Le Goffic (1979, cit. Kleiber 1987:104 ff.). Ifølge Le Goffic kan følgende relativsætning ("énoncé 63)") analyseres på (mindst) 4 forskellige måder alt efter, hvor fokus placeres:

Le médecin qui est venu ce matin n'a rien voulu dire.

Det er nok umagen værd at se lidt nærmere på disse tolkninger, fordi det er den type af misforståelser, der går igen i en stor del af litteraturen om relativkonstruktioner, der så at sige er skåret ud i pap hos Le Goffic.

De første to af Le Goffics typer synes at svare helt til traditionens parentetiske og restriktive relativsætninger henholdsvis:

1) Relative descriptive (ou appositive)
I denne fortolkning svarer relativkonstruktionen til parafrasen:

Le médecin est venu ce matin; il n'a rien voulu dire.

"il y a une opération d'identification entre les sujets des deux verbes, qui aboutit à une sorte de reprise anaphorique. La relative ne sert cependant pas à identifier le médecin, dans le sens de faire connaître qui est le médecin concerné. Cette connaissance est assurée par d'autres moyens" (cit. Kleiber 1987:105).

2) Relative restrictive

"Compris restrictivement, c'est-à-dire comme signifiant contrastivement 'le médecin qui est venu ce matin n'a rien voulu dire (alors que celui de l'autre jour ne demandait qu'à parler)', l'énoncé 63) comporte cette fois-ci des opérations d'identification supplémentaires qui identifient le médecin en question comme étant, par rapport aux autres membres de la classe, le *médecin-qui-est-venu-ce-matin*" (ib.).

3) Relative non contrastive

Den eneste forskel mellem denne læsning og 2), er at *le médecin* nu ikke skal sættes i kontrast til andre læger, der kunne have været tale om: "P. Le Goffic observe que très souvent un énoncé comme 63), lecture descriptive mise à part, n'est pas utilisé de façon contrastive, pour opposer le médecin en question à tel(s) autre(s) médecins ne possédant pas la propriété d'*être venu ce matin*. Un tel énoncé peut servir à informer l'interlocuteur que *ce matin, il y a le* (ou *un*) *médecin qui est venu et qui n'a rien voulu dire*. Il répond alors à la question *Qu'est-ce qui s'est passé?* plutôt qu'à la question *Qui est venu?*". Den overraskende konklusion er nu: "La relative dans ce cas n'est ni une restrictive, – elle n'oppose pas le médecin en question aux autres membres de la classe –, ni une descriptive, puisque le médecin ne se trouve pas identifié par lui-même. La relative ne sert qu'à identifier celui dont on dit qu'il n'a rien voulu dire, c'est-à-dire *le-médecin-qui-est-venu-ce-matin*. Au lieu d'identifier une sous-classe des N, la structure *le(s) N qui P* assure dans cette interprétation *non contrastive* l'identification du terme qui vient remplir la place indiquée par *le(s)x (x = N qui P)*" (Kleiber 1987:106). Den nævnte type udgør ifølge Le Goffic en mellemting mellem den restriktive og den parentetiske relativsætning.

4) Relative sélective

En fjerde type skulle fremkomme, hvis man accentuerede ordet *le médecin*: "Une quatrième interprétation est possible pour l'énoncé 63), si l'on met en relief prosodiquement l'antécédent. L'interprétation est alors proche de 'Je dis bien le *médecin* est venu ce matin, et non pas l'avocat ni le conseiller, ni aucun de tous ceux qui sont également venus ce matin'" (ib. 107).

Konklusionen på alt dette skulle så være: "La théorie des deux types de relatives est à abandonner, car elle se révèle trop étroite, puisqu'un énoncé comportant une relative n'admet pas seulement deux interprétations, la lecture restrictive et la lecture appositive, mais est susceptible d'être cinq fois au moins ambigu" (Kleiber 1987:107).

Opsummering

Denne udførlige gengivelse af Le Goffics beskrivelse skulle klart have illustreret, at de enorme problemer, der i forvejen knytter sig til klassifikationen af relativsætningerne, mangedobles, hvis

man ikke holder niveauerne adskilt og opretter en ny klasse af relativsætninger, hver gang der flyttes rundt på fokus.

Problemerne er ellers vanskelige nok endda. Især hvad angår konstruktioner, hvor korrelatet har ubestemt artikel (som for eksempel ovennævnte: *Marie console un enfant qui pleure*). Forskerne har i deres fortvivlelse foreslået forskellige mere eller mindre radikale løsninger på denne type af problemer. Disse går blandt andet ud på: 1. At regne alle konstruktioner med ubestemt korrelat for parentetiske (jf. for eksempel Dubois & Dubois-Charlier, citeret ovenfor). 2. At regne alle konstruktioner med ubestemt korrelat for restriktive (jf. for eksempel Rothenberg, citeret ovenfor). 3. At regne modsætningen mellem restriktive og parentetiske relativsætninger for at være neutraliseret i konstruktioner som den foreliggende (Fuchs & Milner 1979, cit. Kleiber 1987:114 f.[19]). 4. At regne med, at der er grader af restriktivitet, sådan at der kan opstilles en skala gående fra "la restrictivité absolue" til "la non restrictivité absolue" (jf. for eksempel Van der Broeck 1973, cit. Kleiber 1987:85). 5. At regne med at mange af de vanskeligste konstruktioner slet ikke er rigtige relativsætninger, men kløvninger eller lignende (jf. for eksempel McCawley 1981, cit. Kleiber 1987:147).

Andre forslag til nyopstilling kan ses hos Kleiber (1987:83 ff.). Det ser imidlertid ud til, at ingen af de foreslåede teorier kan gøre rede for de vanskelige tilfælde. Man kunne have forestillet sig, at den kendsgerning, at mange konstruktioner deler nogle af trækkene 1° − 8° med den ene og nogle med den anden prototype, ville lægge op til en krydsklassifikation af relativsætningerne. Men dels giver en sådan klassifikation et flimrende billede og har ikke megen forklaringsværdi. Og dels er det, som vi har set, i mange tilfælde vanskeligt at afgøre, hvordan en given konstruktion egentlig svarer på testen (for eksempel med hensyn til indskrænkning af korrelatets ekstension, jf. diskussionen ovenfor).

I erkendelse af, at en krydsklassifikation ikke fører til noget brugbart resultat har Prebensen & Spang-Hanssen (1977) foreslået, at man i stedet gik ud fra det mest generelle af de behandlede træk, et forhold, der er relevant i forbindelse med alle sætninger, der forekommer sammen i en tekst (diskurs), nemlig de forskellige anaforiske relationer, der opstår ved sammenkoblingen af dem (jf. 8°). De andre egenskaber ved relativkonstruktionerne kan så anses for at være afledt af denne fundamentale egenskab.

---

19 Fuchs og Milner siger om en konstruktion, der minder stærkt om Rothenbergs eksempel: "Aussi l'opposition restrictive/ descriptive s'estompe-t-elle avec les verbes *non virtuels*, puisqu'un énoncé comme: *Je connais des gens qui viennent d'acheter une maison de campagne* étant donné que la glose possible *Ce ne sont pas forcément les seuls qui...* permet difficilement de décider entre une interprétation descriptive: *Je connais des gens et ils... = Les gens que je connais viennent de ...* et une interprétation restrictive: *Nous parlons des acheteurs de résidences secondaires: j'en connais*. Au niveau de la reconnaissance, la situation est identique" (cit. Kleiber 1987:114 f.; fra *puisque* og frem drejer det sig om Kleibers gengivelse af Fuchs og Milners tekst).

Disse forfattere mener, at der egentlig kun er én relativkonstruktion, jf. også Touratier (1980:239 ff.), men at denne konstruktion kan få forskellige fortolkninger, som kan ekspliciteres af forskellige parafraser, sådan som det er skitseret under 8º ovenfor. Disse parafraser bygger på forskelle i de anaforiske relationer mellem korrelat og relativpronomen. Forskellige parafraser kan tvinges frem af konteksten og (u)muliggøre eller sandsynliggøre visse læsninger. De forskellige parafraser holdes sammen af forskellige ækvivalensforhold således, at konstruktionens enhedspræg, også semantisk, opretholdes.

Parafrasen spiller altså en helt afgørende rolle i Prebensen og Spang-Hanssens teori, jf. Prebensen (1990). Det er den, der tillader dem at præcisere en relativsætnings betydning i en given kontekst og dermed at klassificere den. Som det vil fremgå af det følgende, vil vi også benytte os af parafraser som et vigtigt testredskab. Blot vil vi forsøge at forklare de forskelle, der er i de anaforiske relationer mellem korrelat og relativpronomen i de to typer af relativsætninger, ud fra en mere grundlæggende forskel mellem de to typer. Derfor bliver vores klassifikation også på to vigtige punkter forskellig fra den, der er foreslået af Prebensen og Spang-Hanssen.

En strukturel forskel?

Hermed kommer vi så til spørgsmålet, om der er en strukturel forskel på de to typer relativsætninger. Under diskussionen af punkterne 2º og 6º ovenfor (s. 214 f.) blev det nævnt, at en almindelig måde at beskrive forskellen på er at sige, at den parentetiske har et helt nominalsyntagme som korrelat, mens den restriktive kun har syntagmets leksikalske kerne som korrelat, jf. Touratier (1980:369 ff.). Dette beskrives af Touratier som en strukturel forskel således, at artiklen i den parentetiske type er på samme niveau som korrelatet, og relativsætningen er konstituent af hele nominalsyntagmet:

[[Les femmes][qui sont belles]] sont infidèles.

Denne struktur kan fremstilles i X-bar notation (se Kapitel I, 5.4) således:

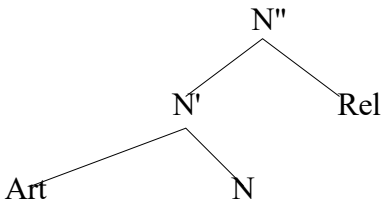

I den restriktive derimod er artiklen på samme niveau som korrelat og relativsætning:

[Les [femmes qui sont belles]] sont infidèles.

Og i X-bar notation:

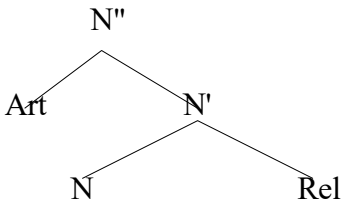

Denne strukturelle forskel minder om og er beregnet på at gengive den syntaktiske distinktion mellem apposition og attributiv, jf. 1° ovenfor, og den semantiske mellem en relativsætning, der ikke indskrænker sit korrelats ekstension, og en, der gør det. Det har da også i ældre transformationsgrammatik været antaget, at den restriktive er en ekspansion af determinativet, mens den parentetiske hører hjemme på NP-niveau, jf. Chomsky (1965:217) og Herslund (1973:5).

Nu er en sådan strukturel forskel på de to typer ikke let at beskrive i de dependensrepræsentationer, vi antager, jf. Kapitel VI, 1., og den er formodentlig heller ikke nødvendig. Det forhold, at artiklen i den restriktive type fremkaldes af relativsætningen, er heller ikke egnet til at fremstilles som et strukturelt forhold. Der er nemlig ingen grund til at antage forskellige strukturer for en anaforisk og en kataforisk fremkaldt bestemt artikel. Det vil være vanskeligt at hævde to forskellige strukturer for tvetydige eksempler som følgende:

> *Selma est assise sur la terrasse ronde qui prolonge sa chambre, seule* (Mourad *Princesse* 469)

Det vil kun være et forsøg på at stoppe en semantisk forskel ind i syntaksen, som dermed blot kompliceres[20]. Lige som man kan, og formodentlig er nødt til at antage samme syntaktiske struktur for de to læsninger af et simpelt syntagme som *la maison rouge*, kan man antage samme syntaktiske opbygning for de to typer relativsætninger. For som vi skal se nedenfor, falder skellet mellem apposition og attributiv, som ellers af Touratier (1980:375 ff., 536) udnævnes til den grundlæggende forskel, ikke sammen med distinktionen mellem parentetisk og restriktiv læsning. Dette skel går derimod midt ned gennem de parentetiske.

Vores eget forslag til en opdeling

Ligesom såvel traditionen som Prebensen og Spang-Hanssen går vi ud fra, at relativsætninger kan deles i to grupper. For os er skellet mellem de to typer en distinktion i hvad man kunne kalde "forudsætningsretningen". Som vi skal få at se, kan denne forudsætningsretning eftervises og sandsynliggøres ved ret enkle parafraser.

---

20 Antagelsen af overensstemmelse mellem syntaktisk struktur og semantisk læsning således, at der til tvetydige udtryk hører to syntaktiske strukturer, giver kun mening i en transformationel ramme. Og her i virkeligheden kun, hvis man antager en form for generativ semantik.

Den foreslåede distinktion medfører en skelnen mellem en type A., hvor relativsætningens indhold forudsætter oversætningens, og en type B., hvor det tværtimod er oversætningens indhold der forudsætter relativsætningens. En lignende fortolkning er foreslået af Armand Minard ved analysen af relativsætninger i homerisk græsk, jf. Touratier (1980:244). Minard skelner således en type svarende til vores type A., som "a pour fonction de lier un attribut à un sujet auparavant posé", mens i den anden type, svarende til vores B., "la relative a pour but de définir une classe d'êtres ou d'objets par l'énoncé d'un attribut distinctif". De fleste andre fortolkninger bygger dog, som set i 2° ovenfor, på relativsætningens forhold til korrelatet: Det bliver en forskel i, om relativsætningen indskrænker korrelatet eller ej. Visse fortolkninger af 'indskrænkning' fortjener dog at nævnes i denne sammenhæng, Rohrer (1968) og Touratier (1980:248 ff.), idet man her genfinder vores begreb 'forudsætningsretning'. For de to læsninger af:

Les femmes qui sont belles ne sont pas fidèles.

antager Rohrer (1968:396) således to forskellige prædikatslogiske repræsentationer:

A. Parentetisk:

$\forall x\,[F(x) \rightarrow S(x)] \wedge [F(x) \rightarrow U(x)]$

'for alle x gælder, at hvis x er en kvinde, er x smuk og utro' ("alle Glieder der Klasse der Frauen sowohl zur Klasse der schönen als auch zur Klasse der untreuen Wesen gehören").

B. Restriktiv:

$\forall x\,[F(x) \wedge S(x) \rightarrow U(x)]$

'for alle x gælder, at hvis x er en kvinde og smuk, så er x utro' ("aus der Klasse der Frauen wird die Unterklasse der schönen Frauen herausgegriffen und alle Glieder dieser Unterklasse gehören zur Klasse der untreuen Wesen").

I disse formler og deres uformelle oversættelser ser man tydeligt en forskel i 'forudsætningsretning': I A.-typen **forudsættes** en klasse ('kvinder'), mens der i B.-typen **oprettes** en klasse ('smukke kvinder') ved hjælp af relativsætningen. I A.-typen forudsættes korrelatet *les femmes*, i B.-typen forudsættes relativsætningen *qui sont belles*.

Lad os for at illustrere dette videre betragte nogle typiske eksempler:

a. *Hier, Michel a rencontré un vieil ami qui l'a invité à prendre un pot.*

b. *Micheline a insulté le directeur, qui a tout de suite menacé de la mettre à la porte.*

a. og b. repræsenterer A.-typen, den simple anaforiske relativsætning. Her er korrelatet antecedent i en simpel anaforisk relation, hvor anaforen, det relative pronomen, genoptager en allerede ekstensionelt og eventuelt referentielt fastlagt antecedent, korrelatet, som identificeres uafhængigt af relativsætningen:

Korrelat	**Relativpronomen**
un/le N	*qui...*
antecedent	anafor

Korrelatet forudsætter altså ikke relativsætningen for at blive forstået. Derimod forudsætter relativsætningen oversætningen. Den føjer sig – i form af en ekstra oplysning om korrelatet – til oversætningen som et nyt led i kæden af informationer og følger i logisk (og ofte også i temporal) forstand efter oversætningen. Derfor betegner vi denne type som den **additive**.

At man har med den additive type at gøre, kan påvises ved en parafrase, som går ud på at omdanne relativsætningen til en hovedsætning og flytte den hen efter den sætning, den optræder i, idet man omdanner relativpronominet til en passende anaforisk term med korrelatet som anaforisk basis (jf. Prebensen & Spang-Hanssen 1977:27). Udsætter vi a. og b. for denne test, fås:

a'. *Hier, Michel a rencontré un vieil ami.* ***Celui-ci*** *l'a invité à prendre un pot.*

b'. *Micheline a insulté le directeur.* ***Il/celui-ci*** *a tout de suite menacé de la mettre à la porte.*

At a'. og b'. er semantisk ækvivalente med a. og b. udgør et ekstra argument for vores analyse, der tager sit udgangspunkt i forudsætningsretningen.

Som sagt er A.-typen den simple anaforiske relativsætning, hvor relationen antecedent → anafor ikke afviger fra den man ser i alle andre konstruktionstyper. Anaforen forudsætter antecedenten for at kunne fortolkes. Der er ingen forudsætninger den modsatte vej. Derfor er det også karakteristisk for A.-konstruktionerne, at det er så enkelt at finde passende parafraser for dem.

Hvad B.-typen angår, er forudsætningsretningen som allerede nævnt den modsatte af den, vi så i forbindelse med A.-typen. I denne konstruktionstype er korrelatet ikke ekstensionelt fastlagt og kan således ikke identificeres uafhængigt af relativsætningen. I modsætning til A.-typen, hvor relationen antecedent → anafor, som vi har set, ikke afviger fra den, man ser ved andre anaforiske typer, er den i forbindelse med B.-typen langt mere kompleks. Man fristes næsten til at sige, at B.-typen "udnytter" de muligheder, der ligger i relativsætningens særlige natur som underordnet led i et nominalsyntagme, der ikke behøver respektere den lineære rækkefølge, der gælder på højere niveauer, jf. Touratier (1980:547): "(la relative) quand elle est déterminative ou

épithète, (est) un expédient qui permet de disposer, à partir d'un nombre fini de mots, d'un nombre infini d'unités lexicales complexes, susceptibles de fonctionner comme des noms".

Type B. er komplekse anaforiske relativsætninger, som er så meget desto vanskeligere at beskrive præcist, som det drejer sig om en ret heterogen gruppe.

Den bedst beskrevne type B.-konstruktion er den såkaldte **determinative relativsætning**, hvis korrelat indledes med en bestemt artikel. I forbindelse med denne konstruktion kan man sige, at der oven på den for relativkonstruktioner grundlæggende anaforiske relation er "podet" en **kataforisk** relation, sådan at det er tilføjelsen af relativsætningen alene, der legitimerer den bestemte artikel (jf. Prebensen & Spang-Hanssen 1977:55, samt Kapitel I, 3.2 og Kapitel VI, 4.2). I et tilfælde som:

c. *La femme qui est venue le voir hier soir est restée toute la nuit.*

er det klart, at relativsætningens indhold er præsupponeret, jf. Lambrecht (1994:52). Reagerer man på en ytring som c. ved at sige:

d. *Cela n'est pas vrai.*

rammes nemlig kun oversætningen 'la femme est restée toute la nuit'. Relativsætningens indhold regnes for givet på forhånd og bruges netop til at fastlægge korrelatets ekstension. Som parafrase for c. har Prebensen og Spang-Hanssen da også valgt c'., hvor relativsætningen er omdannet til en foranstillet selvstændig hovedsætning, hvori relativsætningens korrelat, sat i ubestemt form, erstatter relativpronominet, og hvor korrelatet er ændret til en passende anaforisk term for det syntagme, der således erstatter relativpronominet (1977:56)[21]:

c'. *Une femme est venue le voir hier soir.* ***Elle*** *est restée toute la nuit.*

Den determinative relativsætning er forholdsvis enkel at have med at gøre. Det er da også denne type, man normalt anvender, når man vil illustrere den klassiske modsætning mellem restriktive og parentetiske relativsætninger (jf. også Kleiber 1987, citeret ovenfor). Det er ikke så vanskeligt at vise, at e. og f., svarer til henholdsvis e'. og f'., og nemt at forstå, hvorfor kun relativsætningen i e. indskrænker korrelatets ekstension. Her går vi jo ud fra, at vi på forhånd har skilt en gruppe alsacere ud:

e. *Les Alsaciens qui boivent de la bière sont obèses.*

e'. ***Certains Alsaciens*** *boivent de la bière.* ***Ces Alsaciens*** *sont obèses.*

21 Denne parafrase – ubestemt artikel for korrelatets bestemte – findes allerede i Port Royal logikken, jf. Touratier (1980:352).

f. *Les Alsaciens, qui boivent de la bière, sont obèses*.

f'. ***Les Alsaciens*** *sont obèses.* ***Ils*** *boivent de la bière.*

Prebensen & Spang-Hanssen (1977:58 ff.) viser, at det er muligt at vende forudsætnings-retningen om, således, at en determinativ relativsætning kan omskrives til en parentetisk og omvendt:

g. *La question fondamentale qui se pose maintenant est la suivante* (*Monde*, cit. Prebensen & Spang-Hanssen 1977:56)

g. er en typisk determinativ relativsætning, som svarer til parafrasen g'.:

g'. *Une question fondamentale se pose maintenant* – **elle** *est la suivante* (ib. 59)

g'. kan igen omskrives til den parentetiske relativsætning g"., hvorved man så at sige har "genoprettet" den simple anaforiske relativsætning, hvor forholdet mellem antecedent og anafor er som ved alle andre anafortyper:

g". *Une question fondamentale se pose maintenant, qui est la suivante* (ib. 59)

Ved at anvende g. frem for g"., springer afsender en etape over, idet han nu går ud fra som givet, at der er et 'grundlæggende spørgsmål'. Direkte asserteres kun, hvad spørgsmålet går ud på.

Type B.-sætninger med ubestemt korrelat er noget vanskeligere at have med at gøre. Det ubestemte determinativ tillader jo ikke at påvise en kataforisk relation, sådan som det er tilfældet ved de determinative relativsætninger. Vi mener dog, at relationen mellem korrelat og relativpronomen i tilfælde som h.– j., hvor nominalsyntagmet er brugt deskriptivt, semantisk minder meget om den, vi har konstateret i forbindelse med den determinative type:

h. *Je veux un homme qui sache faire la cuisine.*

i. *Un homme qui sait faire la cuisine trouvera toujours une femme.*

j. *Micheline est une femme qui sait ce qu'elle veut*.

Disse sætninger behandles i 1.3 nedenfor.

Som det vil fremgå af den nærmere beskrivelse af de to typer nedenfor, er der mange tilfælde, hvor en konstruktion kan tolkes på to måder, dvs. enten som A. eller som B. konstruktion. Et

nærmere studium af konteksten vil da i de fleste (men ikke alle) tilfælde kunne sandsynliggøre den ene eller den anden tolkning. En type, som har voldt særlig store problemer ved klassifikationen af relativsætninger er følgende:

Pierre a enfin trouvé une femme qui sait ce qu'elle veut.

Her er der i praksis sammenfald mellem den simple A.-type og den komplekse B.-type, idet såvel a. som b. må kunne bruges som parafraser:

a. *Pierre a réussi à trouver une femme. **Elle** sait ce qu'elle veut.*

b. *Un certain type de femmes savent ce qu'elles veulent. Pierre a trouvé une telle femme.*

Og forskellen mellem de to læsninger bliver i dette tilfælde hårfin. Ved den simple læsning giver relativsætningen en ekstra oplysning om den kvinde, Pierre har fundet. Ved den komplekse postuleres en allerede eksisterende type af kvinder, som Pierres specielle kvinde skulle tilhøre. Denne næsten-neutralisering af modsætningen mellem A. og B. er dog ikke almindelig. Den indskrænker sig til mere eller mindre deskriptivt brugte syntagmer.

Vores beskrivelsesmodel har, så vidt vi kan se, den fordel frem for de hidtidige, at den forklarer slægtskabet mellem den determinative og de øvrige type-B. konstruktioner. Hidtil har den determinative type, som er så nem at have med at gøre på grund af sin klart kataforiske artikel, stået så underligt alene. Hos Prebensen og Spang-Hanssen findes der ganske rigtigt en type af restriktive relativsætninger med ubestemt korrelat, nemlig den "ægte restriktive" (1977:44 ff.). Herved opnås en vis "symmetri", idet vi så får konstruktioner med henholdsvis bestemt og ubestemt korrelat i begge de to klasser (dvs. de restriktive og de parentetiske). Det er dog påfaldende at den "ægte restriktive" relativsætning deler så få træk med den determinative. Det drejer sig i virkeligheden om en meget speciel type, som vi vil diskutere nærmere nedenfor.

I begyndelsen af dette afsnit opregnede vi en række egenskaber, som traditionelt udpeges som karakteristiske for de to typer af relativsætninger. Det ser ud til, at de væsentligste af disse egenskaber lader sig forklare inden for rammerne af vores beskrivelsesmodel.

Hvad komma/rytme angår, forstår man let, hvorfor B.-typen ikke kan udskilles ved komma/intonationsbrud. Relativsætningen er jo forudsat, kommer i logisk forstand "før" oversætningen. Den udgør det fundament, der er nødvendigt for at identificere korrelatet (som man jo også altid har sagt det i de klassiske beskrivelser). Slettes den, river taler gulvtæppet væk under fødderne på sig selv.

Derimod siger vores model ikke noget om, at A.-typen, den additive **skal** udskilles. Man kan jo "addere" oplysninger på forskellige måder, og som vi skal se nedenfor, findes der netop forskellige typer af additive relativsætninger.

Med hensyn til indskrænkning af korrelatets ekstension/intension, er det, som vi allerede har været inde på, også nemt at forstå ud fra forudsætningsretningen. Ved B.-typen har man som nævnt allerede "på forhånd" udskilt den gruppe/type, man ønsker at tale om. Ved A. typen starter man så at sige "på en frisk".

Ud fra ovenstående virker det ligeledes indlysende, hvorfor oversætningens sandhedsbetingelser ikke kan være uafhængige af type-B. relativsætningen. Her fremstilles udsagnet jo netop som gældende for den på forhånd udskilte gruppe – som angives i relativsætningen – og ikke for andre individer tilhørende det pågældende paradigme.

Sætningsadverbialets mulighed for at forekomme i A., men ikke i B.-typen har været grundigt drøftet under "Ad 4°". Den assertionsnære A.-type deler væsentlige træk med hovedsætningen, selv om man ikke kan gå så vidt som til at påstå, at den ligefrem har selvstændig illokutionær værdi. B.-typen er præsupponeret og kan som sådan ikke indeholde adverbialer, der i ytringsøjeblikket er associeret med l_0, (jf. Nølke 1994:185, citeret i note 12).

At visse korrelatstyper nærmest er forudbestemt til at konstrueres med enten A. eller B.-typen hænger direkte sammen med disses evne til at fungere som anaforisk term eller basis og hermed for den forudsætningsretning, de kan forbindes med. Se nærmere herom nedenfor.

Den vigtigste egenskab af dem alle, de anaforiske relationer, hænger direkte sammen med forudsætningsretningen. I forbindelse med den "overfladenære" type-A. sætning, den simple anaforiske relativsætning, er relationen mellem antecedenten (dvs. korrelatet) og anaforen (dvs. det relative pronomen) ganske som den kunne være det i to sidestillede hovedsætninger. Som allerede nævnt er det også karakteristisk for A. konstruktionerne, at det er så enkelt at finde passende parafraser for dem.

Den dybere indlejrede B.-type, der bryder med den "lineære" rækkefølge og vender forudsætningsretningen om, er straks meget vanskeligere at parafrasere naturligt, så snart det ikke drejer sig om den determinative type. Men dette hænger jo sammen med, at denne konstruktion netop bruges til at udtrykke forhold, der ret vanskeligt lader sig udtrykke på anden vis, jf. Touratier (1980:373). Man fristes til at sige, at den er "nødvendig" i dobbelt forstand. Nødvendig til identificering af korrelatet, og nødvendig for sproget, som ellers skulle bruge lange og "uøkonomiske" konstruktioner for at få udtrykt det præsupponerede.

1.1 Typer af relativsætninger

Skellet mellem de to typer relativsætninger er som set ovenfor ikke en distinktion i ledfunktion, attributiv over for apposition, eller i struktur, men en distinktion i det, vi ovenfor har kaldt

forudsætningsretning, og i den anaforiske relation, som etableres mellem korrelat og relativt pronomen. Denne distinktion medfører en skelnen mellem en type simple anaforiske relativsætninger, type A., og en type komplekse anaforiske relativsætninger, type B., hvis prototypiske repræsentanter er henholdsvis a. og b., den traditionelle inddelings parentetiske og restriktive relativsætning (jf. Pedersen et al. 1970:60):

a. *Les soldats, qui dormaient, ont été fusillés.*
b. *Les soldats qui dormaient ont été fusillés.*

I type A., den simple anaforiske relativsætning, er korrelatet antecedent i en simpel anaforisk relation, hvor det relative pronomen genoptager en allerede ekstensionelt og eventuelt referentielt fastlagt antecedent, korrelatet, som identificeres uafhængigt af relativsætningen. Til denne type svarer som sagt parafraser af typen:

'Les soldats ... Ils dormaient ...'

som bygger på, at der eksisterer et simpelt anaforisk forhold mellem korrelat og relativpronomen:

Denne type, den additive, kan inddeles i mindst tre undertyper, som er henholdsvis attributiv og apposition:

Type A. Additiv

1. Deskriptiv – attributiv:
Ils avaient trouvé des soldats qui dormaient.

2. Narrativ – attributiv:
Ils ont attaqué des soldats qui se sont retirés.

3. Ægte parentetisk – apposition:
Les soldats, qui dormaient, ont été fusillés.

I type B., de komplekse anaforiske relativsætninger, er forudsætningsretningen den omvendte, hvilket i én af undertyperne ytrer sig ved, at der oven på den for relativkonstruktioner grundlæggende anaforiske relation er "podet" en kataforisk.

Den vigtigste undertype har bestemt korrelat og kaldes af Prebensen & Spang-Hanssen (1977:55 ff.) determinative relativsætninger. I denne er der en kataforisk relation, som fremgår af den parafrase, der foreslås af dem:

> *Les soldats qui dormaient ont été fusillés.*
> 'Des soldats dormaient. Ils ont été fusillés'

hvor den omvendte rækkefølge i parafrasen i forhold til relativkonstruktionen retablerer en rækkefølge som i et normalt antecedent – anafor forhold. Denne parafrase bygger på en analyse som følgende:

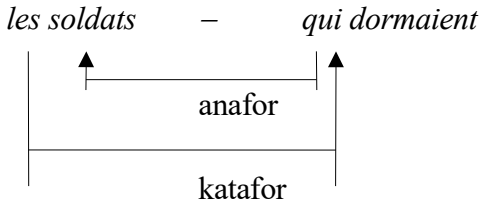

hvor relativet *qui* anaforisk genoptager substantivet *soldats*, altså en intension, og samtidig indfører en bestemt artikel, som kataforisk sammen med relativsætningen fastlægger en ekstension. Den omvendte forudsætningsretning i denne type gør, at eksistensen af denne ekstension præsupponeres – den forudsættes – hvilket i visse tilfælde medfører en inferens om, at der er andre medlemmer af klassen, for hvilke relativsætningen ikke gælder. Men det er ikke typens vigtigste opgave at fastlægge en sådan delmængde. Der er først og fremmest tale om, at der ved hjælp af relativsætning og korrelat skabes et nyt komplekst indhold, en mængde eller et individ, hvis eksistens præsupponeres. Det er således klart i følgende eksempler, at der ikke indføres nogen inferenser om andre medlemmer af de af korrelaterne denoterede klasser:

> ***Les*** *soubresauts* ***qui*** *accompagnèrent la fin de la guerre d'Algérie furent l'occasion de cette mobilisation* (Larat *Gary* 114)

> ***La*** *correspondance* ***qu'****ils entretiendront quelques années plus tard avec des tiers montrera leurs relations sous un jour différent* (Solé & Valbelle *Rosette* 77)

Denne analyse forklarer blandt andet, hvorfor proprier aldrig kan indgå i type-B. relativsætninger, da proprier er ekstensionelt og referentielt fastlagte og derfor ikke kan oprettes som præsupponeret individ eller mængde ved en relativsætning:

> *Nous avons rencontré Marie que je connais depuis vingt ans.*

For at få et proprium i type B., dvs. for at fremtvinge en læsning med en katafor, må selve relativkonstruktionen indføre en bestemt kataforisk artikel, jf. også Wilmet (2003) citeret s. 211:

Ce n'etait plus la Marie que je connais depuis vingt ans.

De forskellige undertyper af denne restriktive type B. behandles i 1.3 nedenfor. De er alle attributiv:

Type B. Restriktiv

1. Determinativ:
   Les soldats qui dormaient ont été fusillés.

2. Demonstrativ:
   Cette jupe/Celle que tu portes est de l'année dernière.

3. Intensionel:
   On cherche une secrétaire qui sache le russe.

4. Superlativisk:
   C'est le jardin le plus extravagant que j'ai/aie vu.

1.2 Type A. relativsætninger: Additive

Disse relativsætninger svarer til sammenføjning af hinanden strukturelt uafhængige sætninger knyttet sammen af en anaforisk relation, jf. VIII, 2., men tilføjer herudover de egenskaber, som hypotaksen medfører, herunder særligt fraværet af selvstændig illokution. Som set i 1. ovenfor, kan en parentetisk relativsætning rumme adverbialer, som knytter an til den overordnede illokution, men for eksempel et *donc* i en sådan relativsætning kan ikke som i andre tilfælde, jf. VIII, 2.2.3, motivere en illokution, da der ikke er nogen, jf. et eksempel som følgende, hvor det klart er det propositionelle indhold, *donc* motiverer ved at henvise til et element i oversætningen, nemlig *Toutes tes parts de l'agence*:

- Toutes tes parts de l'agence, aucun droit sur le titre, H and H, dont je reste ***donc*** *le seul propriétaire?* (Gallo *Rois* 469)

Ved disse relativsætninger har man som sagt et ukompliceret antecedent – anafor forhold mellem korrelat og relativpronomen, idet korrelatets determinativ, hvadenten det er ubestemt, bestemt, demonstrativt eller personligt, er fastlagt uafhængigt af relativkonstruktionen:

... une/la/cette/ma maison ... que ...

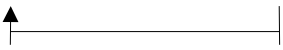

Der er i dette nogle mindelser om forholdet mellem antecedent og anafor med demonstrativ artikel, jf. Kapitel VI, 5.2, som forklarer, hvorfor mange sprog konstruerer relativkonstruktioner med demonstrative elementer, jf. Benveniste (1966b): Den demonstrative anafor henviser simpelthen "ved nærhed" og klassificerer/beskriver en antecedent ved det i relativsætningen rummede propositionelle indhold, som således får karakter af uddybende oplysning. Og det er jo også tilfældet, at et demonstrativt syntagme ofte tjener som anafor for en allerede bestemt, dvs. fastlagt, antecedent, som det demonstrative syntagme så (om)klassificerer, jf. Kapitel VI, 5.2.

I mange tilfælde er additive konstruktioner vanskelige at skelne fra type-B. relativsætninger, idet eksemplerne tilsyneladende kan læses på to forskellige måder, men en parafrase sammenholdt med konteksten viser forskellen. I følgende eksempel:

> *il (...) distribua les biens considérables* ***qu'****il avait hérités* (Druon *Poisons* 302)

kan man have to læsninger:

a. *Il distribua* ***les*** *biens considérables. Il avait hérité* ***ces*** *biens.*
b. *Il avait hérité* ***des*** *biens considérables. Il distribua* ***ces*** *biens.*

Af konteksten fremgår det imidlertid, at det drejer sig om personens betragtelige formue, som han havde arvet, ikke for eksempel giftet sig til eller erobret, og ikke om den del af hans formue, han havde arvet. Det er altså a. og den simple anaforiske læsning, der er korrekt her: Sætningen er additiv.

Deskriptive

Den deskriptive relativsætning indlejres i et allerede identificeret og eventuelt referentielt fastlagt nominalsyntagme, med hvilket der etableres en simpel anaforisk relation. Antecedenten kan være ubestemt – ubestemt artikel, eventuelt fraværende artikel efter *de*, eller talord – og relativsætningen, som er rent anaforisk, får da beskrivende værdi uden at vække forventninger om eksistensen af andre af slagsen, for hvilke relativsætningens indhold ikke gælder:

> *Vecchini éprouvait* ***une*** *excitation* ***qui*** *tenait tous ses sens en éveil* (Gallo *Rois* 170)

> *Parfois il (...) repoussait* ***une*** *mèche noire* ***qui*** *lui barrait le front* (ib. 372)

> *dans la touffeur d'****un*** *orage* ***qui*** *avait grossi toute la journée sans parvenir à éclater* (ib. 477)

> *et recherche le soutien d'****un*** *pays* ***qu'****il aime et* ***qui*** *l'a adopté* (Soisson *Charles* 131)

chacune avait tenu à lui faire un petit présent, ***une*** *parcelle d'elles-mêmes* ***que*** *leur rani devait emporter* (Mourad *Princesse* 513)

*d'****une*** *petite écriture fine* ***dont*** *il formait chaque lettre avec soin* (Gallo *Rois* 169)

*l'animateur incontesté d'****un*** *effort de guerre* ***dont*** *une partie de son peuple (...) met en doute la nécessité* (Miquel *Guerre* 510)

C'est ainsi que nos oreilles ont acquis, depuis la diaspora, ***des*** *caractéristiques* ***qu'****elles n'avaient pas avant* (Gary *Danse* 276)

des *conversations tout à fait familières* ***où*** *interviennent parfois des femmes ou des enfants* (Hadas-Lebel *Hébreu* 61)

cette fatuité de ___ *voyeur détaché* ***qui*** *regarde les insectes s'entre-dévorer* (Gallo *Rois* 200)

la découverte par les Bérets verts, le 27 septembre, de ___ *détenus blessés* ***qui*** *pourrissent littéralement dans la prison de Cayes* (*Express* 11.5.95, 36)

Il n'y a pas ici de ... d' ___ *objets* ***qui*** *vous sont personnels (...)?* (Dard *Cahier* 136)

je vivais d'une vie de ___ *jouet mécanique* ***que*** *des mains d'adultes avaient réglée une fois pour toutes et* ***qu'****il suffisait seulement de remonter parfois* (Gary *Vestiaire* 77)

Il s'y ajoutait, accessoirement, ***certaines*** *enquêtes, d'ordre moral ou politique,* ***où*** *s'étalait ordinairement une candide ignorance de l'analyse sociale véritable* (Bloch *Défaite* 116)

syncrétisme entre ***deux*** *cultures* ***que*** *tout semble opposer* (Mourad *Princesse* 436)

Hvis antecedenten er et proprium, er den i kraft heraf entydigt fastlagt, hvorfor relativsætningen kun kan være rent anaforisk og altså additiv:

mais cela suffisait à Pierre Brunel ***qui*** *reprenait, évoquait ses rencontres avec Georges Mauranges, un ami sûr de Mitterrand, mais* ***qui*** *était l'un des plus enthousiastes partisans de Mendès* (Gallo *Rois* 362)

le rajah regarde sa soeur Aziza ***qui****, aux questions de Zahra, oppose un silence méprisant* (Mourad *Princesse* 460)

rassurant Paul-Marie Wysberg ***que*** *les barricades et les cortèges de mai avaient affolé* (Gallo *Rois* 358)

Elle était gérée (...) par la Jewish Colonisation Association ***dont*** *l'Alliance israélite universelle possédait 40% des parts* (Miquel *Guerre* 512)

Det samme gælder, hvis antecedenten er et personligt pronomen:

et il avait déjà tant fait, ***lui qui*** *venait du quai des Docks* (Gallo *Rois* 364)

Elle qui *aimait lire n'en a même plus envie* (Mourad *Princesse* 459)

elle ne partageait déjà plus rien avec ***eux qui*** *avaient à peine dix ans en 1968* (Gallo *Rois* 453)

eller et fuldt demonstrativt udtryk, dvs. demonstrativt pronomen eller artikel fulgt af *-ci/-là*:

un être comme ***celui-ci qui*** *osait rester libre de jouir à sa guise* (Gallo *Rois* 354)

Il avait méprisé avec encore plus de force ***ce*** *con-****là qui*** *avait battu Pierre Brunel* (ib. 432)

Héloïse voulut se souvenir de ***ces*** *jours-****là*** *au cours* ***desquels*** *sa vie avait changé* (ib. 466)

Antecedenten kan også have bestemt artikel. Denne artikel er i så fald legitimeret af andre forhold end relativsætningen. I et potentielt tvetydigt eksempel som følgende:

Sur son oreiller s'enroulaient ***les*** *pansements* ***qu'****il venait d'enlever* (Makine *Testament* 132)

drejer det sig om en såret soldat, som hver nat fjerner sine forbindinger for at få såret til at springe op igen. Der er derfor sandsynligvis tale om en additiv relativsætning, hvor det bestemte syntagme *les pansements* retfærdiggøres af konteksten, dvs. syntagmet *les pansements* er en associativ anafor, se Kapitel VI, 3.2, men en type B., determinativ læsning kan ikke udelukkes.

Den bestemte artikel kan således være legitimeret ved sin anaforiske værdi:

... ***le*** *petit appartement* ***dont*** *la porte n'était pas fermée à clef* (Dard *Cahier* 63)

Eller den kan være en katafor, som fremkaldes af andet end relativsætningen. I nedenstående eksempler viser konteksten, at det er den additive læsning, der er den rigtige, da det drejer sig om

alle brevene og alle attentaterne – den bestemte artikel er her kataforisk fremkaldt af genitiverne *de son père, de l'OAS*:

> *les lettres de son père **que** la sultane lui avait cachées "pour son bien"* (Mourad *Princesse* 503)
>
> *au temps des complots de l'OAS **auxquels** Diebolt le croyait mêlé* (Gallo *Rois* 346)

I mange andre tilfælde er den bestemte artikel legitimeret ved selve syntagmets status af unikum, dvs. på vej til at blive et proprium, jf. Kapitel VI, 3.1, og her er der som sagt ovenfor ingen mulighed for tvetydighed:

> *Au rajah **qui** demande des nouvelles de son épouse, Rani Aziza affirme que cette retraite forcée lui est bénéfique* (Mourad *Princesse* 458)
>
> *Les plus graves défaillances se manifestent dans l'armée grecque **dont** la plupart des officiers sont restés royalistes* (Miquel *Guerre* 508)
>
> *L'évolution est exactement inverse dans les monarchies d'Europe centrale **où** le pouvoir élimine ou réduit toute contestation* (ib. 257)

Narrative

Narrative – eller kontinuative – relativsætninger svarer til sideordnede selvstændige sætninger i den forstand, at de lige som det er muligt ved sideordning med *et* kan føre handlingen videre, jf. VIII, 2.1.4. Allerede ved deres slægtskab med parataktiske konstruktioner viser de sig som mere integrerede end de appositionelle og derfor forskellige fra de prototypiske "ægte parentetiske" relativsætninger, se nedenfor og jf. Eriksson (1989, 1990).

Disse sætninger udnytter det faktum, at relativsætningen er den konstruktion, ved hvilken et nominalsyntagme kan udvides med en struktur rummende et finit verbal. Den narrative relativsætning bygger på den derved indførte modstilling af to finitte verbaler, over- og undersætningens. Man får derved forskelle som følgende mellem en deskriptiv relativsætning, a., og en narrativ, b. (jf. Pollak 1976:293):

a. *Le général attaqua l'ennemi qui se retirait.*
b. *Le général attaqua l'ennemi qui se retira.*

I a. har man imparfait i relativsætningen, altså ikke temporal sekvens[22], mens man i b. med passé simple i relativsætningen indfører en temporal sekvens mellem de to verbalsituationer, jf. VIII, 2.1.2.

22 Eksemplet er tvetydigt, idet det kan læses som både type A. 'fjenden der trak sig tilbage', eller som type B. 'den fjende (blandt flere) der trak sig tilbage'.

I prototypiske narrative sammenhænge optræder disse relativsætninger oftest i passé simple og fører derved handlingen videre, lige som en sideordnet passé simple:

> *Des replis de son vieux chandail, il* ***sortit*** *un minuscule boîtier* ***qu'****il* ***posa*** *sur le bureau* (Pennac *Fée* 266)
>
> *Sa voix aiguë* ***fit*** *tréssaillir l'infirmière* ***qui*** *s'en* ***alla*** *en lui jetant un regard intrigué* (Deforges *Soie* 79)
>
> *un autre transport* ***arriva*** *de Theresienstadt, fort lui aussi de quatre mille personnes* ***qui rejoignirent*** *celles du premier transport au camp BIIB* (Lanzmann *Shoah* 193)

Furukawa (2000a) analyserer en særlig udgave af disse sætninger illustreret ved følgende eksempler:

> *Un cosaque survint qui prit l'enfant en croupe* (Hugo)
>
> *Un ouragan se leva qui poussa un flot de pluie dans la salle* (Zola)
>
> *Un train passa, qui secoua la maison* (Zola)

Denne type er, som de andre additive, rent anaforisk, men der hviler en række begrænsninger på dem, som gør dem til noget særligt. Først og fremmest skal korrelatet være ubestemt – en betingelse der ikke gælder for en tilsvarende sideordning, jf. **Le cosaque survint qui …* ovf. *Le cosaque survint et prit l'enfant en croupe*, som konstruktionen ellers minder meget om semantisk. Dernæst skal de to sætninger have samme tempus, typisk passé simple. Herved forfremmes indholdet af relativsætningen til forgrundsplanet, og hele konstruktionen får en propositionel værdi og ikke som andre additive relativkonstruktioner en rent nominal værdi: Det er det at der sker noget, og hvad der sker, der beskrives, der er ikke tale om en nærmere beskrivelse af antecedenten. Konklusionen er, at der i denne type narrative relativsætninger er tale om dannelsen af et komplekst prædikat til samme subjekt – korrelat + *qui* – og dette komplekse prædikat – bestående af de to verber – får sin indre sammenhæng af de to verbers identiske tempus og den derved skabte kronologiske sekvens mellem dem.

Modsætningsvis ser man, hvorledes en imparfait ikke indfører en temporal sekvens, men udtrykker samtidighed, enten enkel eller gentaget:

> *A la fin d'avril, le cerisier japonais qui en occupait le centre ployait sous les pétales que la plus légère brise* ***faisait voleter*** *en flocons roses* ***qui recouvraient*** *la cour* (Gallo *Rois* 407)

Men også andre tempora end passé simple bruges i denne type som for eksempel historisk præsens eller futurum:

> *Elle* ***est*** *tirée de ses réflexions par Selma* ***qui*** *lui* ***indique*** *un point au loin, vers Galata* (Mourad *Princesse* 53)

> *Il* ***constitue*** *un gouvernement* ***qui étonne*** *par sa composition* (Dreyfus *Reich* 111)

> *Ils* ***serviront*** *de base aux travaux d'Athanase Kircher,* ***qui vont dominer*** *longtemps les études sur les hiéroglyphes* (Solé & Valbelle *Rosette* 31)

eller passé composé, plus-que-parfait:

> *Nous* ***avons*** *récemment* ***envoyé*** *une mission à Lisbonne* ***qui a rencontré*** *Mario Soares* (*Monde*, cit. Prebensen & Spang-Hanssen 1977:53)

> *il avait pris une flûte de champagne et s'était avancé nonchalamment vers Brunel, l'obligeant par son insistance à rester près de lui, à interrompre la conversation qu'il* ***menait*** *à mi-voix avec un officier* ***qui s'était écarté****, respectueux* (Gallo *Rois* 382)

Det der udgør typens særtræk, er således ikke en særlig type implikativ konstruktion – den relative konstruktion er som sagt overalt den samme – men kombinationen i én hypotaktisk struktur af to verbalformer, som tillader en sekventiel læsning:

> *[Le général attaqua l'ennemi]*$_{t1}$ *- [l'ennemi se retira]*$_{t2}$

Ægte parentetiske

En særlig udformning af de additive sætninger udgøres af de ægte parentetiske, der står som indskud lige efter deres korrelat, og som har status af **appositioner**, markeret ved en eventuel pause og monoton, lav intonation, i skriften undertiden ved et komma:

> *L'armée* ***qui*** *a, sans broncher, accepté de prêter serment est convaincue qu'Hitler lui sera reconnaissant* (Dreyfus *Reich* 160)

> *Mussolini,* ***que*** *j'ai vu avant mon départ de Rome, partage ce sentiment* (Gallo *Rois* 170)

> *Il n'y a presque rien, sauf au marché noir,* ***où*** *l'on trouve tout ce que l'on veut* (Mourad *Princesse* 590)

I denne løst tilknyttede type kan de udvidede former *lequel*, etc. bruges i stedet for de simple former *qui* og *que* som subjekt eller objekt:

> *Alexandre Hassner avait déjà cédé les parts d'Héloïse (...) à Antoine Vecchini,* ***lequel*** *s'était porté acquéreur* (Gallo *Rois* 472)

Sådanne relativsætninger har samme egenskaber som andre appositioner, dvs. de kan fortolkes beskrivende, begrundende eller indrømmende og spiller således ofte en vigtig rolle i tekstsammenhængen:

> *si les parlementaires des autres partis refusent de siéger et disent publiquement pourquoi, les congressistes,* ***qui veulent conserver leur image de grand parti national représentant toutes les communautés,*** *devront céder* (Mourad *Princesse* 380)

Relativsætningen kan knytte sig til en eksplicit apposition:

> *Ainsi, Francis Curtet, un spécialiste de la toxicomanie,* ***qui*** *s'opposait à la vente libre des seringues, y est aujourd'hui favorable* (*Le point* 2.3.87)

> *la Tosefta, "supplément"* ***dont*** *le rapport avec la Mishna est mal élucidé: elle en suit le plan et en répète des passages* (Hadas-Lebel *Hébreu* 54)

eller den kan sammenfattende genoptage flere korrelater:

> *Tout ce qu'elle sait, c'est que même les animaux ont leur tanière, leur territoire, sans* ***quoi*** *ils meurent* (Mourad *Princesse* 210)

1.3 Type B. relativsætninger: Restriktive

Denne type er karakteriseret ved den omvendte forudsætningsretning i forhold til A.-typen således, at korrelat og oversætning forudsætter relativsætningens indhold. Men som sagt ovenfor, er der syntaktisk stadig tale om den samme relative konstruktion som ved type A.

Determinative

Den bestemte artikel er i disse konstruktioner en kataforisk artikel, jf. Kapitel VI, 3.3. Udover den anaforiske relation mellem korrelatets leksikalske kerne og det relative pronomen er der samtidig en kataforisk relation mellem korrelatets artikel og relativet. Denne dobbelte relation har dybtgående konsekvenser for forståelsen af korrelatet og hele konstruktionen.

Det betyder, at det er tilføjelsen af relativsætningen, som legitimerer den bestemte artikel. Dette kan vises ved en omskrivning som følgende, jf. 1. ovenfor:

> *Pastor pénétra dans le bureau, vida poliment **le flic qui** surveillait Chabralle et ferma soigneusement la porte sur lui* (Pennac *Fée* 69)
>
> *... **un** flic surveillait Chabralle. Il vida **ce flic** ...*

Man har samme forhold og lignende parafraser ved andre typer attributiver, jf. Kapitel VI, 3.3:

a. *L'écolier attentif buvait les paroles du maître* (Bally, cit. Touratier 1980:376)
__Un__ écolier était attentif. __Il__ buvait les paroles du maître.

b. *avant qu'on ne tue, il y a ceux qui dressent les listes **des hommes à abattre*** (Gallo *Rois* 211)
*... on va abattre **des** hommes. Il y a ceux qui dressent des listes de **ces** hommes ...*

Identifikationen og eventuelt fastlæggelsen af syntagmets reference bygger på relativsætningen:

> *Elle secoue la tête pour tenter de chasser **les** images **qui** l'assaillent* (Mourad *Princesse* 432)

Den bundne katafor, jf. Kesik (1989:42), er en omvendt anafor, idet det er subsekventen, der retfærdiggør den bestemte artikel. I overensstemmelse med beskrivelsen i Kapitel VI, 3.2 er det da relativsætningen, der indfører de beregningsbetingelser, der tillader identifikation af det unikke individ, der er tale om:

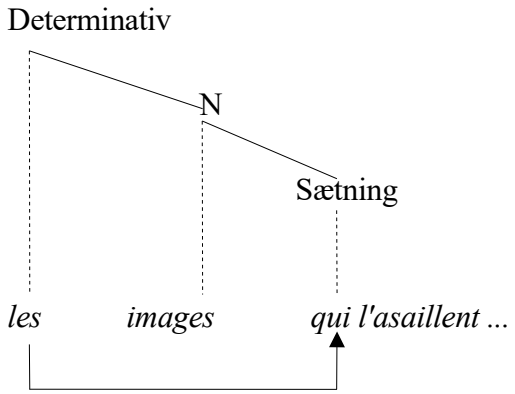

Den ovenfor foreslåede parafrase, som i dette tilfælde ville være:

> ***Des** images l'assaillent. Elle secoue la tête pour tenter de chasser **ces** images.*

retablerer den normale antecedent – anafor rækkefølge, dvs. ubestemt syntagme – bestemt syntagme.

Artiklens kataforiske værdi kommer af, at substantiv og relativsætning – to intensioner holdt sammen af en anaforisk relation – sammen danner en kompleks intension, mængde eller individ, hvis ekstension artiklen fastlægger:

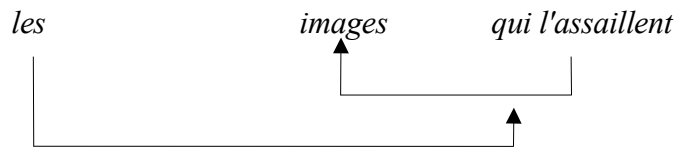

Selv om man i nogle tilfælde kan tale om, at der ved relativkonstruktionen fastlægges en delmængde, som i skoleeksemplet:

> *Les soldats qui dormaient ont été fusillés.*

så er det væsentlige ved den determinative konstruktion, at der dannes et komplekst indhold, som kan, men langtfra altid faktisk fastlægger en delmængde med tilhørende inferens om eksistens af andre eksemplarer, for hvilke relativsætningens indhold ikke gælder. Ved pluralis korrelat fastlægger man således oftest blot en mængde uden dermed at implicere noget som helst om andre eksemplarer. Det er blot medlemmerne af den fastlagte mængde, der identificeres ved relativsætningens indhold:

> ***Les*** *soubresauts* ***qui*** *accompagnèrent la fin de la guerre d'Algérie furent l'occasion de cette mobilisation* (Larat *Gary* 114)
>
> *je franchis, moi,* ***les*** *deux pas* ***qui*** *me séparent de ma belle voleuse* (Pennac *Bonheur* 59)
>
> *Personne ne connaîtrait* ***les*** *souvenirs* ***qui*** *lui étaient revenus alors qu'explosait sa dernière douleur* (Gallo *Rois* 561)
>
> *Sur* ***les*** *courtines* ***qui*** *les reliaient, les créneaux étaient à ciel ouvert* (Solé & Valbelle *Rosette* 8)
>
> *Alexandre Hassner parlait* ***des*** *entretiens* ***qu'****il avait eus avec des opérateurs luxembourgeois de télévision* (Gallo *Rois* 507)
>
> *Le comte Stürgkh (...) appliquait strictement* ***les*** *méthodes de l'oppression administrative* ***dont*** *l'empire avait, depuis Metternich, une longue expérience* (Miquel *Guerre* 257)

Den fastlagte mængde kan emfatisk understreges med *tous*, hvorved det ekspliciteres, at der ikke er tale om nogen delmængde:

> ***Tous les** hommes **qu'**elle rencontrait semblaient ou bien se ruer vers un but inconnu (...) ou bien attendre, on ne savait pas qui* (Makine *Testament* 75)
>
> *Il s'était rendu célèbre par **toutes les** bêtises **qu'**il avait faites dans sa vie* (Gary *Danse* 200)

Konstruktionen er som de andre relativsætninger ofte tvetydig:

> *indifférent au bruit des voix, aux jurons que lançaient les autres officiers qui, sur la terrasse de l'Hôtel du Golfe, jouaient au poker* (Gallo *Rois* 174)

idet der kan være tale om en type A.: *'les autres officiers – ceux-ci jouaient au poker'*, eller en type B.: *'d'autres officiers jouaient au poker – ils lançaient des jurons'*.

Mekanismen er den samme ved korrelat i singularis, idet der heller ikke her normalt indføres en inferens om, at der eksisterer andre individer af den denoterede art, for hvilke relativsætningens indhold ikke gælder. Der fastlægges blot et individ ved det komplekse indhold af korrelat og relativsætning:

> *Joseph Brunel avait imaginé la femme, **la** pauvre femme **qui**, chaque jour, devait astiquer ce métal d'un mouvement lent* (Gallo *Rois* 321)
>
> *Paul Pavlowitch met en avant **la** peur de vieillir **qui** hantait son oncle* (Larat *Gary* 166)
>
> *... prévoit déjà la libération du pays, **le** procès **qu'**on lui intentera, et cherche **l'**alibi **qui** lui permettra de se disculper* (Gallo *Rois* 186)
>
> *Qui se souvient encore (...) de **l'**espoir **qu'**avait fait naître Mendès France et de **la** haine **qu'**il suscita (...)?* (ib. 350)
>
> ***La** correspondance **qu'**ils entretiendront quelques années plus tard avec des tiers montrera leurs relations sous un jour différent* (Solé & Valbelle *Rosette* 77)
>
> *Je fais partie de ces lieux et de **l'**air **qu'**on y respire* (Gary *Danse* 11)
>
> *Dans ce défi je sentis comme une nouvelle corde de **l'**harmonie vivante **qu'**était pour moi la France* (Makine *Testament* 160)
>
> *et cela laissait fasciné **l'**enfant **qu'**il avait été* (Gallo *Rois* 240)

*il avait **l'**oeil sombre **que** je lui avais vu au cours de son match contre Peter* (Dard *Meurt* 81)

*Il ne se lassait pas **du** spectacle **que** je donnais* (Gallo *Rois* 212)

*il a peur, peur **du** crime **qu'**il s'apprête à commettre* (Mourad *Princesse* 561)

*...interrompre **la** conversation **qu'**il menait à mi-voix avec un officier qui s'était écarté* (Gallo *Rois* 382)

*Ce n'est tout de même pas désagréable de pouvoir recaser l'Allemagne dans **la** petite case "irrécupérable, éternellement à elle-même pareille" dans **laquelle** vous l'avez rangée une fois pour toutes, comme vous aimez bien que les Juifs se conforment à **l'**image **que** vous leur avez assignée à travers les siècles* (Gary *Danse* 141)

*si ignorant des secrets (...) de **la** scène sur **laquelle** il voulait pourtant tenir son rôle* (Gallo *Rois* 370)

*Même à ce jour, je me souviens de **la** façon **dont** il fit comprendre à son auditoire comment les huguenots entendaient la Cène* (Merle *Fortune* 161)

Også med bestemt artikel i singularis har man tvetydige eksempler:

*le départ **du général qui** leur avait rendu (...) un semblant d'honneur* (Gallo *Rois* 362)

*Je n'ai vu Vecchini que quelques jours plus tard, avec **le médecin qu'**il était allé chercher (...) et **qu'**il paya devant moi. Puis (...) il était revenu, se penchant sur le lit, regardant **l'enfant que** je serrais contre moi* (ib. 227)

I det første eksempel har man enten 'den general, der ...' (determinativ) eller 'generalen (= de Gaulle), der ...' (additiv). I det sidste er *le médecin qu'* snarest determinativ ('den læge, han havde hentet'), mens *l'enfant que* nok er additiv ('barnet, som ...'), da det drejer sig om en fødsel.

Demonstrative

Den kataforisk fremkaldte bestemte artikel har sin pronominelle, uklitiserede pendant i demonstrativet *celui*, jf. Kapitel VI, 1.1 og 5.3 (samt Herslund 2003a), hvor hele korrelatet er reduceret til sin pronominelle kerne:

celui *...* ***qui*** *a inventé la poudre ...*

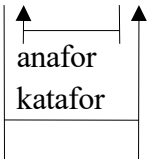

Dette forekommer, når den leksikalske position ikke er udfyldt og pronominet derfor ikke kan klitiseres til artikel. Demonstrativet har her en almen betydning af 'person':

> *Voulait-il ainsi régler leurs comptes à* ***ceux*** *– d'abord François et Noémie –* ***qui*** *avaient été les témoins de ses premiers pas* (Gallo *Rois* 203)
>
> *il fallait appuyer* ***ceux qui*** *(...) voulaient un autre destin pour le pays* (ib. 362)
>
> *c'est ce qu'il disait à* ***ceux qui*** *l'interrogeaient* (ib. 395)

Demonstrativet fungerer i denne konstruktion som determinativ for relativsætningen, som derved "nominaliseres" og i status og betydning nærmer sig konstruktionerne med fællesled, se 2.1 nedenfor.

Men som set i Kapitel VI, 5.3, kan demonstrativet selv være anaforisk, hvorved der opstår en dobbelt anaforisk-kataforisk struktur, idet demonstrativet både er anafor i forhold til noget foregående og antecedent for relativpronominet; samtidig er relativpronominet subsekvent for det kataforiske demonstrativ:

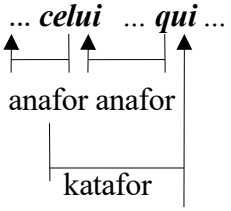

Denne situation illustreres af eksempler som følgende:

> *Le lecteur que je vise n'est pas* ***celui qui*** *sait lire, mais* ***celui qui*** *sait compter* (Pennac *Marchande* 128)
>
> *l'Europe (...) était la cause de la France tout entière,* ***celle qui*** *transcendait les clivages politiques traditionnels* (Gallo *Rois* 500)

Les autorités allemandes prennent sans doute les mesures les plus énergiques, car elles n'ont pas à juguler une vague de mutineries comparable à ***celle qui*** *affecte les armées françaises* (Miquel *Guerre* 408)

pour retrouver un vestibule semblable à ***celui qu'****ils avaient quitté, le même peut-être* (Gallo *Rois* 385)

Il exaltait l'homme d'avenir qui accepte la sélection naturelle, l'instinct, ***celui qu'****on appelle le méchant* (ib. 496)

dans ma cafetière à moi, la turque au long bec, ***celle que*** *Stojilkovicz, naguère, m'a rapportée de son village d'Imotsky* (Pennac *Marchande* 86)

... de faire l'histoire des hommes. ***Celle en laquelle*** *il avait cru, dure et cynique* (Gallo *Rois* 536)

Som beskrevet i Kapitel VI, 1.1, klitiseres demonstrativet, når den leksikalske position er udfyldt, og bliver kilde for både bestemt og demonstrativ artikel. Men her viser forskellen mellem de to artikler sig. Mens den bestemte artikel kan være rent kataforisk bestemt af en determinativ relativsætning, bevarer den demonstrative artikel så meget af sin deiktiske selvstændighed, at en relativsætning i nominalsyntagme med demonstrativ artikel kan forene type A., additiv, og type B., determinativ, i én konstruktion, idet korrelatet med demonstrativ artikel foruden at være katafor for relativpronominet samtidig i forvejen er deiktisk eller anaforisk fastlagt, jf. Touratier (1980:282 ff.):

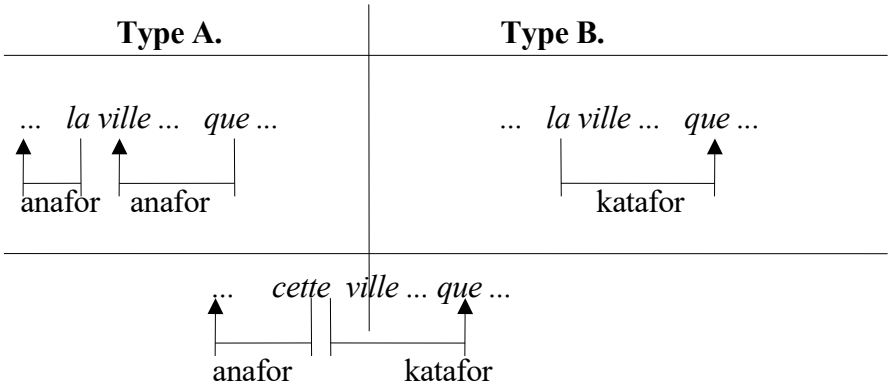

En deiktisk fastlæggelse har man i eksempler som:

Cette jupe que *tu portes est de l'année dernière* (Green, cit. Eriksson 1993:219)

Den anaforiske brug illustreres af følgende:

Et la phrase revenait, ironique, ***ces mots qui*** *révoltaient Annie* (Gallo *Rois* 321)

I dette eksempel genoptager *ces mots* således anaforisk *la phrase*, samtidig med at det kataforisk foregriber relativsætningen *qui révoltaient Annie*.

Man har en mellemting mellem den rent situationelle deiksis og den anaforiske relation i tilfælde som følgende, hvor antecedenten, emfatisk (jf. Kleiber 1987:75), fremstilles som naturligt hørende hjemme i situationen eller konteksten. Der etableres således ved hjælp af det deiktiske demonstrativ og den determinative relativsætning en slags unika:

> *il me semblait que ce bruit de pas dans l'escalier,* ***cette voiture qui*** *entrait dans la cour, annonçaient l'arrivée de la Gestapo* (Gallo *Rois* 228)
>
> *il maudissait* ***ce père qui*** *continuait de l'emmerder, une fois mort* (ib. 322)
>
> *Ah, que ne donnerait-elle pour être comme* ***ces héroïnes de romans, qui*** *toujours savent ce qu'elles veulent et se battent pour l'obtenir!* (Mourad *Princesse* 461)
>
> *il éprouvait un sentiment d'orgueil, de mépris, parfois aussi de commisération pour* ***cette foule qui*** *coulait sur les trottoirs* (Gallo *Rois* 171)
>
> *Mais l'actualité ne lui avait pas laissé le temps de s'attarder sur* ***cette fin qui*** *approchait* (ib. 336)
>
> ***ces aveugles enthousiastes qui*** *s'imaginent sur le point de réussir* (ib. 396)
>
> *par* ***ces châtiments qu'****il avait désirés et* ***qui*** *l'avaient fait jouir* (ib. 370)
>
> *évoquant* ***ce rôle maléfique qu'****il avait joué et tenait encore dans nos vies* (ib. 227)
>
> *dans* ***ce monde qu'****elles ne pouvaient imaginer* (Mourad *Princesse* 513)
>
> *J'ai pensé à François et à Noémie, à* ***ces étudiants de Marseille qu'****on avait précipités du haut des falaises après les avoir torturés* (Gallo *Rois* 200)
>
> ***cette forme baressienne de la politique que*** *nous impose le ministre de l'intérieur* (*Evénement* 8.-14.4.99, 3)
>
> *il y avait* ***ces liens de complicité que*** *rien ne pourrait jamais défaire* (Gallo *Rois* 276)
>
> *Qu'en avait-il à foutre, de* ***ces haines qu'****ils traînaient tous après eux (...)?* (ib. 322)

*essayant de retrouver **cette passion qu'**il avait eue, lycéen, puis étudiant, pour l'histoire romaine* (ib. 490)

*emporté par **ce mouvement auquel** il n'accordait aucune chance, **dont** il méprisait les leaders* (ib. 396)

Intensionelle

Som beskrevet i Kapitel VI, 4. kan nominalsyntagmer bruges enten referentielt eller deskriptivt. De forskellige læsninger af nominalsyntagmer som non-specifik eller generisk søges dér forklaret som forskellige udgaver af den deskriptive brug. Denne brug bygger på de indgående leksemers intension, hvor den referentielle anvendelse bygger på deres ekstension. Mens denne distinktion mellem referentiel og deskriptiv ikke synes at have den store betydning ved relativsætninger af type A., de additive, har den visse konsekvenser for analysen af type B., idet den determinative type gennem det ana-kataforiske spil mellem korrelat og relativ opretter et individ eller en mængde, mens der i den intensionelle oprettes en **type** (en intension):

***un** ouvrier **qui** ne boit pas c'est mauvais signe* (Gallo *Baie* 97)

*Sur le ton **du** psychologue **qui** vous colle un Rorschach* (Pennac *Fée* 183)

*Hitler est **l'**homme **qui** barre la route au bolchevisme* (Dreyfus *Reich* 120)

og i sådanne tilfælde kan der ikke være tale om fastlæggelse af en ekstension, da der ikke indføres nogen ekstension. Der er derimod tale om intensioner, og man kan sige, at der ved relativsætningen fastlægges en undertype:

'un certain type d'ouvrier ne boit pas – ce type est mauvais signe'

'un certain type de psychologue vous colle un R – il (avait) le ton d'un tel psychologue'

'un certain type d'homme barre la route – Hitler est un tel homme'

Det er typelæsningen, der er ansvarlig for Type B.-fortolkningen af Rothenbergs eksempel diskuteret i 1. ovenfor:

Marie console un enfant qui pleure.

hvorved man får en beskrivelse af Maries karakter og vaner, mens en ekstensionel læsning giver en additiv fortolkning og dermed en beskrivelse af en bestemt situation, hvor Marie trøster et barn.

Både ved den determinative og den intensionelle har man altså samme grundskema: dannelsen af et komplekst indhold på basis af en relativsætning. Men kun i den determinative type fastlægges der en ekstension – individ eller mængde – ved hjælp af den kataforiske bestemte artikel. I den intensionelle type fastlægges der en intension – undertype eller type – med bestemt eller ubestemt artikel og følgende generisk, non-specifik eller simpel deskriptiv funktion i prædikativisk funktion. Man har især den generiske læsning ved bestemt syntagme som subjekt:

> ***Le lecteur que*** *je vise n'est pas celui qui sait lire, mais celui qui sait compter* (Pennac *Marchande* 128)
>
> ***L'animal qui*** *a peur est toujours dangereux* (Kleiber 1990:119)

men også ved korrelat i andre ledfunktioner kan denne læsning opstå:

> *Ce magasin vend des articles pour* ***l'homme qui*** *a tout.*
>
> *Je vais vous parler de* ***l'animal qui a peur****.*

Den generiske læsning opstår altså her ved en kataforisk fremkaldt bestemt artikel. I andre tilfælde har man snarere en non-specifik læsning af sådanne deskriptivt brugte syntagmer:

> *se disant qu'il tuerait* ***le type qui*** *lui dirait ça d'elle* (Gallo *Rois* 331)

Typen med ubestemt korrelat har normalt non-specifik læsning:

> *Les Nazis pouvaient même admettre d'****un homme qui*** *les servait qu'il eût quelque faiblesse pour une femme* (Gallo *Rois* 204)
>
> *mais* ***une femme qui*** se donne (...) – *une femme, on en garde toute la vie le souvenir, n'est-ce pas?* (ib. 331)

Disse forskellige fortolkninger som non-specifik eller generisk er også dem, som henholdsvis bestemte og ubestemte deskriptivt brugte nominalsyntagmer kan antage uafhængigt af tilstedeværelsen af en relativsætning, jf. Kapitel VI, 4. Men det er relativsætningen og den præsupposition, den indfører, der er ansvarlig for oprettelsen af en forudsat undertype. Dette er specielt tydeligt i typeeksempler som følgende:

a. *Je veux un homme qui sache faire la cuisine.*

b. *Un homme qui sait faire la cuisine trouvera toujours une femme.*

c. *Micheline est une femme qui sait ce qu'elle veut*.

Konstruktioner som a. er velbeskrevne – ikke mindst i konjunktiv-litteraturen. Det drejer sig om relativsætninger, der modificerer non-specifikke nominalsyntagmer efter udtryk for vilje, ønske eller stræben. Relativsætningen forekommer højst nødvendig, fordi den definerer hvilken slags 'mand' der søges. Der er ikke tale om 'n'importe quel homme'. Og man har altid regnet konjunktiven for et symptom på relativsætningens "stærkt underordnede" status. Imidlertid analyseres denne type af Prebensen & Spang-Hanssen (1977:98 ff.) som parentetisk på grund af følgende parafrase-mulighed, hvor korrelatet ganske rigtigt fungerer som anaforisk basis for den anaforiske term, der er opnået ved at omdanne relativsætningen til en efterstillet hovedsætning:

a'. *Je veux un homme. **Il** doit savoir faire la cuisine.*

Det bemærkes imidlertid, at der i den angivne parafrase har indsneget sig en operator, nemlig modalverbet *devoir*, som erstatter konjunktiven. Herved afsløres det, at subjekt-referentens ønske ikke tilfredsstilles blot derved, at en objektreferent besidder egenskaben 'être un homme'. Det præciseres, at han skal tilhøre en bestemt undergruppe af 'hommes', nemlig dem, der 'kan lave mad'. Der er med andre ord tale om en indskrænkning i forhold til 'homme'. Dette illustreres tydeligt, hvis man sammenligner a'. med d.:

d. *Demain, je m'achèterai un chien. Je **l'**appellerai Milou. **Il** me suivra partout.*

I d. dækker de personlige pronominer *l'* og *il* nøjagtigt det samme "område" som *chien*. Der er tale om en tro anafor i egentlig forstand (jf. Kapitel I, 4.2). Da ethvert individ, der besidder egenskaben 'être un chien' tilfredsstiller subjektsreferentens ønske i et tilfælde som d., er det muligt – uden at man modsiger sig selv – at indføje det indefinitte pronominaludtryk *n'importe lequel* i konstruktionen:

d'. *Demain je m'achèterai un chien, **n'importe** lequel. Je l'appellerai Milou. Il me suivra partout.*

Dette lader sig vanskeligt gøre i forbindelse med a'.:

a". ☹ *Je veux un homme **n'importe lequel**. Il doit savoir faire la cuisine.*

Ønsker man at indsætte *n'importe lequel* i et sådant tilfælde, må man samtidig indsætte et eller flere andre elementer, der vender argumentationsretningen (nægtelse, *mais*, betingelses-konstruktion eller lignende):

*Je veux un homme. **Mais pas** n'importe lequel: il doit savoir faire la cuisine.*

*Je veux un homme, n'importe lequel, **pourvu qu'**il sache faire la cuisine.*

Det ses altså, at antecedent og anafor i tilfælde som a'. ikke har samme intension, og at der altså er tale om en falsk udgave af en "tro anafor".

I et tilfælde som a. fungerer *un homme qui sache faire la cuisine* som topisk argument for den modalitetsoperator, der er indeholdt i det styrende verbal. Typen må i en eller anden forstand eksistere forud for indsættelsen af denne operator, hvorfor man kan kalde argumentet topisk. Den, der ytrer a., går ud fra (eller håber i det mindste), at der findes en vis undergruppe af mænd (som indeholder mindst et medlem), om hvilke det gælder, at de 'kan lave mad'. Det er mod denne undergruppe, taler retter sine ønsker. En passende parafrase for a. bliver derfor snarere end a'., a".:

a". *Un certain type d'hommes savent faire la cuisine. Je veux un homme comme cela.*

Det forekommer oplagt, at forudsætningsretningen er den samme som i forbindelse med den determinative relativsætning. Først forudsættes eksistensen af en bestemt type. Dernæst udtrykkes nødvendigheden af at fremskaffe et eksemplar tilhørende denne type. At relativsætningens indhold er sat op som præsupponeret og ikke asserteret passer jo netop med, at dens modus er konjunktiv, som forekommer i ikke-assertionsnære ledsætninger, når visse andre betingelser er opfyldt, jf. VIII, 4.1.8 og Kapitel VII.

Denne type relativsætning med konjunktiv forekommer, når korrelatet er et deskriptivt syntagme (non-specifikt) som objekt for visse verber. Den almindeligste type er den, hvor det deskriptive nominalsyntagme er objekt for et viljesverbum eller et lignende konjunktivbevarende verbum eller substantiv:

> *Les insulaires se sont convertis (...) aux nécessités d'une certaine industrialisation* ***qui maintienne*** *intact leur cadre de vie* (*Monde*, cit. Prebensen & Spang-Hanssen 1977:102)

> *Il avait cherché un trait* ***qui pût*** *blesser Vecchini* (Gallo *Rois* 353)

eller indgår i en konstruktion, hvor der også indgår et viljesverbum:

> *Il fallait peut-être que je raconte ça à quelqu'un, au fond, quelqu'un* ***qui*** *ne* ***fût*** *pas au courant* (Pennac *Marchande* 38)

> *éprouvant la tentation d'un acte* ***qui l'eût*** *d'un seul coup* ***arraché*** *à cette vie calculée* (Gallo *Rois* 383)

eller et verbum i imperativ:

> *Retenez-moi une chambre dans un hôtel* ***qui*** *ne* ***soit*** *pas le meilleur de Chicago* (Beauvoir, cit. FG 329)

Konjunktiven kan også komme ind ved deskriptive syntagmer med relativsætning efter nægtelse, spørgsmål eller betingelse:

> *et il n'était plus un homme, si borné fût-il,* ***qui*** *n'****éprouvât*** *le malaise d'être mal conduit, attardé à tort, poussé au hasard dans la plus désastreuse des aventures* (Zola *Débâcle* 111)

> *J'ai beau chercher, je ne trouve* ***rien*** *dans la Cabale* ***qui*** *me* ***permette*** *de m'orienter dans ce nouveau problème théologique* (Gary *Danse* 275)

> *Toutefois, il est clair que la nation n'a pas pour la guider un État* ***dont*** *la cohésion, l'efficience, l'autorité* ***soient*** *à la hauteur des problèmes qui se dressent devant elle* (Charlot, cit. Prebensen & Spang-Hanssen 1977:123)

> Le piège d'Aléria *ne contient aucune révélation* ***qui permette*** *de mieux éclairer le drame de l'été dernier* (*Monde*, cit. Prebensen & Spang-Hanssen 1977:125)

> *on ne voit pas de raison* ***qui puisse*** *faire que les enfants créolophones soient seuls à posséder la faculté de construire une langue ainsi structurée* (Hagège *Homme* 41)

> *– Qu'avez-vous vu ou entendu* ***qui*** *vous* ***ait poussé*** *à prendre la fuite?* (Deforges *Soie* 79)

> *Qu'a-t-il inventé, votre ministre, (...)* ***qui*** *ne* ***fût*** *déjà connu des Phéniciens?* (France, cit. Prebensen & Spang-Hanssen 1977:130)

> *S'il existe réellement un tel groupement* ***dont*** *la probabilité ainsi calculée* ***soit*** *très faible, on sera autorisé à penser que ce groupement a une cause autre que le hasard* (Borel, cit. Prebensen & Spang-Hanssen 1977:136)

> *Pourtant, s'il existait un chaînon intermédiaire* ***où puissent*** *se lire à la fois les traits de chaque trajectoire (...), alors (...) le problème du lien qui les unit pourrait être posé à nouveaux frais* (Hagège *Homme* 40)

I b.-typen (se s. 257) er det også tydeligt, at forudsætningsretningen er den samme som ved den determinative type. En konstruktion som b. ækvivalerer med b'.:

> b'. ***Si un homme sait faire la cusine, il*** *trouvera toujours une femme.*

Tilhørsforholdet til en bestemt undergruppe af arten 'homme' gøres til en forudsætning for 'at have let ved at finde en kone'. Denne undergruppe stilles op som topik: i b. er det deskriptive

syntagme subjekt, og i b'. står det i en betingelsessætning, som begge typisk forbindes med topik-funktionen, jf. Haiman (1978).

I c. (s. 257) er *une femme qui sait ce qu'elle veut* brugt som subjektsprædikativ. Det er velkendt, at et syntagme, der fungerer som subjektsprædikativ, ikke selv kan bruges som anaforisk basis. Det kan kun det subjekt, det bruges til at beskrive. Dette forhold illustreres særlig klart, når subjekt og subjektsprædikativ ikke har samme genus:

> *Marguerite Yourcenar est un grand auteur.* ***Elle/*Il*** *va peut-être entrer à l'Académie française* (FG 329)

Det er altså også umuligt at opfatte *elle* som anaforisk term for *femme* i en konstruktion som c'.:

> c'. *Micheline est une femme.* ***Elle*** *sait ce qu'elle veut.*

Her kan kun Micheline fungere som anaforisk basis (antecedent) for det personlige pronomen. Ved en prædikativ konstruktion klassificerer man subjektreferenten (i dette tilfælde en kvinde ved navn *Micheline)* som tilhørende en bestemt type af kvinder (nemlig 'kvinder med ben i næsen'). For at gøre dette må man forud have oprettet en klasse med mindst et medlem. Den parafrase, der bedst illustrerer c., er altså af typen:

> c". *Un certain type de femmes savent ce qu'elles veulent. Micheline est une telle femme.*

Vi ser altså, at forudsætningsretningen igen er den samme som for de øvrige B.-konstruktioner.

Slægtskabet mellem den determinative relativsætning og relativsætningerne med deskriptivt brugt korrelat, illustreret ved a. – c., afsløres yderligere af konstruktioner som det allerede ovenfor citerede:

> *Sur le ton du psychologue qui vous colle un Rorschach* (Pennac *Fée* 183)

I dette tilfælde har vi faktisk en determinativ relativsætning med deskriptivt brugt korrelat (der er tale om 'en vis type af psykologer', nemlig dem der 'har det med at ty til Rorschach-testen'). En passende parafrase for en sådan konstruktion er ikke a., men a'.:

> a. ☹ *Un psychologue vous colle un R. Il parlait sur ce ton-là.*
> a'. ☺*Un certain type de psychologue vous colle un R. Il avait le ton d'un tel psychologue.*

Når parafraserne for B.-konstruktionerne i mange tilfælde føles lidt kunstige, er det selvfølgelig fordi B.-typen, i modsætning til den mere "assertionsnære", A.-type udnytter relativsætningens

særlige beskaffenhed til at udtrykke noget, som ikke så elegant lader sig udtrykke på anden vis, i hvert fald ikke når det drejer sig om tilfælde, hvor korrelatet er deskriptivt brugt og altså ikke har den privilegerede status at kunne fungere som ægte katafor. Ved de foreslåede parafraser, som skulle afsløre forudsætningsretningen mener vi dog at have vist, at forholdet mellem korrelat og relativsætning i den intensionelle type deler nogle væsentlige træk med den determinative types egentlige katafor[23].

Superlativisk korrelat

En særlig type relativsætning, som har været meget omdiskuteret, er den man finder efter superlativisk korrelat. Selve analysen af sådanne relativsætninger synes ikke at volde vanskeligheder, da det uimodsigeligt drejer sig om determinative sætninger, altså sætninger med et korrelat, hvis bestemte artikel er kataforisk:

> *Sur cette zone inculte, Philippe d'Orléans (...) allait faire jaillir l'un des jardins les plus extravagants que Paris* ***ait*** *connus* (*Guide* 490)

Problemet med disse relativkonstruktioner er deres modusbrug. I sådanne relativsætninger har man nemlig dels konjunktiv, dels indikativ. Og problemet er at finde ud af relativkonstruktionens indflydelse på modusbrugen.

Når man skal analysere disse konstruktioner, skal man først og fremmest huske på, at superlativen altid er subsekvent for en kataforisk fremkaldt bestemt artikel:

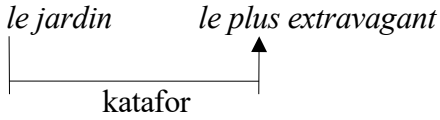

Som påvist af Prebensen & Spang-Hanssen (1977:147 ff.) kan en superlativ kun knyttes til et allerede bestemt syntagme. Samtidig er superlativen tilsyneladende ikke et almindeligt attributiv, men synes snarere at udgøre en slags selvstændigt syntagme, for eksempel ved efterstillet at have sin egen artikel. Et syntagme med superlativ udgør altså en slags meget komplekst, todelt, korrelat for en relativsætning, og det er i dette forhold, man skal finde nøglen til forståelsen af modusbrugen.

23 Kleiber (1987) er inde på den samme tankegang som os, når han i forbindelse med den restriktive læsning af: *Les Alsaciens qui boivent de la bière sont obèses*, siger, at man ud fra de forskellige behandlinger af relativsætninger synes at kunne udlede, at der må være "un préconstruit" ("pour utiliser un autre terme que *présupposé*"), som determinativet *les* skulle "operere på": "En d'autres termes, peut-être plus clairs, on peut dire qu'il y a deux étapes dans la dérivation sémantique de ce type de phrases avec restrictives: il y a d'abord des Alsaciens buveurs de bière (ce qui correspond dans ce cadre à l'interprétation N + *relative*), et ensuite *les* indique que c'est l'ensemble de ces Alsaciens qui est pris en considération" (1987:125). Han ser imidlertid ikke ud til selv at tilslutte sig den nævnte analyse 100%, og med hensyn til konstruktioner med ubestemt korrelat afviser han helt denne idé om et "préconstruit".

Man kan nemlig foreslå, som allerede set af Damourette & Pichon (1911-40, V, § 1920), jf. Nordahl (1970:107) og Prebensen & Spang-Hanssen (1977:141), at modusbrugen afhænger af, om relativsætningen knytter sig til den nominale kerne i korrelatet, og derfor som en determinativ relativsætning indfører en kataforisk bestemt artikel, eller om den knytter sig til superlativsyntagmet (jf. Nordahl 1970:111). I første tilfælde har man indikativ som i andre determinative relativsætninger, i andet konjunktiv. Forskellen mellem a. og b.:

a. *C'est le jardin le plus extravagant que j'ai vu.*
b. *C'est le jardin le plus extravagant que j'aie vu.*

skulle så være, at man i a. udsiger noget om de haver, jeg har set:

a.

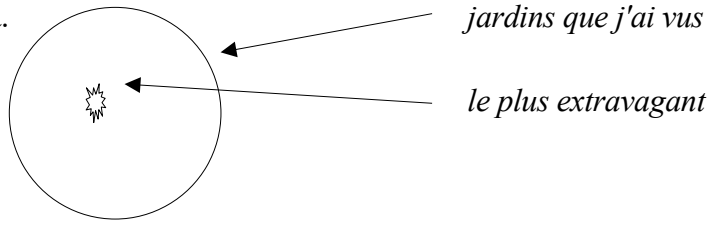

mens man i b. udsiger noget om haver i almindelighed:

b.

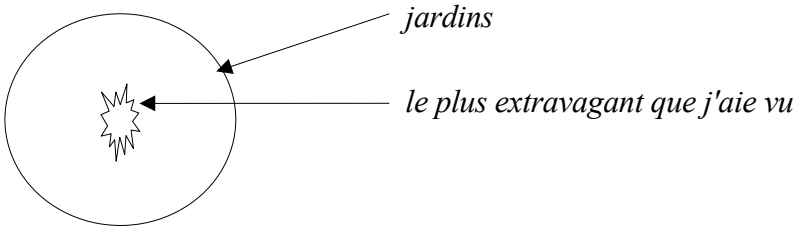

De faktorer, som Nordahl (1970) opregner som favoriserende konjunktiven – herunder især tidsadverbialer som *jamais* – synes kompatible med denne analyse, idet tidsadverbialet snarere indskrænker, dvs. udstikker tidsrum for at have set ekstravagante haver end haver i al almindelighed, jf. eksempler som:

> *Il avait d'ailleurs le meilleur coup de fusil* ***que j'aie jamais*** *vu* (Gary *Danse* 76)

> *Young (...) conclut, en connaisseur, par un des plus beaux éloges* ***que le français ait jamais*** *reçus* (Solé & Valbelle *Rosette* 26)

> *– Ce n'est pas le même genre, mais c'est, avec Lien, la plus belle femme* ***que j'aie connue*** (Deforges *Soie* 75)

Man vil altså have relativsætning i indikativ, når superlativen ikke indgår i korrelatet, dvs. når nominalsyntagmets artikel er dobbelt kataforisk, både til superlativen og til relativet:

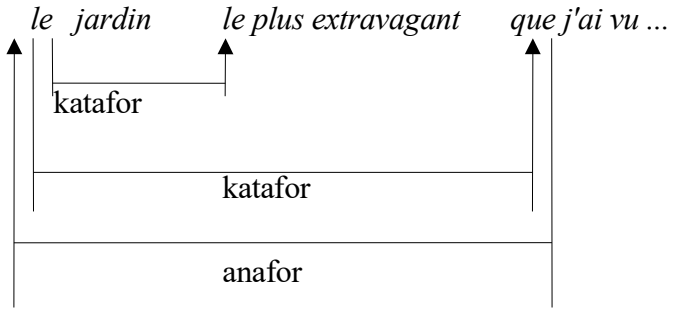

Derimod har man konjunktiv, hvis det er superlativsyntagmet, der alene bærer den kataforiske relation til relativet:

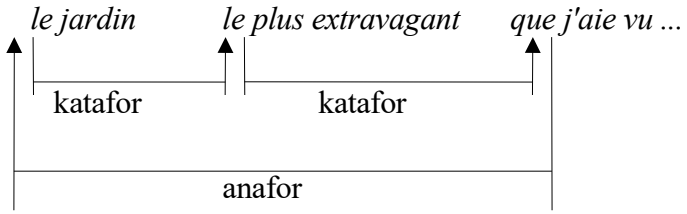

Dette bliver klart, når superlativsyntagmet er appositionelt isoleret eller udgør korrelatet helt alene:

> *Et, dès lors, le général de Wimpffen s'était épuisé à combattre ces conditions,* ***les plus rudes qu'****on eût jamais imposées à une armée battue* (Zola *Débâcle* 347)

> *et* ***le mieux que*** *nous ayons à faire est de plier armes et bagages?* (Deforges *Colline* 70)

Denne analyse bekræftes, selv om det i mange tilfælde er svært at se en betydningsforskel på de to typer, af, at man har indikativ, når superlativen uimodsigeligt ikke indgår i korrelatet, jf. Nordahl (1970:117 f.), Togeby (1973:401):

> *c'était la plus vivante des manifestations auxquelles j'ai assisté* (Beauvoir, cit. Nordahl 1970:117)

Dette er især tydeligt i kløvningskonstruktioner, hvor der ikke foreligger en determinativ relativsætning, se VIII, 7.4:

> *Ce sont les plus affreuses qui sont les plus malignes* (Bazin, cit. Nordahl 1970:117)

Men når det er superlativen, der er ansvarlig for den kataforiske relation til relativet, jf. ovenfor, så er konjunktiven enerådende. Dette er specielt tydeligt ved korrelater af typen *un des N les plus Adj*, hvor superlativsyntagmet jo er isoleret:

> *c'est une des choses* ***les plus affreuses que*** *j'aie jamais vues dans ma vie* (Gary *Danse* 268)
>
> *C'est un brave homme et un homme brave – un des officiers* ***les plus braves que*** *j'aie connus* (Malraux *Antimémoires* 620)

Men det er også gennemskueligt, når korrelatet er prædikativ:

> *comme si c'était* ***la meilleure chose qui*** *leur fût arrivée dans leur chienne de vie?* (Gary *Danse* 19)

idet man kan danne en parafrase, som isolerer superlativen:

> 'Parmi les choses qui leur sont arrivées, c'est la meilleure'

Som påvist af Eriksson (1979) og Khayat (2002, 2003), er den relativsætning , der har en ægte superlativ som korrelat, den såkaldt "specificerende type", en helt speciel form for relativsætning "der både har mistet den prototypiske, beskrivende funktion en adjektivisk relativsætning normalt har, og i væsentligt omfang ligeledes sine sætningsagtige karakteristika", jf. Khayat (2003:39). Den specificerende types særlige natur træder tydeligst frem, når man sammenligner den med dens modstykke, den "karakteriserende relativsætning". Skønt begge disse sætningstyper kan have konjunktiv, er der væsentlige syntaktiske og semantiske forskelle mellem dem. En ægte superlativ kan kun kombineres med den specificerende type:

a. *C'est le meilleur livre* ***qui ait été publié depuis la guerre*** (Khayat 2003:40)

Hvorimod de superlativiske udtryk, *le seul*, *le premier* og *le dernier*, kan kombineres såvel med den specificerende (b.) som med den karakteriserende type (c.):

b. *Edward Albee,* ***le seul grand auteur dramatique que l'Amérique ait jamais eu*** (*Paris-Match*, cit. Carlsson 1969: 33)

c. *Il est le seul* ***qui puisse le faire*** (Khayat 2003:40)
Il est le seul ***qui soit capable de le faire.***

De to typer har forskellig funktion i forhold til korrelatet, jf. Eriksson (1979:37-46) og Khayat (2003:40). Den specificerende har en "forankrende funktion" og fungerer nærmest som "en

slags lokativisk adverbial" jf. Khayat (op. cit.)[24]. Dette understøttes af at den ofte er ækvivalent med et adverbial:

a.' *C'est le meilleur livre **depuis la guerre*** (jf. Khayat op. cit.)

Den karakteriserende har derimod en beskrivende funktion og kan i de fleste tilfælde erstattes af et beskrivende adjektiv:

c.' *Il est le seul **capable de le faire*** (jf. Khayat op. cit.)[25]

Den specificerende relativsætning har en ganske stereotyp og fast udformning[26], hvilket bl.a.udmønter sig i det meget begrænsede spektrum af verber, der kan forekomme i den (enten forskellige former for eksistensverber eller verber der betydningsmæssigt ligger inden for samme felt som nominet i korrelatet, som fx *lire*/*publier un livre*). Den har så ringe en informationsgrad at den prototypisk ækvivalerer med et genitivkomplement eller et adverbial af følgende type:

*C'est le meilleur livre **qui soit**.*
*C'est le meilleur livre **du monde**.*
*C'est le meilleur livre **au monde*** (Khayat 2003:54)

De superlativiske udtryk *le seul*, *le premier* og *le dernier* kan som nævnt følges af såvel en karakteriserende som af en specificerende relativsætning, mens den ægte superlativ kun kan følges af en specificerende. Denne forskel på de to typer udtryk forstår man dog umiddelbart, når man tænker på at den ægte superlativ allerede rummer et karakteriserende element, nemlig adjektivet, og at de superlativiske udtryk *le seul*, *le premier* og *le dernier* jo kun svarer til en del af superlativen nemlig *le plus*:[27]

24 Jf. Eriksson (1979:38), der om denne type siger: " ... la relative n'exprime plus une qualité. Le rôle qu'elle joue ici est plutôt d'ordre "localisateur". On pourrait dire qu'elle précise les limites à l'intérieur desquelles l'unicité de l'antécédent par rapport à l'espèce qu'il représente est valable, et de par son caractère normalement très général, elle souligne que ce "champ de comparaison" est très vaste." Det kan tilføjes at analysen af den specificerende relativsætning som en særlig form for adverbial understøttes af Wilmet (203:209), der henregner den til det han betegner som "sous-phrases adverbiales".

25 Jf. Eriksson, der understreger at denne sætningstypes funktion er: "d'attribuer à un antécédent (absolument ou catégoriellement) virtuel une **qualité** virtuelle" (1979:38; det er os der fremhæver).

26 Den særlige funktion den specificerende relativsætning udfylder, har som konsekvens at den er underlagt en række restriktioner, som ikke gør sig gældende i forbindelse med den karakteriserende relativsætning (jf. Khayat 2003:41-45). Den kan således ikke indeholde et subjektsprædikativ, idet superlativen så at sige "lukker af" for yderligere karakteristik (jf. Khayat 2003:42): *Je ne sais pas s'ils ont choisi le meilleur parain **qui soit**, mais passons!* (Cardinal, cit. Khayat op. cit.:41) **Je ne sais pas s'ils ont choisi le meilleur parain **qui soit gentil***. Og den kan vanskeligt indeholde en fuld nægtelse, da man derved ville "trække gulvtæppet væk" under sammenligningen: *?C'est le meilleur livre **qu'il n'ait jamais lu.*** Det kan endvidere konstateres at den specificerende altid står nærmest ved superlativen, hvis begge typer er udtrykt samtidigt: *Canteloube ... le seul homme **que je connaisse** qui ne soit pas né au pays* (Cesbron, cit. Eriksson 1979:44). Den modsatte rækkefølge er udelukket: **Canteloupe ... le seul homme qui ne soit pas né au pays **que je connaisse*** (Khayat 2003:44).

27 Dette finder et formelt modstykke i dansk, hvor de tilsvarende udtryk har superlativendelsen *-st*: *den eneste, første, sidste*.

le plus = *le seul, premier, dernier*

Derfor kan de superlativiske udtryk følges af en karakteriserende relativsætning, en mulighed som er udelukket ved *le plus* + Adjektiv, fordi pladsen allerede er optaget af adjektivet. Men denne plads kan også udfyldes af et adjektiv ved de superlativiske udtryk, og så er der ingen mulighed for andet end en specificerende relativsætning:

> Elle est la seule capable de résoudre le problème que nous ayons jamais trouvée (specificerende)
> *Elle est la seule capable de résoudre ce problème que nous ayons trouvée intelligente (karakteriserende)

Valget af modus går så at sige på tværs af distinktionen mellem specificerende og karakteriserende. Det bestemmes ved de superlativiske *le seul, premier, dernier* af de samme mekanismer som gør sig gældende i forbindelse med den ægte superlativ, jf. Nordahl (1970), Prebensen & Spang-Hanssen (1977:162 ff.). Konjunktiven bruges, når *seul* etc. er korrelat, hvilket naturligvis er tilfældet, når *seul* optræder alene:

> *– Oui, car c'est **le seul qui puisse** vous venir en aide* (Deforges *Soie* 156)

> *Il ne quittait plus du regard le sommet arrondi du mamelon, **la seule bosse** de terrain **qu'**il **aperçût*** (Zola *Débâcle* 226)

> ***Le seul lieutenant qui** ne **fût** pas mort, jeta le commandement* (ib. 287)

> *Lucknow est **la seule ville** de la région **où** il n'y **ait** pas eu d'incidents!* (Mourad *Princesse* 437)

At *le seul* udgør korrelatet, kan vises ved en parafrase som følgende, hvoraf det fremgår, at der udpeges en mængde, som *le seul* udpeger en delmængde af, om hvilken relativsætningens indhold gælder:

> 'Parmi les villes de la région, Lucknow est la seule où ...'

Men man har indikativ, når *seul* eller *unique* ikke er korrelat:

> ***Le seul grand danger qu'**ils coururent, ce fut à la Chapelle, où ils se jetèrent au beau milieu d'un poste ennemi* (Zola *Débâcle* 366)

> *j'ai donc utilisé **la seule arme** (...) **que** nous avions réussi à conserver à peu près intacte à travers les âges et **que** j'allais perdre dans un instant* (Gary *Danse* 32)

> *on dit que de très nombreux* tzigoïner *avaient eux-mêmes tué leurs femmes et leurs enfants, volant ainsi les SS de* ***l'unique satisfaction qu'****ils pouvaient puiser de leur contact avec une race inférieure* (ib. 47)

Her kan man jo ikke danne parafraser med 'Parmi les dangers, les armes, les satisfactions ...', da der ikke foreligger andre, dvs. *le seul*-syntagmet udstikker ikke en delmængde, men hævder, at der ikke er andre af slagsen:

> *'Parmi les dangers, celui-ci était le seul ...'
> *'Parmi les armes, celle-ci est la seule que ...'
> *'Parmi les satisfactions, celle-ci est l'unique que ...'

Der er her tale om en regulær determinativ konstruktion med den sædvanlige parafrase:

> 'Nous avions réussi à conserver une seule arme – je me suis servi de cette arme'

> 'Les SS avaient puisé une unique satisfaction – les tzigoïner les avaient volés de cette satisfaction'

Man har samme mekanisme ved *le premier*. Konjunktiven optræder som ved *seul*, når *premier* er korrelat:

> *C'était une lettre de Silvine,* ***la première, la seule qu'****elle lui* ***eût*** *jamais écrite* (Zola *Débâcle* 100)

mens der er indikativ, når det er substantivet, der er korrelat, og den kataforiske artikel fremkaldes af relativsætningen:

> *C'étaient en effet des uhlans,* ***les premiers Prussiens que*** *le 106e apercevait* (Zola *Débâcle* 130)

> *Contre une haie,* ***le premier qu'****ils rencontrèrent était un sergent, un homme superbe, jeune et fort* (ib. 375)

Modus i disse relativsætninger beskrives også i Kapitel VII.

1.4 En falsk type B.

Prebensen & Spang-Hanssen (1977) regner med to undertyper af restriktive relativsætninger. Den første er relativsætningen med ubestemt korrelat. Denne type er den "ægte restriktive", jf. Prebensen & Spang-Hanssen (1977:48 ff.), hvor relativsætningen fastlægger korrelatets

ekstension, eventuelt, ved pluralis korrelat, som en delmængde af det af korrelatet betegnede. Typen er lettest at illustrere med pluralis korrelat:

Molière a écrit des comédies qui sont perdues (Prebensen & Spang-Hanssen 1977:46)

hvor man kan illustrere den fastlæggelse af en delmængde, som relativsætningen foretager:

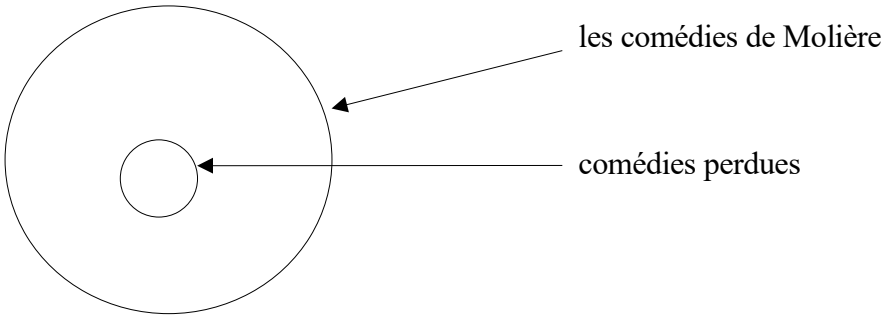

Den parafrase, som foreslås af Prebensen & Spang-Hanssen (1977:46), er:

'Molière a écrit des comédies – certaines d'entre elles sont perdues'

hvor relativsætningen altså indskrænker korrelatets ekstension. Men man får den additive læsning, altså type A., hvis man nøjes med en simpel anaforisk relation:

'Molière a écrit des comédies – celles-ci sont perdues'

og betydningen bliver så, at Molière har skrevet nogle komedier, og at disse er gået tabt. Spørgsmålet er nu, om denne tvetydighed indføres af relativkonstruktionen – som vi jo antager, overalt er strukturelt den samme – eller allerede findes indbygget i det ubestemte syntagme, som udgør korrelatet. Den sidste løsning synes mest tilfredsstillende, da ubestemte syntagmer altid giver anledning til tvetydighed, jf. korrelat med talord eller kvantor:

Molière a écrit trois comédies qui sont perdues.
Molière a écrit beaucoup de comédies qui sont perdues.

Sagen er vel, at man, hvis man indfører et ubestemt syntagme og derefter præciserer noget om det, fremkalder en forventning eller en inferens om, at der er andre størrelser af samme slags, som ikke omfattes af præciseringen. Denne forventning bygger på, at selve præciseringen fokaliseres, og derved får man den restriktive læsning:

Molière a écrit des comédies ***qui ont été perdues.***

Hvis derimod fokaliseringen omfatter korrelat + relativsætning, får man den additive læsning:

Molière a écrit ***des comédies qui ont été perdues.***

Enhver modifikation af et ubestemt syntagme afslører en sådan tvetydighed:

Molière a écrit des comédies drôles.
Julie a une soeur à Toulon.

Et ubestemt syntagme kan nemlig forstås enten som en ikke-fastlagt mængde eller partitivt, dvs. som en del af en fastlagt, men ikke fremlagt mængde. Sætninger som:

Molière a écrit des comédies.
Julie a une soeur.

kan derfor forstås enten som totale karakteristikker af henholdsvis Molières værk og Julies søskendeflok, eller som dele af disse mængder:

'Molière har bl.a. skrevet komedier'

'Julie har bl.a. en søster'

Men sådanne udsagn er sjældent særligt informative i den partitive læsning, medmindre man præciserer, hvilken delmængde af noget større der er tale om. Og det er en sådan præcisering, et attributiv – og herunder en relativsætning – foretager ved at blive fokaliseret alene.

Den tvetydighed i relativkonstruktionen, der var udgangspunkt for diskussionen, ligger altså ikke i relativsætningens måde at knyttes til korrelatet på, men i selve korrelatets tvetydighed. Relativsætningen er altid en simpel anafor, det er antecedenten for denne anafor, der er tvetydig. Og man får således en "illusion" om to forskellige slags relativsætninger:

a. Parentetisk:
'des comédies (= l'oeuvre de Molière) – elles sont perdues'
'une soeur (= l'ensemble des frères et soeurs de Julie) – elle habite à Toulon'

b. Restriktiv:
'des comédies (= une partie de l'oeuvre de Molière) – cette partie est perdue'
'une soeur (= une partie des frères et soeurs de Julie) – cette partie habite à Toulon'

Men begge relativkonstruktioner er altså additive i vores forstand: Der er et simpelt anaforisk forhold mellem korrelat og relativ. I a. har vi bare den totale, "ubestemte" læsning, mens vi i b. har den partitive læsning. Og denne er sjældent interessant eller informativ, medmindre den aktuelle delmængde identificeres. Sådanne relativkonstruktioner med ubestemt korrelat er altså ofte tvetydige:

*Parce que tu te refusais à être vaincu par **un** jeune champion **que** tu avais fait* (Dard *Meurt* 166)

*Huchemin (...) était le cousin d'un aviateur et avait **un** oncle **qui** travaillait à l'arsenal de Toulon* (Aymé, cit. Prebensen & Spang-Hanssen 1977:48)

*cette question (...) me contraint à retrouver **des détails que** j'avais délibérément enfouis ou même effacés* (Gallo *Rois* 212)

Prebensen & Spang-Hanssen (1977)'s hovedargument for at antage to forskellige læsninger, som bygger på relativets forhold til korrelatet, hviler på et postulat om den nødvendige koekstension mellem antecedent og anafor. Denne antagelse er dog ikke holdbar, da den helt ville udelukke forekomsten af associative anaforer, jf. Kapitel I, 4.2 og Kapitel VI, 3.2. Og ved fokalisering af relativsætningen og den derved isolerede partitive læsning har man jo en slags associativ anafor, hvis natur netop er **ikke** at være koekstensiv med sin antecedent.

Man finder den samme fejlslutning hos Touratier (1980:353): "Quand le nom que reprend le pronom relatif est précédé d'un article indéfini et désigne un seul individu comme dans *J'ai un fils paresseux et un fils qui travaille bien*, on ne peut pas dire que la relative *qui travaille bien* restreigne l'extension du syntagme *un fils*, et pourtant le contexte indique nettement que la relative est déterminative". Ekstensionen af det andet syntagme *un fils* indskrænkes ikke direkte af relativsætningen, som også Touratier bemærker, men ved kontrasten til det første syntagme, *un fils paresseux*. Herved siges det jo direkte, at *un fils* skal læses i den partitive betydning. Og relativsætningen er rent anaforisk og genoptager som sådan den delmængde af *les fils*, der er tale om. Og et hvilket som helst beskrivende attributiv vil således udpege en delmængde, hvis det kontrasteres med et andet, jf.:

J'ai un fils paresseux et un fils travailleur.

Også her kommer den restriktive læsning jo fra den eksplicitte kontrast. Men kontrasten behøver ikke at være eksplicit, jf. det tvetydige: *J'ai un fils travailleur*, som også bygger på de to læsninger af den ubestemte artikel ('en søn' over for 'en af mine sønner').
Så en skelnen mellem to typer relativkonstruktioner med ubestemt korrelat er nok en illusion, som frembringes af forskellige faktorer, især den indbyggede tvetydighed i ubestemte syntagmer, forskellige fokaliseringer og diskursprincipper, som i sidste instans går tilbage til Grice (1975)'s konversationsmaksimer: Det er hverken relevant eller informativt at fremsætte en delmængde uden at identificere den mængde, den er en del af.

Den type, som Prebensen & Spang-Hanssen (1977) kalder de ægte restriktive, er en mulig læsning af simple anaforiske relativsætninger med ubestemt korrelat, hvor relativsætningen

fastlægger dettes ekstension som en ubestemt delmængde af en mængde. Korrelatet kan eksplicit udtrykke denne mængde:

> ***une*** *de ces curiosités stylistiques* ***que*** *Charlotte aimait dénicher pour moi dans ses lectures* (Makine *Testament* 253)

> *On aurait dit* ***un*** *de ces mauvais garçons* ***qu'****on voit parfois sur le trottoir, vous savez ...* ***Qui*** *attendent ...* (Gary *Danse* 74)

hvorved man dog går over i den restriktive type med ana-kataforisk demonstrativ, som det er beskrevet i 1.3 ovenfor. Dette er særligt tydeligt, når demonstrativet er alene uden leksikalsk udfyldning:

> *et Maurice, plus tard, en se rappelant la disparition de Goliath, demeura convaincu que cet homme était* ***un de ceux qui*** *renseignèrent le grand état-major allemand sur la marche exacte de l'armée de Châlons* (Zola *Débâcle* 101)

Proprier kan som sagt ovenfor kun læses "partitivt", hvis de laves om til fællesnavne ved hjælp af en artikel:

> *Mais on doute de plus en plus que l'Allemagne se risque à attaquer* ***une*** *France* ***dont*** *la puissance, montrée chaque jour aux actualités filmées, a de quoi intimider* (Mourad *Princesse* 567)

2. Konstruktioner med fællesled

Fællesledskonstruktioner tjener til at sætte to finitte verbaler i forhold til hinanden ved et fælles omdrejningspunkt. Dette kan være en aktant, som betegner en person eller en ting. Når det er et subjekt, prædiceres to indhold om samme størrelse, som derved kommer til at optræde i to verbalsituationer på samme tid. Sådanne uafhængige relativsætninger er derfor på grund af deres strukturelle opbygning velegnede til ordsprog og maksimer, som jo netop bygger på sammenligninger og paralleller:

> *Qui dort dîne.*

Fællesleddet kan også være et stedsadverbial, hvorved man får to sagforhold, som deler sted. Og det kan være et tidsadverbial, hvorved to verbalsituationer beskrives som delende et tidspunkt eller -interval. Dette er de traditionelle adverbielle tidsledsætninger med *quand* og *comme*, se 2.2.

2.1 Pronominelle sætninger

2.1.1 qui og celui qui

Som set i VIII, 4.3 og 0. ovenfor regner vi forbindelserne *ce qui* og *ce que* som enheder, der kan indlede såvel eksplikative ledsætninger (spørgeledsætninger):

*Selma a demandé **ce qu'**était encore ce comité-là* (Mourad *Princesse* 533)

som implikative ledsætninger (uafhængige relativsætninger eller pronominelle sætninger):

*Monsieur Kantarowski va raconter **ce qu'**un de ses amis lui a dit* (Lanzmann *Shoah* 125)

Spørgsmålet er nu, om denne "enhedsanalyse" bør begrænses til *ce qui* og *ce que* (jf. for eksempel Korzen 1973a, 1986, 2002, FG 65, Huot 1979:142) eller om den kan udvides til også at gælde for forbindelserne *celui qui* og *là où* (jf. for eksempel Sandfeld 1936:97, 117, Damourette & Pichon 1911-1940:IV, 154-55, Pierrard 1988:76 ff.)[28].

Mod en udvidelse af enhedsanalysen taler umiddelbart den kendsgerning, at *celui qui* og *là où* aldrig kan være indledere af eksplikative ledsætninger, samt at *celui* og *là* i modsætning til *ce* ofte bruges anaforisk (jf. 0. ovenfor). Som argumenter for – på trods af de nævnte forskelle – at analysere *celui qui* og *là où* på samme måde som *ce qui* og *ce que* anfører Pierrard (1988:63 f. og 76 ff.) følgende: *celui* har gennemgået en udvikling, der er nogenlunde parallel med *ce*'s med hensyn til tab af såvel selvstændig demonstrativ betydning som af muligheden for at optræde alene som pronomen: "Depuis le 16e siècle environ, nous pouvons constater que *celui* et *ce* se sont lentement spécialisés dans un rôle de support formel de la relative et qu'ils ne peuvent plus, en conséquence, être considérés comme des antécédents" (s. 64). Hvad *là* angår, har den enorme udbredelse, dette adverbium har fået på moderne fransk (jf. også Foulet 1954:455), berøvet det dets præcise betydning (af "indication d'éloignement"). Kombineres *là* med en uafhængig relativsætning indledt med *où* tilføjes der intet til betydningen: "Lorsque *là* introduit une relative sans antécédent, il est redondant avec le pronom-conjonctif *où*" (Pierrard 1988:91). Adverbiet fungerer imidlertid som et nyttigt redskabsord, der kan hindre tvetydigheder (se herom nedenfor). *Là* betragtes derfor som "un déterminant, qui ne conserve qu'une valeur de localisateur abstrait et qui permet de marquer de manière univoque la syntagmatisation de la proposition et la présence de la fonction locative à la fois dans la phrase matrice et dans la proposition nominalisée" (Pierrard 1988:91). Såvel *celui* og *là* som *ce* betegnes som "pseudo antécédents" (ib. 92) eller "antécédents postiches" (ib. 76), og Pierrard tilslutter sig Damourette & Pichons analyse af disse ord som en særlig form for determinativer, der indleder en uafhængig relativsætning (ib. 92). De tre typer af "antécédents postiches" kunne siges at repræsentere forskellige stadier på "grammatikaliseringsskalaen" (jf. Lehmann 1985, Larsen 2001, og vores

28 En tredie gruppe af grammatikere (for eksempel Eriksson 1982, Muller 1989:42, Touratier 1980, cit. Pierrard 1988:79-80, 82, Togeby 1982a:342 ff.) regner hverken *ce qui/que*, *celui qui/que* eller *là où* for uafhængige relativsætninger, men for almindelige korrelatskonstruktioner. I virkeligheden er meningerne uhyre delte, sådan som det fremgår særlig klart af Pierrard (1988:44 ff.), der har gennemgået en række af de grammatikker og monografier, der er mest anvendt i Frankrig. Af denne gennemgang (resumeret ved et skema s. 47) fremgår det, at end ikke to af de præsenterede fremstillinger er enige om analysen af de nævnte konstruktioner, og at de altså alle afgrænser de uafhængige relativsætninger forskelligt.

generelle analyse af determinativer i Kapitel VI, 1.). Mere interessant end at afgøre *celui qui* og *là où*'s helt præcise status på moderne fransk må det dog være at forklare under hvilke omstændigheder disse "erstatnings-konstruktioner" skal tages i brug.

Qui og celui qui. Generelle problemer

Når man ser bort fra det faste udtryk: ***Qui** fut dit, fut fait* og konstruktioner, hvor den uafhængige relativsætning er objekt for *voici* og *voilà*: *Voilà **qui** est entendu, n'est-ce pas?* (Zola, cit. Sandfeld 1936:101), henviser uafhængige relativsætninger indledt med *qui* altid til en person:

> ***Qui** sème le vent récolte la tempête*.

Ved analysen af en sådan konstruktion må (mindst) to faktorer tages i betragtning: 1° Hele ledsætningens funktion i forhold til det styrende verbal, 2° Pronominets funktion inden i ledsætningen. Man skal med andre ord undersøge fællesleddets syntaktiske rolle i såvel over- som undersætning. I det angivne eksempel er ledsætningen subjekt for det overordnede verbal *récolte* og *qui* er subjekt for både oversætningens og ledsætningens verbal *sème* og *récolte*.

Som nævnt i 0. ovenfor er anvendelsen af *qui* som fællesled imidlertid meget begrænset på moderne fransk. De forskellige beskrivelser af *qui*-konstruktionerne giver indtryk af et uregelmæssigt system med mange "huller", hvor kun en lille del af de teoretisk mulige kombinationer er almindeligt forekommende. Vanskeligheden ved at bruge *qui* i denne funktion er i første række, at det som eneste repræsentant for en entitet, der er deltager i to sagforhold, skal være kompatibelt med såvel over- som undersætningens verbal. Er en sådan kompatibilitet ikke til stede, må *qui* erstattes af *celui qui*:

> **Paul aime **de qui** on a parlé tout à l'heure* (Muller 1989:20) →
> *Paul aime **celui dont/de qui** on a parlé tout à l'heure.*

> **J'ai rencontré **à qui** tu as parlé hier*[29] (Muller 1989:17)→
> *J'ai rencontré **celui à qui** tu as parlé hier.*

Præpositionsforbindelserne *de qui* og *à qui* er her inkompatible med oversætningens transitive verbal, og man er nødsaget til at bruge "pseudo-korrelatet" *celui* for at få fordelt de to funktioner som henholdsvis objekt og styrelse på hver sin størrelse. På samme måde ville nedenstående konstruktioner være ugrammatiske uden *celui*:

29 Som Muller gør opmærksom på, ser man her tydeligt forskellen mellem spørgeledsætningen (eksplikativ konstruktion): *Je sais **à qui** tu as parlé hier* og den uafhængige relativsætning (implikativ konstruktion). Som illustreret ovenfor i 0. har pronominet i forbindelse med den implikative konstruktion, den interne nominalisering, en funktion i såvel over- som undersætning og skal derfor være kompatibelt med begge sætningers verbal. I forbindelse med den eksplikative konstruktion, den eksterne nominalisering, hvor ledsætningen udgør en samlet blok, der fungerer som objekt for det styrende verbal, er der ingen direkte relation mellem pronominet og det styrende verbal.

Je ne trouve pas que des réponses plus ou moins correctes abaissent ***celui à qui*** *elles s'adressent* (Gyp, cit. Sandfeld 1936:98)

Pensa-t-elle à provoquer encore ***celui à qui*** *elle devait déjà tant de gloire?* (Guéhenno, cit. Pierrard 1988:233)

Samme form for inkompatibilitet opstår i følgende tilfælde:

****A qui*** *l'on fait du bien le samedi revient le dimanche.*[30] →
Celui à qui *l'on fait du bien le samedi revient le dimanche*.

Her er præpositionsforbindelsen *à qui* inkompatibel med subjektsfunktionen, og *celui* er igen nødvendig. Tilsvarende ville nedenstående konstruktion have været umulig uden indsættelse af *ceux*:

Ceux dont *la vie n'est semée que d'incidents médiocres, on dit qu'ils pleurent pour rien* (*Le roman des quatre*, cit. Sandfeld 1936:99)

En anden vanskelighed ved at bruge *qui*-konstruktionen hænger sammen med de tvetydighedsproblemer, der kan opstå, fordi *qui* jo ikke blot fungerer som indleder af uafhængige relativsætninger, men også – og det endda langt hyppigere – som indleder af underordnede relativsætninger og af spørgsmål. Uden "pseudo-korrelat" ville følgende konstruktioner således kunne misforstås som underordnede relativsætninger med henholdsvis *l'addition*, *les autres* og *moi* som korrelat:

La paiera, l'addition, ***celui qui****, par inadvertance, laissera découvrir le véritable nom* (Boylesve, cit. Sandfeld 1936:97)

Aurait reconnu son bien ou celui des autres ***celui qui*** *l'aurait pu* (Maurevert, cit. ib.)

Décidément, il est plus fort que moi ***celui qui*** *connaît les femmes* (Pailleron, cit. ib. 101)

Foranstillede *qui*-sætninger kan let komme til at virke som spørgsmål, så snart konstruktionen ikke umiddelbart genkendes som noget sentens- eller ordsprogsagtigt. Dette gælder især, når relativsætningen er dislokeret. Følgende konstruktioner ville således være vanskeligt forståelige uden indsætttelse af *celui*:

Celui qui *sera mon mari, je veux l'aimer* (Sandfeld 1936:97)

30 Kalkeret over: *Qui l'on invite le samedi revient le dimanche* (Pierrard 1988:152).

> ***celui qui*** *n'a vu la guerre des Toubabs, sa tête ne peut pas l'imaginer* (Tharaud, cit. ib.)
>
> ***Celui qui*** *pourrait descendre le fleuve à leur rencontre, sans être vu, ils le recueilleraient* (Thérive, cit. ib. 101)

I disse eksempler forstærkes problemet yderligere af, at tempus ikke er præsens, som er den normale tempus i sentensagtige konstruktioner. Som vi skal se nedenfor, kan andre tempora dog træffes i uafhængige relativsætninger indledt med *qui*, når man ønsker at "accentuer la portée générale de ce qu'on dit" (Sandfeld 1936:86). Men det kan altså næppe lade sig gøre, når *qui*-sætningen samtidig er dislokeret.

I det hele taget er dislokerede *qui*-sætninger stort set forsvundet fra moderne fransk. På ældre fransk og helt op i det 17. og 18. århundrede, træffer man, som Grevisse gør opmærksom på, konstruktioner som følgende:

> ***Qui*** *délasse hors de propos,* ***il*** *lasse* (Pascal, cit. Grevisse 1986:345)

Men selv denne sentensagtige type er i dag fortrængt af den lettere forståelige konstruktion med "pseudo-korrelat":

> ***Celui qui se bat****, dit Chasseriau,* ***il*** *a droit à manger* (Sartre, cit. Pierrard 1988:228)
>
> ***Celui qui*** *est généreux avec Dieu, Dieu* ***le*** *récompensera avec de l'huile* (Claudel, cit. Pierrard 1988:229)

Et tredje – om end mindre – problem i forbindelse med anvendelsen af *qui* alene (dvs. uden hverken korrelat eller "pseudo-korrelat") er, at konstruktionen ikke indeholder nogen markering af genus eller numerus (jf. Pierrard 1988:116, der her taler "indéfinition maximale"). I reglen er dette ikke nødvendigt, idet de uafhængige relativsætninger jo normalt bruges til at udsige noget, der postuleres at gælde for mennesker i al almindelighed. Men der kan være tilfælde, hvor en sådan præcisering er ønskværdig:

> *Je ne suis pas* ***celle qu'****il vous faut* (Col. Yver, cit. Sandfeld 1936:98)
>
> *Chacun a ses cris, à l'heure du pansement.* ***Ceux qui*** *sont pauvres n'en ont qu'un* (Duhamel, cit. ib. 99)

De forskellige problemer, der er forbundet med anvendelsen af *qui* i uafhængige relativsætninger (inkompatibilitet, tvetydighed eller uklarhed), har bevirket, at den analytiske form er trængt mere og mere frem på bekostning af den syntetiske, hvis brug i højere og højere grad begrænses til

visse mere eller mindre faste forbindelser (eller i hvert fald konstruktioner skåret over samme læst). Virkelig almindelige i alle stillag er kun konstruktioner med *vouloir*[31] og *savoir*:

*Tu as le droit de recevoir **qui tu veux*** (Colette, cit. Sandfeld 1936:88)

*Elle le laissait entièrement libre d'aimer **qui il voulait*** (France, cit. ib.)

*Je me fais faire la cour par **qui je veux*** (Prévost, cit. ib. 92)

*Je puis élever **qui je veux**, et perdre **qui je veux*** (Montherlant, cit. Pierrard 1988:192)

*Choisis **qui tu veux**, ça m'est bien égal, dit Lambert* (Beauvoir, cit. ib. 193)

I tilfælde som de ovenstående er oversætningens verbum underforstået i undersætningen, sådan at konstruktionerne i virkeligheden er forkortelser for: *Tu as le droit de recevoir **qui tu veux recevoir***, etc., dvs. det drejer sig om forkortede sætningsknuder. Sammenlignes disse *vouloir*- og *savoir*-konstruktioner med konstruktioner, hvor relativsætningen ikke indeholder et sådant verbum, konstateres det, at der i sidstnævnte tilfælde beskrives *to* sagforhold. Eksemplet *Qui sème le vent récolte la tempête* kan således symboliseres ved følgende formel:

'x sème le vent + x récolte la tempête'

Derimod beskrives der kun *ét* sagforhold i tilfælde som: *Tu peux recevoir qui tu veux*. *Qui tu veux* fungerer som et sammensat indefinit pronomen, en næsten helt fast forbindelse, der uden betydningsændring kunne erstattes af *tout le monde* eller *n'importe qui* (som selv er en forkortet ledsætningskonstruktion, der har udviklet sig til et indefinit pronomen). På det semantiske plan er *vouloir*-konstruktionerne altså ikke ægte underordningkonstruktioner, hvor der beskrives to sagforhold, der kædes sammen.

Tilsvarende er der heller ikke tale om nogen ægte underordning i konstruktioner som de følgende med *savoir*, hvor de faste forbindelser *qui tu sais*, etc. (i øvrigt ganske som de danske *ham du ved nok*, etc.) bruges som omskrivning for 'en vis person', 'den unævnelige', etc.:

*Jusque-là, pas un mot, surtout devant **qui tu sais*** (Duhamel, cit. FG 64)

*Dites-moi ce qui a provoqué ... entre vous et ... **qui vous savez** ... cette rupture?* (Méré, cit. Sandfeld 1936:91)

31 Det kan også dreje sig om de upersonlige synonyme udtryk til *vouloir*, *il me semble bon* og *il me plaît*: *n'ai-je pas le droit de voir **qui bon me semble**?* (Fabre, cit. Sandfeld 1936:89), *Dieu vient conseiller **qui il lui plaît*** (Thérive, cit. ib.).

Med til gennemgangen af de generelle problemer i forbindelse med anvendelsen af *qui* som fællesled hører endelig, at *qui*-konstruktionerne, så snart vi kommer uden for de "uægte underordninger" med *vouloir* og *savoir* (*Tu peux recevoir **qui** tu veux*, etc.), generelt bliver vanskeligere forståelige, når *qui* er objekt og ikke subjekt, som jo er den funktion, man normalt forbinder med et ikke-spørgende *qui*, hvorimod objektsfunktionen normalt forbindes med *que*. I de eksempler, vi selv har kunnet finde, samt i alle de autentiske eksempler, der er angivet hos Sandfeld, Pierrard og Damourette & Pichon, er der meget få tilfælde, hvor *qui* er objekt. Det drejer sig enten om konstruktioner opstået ved parallelisme, rester af ældre sprogbrug eller tilfælde, hvor relativsætningen indeholder et psykologisk verbum. I det følgende eksempel er det let at se, at konstruktionen kun er blevet acceptabel på grund af parallelismen mellem de to uafhængige relativsætninger, hvor *qui* er subjekt i det andet tilfælde:

> *parler de **qui** on quitte à **qui** vient est une faiblesse* (P. Hamp, cit. Sandfeld 1936, genoptaget af Pierrard 1988:197)

I nedenstående eksempel er der tale om et ordsprog, der må formodes at afspejle rester af gammel sprogbrug:

> ***Qui** l'on invite le samedi revient le dimanche* (Hirschbühler 1976, cit. Pierrard 1988:190)

Og i de følgende eksempler indeholder relativsætningen et psykologisk verbum:

> *Mon ami, voulez-vous prévenir **qui** cela regarde, que je meurs de faim* (Hirsch, cit. Damourette & Pichon 1911-1940: IV, 119, genoptaget af Pierrard 1988:193)

I det anførte eksempel er *qui* objekt for det transitive verbum *regarder*, som imidlertid i dette tilfælde er brugt med betydningen 'avoir rapport à', og som kunne erstattes af *concerner*, *intéresser* eller *toucher* (jf. *Petit Robert*: *regarder* I.5.). Der er altså tale om en særlig form for psykologisk verbum med ikke-personligt subjekt, hvis objekt ikke har rollen Patient, men Experient (jf. Herslund 1988:224 f., Kapitel II, 2.2 og III, 1.3.1). Objektet for et sådant psykologisk verbum opfører sig i det hele taget i mange henseender som et subjekt (jf. Herslund 1988:233), og dette forhold har ligefrem fået nogle lingvister til at regne det for et "dybdesubjekt" (jf. Herslund 1988, samt Postal 1971 og 1982, Perlmutter 1982 og Ruwet 1972).

Relativsætninger med følelsesverbet *aimer* (og i sjældnere tilfælde antonyme udtryk som *haïr* eller lignende) synes næsten at have udviklet sig til en slags standardformler for *la personne aimée*/*détestée*:

> *Quand on aime, on ne pense pas aux autres .. pas même à **qui l'on aime*** (Bordeaux, cit. Sandfeld 1936:90)

La libido au féminin prend forme de pulsions d'attraction passives et ardentes (...), ce qui ne signifie pas l'inactivité, mais faire en sorte de séduire ***qui on aime*** (*Journal des Psychologues*, cit. Muller 1989:19)

Qu'il est facile de causer préjudice à des indifférents, mais quelle douce violence on se fait quand on nuit sciemment à ***qui l'on aime*** (Aragon, cit. Damourette & Pichon 1911-1944:IV, 156)

C'était une âme charmante ... et dévouée à ***qui elle aimait*** (Verlaine, cit. ib.)

Le bonheur de ***qui l'on hait*** *se supporte à la rigueur tant que l'éclat brille au loin* (Ferval, cit. ib.)

... et vos haleines rapprochées cherchent les trous de votre haine pour aimer ***qui vous déchirez*** (Aragon, cit. Damourette & Pichon 1911-1940:IV, 156)

Bortset herfra kan Sandfeld og Pierrard kun anføre ret kunstfærdige eksempler konstrueret af andre grammatikere, og disse indeholder næsten alle – påfaldende nok – verbet *aimer*:

Qui j'aime *ne m'aime pas et* ***qui je n'aime pas*** *m'aime* (Hirschbühler 1976, cit. Pierrard 1988:190)[32]

Nedenstående eksempel, der er konstrueret af Martinon, citeret af Sandfeld (1936:88) og genoptaget af Pierrard (1988:192):

Aimez ***qui*** *j'aime.*

skulle ifølge vores informanter være klart mindre acceptabelt end følgende autentiske eksempler, hvor *qui* fungerer som subjekt:

J'aime ***qui*** *m'aime* (Theuriet, cit. Sandfeld 1936:88)

Je veux chérir ***qui*** *m'aime* (Colette, cit. ib.)

Man kan yderligere konstatere, at en ændring af pronominets funktion fra subjekt til objekt i autentiske eksempler som de følgende generelt gør konstruktionerne uacceptable:

On ne soupçonne pas ***qui*** *paye bien* (Claretie, cit. Sandfeld 1936:88) →
?*On ne soupçonne pas* ***qui*** *on connaît bien.*

32 Som Pierrard gør opmærksom på, må dette eksempel betragtes som "une transposition contrastée" af det autentiske eksempel: *J'aime qui m'aime,* som vil blive præsenteret nedenfor.

*Ne lapidez pas **qui** vous ombrage* (Hugo, cit. Grevisse 1986:1082) →
?*Ne lapidez pas **qui** vous respectez.*

*les cadeaux exaspèrent **qui** les donne et **qui** les reçoit* (Estauniez, cit. Sandfeld 1936:88) →
?*les reproches exaspèrent **qui** on blâme.*

Et andet forhold, der viser det ikke-spørgende *qui*'s udprægede modvilje mod at optræde som objekt, er at det ikke kan forekomme i infinitivsyntagmer, der fungerer som ledsætningsemne (jf. for eksempel FG 394, Sandfeld 1936:197-99, og se VIII, 4.3). Al den stund uafhængige relativsætninger (= pronominelle ledsætninger) jo normalt regnes for "bisætninger, der indledes med et spørgende pronomen, men som ikke har spørgende betydning" (FG 62), skulle man vente, at der var parallelisme i tilfælde som de følgende:

Funktion / Sætning	Objekt	Styrelse
Eksplikativ (spørgende)	*Je ne sais pas **qui** épouser*	*Je ne sais pas **à qui** parler*
Implikativ (uafhængig relativ)	**On trouve toujours **qui** épouser*	*On trouve toujours **à qui** causer*[33]

Men det uafhængige ledsætningsemne (den interne nominalisering) adskiller sig altså fra spørgeledsætningsemnet (den eksterne nominalisering, hvor ledsætningen er indlejret som en samlet blok, og hvor der derfor ikke er noget direkte forhold mellem det styrende verbal og pronominet) ved ikke at tillade *qui* som objekt.

Ud fra ovenstående beskrivelse må man slutte, at *qui* i uafhængige relativsætninger meget vanskeligt kan accepteres som objekt. Man kan sige, at der er en yderst "ringe kompatibilitet" mellem det ikke-spørgende *qui* og denne ledfunktion.

Vi har i det foregående set på de forskellige problemer, der kan være i forbindelse med anvendelsen af *qui* som indleder af uafhængige relativsætninger (inkompatibilitet mellem det styrende verbal og ledsætningsindlederen: **Paul aime **de qui** on a parlé tout à l'heure → Paul aime **celui dont/de qui** on a parlé tout à l'heure*; tvetydighedsproblemer: **Décidément, il est plus fort que moi **qui** connaît les femmes → Décidément, il est plus fort que moi **celui qui***

33 Denne konstruktionstype vil blive taget op igen nedenfor under gennemgangen af de enkelte konstruktioner.

connaît les femmes; vanskeligheden ved at tyde konstruktionen, når *qui* er objekt ?*On ne soupçonne pas* ***qui*** *on connaît bien* → *On ne souçonne pas* ***celui qu'****on connaît bien*). Man kunne imidlertid også anskue problemet fra den modsatte synsvinkel og spørge sig selv, hvilke kontekster der begunstiger anvendelsen af den uafhængige *qui*-konstruktion. (Og her ser vi igen bort fra de sammensatte pronominelle udtryk af typen *qui tu veux*). Blandt de indsamlede eksempler er der en markant overvægt af de konstruktionstyper, hvor *qui*-sætningen som helhed har en af de funktioner, som det relative *qui* i sig selv kan udfylde, dvs. subjekt eller styrelse:

> ***Qui sème le vent*** *récolte la tempête*.
> (jf. *l'homme* ***qui*** *récolte la tempête*)
>
> *Nous sommes attirés par* ***qui nous flatte*** (Radiguet, cit. Sandfeld 1936:91)
> (jf. *l'homme par* ***qui*** *nous sommes attirés*)

I disse konstruktioner "genfinder" vi henholdsvis et indledende *qui* som subjekt og et *qui*, der følger direkte efter en præposition i forbindelsen *par qui*. Relativsætningen matcher med andre ord oversætningskomplekset helt perfekt. Herudover passer *qui* naturligvis også til sine omgivelser i ledsætningen, hvor det enten er subjekt (som i de ovenstående konstruktioner) eller styrelse, hvilket er tilfældet i de konstruktioner, hvor præpositionen har dobbeltfunktion som i *Je le dis* ***pour qui*** *je dois le dire* (Zola, cit. Sandfeld 1936:92) = *pour celui pour qui je dois le dire* (se herom nedenfor under gennemgangen af de enkelte konstruktioner). Man kan altså sige, at der i sådanne tilfælde foreligger "dobbelt kompatibilitet", og at det derfor ikke er underligt, at netop disse konstruktionstyper er relativt frekvente.

Vi har ovenfor set på konstruktioner som den følgende, hvor den uafhængige relativsætning er objekt:

> *J'aime* ***qui m'aime*** (Theuriet, cit. Sandfeld 1936:88)
> (jf. *l'homme* ***que*** *j'aime*)

Vi slog her fast, at sådanne tilfælde er acceptable, fordi *qui* udfylder sin "klassiske" subjektsrolle i ledsætningen. Der foreligger heller ikke ligefrem inkompatibilitet med oversætningens verbal, sådan som vi har set det i de konstruktioner, hvor relativpronominet er styret af en præposition (**Paul aime* ***de qui*** *on a parlé tout à l'heure*). Alligevel matcher denne objektssætning det samlede oversætningskompleks dårligere end de sætninger, der fungerer som subjekt eller styrelse. *Qui* er – når vi kommer uden for de sammensatte pronominelle udtryk – ikke helt naturlig umiddelbart efter et transitivt verbal. Derfor kan det ikke undre, at denne type ikke er så almindeligt forekommende som de andre konstruktioner med *qui* som subjekt. Det må dog understreges, at konstruktionen er langt mere acceptabel end de ovenfor diskuterede eksempler, hvor *qui* er objekt og hvor der derfor foreligger "ringe kompatibilitet" inden for ledsætningens eget mini-univers.

Vi har i det foregående konstateret, at der er forskellige grader af acceptabilitet alt efter, hvor godt relativsætningen og dens indleder passer ind i den samlede sætningskonstruktion. Hvis vi nu ser bort fra de tilfælde, hvor det indledende pronomen fungerer som objekt (dvs. de sjældne konstruktioner eller pronominaludtrykket *qui tu veux*), kan vi give en oversigt over de behandlede typer ved hjælp af følgende skema:

KOMPATIBILITETSSKEMA

Inkompatibilitet	**J'ai rencontré à qui tu as parlé hier.*
Kompatibilitet	*J'aime qui m'aime.*
Dobbelt kompatibilitet	*Qui sème le vent récolte la tempête.* *Nous sommes attirés par qui nous flatte.*

Kompatibiliteten følger af vores analyse af disse konstruktioner som implikative strukturer med fællesled i egentlig forstand, dvs. med en størrelse, der har funktion i begge sætninger, lige som ambisyllabiske konsonanter hører til to forskellige stavelser, jf. 0. ovenfor. Det indledende pronomen udfylder nemlig en ledfunktion både i over- og undersætning samtidig med, at undersætningen udfylder en ledfunktion i oversætningen, nemlig den samme som indlederen. Derfor kan de inkompatible tilfælde ikke forekomme, fordi den tilhørende struktur:

**[$_1$ J'ai rencontré [$_2$ à qui]$_1$ tu as parlé hier]$_2$*

ikke giver mening, da præpositionssyntagmet *à qui* intet har at gøre i oversætningen: Parentes 1 er ikke en af verbets valens tilladt struktur[34]. Derfor må der i sådanne strukturer indføres et pseudo-korrelat, se ovenfor og følgende afsnit:

[$_1$ J'ai rencontré [$_2$ celui à qui]$_1$ tu as parlé hier]$_2$

Derimod giver den dobbelte kompatibilitet god mening:

[$_1$ Nous sommes attirés par [$_2$ qui]$_1$ nous flatte]$_2$

da præpositionen her hører til oversætningens konstruktion, men ikke indgår i undersætningens.

Vi kan herefter konkludere denne indledende beskrivelse af *qui*-konstruktionen ved at sige, at den kun er almindelig i alle stillag i tilfælde af "uægte underordning", hvor relativsætningen

34 En sådan struktur kan kun opstå, når over- og undersætnings verbal konstrueres med samme præposition, se nedenfor.

danner en særlig form for sammensat pronominelt udtryk. Ud over dette tilfælde begrænser konstruktionen sig til det litterære sprog, hvor dens frekvens er afhængig af de netop beskrevne kompatibilitetsforhold.

Erstatningskonstruktioner

Inden vi går over til en mere detaljeret beskrivelse af *qui*-sætningens forskellige funktioner, vil vi diskutere nogle referenceproblemer vedrørende "erstatningskonstruktionen", den analytiske form *celui qui*.

Som beskrevet i Kapitel VI, 5.3 bruges *celui* normalt til – gennem sin umættede leksikalske position – anaforisk at etablere en leksikalsk henvisning i forbindelse med *de*-syntagme eller relativsætning (jf. også Kapitel VI, 1.2), og den referentielle udpegning sker så kataforisk på basis af dette syntagme:

> *Ils suivirent un corridor plus étroit que* ***celui de l'aile gauche*** (Simenon, cit. FG 228)
>
> *cette vie, me disais-je, avait dû être pourtant* ***celle des amies de ma grand-mère*** (Borel, cit. Togeby 1982a:369)
>
> *Il me faut un métronome.* ***Celui qu'on m'envoie*** *ne bat pas régulièrement, ...* (Schaeffer, cit. Pierrard 1988:165)
>
> *Prenez chacun une valise.* ***Celle qui m'échut*** *était beaucoup trop lourde pour mes huit ans* (Bazin, cit. Pierrard 1988:166)

De forskellige relationer, der kan være mellem antecedent og anafor i sådanne tilfælde er gennemgået i Kapitel VI, 5.

Når *celui qui* bruges alene, dvs. uden nogen antecedent, der kan mætte den umættede leksikalske position (Sandfeld 1928:229 taler her om "absolut brug"), tillægges det – på grund af sprogets udprægede antropocentriske tendens (jf. I. Korzen 1999b:324) – ved default-læsning trækket [+Human] (jf. Også I. Korzen 1998:98 og 1999a:359). Det er det samme, der, afhængigt af adjektivet, gør sig gældende i forbindelse med substantiveret adjektiv. Her vil fraværet af et nomen i den forudgående kontekst, der kan indfortolkes som bærer af den egenskab, adjektivet udtrykker, også fremkalde en "human default-læsning": *J'ai vu le vieux hier*. Omtalte "absolutte brug" af *celui qui*-konstruktionerne kan så underopdeles ud fra relativsætningens forhold til reference.

I nogle tilfælde bruges relativkonstruktionen refererende til "un individu déterminé" (jf. Sandfeld 1936:97):

> ***Celui qui avait parlé*** *sortit dans le couloir où ...* (Vautel, cit. Sandfeld 1936:97)
>
> *J'ai perdu* ***celui que j'aime*** (Camus, cit. Pierrard 1988:165)
>
> *C'est que là demeure* ***celle que j'aime****, ...* (Queneau, cit. Pierrard 1988:167)
>
> *Génial un jour, ridicule le lendemain, l'"Artiste" (son nouveau nom) vient d'enregistrer un album "Rave Un2 the Joy Fantastic" (Arista). Rencontre avec* ***celui qui reste le créateur le plus déconcertant de notre époque*** (*Elle* 2811.34, november 1999)

I andre tilfælde bruges konstruktionen refererende til en person, som godt nok er specifik, men (endnu) ikke identificeret (jf. Kapitel VI, 4.2):

> ***celui ou celle qui était venu sonner trois fois à notre porte*** *connaissait bien mes parents, pour les avoir choisis ainsi* (Maupassant, cit. Sandfeld 1928:229)

Det mest interessante i denne sammenhæng er dog, at den uafhængige relativsætning indledt med *celui qui* også kan bruges deskriptivt, altså ikke-refererende (jf. Kapitel VI, 4.4), sådan at hele konstruktionen kommer til at danne et generisk udsagn, der ligefrem kan antage gnomisk karakter:

> ***Celui qui demande la charité*** *travaille plus pour son prochain que pour lui-même* (Aymé, cit. Pierrard 1988:133)
>
> *Bien fous* ***ceux qui prétendent arracher les ciseleurs à la religion de la ciselure*** *et...* (Saint-Exupéry, cit. ib. 229)

Og det er netop i denne anvendelse, at *celui qui*-konstruktionen kan bruges sideløbende med, og evt. virke som "erstatningskonstruktion" for *qui*-konstruktionen. Undertiden bruges de to konstruktioner ligefrem sidestillet for variationens skyld:

> *[le Savoisien n'aime pas]* ***qui l'aime****, ou* ***qui lui fait du bien****, il aime* ***celui qui lui est sympathique*** (Coulevain, cit. Sandfeld 1936:97)
>
> *Mais* ***celui qui lit les poèmes dans la joie d'imaginer*** *marquera d'une pierre blanche le jour où il peut entendre sur deux registres les échos de la maison perdue. A* ***qui sait écouter la maison du passé****, n'est-elle pas une géométrie d'échos?* (Bachelard, cit. Pierrard 1988:135)

Men den rene *qui*-konstruktion er ganske særligt velegnet til ordsprog og sentenser, den kan næsten siges at være prototypen på det generiske udsagn, hvorom det gælder, at det "er en sætning, hvis subjekt, bestemt eller ubestemt, læses deskriptivt, og hvis hele struktur lægger op til en fortolkning som et generelt, eventuelt analytisk udsagn af mere eller mindre præskriptiv

natur, dvs. som maksime eller definition" (jf. Kapitel VI, 4.4, samt Jonasson 1986:320 ff. og Herslund 1990).

Pierrard (1988:130 ff.) benytter sig af indsættelsestests med *qui que ce soit* og *quiconque* til fastlæggelse af den uafhængige relativsætnings reference. *Qui que ce soit* kan ikke bruges om identificerede individer. Det kan kun bruges om specifikke, men ikke identificerede individer eller i forbindelse med generiske udsagn. Hvad *quiconque* angår, er dets brug indskrænket til generiske udsagn, hvor det endda i kraft af sit etymologiske indhold (*qui que* + *onque* 'nogensinde') er endnu mere generaliserende end det rene *qui*: "Pour insister sur l'indétermination, on peut faire introduire la proposition par *quiconque*: si *qui* se traduit par "une personne qui", *quiconque* équivaut à "toute personne qui", "celui quel qu'il soit qui"" (Sandfeld 1936:96). Lad os illustrere dette ved hjælp af nogle simple typeeksempler svarende til de 3 former for "absolut brug":

1º **[+ Specifik] [+ Identificeret]**
Celui qui m'aime *habite ici.*
Celui* *– qui que ce soit –*** *qui m'aime habite ici.*
****Quiconque*** *m'aime habite ici.*

2º **[+ Specifik] [− Identificeret]**
Celui qui a commis ce crime *est un vrai monstre.*
Celui – ***qui que ce soit*** *– qui a commis ce crime est un vrai monstre.*[35]

****Quiconque*** *a commis ce crime est un vrai monstre.*

3º **[+ Generisk]**
Celui qui est là *est toujours le premier* (Pierrard 1988:133)
Celui – ***qui que ce soit –*** *qui est là est toujours le premier.*
Quiconque *est là est toujours le premier* (ib. 134)

De enkelte konstruktioner

Vi vil nu gennemgå de enkelte konstruktioner systematisk, idet vi går ud fra de forskellige funktioner, relativsætningen kan udfylde, og inden for hver af disse se på de ledfunktioner pronominet *qui* kan have.

I. Relativsætningen som subjekt

A. Pronominet er subjekt

35 Faktisk kommer en indsættelse af den indrømmende relativkonstruktion helt eksplicit til udtryk i følgende eksempel: *Tu savais le sort qui y était promis à celui,* ***quel qu'il soit*** *qui oserait lui rendre les honneurs funèbres* (Anouilh, cit. Pierrard 1988:134).

Denne konstruktionstype er fuldt acceptabel på grund af den "dobbelte kompatibilitet". Den bruges imidlertid frem for alt i ordsprog eller ordsprogsagtige vendinger, hvor den har en stor udbredelse, skønt det mestendels drejer sig om faste formler, som karakteriseres af "la brièveté de la proposition" og "une syntaxe répétitive" (jf. Pierrard 1988:186). Ofte indeholder oversætningen kun verbalet og dets objekt, og i mange tilfælde ses gentagelse af verbalet (evt. af et andet sætningsled), eller der anvendes størrelser fra samme semantiske felt. Normalt er tempus også identisk (dvs. normalt præsens) i over- og ledsætning. Endvidere kan det nævnes, at udtrykkene ofte karakteriseres af de for ordsprog så almindelige rim eller alliterationer:

Gentagelse af verbalet

> *Qui **veut** la fin **veut** les moyens.*
> *Qui **peut** le plus **peut** le moins.*
> *Qui **vole** un oeuf **vole** un boeuf.*
> *Qui **a bu boira**.*

Gentagelse af andet sætningsled

> *Qui aime **bien** châtie **bien**.*
> *Qui ne risque **rien** n'a **rien**.*

Leksikalske størrelser fra samme semantiske felt:

> *Qui **sème** le vent **récolte** la tempête.*
> *Qui **donne** aux pauvres **prête** à Dieu.*
> *Qui trop **embrasse** mal **étreint**.*
> *Qui **paye** ses **dettes s'enrichit**.*
> *Qui veut **voyager** loin ménage sa **monture**.*
> *Qui se sent **morveux se mouche**.*

Rim eller alliteration:

> *Qui vole **un oeuf** vole **un boeuf**.*
> *Qui va à la **chasse** perd **sa place**. Qui y **revient** trouve un **chien**.*
> *Qui se **ressemble** s'**assemble**.*
> *Qui **d**ort **d**îne.*
>
> *Le scandale retombe sur celui qui l'a provoqué ... **Qui** a tiré le glaive périra par le glaive ... **Qui** a levé le voile a lavé le suaire ... Vous avez le choix entre ces devises* (Giraudoux, cit. Pierrard 1988:186)

> ***M.M:*** *Il sortira de prison. Vous êtes sûre que vous pourrez lui résister?*
> ***Lio:*** *Je suis sûre. Je sais que je ne peux plus rien pour lui.* ***Qui*** *a bu boira,* ***qui*** *a frappé frappera. C'est ce qu'on ne veut jamais admettre* (Interview, *Marie Claire* 568.36, 1999)

Nogle *qui*-konstruktioner har udviklet sig til faste skabelonagtige udtryk, som måske nok er produktive på moderne fransk, men kun inden for de snævre rammer, skabelonen udstikker. En meget anvendt vending kan således symboliseres ved formlen: *Qui dit A dit B* (jf. Pierrard 1988:187). Denne vending, som udtrykker, at "deux choses sont identiques ou étroitement liées" (jf. Sandfeld 1936:86), har omtrent samme betydning som: *A implique B*, og den kan nærmest betragtes som en særlig form for prædikatskonstruktion:

> ***Qui dit*** *pavane* ***dit*** *danse noble* (Lavedan, cit. Sandfeld 1936:86), jf. *La pavane est une danse noble.*
>
> ***Qui dit*** *sainteté* ***dit*** *actions vertueuses* (Duhamel, cit. ib.), jf. *La sainteté implique des actions vertueuses.*
>
> *Pour manger moins, il suffit de manger plus lentement. C'est en effet en appréciant les arômes et les saveurs de son assiette et en prenant le temps de poser ses couverts que l'on peut redevenir attentif au plaisir de manger. Et* ***qui dit*** *plaisir* ***dit*** *également satiété* (*Marie Claire* 555.132, 1998)
>
> *Seulement voilà, aux Etats-Unis, la ménopause est un sujet tabou. Et* ***qui dit*** *tabou* ***dit*** *manque d'information* (ib. 566.242, 1999)

En anden formel udgøres af følgende konstruktionstype, hvor *qui*-sætningen fungerer som andet sammenligningsled i forbindelse med *comme*:

> *Il était en redingote, tuyau de poêle et gants noirs;* ***comme qui*** *reviendrait de baptême ou d'enterrement* (Gide, cit. Sandfeld 1936:92), jf. *comme s'il revenait ...*

Den faste vending *comme qui dirait* 'comme si l'on disait' har udviklet sig til et sammensat "adverbe d'énonciation" (jf. Nølke 1983:167 f.), der modificerer ytringens form, og som svarer nogenlunde til *pour ainsi dire* eller *si je peux dire* (jf. Sandfeld 1936:92):

> *J'en ai le pressentiment, j'en ai même* ***comme qui dirait*** *la certitude!* (Bataille, cit. Sandfeld 1936:92)
>
> *Je suis* ***comme qui dirait*** *votre ordonnance* (Vautel, cit. ib.)

De ovenstående *qui*-konstruktioner har alle et gnomisk præg, hvor *qui* kan siges at betegne "une sorte de personne universelle" og kan parafraseres som "toute personne quelle qu'elle soit qui"

(jf. Pierrard 1988:187). Vi har også set, at de ofte har et stærkt klichéagtigt præg. I andre tilfælde bruges *qui*-konstruktionerne friere med et fyldigere og mere varieret leksikalsk indhold. I sådanne generiske udsagn er det gnomiske præg trådt i baggrunden, og *qui* denoterer her nærmest "une catégorie naturelle, une classe d'êtres présentant des traits communs" (jf. Pierrard 1988:189):

> *car **qui** contrôle le gynécée contrôle le coeur et l'esprit du maître* (Mourad *Princesse* 519)
>
> ***Qui** connaît bien aime bien* (*Le Nouvel Economiste* 1139.28, 10.11.99; eksemplet, som synes kalkeret over ordsproget *Qui aime bien châtie bien*, fungerer som overskrift for en artikel, der omhandler store virksomheders stigende popularitet som følge af deres intense indsats for at gøre sig synlige)
>
> ***Qui** a peur d'avoir mal chez le dentiste aura bien plus mal encore quand la carie lui piochera au marteau-piqueur toutes les dents de la gueule* (Cavanna, cit. Herslund 1988:255)
>
> ***Qui** critique est un traître, **qui** ne soutient pas ostensiblement la république est un suspect* (Camus, cit. Pierrard 1988:188)
>
> ***Qui** fume l'opium s'affranchit de la faim, de la peur et du sommeil* (Farrère, cit. Sandfeld 1936:86)
>
> ***Qui** veut vivre est condamné à l'espoir* (Lanzmann *Shoah* 93)
>
> ***Qui** ne s'accorde avec personne ne peut disputer contre personne ni instruire personne* (Alain, cit. Wagner & Pinchon 1962:568)

I disse friere *qui*-konstruktioner træffes jævnligt andre tempora end præsens:

> *..., mais **qui** n'**a** pas **vu** la multitude en panique n'**a** rien **vu** ...* (Bernanos, cit. Pierrard 1988:188)
>
> ***Qui** n'**a connu** rien de tel **imaginerait** avec peine les effets de cette mystique conjugale* (Duhamel, cit. Sandfeld 1936:87)
>
> *Cependant, **qui** s'y **risquait**, ne **trouvait** que la sagesse, la fraîcheur du marbre* (Morand, cit. ib.)

> ***Qui*** *n'**aura** pas **vu** Dominique Besnehard en slip et chaussettes rouges chanter* Bambino ***aura manqué*** *l'une des rares occasions de s'esclaffer sans retenue en ce morose automne 2000* (Monde 15.11.00, 20)
>
> ***qui voudra*** *connaître les correspondants du mot dans les autres langues romanes est renvoyé au dictionnaire de M. Meyer-Lübke* (Meillet, cit. ib.)
>
> ***Qui*** *l'**eût observé** avec attention, **aurait** peut-être **fait** cette remarque que ...* (Lesueur, cit. ib.)
>
> ***Qui eût dit*** *ce jour-là que Malvy ... serait traité de "patriote" en ce même Sénat ... **eût** certainement **passé** pour fou!* (L. Daudet, cit. ib.)
>
> ***Qui*** *m'eût vu alors se fût fait une idée assez juste d'un mouton enragé* (A. France, cit. Wagner & Pinchon 1962:570)

I nogle af de faste udtryk (men undertiden også i lidt friere forbindelser) er der nominal inversion, idet den uafhængige relativsætning følger efter sit verbal. Der er tale om toledskonstruktioner af den type, der ofte karakteriseres som "définitions et axiomes" (jf. Le Bidois 1950:26 ff.). Toleds-konstruktionen passer særlig godt til disse konstruktioner, hvor subjektet er "tungt" (jf. Kapitel IX.):

> *Rira bien **qui rira le dernier**. Arrive **qui plante**. Ma fois, tant pis, claque **qui claque**, je n'aurai pas été le seul* (Lavedan, cit. Sandfeld 1936:87)
>
> *A beau crâner **qui se sent les muscles d'acier*** (Le Bidois 1950:27)

Som Le Bidois gør opmærksom på, er det spidsstillede verbal ofte negeret, og den uafhængige relativsætning er fokus for denne nægtelse, "la négation placée en tête de la proposition a pour but de restreindre, dès le début de l'énoncé, la portée du sujet qui a une extension quasi indéfinie" (Le Bidois 1950:28):

> *Vous avez de la chance d'être dans les bonnes grâces de Poil de Carotte. N'y est pas **qui veut*** (J. Renard, cit. ib.)

Konstruktionstypen forekommer især med *vouloir* eller *pouvoir* som ledsætningsverbal (i forbindelse med *vouloir* taler Le Bidois ligefrem om "une sorte de sujet figé"), sådan at ledsætningen ligesom i de ovenfor omtalte konstruktioner med *vouloir* kommer til at udgøre et sammensat indefinit pronomen. I de tilfælde, hvor verbalet er *vouloir*, svarer den uafhængige relativsætning igen til *tout le monde* eller *n'importe qui*, idet der henvises til 'alle' i den faktiske verden. I konstruktionerne med *pouvoir* er der derimod tale om 'alle tænkelige personer' i en mulig verden:

La maison vaut mieux (que l'usine). Y travaille ***qui veut*** (Estaunié, cit. Le Bidois 150:28)

Venait ***qui voulait*** (Lavedan, cit. Sandfeld 1936:87)

par la porte restant ouverte entrait ***qui voulait*** (Morand, cit. ib. 88)

Mais la sincérité est un don comme un autre. N'est pas sincère ***qui veut*** (Green, cit. Pierrard 1988:187)

Mais n'est pas Beckett ***qui veut*** (*Observateur*, cit. Gettrup et al. 1971, 2:118)

J'ajoute que ne devient pas classique ***qui veut*** (Gide, cit. Le Bidois 1950:28)

Explique cela ***qui pourra****!* (Estaunié, cit. Sandfeld 1936:87)

Pour le [Juan Carlos] séduire, c'est simple: il s'intéresse à la voile. Et si vous êtes décoratrice du côté de Barcelone, disent les mauvaises langues, vous avez toutes vos chances. Comprenne ***qui pourra*** (*Elle* 2783.74, 1999)

Sauve ***qui peut****.*

Undertiden udelades *être* i disse konstruktioner, sådan at hele konstruktionen altså bliver til et sætningsemne:

Heureux ***qui possède là sa demeure*** (Tharaud, cit. Sandfeld 1936:88)

... Et bien cocu ***qui s'en dédit****!* (Céline, cit. Pierrard 1988:188)

Bien fou ***qui n'eût pas fait comme moi***! (Jaloux, cit. Sandfeld 1936:88)

En lidt mere indviklet konstruktion har man i tilfælde som følgende:

- ***Qui donne et qui reprend****, dit Mattathias en souriant pour la première fois de sa vie, sa langue se change en serpent!* (Cohen, *Mangeclous* 39)

hvor *qui* godt nok er subjekt i undersætningen, som på sin side tjener son antecedent for oversætningens subjekts personlige artikel og således semantisk er inkluderet i dette subjekt[36].

36 Det kan dog ikke udelukkes, at eksemplet snarere skal analyseres som en slags operator-konstruktion på linje med udtryk som:

B. Pronominet er objekt

Som allerede omtalt i afsnittet om de generelle problemer, er denne konstruktion så godt som udelukket på grund af *qui*'s udprægede tendens til at blive fortolket som subjekt. Det eneste eksempel, hvor den uafhængige relativsætning er subjekt og pronominet objekt i selve ledsætningen, nemlig ordsproget: ***Qui*** *l'on invite le samedi revient le dimanche* har været diskuteret i det generelle afsnit (s. 285).

C. Pronominet er styrelse

Som vi ligeledes har set det i det generelle afsnit, er denne konstruktion helt udelukket på grund af præpositionsforbindelsens inkompatibilitet med relativsætningens subjektfunktion (****A qui*** *l'on fait du bien le samedi revient le dimanche*).

II. Relativsætningen som subjektsprædikativ

Som både Sandfeld (1936:88) og Pierrard (1988:194) gør opmærksom på, er denne konstruktion yderst sjælden og findes kun, når *qui* også har funktion son subjektsprædikativ i ledsætningen. Det drejer sig enten om følgende halv-tautologiske type, hvor oversætningen så at sige kopieres i ledsætningen:

> *Comment je devins* ***qui*** *je suis* (Gide, cit. Sandfeld 1936:88)
> (jf. *Je suis comme je suis*)

Eller om forkortede sætningsknuder, der udgør halvfaste udtryk, hvor den uafhængige relativsætning nærmest udgør en slags sammensat pronominelt udtryk af samme type som de ovenfor behandlede konstruktioner med *vouloir*, *savoir* og *pouvoir*:

> *Ce n'est pas du tout* ***qui*** *vous croyez* (Bataille, cit. Sandfeld 1936:88; jf. *celui que vous croyez que c'est*)
> (jf. *ce n'est pas cette personne-là/la personne en question*)

III. Relativsætningen som objekt

A. Pronominet er subjekt

Qui de dix ôte deux, reste huit.

Tout vient à point qui sait attendre.

hvor der ikke er nogen tydelig anaforisk forbindelse mellem de to sætninger. Disse udtryk er rester af tidligere mere udbredte *qui*-sætninger med betingende betydning, jf. Herslund (1972).

Vi har allerede i afsnittet om de generelle problemer været inde på, at denne konstruktion, hvor der godt nok foreligger "kompatibilitet", men ikke "dobbelt kompatibilitet", ikke er nær så frekvent som de tilfælde, hvor den uafhængige relativsætning er enten subjekt eller styrelse:

> *tuant de sang-froid **qui** le gênait* (Gallo *Rois* 353)
>
> *Vous serez aimable de prier **qui** viendra de s'asseoir et de patienter* (Duhamel, cit. Sandfeld 1936:88)
>
> *Je veux chérir **qui** m'aime* (Colette, cit. ib.)
>
> *Mais ceux-là m'adoraient et faisaient en moi le désert, car je ne sais point respecter **qui** se trompe et je ne puis pas consentir à cette adoration de moi-même* (Saint-Exupéry, cit. Pierrard 1988:191)

Se endvidere de diskuterede eksempler i det indledende afsnit.

B. Pronominet er subjektsprædikativ
Denne kombination er meget sjælden, og man kan diskutere, om det følgende eksempel ikke snarere er en usædvanlig eksplikativ konstruktion (spørgeledsætning efter *connaître*):

> *Quand par la dévotion un homme vient à me connaître, à connaître **qui** je suis et combien je suis ...* (Mourad *Princesse* 440)

C. Pronominet er objekt
Som vi har diskuteret det udførligt i afsnittet om de generelle problemer, er der en udpræget modvilje med at bruge *qui* som objekt, så snart vi kommer uden for de sammensatte pronominal-udtryk af typen *qui tu veux*. Det eneste af de autentiske eksempler, hvor såvel relativsætningen som pronominet er objektet, er behandlet s. 285 f. Det drejede sig om et psykologisk verbum med ikke-personligt subjekt, hvor objektet i virkeligheden var "dybdesubjekt" (*..voulez-vous prévenir **qui** cela regarde que ...*).

De uafhængige relativsætninger af typen *qui tu veux* er også blevet behandlet indgående i det indledende afsnit. Disse er højfrekvente i alle stillag, men må, som vi har været inde på flere gange i det foregående, nærmere betragtes som sammensatte pronominelle udtryk på linie med *n'importe qui* end som egentlige "ægte" underordningskonstruktioner. I hvert fald giver det et skævt billede af *qui*'s funktion som indleder af uafhængige relativsætninger på moderne fransk, hvis man tæller disse med i en statistisk undersøgelse, hvor man så vil komme til det resultat, at *qui* frem for alt fungerer som objekt i ledsætningen (*Tu peux inviter **qui** tu veux = Tu peux inviter celui **que** tu veux inviter*). Pierrard medregner disse konstruktioner, og fremsætter på baggrund heraf den hypotese, at de uafhængige relativsætningskonstruktioner er mest acceptable, når ledsætningen og *qui* har den samme funktion. Pierrard taler i denne forbindelse om "la correspondance fonctionnelle" (1988:193) eller "l'identité fonctionnelle du SN complexe et du

relatif" (s. 213). Vi vil kalde Pierrards hypotese for "identitetshypotesen", og i konklusionen på afsnittet om *qui* vil vi vende tilbage til den og sammenligne den med vores egen ovenfor behandlede "hypotese om den dobbelte kompatibilitet".

D. Pronominet er styrelse
Som anført i afsnittet om de generelle problemer er kombinationen transitivt verbal + en uafhængig relativsætning, hvor det relative pronomen er styrelse udelukket på grund af inkompatibilitet:

> **Paul aime* ***de qui*** *on a parlé tout à l'heure.*
>
> **J'ai rencontré* ***à qui*** *tu as parlé hier.*

Reduceres relativsætningen til et infinitivsyntagme, er det imidlertid muligt at have kombinationen:

> *Non! les rouspéteurs devaient trouver* ***à qui parler*** (Sartre, cit. Pierrard 1988:200)
>
> *Elle est un peu sorcière, et si le diable vient, il trouvera* ***à qui parler*** (Gautier, *Petit Robert*: *parler*)
>
> *vous trouverez chez vous* ***à qui parler*** (France, cit. Sandfeld 1943:198)
>
> *si Jujube se présente, il trouvera* ***à qui parler*** (Dekobra, cit. Sandfeld 1936:89)
>
> *Ce n'est pas tous les jours qu'on rencontre* ***à qui causer*** (Colette & Marchand, cit. ib.)
>
> *Mademoiselle de Chamarande a* ***de qui tenir*** *pour n'être jamais coupable d'une tenue équivoque* (Boylesve, cit. ib.)
>
> *pour la sensibilité, il a aussi* ***de qui tenir*** *du côté maternel* (Frapié, cit. Sandfeld 1943:198)

Man bemærker en påfaldende lighed mellem de citerede konstruktioner. Det drejer sig faktisk om faste udtryk, som næsten kun kan forekomme med præpositionerne *à* eller *de* (jf. Muller 1989:44). Forbindelsen *trouver à qui parler* har på moderne fransk lagt sig fast på betydningen 'avoir affaire à forte partie' (jf. *Petit Robert*), og *Il a de qui tenir* er en fast vending, der udtrykker: 'ses parents ont bien ce trait qu'il possède' (*Petit Robert*: *tenir*).

Nok så væsentligt er det imidlertid at understrege, at konstruktionen kun er mulig på grund af undersætningens "desententialisering" til et infinitivsyntagme der, som vi har redegjort for i VIII, 1.3, er tættere integreret i oversætningen end den finitte hypotakse. Infinitivsyntagmet optræder

ikke som en selvstændig prædikation, der udtrykker et selvstændigt aktualiseret forhold, men kun en slags typificering af verbalsituationen, midtvejs mellem finit verbum og regulær nominalisering, og det er derfor klart, at den glider ind i den samlede konstruktion på en helt anden måde end en ledsætning (jf. VIII, 1.3 og 4.2)[37].

Det styrende verbal er enten *trouver*, *rencontrer* eller *avoir*, og hele konstruktionen udtrykker en abstrakt lokativ relation mellem subjektsreferenten for dette verbal og referenten for *qui*-konstruktionen, som betegner en person, som subjektsreferenten 'har, får eller stræber efter at få til sin rådighed med henblik på opfyldelsen af et bestemt formål'. Det samme forhold gør sig gældende ved underordnede relative ledsætningsemner af typen:

> *J'ai besoin d'un aide* ***sur qui compter*** (Bourget, cit. Sandfeld 1943:197)
>
> *les Bêtes de loi sont enfermées, car vous ne trouverez que leurs fauteuils* ***avec qui causer*** (Benjamin, cit. ib. 198)
>
> *Il ne lui reste donc qu'une personne* ***à qui en parler*** (Aragon, cit. FG 394)

Se videre 3.1 nedenfor.

Det er tydeligt, at de nævnte konstruktioner alle indeholder en skjult modalitet, som kan komme eksplicit til udtryk ved hjælp af et modalverbum (jf. Korzen 1985a:143):

> *Vous trouverez quelqu'un avec qui vous* ***pouvez*** *causer.*
>
> *J'ai besoin de quelqu'un sur qui je* ***puisse*** *compter.*
>
> *Il ne lui reste donc qu'une personne à qui il* ***peut*** *parler.*

I sjældne tilfælde træffes i denne form for kontekst en uafhængig relativsætning i konjunktiv, som i hypotaksehierarkiet svarer til trinnet lige over den infinitte hypotakse (jf. VIII, 4.2). Da der altså her er tale om finit hypotakse kan pronominet naturligvis ikke fungere som styrelse på grund af de ovenfor behandlede inkompatibilitetsproblemer. Her vil det altid fungere som subjekt:

37 Wagner & Pinchon (1962:570) bemærker – helt i samme ånd: "L'infinitif, mode non temporel, trouve normalement sa place dans les propositions relatives sans antécédent; il leur confère la valeur d'**un nom indéterminé** (det er os, der fremhæver): *Je travaillais à la manufacture pour gagner* ***de quoi retourner en Navarre ...*** (Mérimée)." Angående forbindelsen *de quoi* henvises til Sandfeld (1936:104 ff.), samt 3.1 nedenfor. Pierrard (1988:200) er inde på den samme tankegang, når han om disse konstruktioner siger: "Le verbe de la subordonnée est à l'infinitif, mode proche de "l'ayance nominale", qui rappelle la syntagmatisation de la subordonnée".

*Tant d'autres, aussi laides et plus, avaient trouvé **qui les aimât**!* (Rolland, cit. Sandfeld 1936:89; = *quelqu'un pour les aimer*)

*[qu'elle] eût enfin trouvé **qui l'épousât**, peu leur importait à tous deux* (Prévost, cit. ib.)

IV. Relativsætningen som styrelse

A. Pronominet er subjekt

I denne type er der som anført i afsnittet om de generelle problemer "dobbelt kompatibilitet". Det er derfor heller ikke overraskende, at den er ret almindelig i standardsproget (jf. FG 64)[38]:

*L'histoire s'écrit, pour l'heure, sans eux. Les hussards grognent, les caporaux ronchonnent, les ordonnances se déchirent, mais ont-ils d'autre choix? Toute cohabitation est un désert pour **qui** s'abreuve aux sources de la vie politique* (*Le Figaro* 18.9.99)

*Une banque est impénétrable pour **qui** n'est point banquier* (Alain, cit. Pierrard 1988:195)

*Pour **qui** sait voir et écouter, c'est une précieuse source de renseignements* (Deforges *Soie* 151)

*à **qui** vous critiquera, commencez par affirmer qu'il s'agit d'une "affaire intérieure"* (*Canard* 7.10.98, 5)

*Je ne pardonnerai jamais à **qui** me ferait perdre La Fouve* (Bazin, cit. FG 64)

*Il n'avait pas son pareil pour toucher la prime de 50 francs offerte par le général à **qui** ramènerait des prisonniers en bon état* (Miquel *Guerre* 418)

*il peut vendre une tondeuse à gazon à **qui** veut aménager sa salle de bains* (Pennac *Bonheur* 41)

38 Helt leksikaliserede er de elliptiske udtryk *à qui mieux mieux* og *à/de qui de droit*. Her er *qui*'s oprindelige værdi i den grad blevet sløret, at udtrykkene indgår i syntaktiske og/eller semantiske omgivelser, som egentlig skulle være udelukkede ifølge deres etymologiske værdi (jf. Sandfeld 1936:94 ff. og Pierrard 1988:182 f.): *L'héritage échut à **qui de droit*** (Sandfeld 1936:94), *j'ai déjà dû faire face aux questions de **qui de droit** à propos de votre indisposition* (Estaunié, cit. ib. 95), *Les autos frissonnaient, reniflaient, puaient, pétaient **à qui mieux mieux*** (Duhamel, cit. ib.), *l'enfant se débattait et ruait **à qui mieux mieux** de ses petits pieds rouges* (Benoit, cit. ib.), *Elles sont **à qui mieux mieux** charmantes* (Miomandre, cit. ib. 96). Udtrykket er helt leksikaliseret som pronomen i følgende: *Sans se préoccuper des conclusions que **qui de droit** aurait à en tirer* (Romains, cit. ib.).

Je m'engage d'ailleurs à envoyer une photocopie des notes à ***qui*** *prendra la peine de me le demander* (Ruwet 1990:52)

des éléments indispensables à ***qui*** *veut comprendre cet homme singulier et influent* (Gallo *Rois* 183)

Ainsi répondaient les Lagave à ***qui*** *s'informait de leur fils* (Mauriac, cit. Sandfeld 1936:90)

La fortune n'est pas à ***qui*** *la cherche. Elle est à* ***qui*** *la trouve* (P. Hamp, cit. ib.)

A ***qui*** *sait mesurer le monde, évaluer la gloire est chose aisée* (Duhamel, cit. ib.)

La tante avait l'air satisfait de ***qui*** *a l'habitude et l'appétit de la douleur* (Mallet-Joris, cit. FG 64)

Michaël dit avec calme qu'il ferait connaître le piquant de son poignard à la panse de ***qui*** *parlerait encore politique* (Cohen *Mangeclous* 150)

Car tu te hérisses dans l'étonnement contre ***qui*** *t'étonne ...* (Saint-Exupéry, cit. Pierrard 1988:196)

Déjà contestable chez ***qui*** *écrivait entre 1822 et 1831, telle indifférence est aujourd'hui intolérable* (Marrou *Connaissance* 16)

En særlig stilling indtager konstruktioner, hvor ledsætningens verbum er *vouloir*. Vi har allerede i afsnittet om de generelle problemer diskuteret de forkortede sætningsknuder med *vouloir* (*Tu as le droit de recevoir* ***qui*** *tu veux*), som er højfrekvente i alle stillag. I disse er der ikke blot tale om, at oversætning og ledsætning beskriver ét og samme sagforhold. Relationen mellem aktanterne i oversætningen kopieres også nøjagtigt i ledsætningen, hvilket man kunne symbolisere ved formlen:

A veut recevoir X + A reçoit X

I tilfælde som de følgende, beskriver over- og undersætningens verbal ligeledes det samme sagforhold blot ud fra hver sin synsvinkel. Også her kunne den uafhængige relativsætning uden større betydningsændring erstattes af *n'importe qui* eller *tout le monde*. I de første fire eksempler indeholder oversætningen et ytringsverbum, og undersætningen indeholder perceptionsverbet *entendre*:

*elle était en train de raconter à **qui voulait l'entendre** que sa raison chancelait* (Gary *Danse* 70)

*Son père (...) clame à **qui veut l'entendre** que sa fille est la plus belle* (Mourad *Princesse* 42)

*[Il] raconte son amour à **qui veut l'entendre*** (Daudet, cit. Sandfeld 1936:90)

*votre femme raconte à **qui veut l'entendre** que je vous étrangle d'intérêts usuaires* (Bouvelet, cit. ib.)

Disse sætninger kunne symboliseres ved hjælp af formlen:

A raconte X à B + B veut entendre X

I de nedenstående konstruktioner udtrykkes der en relation mellem giver og modtager, idet oversætningen indeholder verberne *donner* og *distribuer*, og *avoir* er underforstået i ledsætningen:

*[il] distribuait à **qui** voulait des insignes et des libelles antisémites* (Lacretelle, cit. Sandfeld 1936:90)

*donner sa fille à **qui** la voulait bien sans dot* (Lacretelle, cit. ib.)

I dette tilfælde kunne man skematisere betydningen som:

A donne X à B + B veut recevoir X

Og i konstruktioner som de følgende, hvor præpositionen *avec* udtrykker en særlig form for sideordning (jf. Herslund & Sørensen 1985:64), fungerer denne sideordnings to led som subjekt i henholdsvis over- og ledsætning:

*Adèle couchait avec **qui** voulait* (Perry, cit. FG 64)

*elle le trompait joyeusement avec **qui** voulait l'y aider* (Gyp, cit. Sandfeld 1936:90)

Her kunne en passende formel være af typen:

A fait X avec B + B fait X avec A

Skønt alle disse konstruktioner ligesom den forkortede sætningsknude beskriver ét og samme sagforhold, og det er muligt at erstatte den uafhængige relativsætning med *n'importe qui* eller

tout le monde, kommer man ikke uden om, at der på grund af de to forskellige synsvinkler, sagforholdet anskues ud fra, er tale om lidt mere komplicerede strukturer end dem, der er repræsenteret ved typen *Tu as le droit de recevoir qui tu veux*, hvor *qui tu veux* jo, som vi har set, har udviklet sig til et næsten helt fast udtryk, hvor den eneste variation er den, der kan tilskrives ændring i person og numerus. Det er temmelig sikkert af denne årsag, at den her beskrevne type nok er ret så almindelig i standardsproget, men næppe bruges i uformelt sprog.

B. Pronominet er objekt
Denne konstruktion er, som vi har været inde på flere gange i det foregående, meget sjælden på grund af *qui*'s modvilje mod at optræde som objekt. De tilfælde, der er diskuteret ovenfor, er enten udtryk med *vouloir*, jf. *Partez avec **qui** vous voulez, où vous voulez dans le monde* (Publ., *Evénement* 16-22.9.99, 87), halvfaste udtryk med følelsesverberne *aimer* eller *haïr*, eller de kan forklares ud fra parallelisme med en sideordnet konstruktion. Det er dog påfaldende, at der blandt de i alt 9 autentiske eksempler, vi har kunnet finde med *qui* som objekt, er hele 6, hvor ledsætningen som helhed fungerer som styrelse (for eksempel: *quand on nuit sciemment **à qui l'on aime***). Det er som om pronominets stilling lige efter en præposition har banet vejen for *qui*'s objektsfunktion i selve ledsætningen. Man kunne sige, at de velkendte forbindelser *à qui* og *de qui* har "skygget" for den lidt uortodokse funktion.

C. Pronominet er styrelse
Denne konstruktion er kun mulig i de tilfælde, hvor ledsætningen som helhed og *qui* er styrelse for den samme præposition, som så naturligvis må underforstås i ledsætningen. Normalt reproduceres oversætningens verbum i ledsætningen. I sjældne tilfælde er der tale om eksplicit gentagelse:

> *Je le dis **pour qui** je dois le dire* (Zola, cit. Sandfeld 1936:92; = ***pour** celui **pour** qui je dois le dire*)

Men de eneste almindeligt forekommende konstruktioner af denne type er forkortede sætningsknuder, hvor verbet er underforstået i ledsætningen. Vi står her igen over for de sammensatte pronominaludtryk med *vouloir* etc., som er så almindelige i alle stillag:

> *Demande **à qui** tu voudras* (Bernard, cit. Sandfeld 1936:92; = *demande **à** celui **à** qui tu voudras demander*)
>
> *Soupez au restaurant **avec qui** vous voulez si cela vous amuse* (Jaloux, cit. ib.)
>
> *Prenez-le **pour qui** vous voudrez* (Duhamel, cit. ib.)
>
> *Je me fais faire la cour **par qui** je veux* (Prévost, cit. ib.)

> *Le poète qui pétrit des créatures les forme à l'image* ***de qui*** *bon lui semble* (Duhamel, cit. ib.)

Konstruktioner, hvor over- og ledsætningsverbalet er forskellige verber, der (tilfældigvis) konstrueres med den samme præposition, er teoretisk mulige. Muller (1989:20) anfører følgende eksempler:

> *Je m'occupe* ***de qui*** *tu parlais hier soir*.

> *Je parlerai* ***à qui*** *tu as fait allusion tout à l'heure*.

Og Pierrard foreslår:

> *J'ai donné ce livre* ***à qui*** *tu avais fait allusion* (Pierrard 1988:153)

Disse eksempler virker dog netop ... konstruerede.

Sammenfatning

Som vi gjorde opmærksom på i afsnittet om de generelle problemer, er det kun en lille del af de teoretisk mulige konstruktioner der er almindeligt forekommende. Nogle konstruktioner er helt udelukkede, mens andre nærmest må betragtes som rariteter på moderne fransk. For at give det bedste overblik over den noget brogede samling af eksempler, vil vi opsummere konstruktionerne i flere tempi.

Vi vil se på de tre ledfunktioner: subjekt, objekt og styrelse (og altså her se bort fra det yderst sjældne tilfælde, hvor både ledsætning og *qui* er subjektsprædikativer (*comment je devins* ***qui*** *je suis*)). Tager man nu, sådan som vi har gjort det i ovenstående beskrivelse, hensyn til såvel hele ledsætningens funktion som pronominets ledfunktion, fås i alt 9 teoretisk mulige kombinationer.

I Oversigtsskema 1. gengives alle de typer, der har været på tale, idet vi dog anbringer den konstruktion i parentes, hvor relativsætningen er objekt og *qui* styrelse. Her er ledsætningen jo, som vi har set, "desententialiseret" til et infinitivsyntagme. Konstruktionen er udelukket i forbindelse med en ægte uafhængig relativsætning på grund af inkompatibilitet mellem det transitive verbal og præpositionsforbindelsen.

Oversigtsskema 1

Ledsætningens funktion / qui's funktion	Subjekt	Objekt	Styrelse
Subjekt	Qui dort dîne	J'aime qui m'aime	Une banque est impénétrable pour qui n'est point banquier
Objekt	Qui l'on invite le samedi revient le dimanche	Voulez-vous prévenir qui cela regarde que …	… quand on nuit sciemment à qui l'on aime
		Tu peux recevoir qui tu veux	
Styrelse	÷	÷ (trouver à qui parler)	Je le dis pour qui je dois le dire
			Demande à qui tu voudras

I Oversigtsskema 2. vil vi nu fjerne de tilfælde, hvor *qui* er objekt undtagen det sammensatte pronominelle udtryk *qui tu voudras*. Som vi udførligt har diskuteret det ovenfor, er det yderst sjældent, at *qui* er objekt på moderne fransk, så snart vi kommer uden for dette sammensatte pronominelle udtryk, og de få eksempler, man kan finde herpå kan alle forklares på en særlig måde (parallelisme med en sideordnet ledsætning, rester af gammel sprogbrug, objektets dybdekasus, halvfaste udtryk med *aimer* etc.). Vi vil ligeledes i den rubrik, der illustrerer "ledsætning som styrelse, pronomen som styrelse" kun bibeholde den type, hvor det samme verbum styrer ledsætning og *qui* i den forkortede sætningsknude: *Demande à qui tu voudras*. De øvrige konstruktionstyper må betragtes som rene rariteter på moderne fransk.

Oversigtsskema 2

Ledsætningens funktion / qui's funktion	Subjekt	Objekt	Styrelse
Subjekt	Qui dort dîne	J'aime qui m'aime	Une banque est impénétrable pour qui n'est point banquier
Objekt		Tu peux recevoir qui tu veux	
Styrelse	÷	÷	Demande à qui tu voudras

Vi har nu fem kombinationer tilbage. Af disse er de tre eksempler på "dobbelt kompatibilitet". Det drejer sig om typen: ***Qui*** *dort dîne*, hvor såvel pronominet som ledsætningen som helhed er subjekt, og om typerne: *Une banque est impénétrable pour* ***qui*** *n'est point banquier* og *Demande à* ***qui*** *tu voudras*, hvor ledsætningen som helhed er styrelse, mens pronominet er hhv. subjekt og styrelse. De nævnte konstruktioner er alle almindelige i standardsproget.

Som allerede bemærket er de næsten faste konstruktioner af typen: *Tu peux recevoir* ***qui*** *tu veux* også spillevende – og det ikke blot i standardsproget, men også i det talte sprog – på trods af

pronominets noget "uortodokse" funktion som objekt. Og det samme gælder for typen: *Demande à **qui** tu voudras*.

I den konstruktionstype, hvor sætningen som helhed er objekt, mens pronominet er subjekt, foreligger der, som vi har set, godt nok kompatibilitet, men ikke dobbelt kompatibilitet. Derfor er denne type sjældnere end de øvrige.

Vi står nu tilbage med fire typer, som kan betragtes som gængse på moderne fransk. Heraf er de to – det drejer sig om dem, der må betragtes som sammensatte pronominelle udtryk, dvs. *Tu peux recevoir qui tu veux* og *Demande à qui tu voudras* – helt levende i alle stillag. De to resterende typer: ***Qui** dort dîne* og *Une banque est impénétrable pour **qui** n'est point banquier* er almindelige i standardsproget.

Den "tommelfingerregel", der gives i FG 64, må således betegnes som (næsten) dækkende. ("næsten" fordi FG har glemt at nævne typen: *Demande à **qui** tu voudras*). FG's regel siger nemlig om uafhængige relativsætninger (= pronominelle bisætninger) indledt med *qui*:

> Disse sætninger bruges især i følgende tre tilfælde:
>
> 1) *qui* er objekt for *vouloir* eller *savoir*: *qui je veux, qui tu sais* ('ham du ved nok'). Denne type er almindelig, også i uformelt sprog.
> ...
>
> 2) *qui* er subjekt og den pronominelle bisætning er styrelse. Denne type er ret almindelig i standardsprog.
>
> Adèle couchait avec *qui voulait*
>
> ...
> 3) *qui* er subjekt og den pronominelle bisætning er også subjekt. Denne type er mindre hyppig og forekommer især i ordsprog og ordsprogsagtige vendinger.
>
> *Qui ne dit mot* consent ...

Skønt reglen således må betragtes som dækkende for en lærebog, bliver en redegørelse dog først fuldt tilfredsstillende, når man har dissekeret alle kombinationsmulighederne for at finde ud af, hvorfor det netop er de nævnte konstruktioner der er "inde i varmen". Det er det vi har forsøgt i ovenstående beskrivelse.

Sammenligning af "identitetshypotesen" og hypotesen om den "dobbelte kompatibilitet"

Vores hypotese om den "dobbelte kompatibilitet" i lyset af vores analyse af den implikative struktur med fællesled parret med analysen af typen *qui tu veux* som et sammensat pronominelt

udtryk gør ikke blot rede for, hvilke konstruktionstyper der er mulige, men også for konstruktionernes indbyrdes frekvens. Vi får således 5 klasser af konstruktioner, der er karakteriseret ved stigende frekvens:

1º Helt udelukkede på grund af inkompatibilitet mellem præpositionsforbindelsen og ledsætningens funktioner er de typer, hvor *qui* er styrelse og ledssætningen som helhed er subjekt eller objekt (**Paul aime **de qui** on a parlé tout à l'heure*. ***A qui** l'on fait du bien le samedi revient le dimanche*).

2º Yderst sjældne (når vi kommer uden for de sammensatte pronominelle udtryk af typen *qui tu veux*) er de konstruktioner, hvor *qui* er objekt. Dette skyldes den "ringe kompatibilitet" mellem et ikke-spørgende *qui* og objektsfunktionen (***Qui** l'on invite le samedi revient le dimanche*. *...quand on nuit sciemment à **qui** l'on aime*).

3º Relativt sjældne er de konstruktioner, hvor ledsætningen som helhed er objekt og *qui* subjekt (*J'aime **qui** m'aime*). Her foreligger der ganske vist "kompatibilitet", fordi *qui* udfylder sin "klassiske" subjektsrolle i ledsætningen. Men der foreligger ikke "dobbelt kompatibilitet", idet den uafhængige relativsætning som objekt – skønt der ikke ligefrem er tale om "inkompatibilitet" – matcher det samlede oversætningskompleks dårligere end dem, der fungerer som subjekt eller styrelse.

4º Almindelige i standardsproget er for det første de konstruktioner, der er eksempler på "dobbelt kompatibilitet", dvs. de typer, hvor såvel ledsætningen som helhed som *qui* er subjekt, og de typer, hvor ledsætningen som helhed er styrelse og *qui* er subjekt eller styrelse (*Qui dort dîne*. *Une banque est impénétrable pour **qui** n'est point banquier*. *Demande **à qui** tu voudras*). Og for det andet naturligvis de sammensatte pronominelle udtryk af typen *qui tu veux* (*Tu peux recevoir **qui** tu veux*).

5º Levende i alle stillag er kun de sammensatte pronominelle udtryk (*Tu peux recevoir qui tu veux*. *Demande à qui tu voudras*).

Over for vores hypotese om den "dobbelte kompatibilitet" står som sagt Pierrards "identitetshypotese" (jf. Pierrard 1988). Denne – lidt ueksplicit udtrykte – hypotese, der går ud på, at de konstruktioner, hvor ledsætningen som helhed og *qui* har samme funktion, er de mest acceptable, kommer blandt andet til udtryk s. 191-93. Her sammenligner han to konstruktionstyper (som begge har været behandlet ovenfor), hvor den uafhængige relativsætning fungerer som objekt, nemlig den type, hvor *qui* er subjekt:

*Je veux chérir **qui m'aime***.

og den, hvor *qui* er objekt ligesom ledsætningen som helhed:

*... voulez-vous prévenir **qui cela regarde** que ...*

*Choisis **qui tu veux**.*

Og han slutter, at førstnævnte type, hvorom det gælder at "il ne semble produire que des occurrences gnomiques" (s. 191), er mindre almindelig end sidstnævnte, som forekommer i mere "varierede udgaver": "Cette diversité tend à démontrer que **la correspondance fonctionnelle** pèse d'un poids plus lourd que l'adéquation morphologique..." (s. 193; det er os der fremhæver; med "l'adéquation morphologique" hentydes der til det forhold, at det ikke-spørgende *qui* egner sig bedst til at være subjekt).

Der vendes tilbage til den nævnte overensstemmelse mellem ledsætningens og *qui*'s ledfunktion i konklusionen på afsnittet (s. 213), hvor det blandt andet hedder:

> Alors que le relatif *qui* tend vers une extension presque totale, il s'inscrit souvent dans un contexte morphosyntaxique contraignant:
>
> - **identité fonctionelle du SN complexe et du relatif** ou identité sémantique des prépositions (det er os, der fremhæver).

Vi har ud fra denne sidste formulering døbt Pierrards hypotese "identitetshypotesen". Lad os nu se nærmere på, hvad den indebærer. Som allerede nævnt kommer Pierrard frem til sin hypotese, fordi han i sin "statistik" medregner de sammensatte pronominelle udtryk af typen *qui tu veux*. Dette er jo ikke i sig selv illegitimt, idet man ikke kan påpege nogen fejlanalyse af konstruktionerne. Men det er ret uhensigtsmæssigt ikke at skille disse konstruktioner ud fra begyndelsen, fordi man så får vanskeligt ved at forklare, hvorfor det netop er disse typer, der er almindelige i alle stillag.

Værre er det imidlertid, at "identitetshypotesen" indebærer flere falske forudsigelser. For det første forudsiger denne hypotese, at konstruktioner som *... voulez-vous prévenir **qui cela regarde** que ...*, hvor såvel ledsætningen som helhed som *qui* fungerer som objekt, skulle være mere acceptable end typen: *Je veux chérir **qui** m'aime*, hvor ledsætningen som helhed er objekt, hvorimod *qui* er subjekt. Vi har dog set ovenfor, at det er det modsatte, der er tilfældet. Uafhængige relativsætninger med *qui* som objekt er yderst sjældne, så snart vi kommer uden for det sammensatte pronominelle udtryk af typen *qui tu veux*, og de få tilfælde man kan finde herpå, kan alle forklares ud fra særlige omstændigheder. Vi demonstrerede blandt andet *qui*'s uegnethed som objekt ved at ændre *qui*'s funktion i en række autentiske eksempler, hvor ledsætningen som helhed var objekt, mens *qui* var subjekt – altså konstruktioner uden "identité fonctionnelle du SN complexe et du relatif" – sådan at *qui* blev objekt. Resultatet af denne ændring blev konstruktioner med "identité fonctionnelle". I alle tilfældene blev konstruktionerne imidlertid uacceptable ved omskrivningen (for eksempel *On ne soupçonne pas **qui** paye bien* → ?**On ne soupçonne pas **qui** on connaît bien*).

"Identitetshypotesen" forudsiger ligeledes, at en konstruktion som: *Une banque est impénétrable pour **qui** n'est point banquier*, hvor ledsætningen som helhed er styrelse, mens *qui* er subjekt, og hvor der derfor ikke er tale om "identité fonctionelle", skulle være mindre acceptabel end: *Je m'occupe **de qui** tu parlais hier soir*, hvor såvel ledsætningen som helhed som *qui* er styrelse. Vi har dog set tydeligt ovenfor, at det forholder sig stik modsat. Førstnævnte type er ret så udbredt i standardsproget, hvorimod det nærmest er umuligt at opdrive autentiske eksempler på sidstnævnte type.

"Identitetshypotesen" holder faktisk kun stik der, hvor den (tilfældigt) falder sammen med "hypotesen om den dobbelte kompatibilitet". Den forudsiger korrekt, at de konstruktioner, hvor den uafhængige relativsætning som helhed er subjekt eller objekt, mens *qui* er styrelse, og der altså er tale om direkte "inkompatibilitet", er uacceptable. Den forudsiger ligeledes, at to af konstruktionerne med "dobbelt kompatibilitet", nemlig typerne *Qui dort dîne* og *Demande à qui tu voudras* er vellykkede. Derimod kan den – som illustreret ovenfor – ikke gøre rede for den tredje type med dobbelt kompatibilitet, nemlig typen: *Une banque est impénétrable pour **qui** n'est point banquier*.

Og endelig forudsiger den, at to af de konstruktioner, hvor *qui* er objekt, er vanskeligt acceptable. Det drejer sig om typerne ***Qui** l'on invite le samedi revient le dimanche* (hvor ledsætningen som helhed fungerer som subjekt) og *... quand on nuit sciemment à **qui** l'on aime* (hvor ledsætningen som helhed fungerer som styrelse).

Ud fra hele den ovenstående diskussion må vi dog konkludere, at hypotesen om den "dobbelte kompatibilitet" parret med analysen af typen *qui tu veux* som et sammensat pronominelt udtryk er "identitetshypotesen" overlegen. Den tillader nemlig ikke blot at gøre rede for, hvilke konstruktioner der er udelukkede, men også at forklare de indbyrdes grader af acceptabilitet blandt resten af konstruktionerne.

2.1.2 où og là où

Indledende noter

Uafhængige relativsætninger indledt med *où* adskiller sig fra dem der indledes med *qui* eller *ce qui,* ved at indlederen (og dermed fællesleddet) er en kompleks størrelse der i sin betydning rummer en præposition. Hvor konstruktionen a. kan symboliseres som formlen a'., må b. siges at svare til b'.:

a. ***Qui** sème le vent récolte la tempête*.
a'. **X** sème le vent + **X** récolte la tempête

hvor X repræsenterer betegnelsen for en person.

b. ***Où*** *nous sommes, il ne peut pas nous voir* (Duhamel, cit. Sandfeld 1936:116)

b'. Nous sommes **à X** + il ne peut pas nous voir **à X**

hvor X repræsenterer betegnelsen for et sted.

Den præposition, der er indeholdt i *où*-konstruktionernes indleder, gør at disse ledsætningers syntaks på flere punkter adskiller sig fra de øvrige uafhængige relativsætningers.

Som vi har gjort opmærksom på ovenfor, konkurrerer den uafhængige relativsætning med *où* i visse kontekster med konstruktionen *là où P*, hvor "pseudo-korrelatet" *là* er af helt samme natur som *où*, idet det også i sin betydning rummer en præposition: '**à** cet endroit'. Kombinationen *là où* kan derfor siges at være "dobbelt præpositionel", idet det præpositionelle indhold altså er eksplicit udtrykt i såvel over- som undersætning (jf. også Hadermann 1993:166)[39].

Umiddelbart kunne man forvente at modsætningen mellem *où* og *là où* var parallel med den der er mellem *qui* og *celui qui*. Dette er dog ikke tilfældet. Det bemærkes især at man ikke mellem *où*-konstruktionen og *là où*-konstruktionen kan iagttage den betydningsmæssige forskel der kan være mellem *qui*-konstruktionen og *celui qui*-konstruktionen (jf. 2.1.1 ovenfor).

Som vi har set, kan en ren *qui*-sætning (dvs. en sætning uden "pseudo-korrelat") kun læses deskriptivt og danne udgangspunkt for et generisk udsagn, hvorimod *celui qui*-sætningen kan læses såvel referentielt som deskriptivt. Følgende konstruktion, der som subjekt har en ren *qui*-sætning, kan kun forstås generisk:

39 *Là* og *où*'s identiske natur fremgår også af, at det er muligt at sætte *où*-sætningen i ekstraposition og genoptage den med *là*. Konstruktionen: ***Là où*** *est votre trésor, est aussi votre coeur* kan således omskrives til: ***Où est votre trésor***, ***là*** *est aussi votre coeur* (jf. Hanse 1983, 1987: *Là*). Samme form for ekstraposition ses i: ***Où je crois vivre plus tranquille***, ***là*** *je m'estime plus heureux* (Bernis, Le Bidois, cit. Hadermann 1993:184), *Pour un homme de sa taille,* ***où est son oeuvre***, ***là*** *est sa patrie* (Doumic, ib.). *Là* kan være dobbelt udtrykt, idet det også kan genoptage en *là où*-sætning i ekstraposition: ***Là où*** *est la France,* ***là*** *est la patrie* (Gambetta, cit. *Petit Robert*: *là*).

Hadermann (1993:172 ff.) gør opmærksom på, at forbindelserne *partout où* og *quelque part où* egentlig er af samme natur som *là où*: ***Partout où*** *vous irez, vous verrez les traces de la guerre* (Sandfeld 1936, cit. Hadermann 1993:172), *J'ai envie de partir, de m'en aller* ***quelque part où*** *je serais vraiment à ma place,* ***où*** *je m'emboîterais* (Sartre, cit. Hadermann 1993:174). Disse konstruktioner er i forhold til *où* og *là où*-konstruktionerne, hvad *tous ceux qui* og *quelqu'un qui* er i forhold til *qui* og *celui qui*-konstruktionerne. Vi har i vores behandling ikke taget hensyn til disse konstruktioner.

Nok så interessant er det måske at bemærke, at *ici* som ellers i mange henseender fungerer som en pendant til *là*, ikke har den samme funktion som *là* i forbindelse med *où*. Da dette adverbium i sig selv er ekstensionelt og referentielt fastlagt, kan det kun følges af en type A.-relativsætning: ***Ici, où*** *des distances infinies comme les espaces interplanétaires séparent les êtres les uns des autres,* ***où*** *vous avez, à tout moment, "l'impression que l'on a coupé avec vous toute liaison", tous les points de repères disparaissent*... (Sarraute, cit. Hadermann 1993:174).

*car **qui** contrôle le gynécée contrôle le coeur et l'esprit du maître* (Mourad *Princesse* 519)

Indsættes *celui*, bliver konstruktionen derimod principielt tvetydig, sådan at subjektet kan læses såvel referentielt som deskriptivt:

*car **celui qui** contrôle le gynécée contrôle le coeur et l'esprit du maître.*

Den generiske betydning, der ligger i den rene *qui*-konstruktion, kan som allerede nævnt (2.1.1 ovenfor) yderligere forstærkes ved hjælp af det særlige pronomen *quiconque*:

*car **quiconque** contrôle le gynécée contrôle le coeur et l'esprit du maître*.

I modsætning til den rene *qui*-sætning kan den rene *où*-sætning læses såvel deskriptivt som referentielt. Derfor ændrer indsættelsen af "pseudo-korrelatet" *là* ikke på dette aspekt af betydningen. Om den samlede konstruktion, hvori den indgår, skal læses generisk eller ej, afhænger af andre faktorer i sætningen. I følgende tilfælde anvendes såvel *où*-sætningen som *là où*-sætningen referentielt, idet der er tale om henvisning til specifikke steder:

*Je reviens **où** j'étais tantôt* (Farrère, cit. Sandfeld 1936:116)

*Je reviens **là où** j'étais tantôt*.

*il mourra **où** il s'est attaché* (Silvestre, cit. ib.)

*il mourra **là où** il s'est attaché.*

*D'**où** il était, il aurait pu s'apercevoir de ma présence* (Benoit, cit. ib. 115)

*Pour une fois, elle insista, elle exigea même que l'on partît, malgré Alexis qui ne voulait pas bouger de **là où** il était* (Triolet *Le premier accroc*, Frantexte L875)

*Elle l'a fait arriver **où** il est* (Capus et Arène, cit. Sandfeld 1936:116)

*Elle l'a fait arriver **là où** il est.*

*Mais **là où** je marchais maintenant, il n'y avait pas de labours* (Bosco *Le Mas Theotime*, Frantexte L694)

Heroverfor står den non-specifikke betydning i følgende *où*- eller *là où*-konstruktioner, hvori der indgår såvel ordsprog eller ordsprogsagtige vendinger som forkortede sætningsknuder med *vouloir* af samme type som vi har set ovenfor (i 2.1.1) i forbindelse med *qui*, sådan at typen *où*

tu veux (på linie med typen *qui tu veux*) kommer til at fungere som et sammensat indefinit pronomen, der uden betydningsændring kunne erstattes af *partout* eller *n'importe où*:

*Chacun est libre d'aller **où** il veut.*

*Chacun est libre d'aller **là où** il veut*.

*J'avais cessé de réfléchir. **Où** irait mon ami, j'irais* (Estaunié, cit. Sandfeld 1936:116)

*J'irais **là où** irait mon ami.*

*D'**où** vient l'agneau, là retourne la peau* (Gruter 1610, cit. Robert: *Dictionnaire de proverbes et dictons*, 30)

***Où** femme il y a, silence il n'y a* (Meurier 1568, ib. 76)

***Où** manque la police abonde la malice* (Gruter 1610, ib. 104)

***Là où** Dieu veut, il pleut* (La Véprie 1495, ib. 157)

***Là où** entre le soleil, le médecin n'entre pas* (ib. 274)

Skønt *où*-konstruktionen således kan bruges generisk på samme måde som *qui*-konstruktionen, er det bemærkelsesværdigt at der ikke findes noget pronomen til forstærkelse af den generiske betydning der svarer til *où* på samme måde som *quiconque* svarer til *qui*.

Forskellen mellem *qui* og *où* som indledere af uafhængige relativsætninger kan yderligere illustreres ved følgende konstruktioner med "pseudo-korrelat", hvor relativsætningen skal læses referentielt:

***Celui qui** monte la garde là-bas, ne peut pas nous voir.*

***Là où** nous sommes, il ne peut pas nous voir*.

Udelades "pseudo-korrelatet" i disse tilfælde, bliver *qui*-konstruktionen ugrammatisk, hvorimod udeladelsen i forbindelse med *où* er fuldt ud acceptabel:

***Qui** monte la garde là-bas, ne peut pas nous voir*.

***Où** nous sommes, il ne peut pas nous voir* (Duhamel, cit. Sandfeld 1936:116)[40]

40 Den nævnte asymmetri mellem *qui*- og *où*-konstruktionerne kunne måske dels hænge sammen med at *qui* betegner

På baggrund af ovenstående beskrivelse af forholdet mellem *où* og *là où* må man give Pierrard ret, når han siger: "Lorsque *là* introduit une relative sans antécédent, il est redondant avec le pronom-conjonctif *où*" (1988:91). *Là* fungerer imidlertid som et nyttigt redskabsord, der kan tydeliggøre konstruktionens sammenhæng og i visse tilfælde ligefrem forhindre tvetydigheder, idet det "permet de marquer de manière univoque la syntagmatisation de la proposition et la présence locative à la fois dans la phrase matrice et dans la proposition nominalisée" (ib.).

Denne tydeliggørende funktion er i særlig grad påkrævet, når relativsætningen følger umiddelbart efter et nominalsyntagme, og den rene *où*-sætning derfor ville risikere at blive fejlfortolket som en underordnet relativsætning. Sandfeld (1936:117) viser således, hvordan *là où* i et eksempel som det følgende "fait éviter une ambiguïté possible avec *où* tout seul":

> *La faculté de capturer des insectes -- est une faculté qui a dû surgir [chez certaines plantes] sur le tard, dans des cas tout à fait exceptionnels,* ***là où*** *le sol -- ne leur fournissait pas une nourriture suffisante* (Bergson, cit. Sandfeld 1936:117)

I denne konstruktionstype, hvor *là où*-sætningen fungerer som adverbial, er der en helt klar betydningsforskel mellem den uafhængige og den underordnede relativsætning. I de tilfælde hvor *là où*-sætningen fungerer som apposition, er forskellen mellem de to typer relativsætninger tilsyneladende mere subtil. Nedenstående a.- og b-konstruktion har således de samme sandheds-betingelser:

a. *Michèle passe toujours ses vacances en France,* ***là où*** *le vin est bon marché*.
b. *Michèle passe toujours ses vacances en France,* ***où*** *le vin est bon marché*.

Budskabet er imidlertid struktureret forskelligt i de to tilfælde. I a.-eksemplet, hvor *là où*-sætningen står som apposition på samme måde som et substantivsyntagme kunne gøre det, fremstilles relativsætningens indhold som præsupponeret. Frankrig er i forvejen defineret som

en person og derfor i kraft af sprogets udprægede antropocentriske tendens særlig let vil komme til at danne udgangspunkt for generiske udsagn med et mere eller mindre maksimeagtigt præg, dels med *qui*'s subjektsrolle, der i konstruktioner som de foreliggende gør det velegnet til at betegne alle de individer, der kan tilskrives et givet prædikat. I afsnittet om *qui* og *celui qui* (2.1.1 ovenfor) så vi, at *qui* indgår i en lang række ordsprog og ordsprogsagtige vendinger, og at der endda til stadighed dannes nye ordsprogsagtige udtryk ud fra de kendte skabeloner. Dette gælder ikke i nær samme grad for *où* (Robert *Dictionnaire de proverbes et dictons* indeholder en lille snes (relativt ukendte) *où*-konstruktioner over for flere hundrede *qui*-konstruktioner, herunder mange hyppigt brugte). Det kunne se ud som om den rene *qui*-konstruktion har udviklet sig til kun at blive opfattet generisk, fordi sprogbrugerne til stadighed er blevet konfronteret med ordsprog eller ordsprogsagtige vendinger indledt med *qui*.

"le pays du vin bon marché"[41]. Dette er ikke tilfældet i b.-eksemplet, hvor den underordnede relativsætnings indhold fremstår som en "ny" meddelelse.

Følgende eksempler er af samme type som a.:

> *Il venait du sud,* ***là où*** *le désert et la nuit se mêlaient maintenant sous le ciel à nouveau fixe* (Camus, cit. Hadermann 1993:166)
>
> *Alors, vous êtes des collines,* ***là où*** *l'on chante des ballades* (Green, cit. Pierrard 1988:248)
>
> *Elle [= l'armée allemande] ne se rétablira que sur la frontière du Reich,* ***là où*** *l'insurrection ne paralyse plus ses arrières* (De Gaulle, cit. ib. 247)
>
> *Il valait mieux finir, ne pas se défendre, mourir, pour ne plus être seul à vivre, pour aller ailleurs,* ***là où****, peut-être, il serait soutenu* (Camus, cit. Hadermann 1993:166)

På samme måde benyttes *là* til at lette afkodningen, når relativsætningen indleder konstruktionen, og den samlede sætningsstruktur derfor ikke kan regnes ud på baggrund af forudgående led. Indsættelsen kan her bl.a. medvirke til at undgå en spørgende tolkning:

> ***là où*** *est votre tort, c'est de vous faire pincer* (Bataille, cit. Sandfeld 1936:118)
>
> *Et* ***là où*** *se marque le mieux son originalité, c'est dans les suppressions qu'il a faites* (Michaut, cit. ib.)

Vi har allerede set at *là* ikke er obligatorisk i denne position; men indsættelsen er alligevel så almindelig, at Sandfeld (1936:117 f.) bemærker: "Dans la langue courante, *là* est de rigueur, si la proposition relative ouvre la phrase".

I det hele taget er der en udpræget tendens til at markere "la syntagmatisation de la proposition" ved hjælp af *là* så snart relativsætningen ikke følger umiddelbart efter verbalet og opleves som udgørende en relativt tæt forbindelse med dette. *Là* er således i særlig grad påkrævet i de tilfælde hvor relativsætningen befinder sig i løsrevet position:

> *Nous devons prouver à l'ennemi -- que l'armée allemande,* ***là où*** *elle marche à l'attaque, surmonte tous les obstacles* (Pétain, cit. Sandfeld 1936:117)
>
> *et l'argile même,* ***là où*** *la sécheresse l'avait rendue béante, se referma* (Mauriac, cit. Pierrard 1988:247)

41 Det drejer sig jo dybest set om en type B.-relativsætning med *là* som korrelat (jf. 1.3 ovenfor).

> *Enfin, la terre est partout cultivée et partout féconde,* ***là où*** *la nature a refusé de la terre à l'industrie humaine* (Balzac *Femme* 70)

Men tilstedeværelsen af led mellem verbal og relativsætning er ofte i sig selv nok til at fremprovokere indsættelsen af *là*, som således er det almindelige i alle konstruktioner med O eller A_{neu} efter verbalet:

> *Ainsi, chacun de nous se situe le coeur de la France* ***là où*** *a commencé de battre son propre coeur* (Mauriac, cit. Pierrard 1988:247)

> *Les dissociations et les cristallisations des psychoses n'apparaissaient plus comme la fantaisie d'un génie insensé, comme le désordre pur: ..., elles servaient de révélateurs* ***là où*** *le langage glissait impuissant, ...* (Mounier, cit. ib.)

Det kan endelig tilføjes at der generelt er en stilforskel mellem *où*- og *là où*-konstruktionen, idet *où*-konstruktionen så snart man kommer uden for typen *Tu peux aller où tu veux*, hvor relativsætningen svarer til et sammensat indefinit pronomen, normalt opleves som en ret litterær konstruktion, mens *là où*-konstruktionen er helt neutral med hensyn til stillag.

Sætningerne indledt med *où* og *là où* betegner et (konkret eller abstrakt) sted. "Stedsudtryk" er imidlertid tvetydigt, idet det dels fremkalder idéen om den type af **entiteter**, der kan bruges til at danne et lokativt udtryk ("location", jf. Sørensen 1999:119), for eksempel *Paris* – lad os kalde sådanne entiter "**lokationsentiteter**"[42] – dels om det samlede **lokative udtryk**, der opstår ved kombinationen af en operator med ovennævnte type af lokationsentitet (for eksempel *à Paris*), og som betegner "any object in relation to which something can be localised" (jf. Sørensen 1999:119). Således kan en hvilken som helst entitet danne et lokativt udtryk med en operator, måske mest bemærkelsesværdigt præpositionen *chez*, som jo netop har som funktion at danne et lokativt udtryk med en personbetegnelse, jf. følgende eksempel, hvor *chez* + N netop er antecedent for en relativsætning med *où*:

> *Il retraversa la place, se retrouva* ***chez le pharmacien Combette****,* ***où****, comme dans un rêve, il mangea* (Zola *Débâcle* 118)

42 Sørensen (1999:122) benytter som operationel definition af disse entiteter deres evne til at kombineres med ' ... er fyldt af/med ...'. Således kan *vandet* bestemmes som en lokationsentitet, fordi det er muligt at sige: *vandet er fyldt med mænd*. Det må imidlertid understreges at "lokationsentiteter" ikke udgør en lukket klasse. Som anført i Kapitel III, 6.1.4 kan næsten alt opfattes som et 'sted' i forhold til noget andet, som så bliver 'argument' for 'stedet', jf. også Hadermann (1993:64), der efter en diskussion af begreberne "nom de lieu occasionnel" (for eksempel *bonté, fauteuil, tabouret*) vs. "nom à valeur locative intrinsèque" (for eksempel *la France, Paris, le Mont Blanc*) når frem til at: "l'interprétation locative est plutôt la résultante d'une série de facteurs contextuels qu'un trait sémantique inhérent à certaines catégories de mots".

Når en lokationsentitet bruges uden operator, fungerer den som alle andre entitetsbetegnelser og kan bruges i de samme ledfunktioner som andre nominale størrelser som for eksempel subjekt, objekt, eller styrelse i præpositionssyntagme, der ikke har stedsbetydning:

***Paris** est une belle ville.*
*Pierre aime beaucoup **Paris**.*
*Pierre parle souvent de **Paris**.*

Når en lokationsentitet kombineres med en operator, fungerer det samlede lokative udtryk enten som A_{loc} eller som stedsadverbial:

*Pierre va souvent **à Paris**.*
*Depuis dix ans, Pierre travaille **à Paris**.*

Det er klart at konstruktioner indledt med *où/là où* på grund af deres indbyggede præposition (og hermed indbyggede operator) primært må bruges som lokative udtryk (og ikke som lokations-entiteter). Dette illustreres tydeligt ved b. og den tilhørende parafrase b'. ovenfor, hvoraf det fremgår at *où*-sætningen er et lokativt udtryk, i forhold til hvilket en situation bliver placeret, og ikke en lokationsentitet, der tillægges en eller anden egenskab. Man kan dog sige, at den operator, der skulle være indeholdt i *où*, af og til kan svækkes eller kamoufleres på grund af størrelsens stærkt syntetiske natur. Dette giver sig helt konkret udtryk derved, at *où*, der i sin betydning egentlig skulle indeholde et *à*, lader sig kombinere med præpositionerne *de* eller *par*:

***D'où** il était, il aurait pu s'apercevoir de ma présence* (Benoit, cit. Sandfeld 1936:115)

*elle se trouverait punie **par où** elle aurait péché* (Zola, cit.ib.)[43]

Denne kombination muliggøres "grâce à l'absorption de la préposition du syntagme relatif par l'introducteur *où*. Ce dernier ne devant plus exprimer morphologiquement cette préposition, il est par conséquent "libre" et peut accepter la préposition dominant le SN complexe, même si sa valeur sémantique est différente" (Pierrard 1988:156). Når *où*-sætningen således er styrelse for en præposition, må den i sig selv udtrykke en lokationsentitet; men man kan sige at forskellen

43 *Où* kan også fungere som styrelse for de nævnte præpositioner, når det indleder en underordnet relativsætning: *[il] habitait un petit appartement du quai Bourbon **d'où** la vue était fort belle sur la Seine et sur les rives* (Jaloux, cit. Sandfeld 1936:197), *des livres vénérables et illustres **par où** une grande idée fut semée dans le monde* (*La Science française*, cit. ib.), og når det anvendes spørgende: ***D'où** êtes-vous jeune homme? – Seigneur, je suis de Calahorra* (Camus, cit. Hadermann 1993:106) ***Par où** est-ce qu'il aura pu entrer?* (Boylesve, cit. ib.104).

mellem lokativt udtryk og lokationsentitet sløres i sådanne tilfælde, fordi det samlede præpositionssyntagme, hvori det indgår, udgør et lokativt udtryk[44].

Den samme form for neutralisering af operatoren ses i konstruktioner som den følgende, hvor den infinitte uafhængige relativsætning fungerer som objekt og helt klart må betyde 'un endroit pour me cacher', dvs. betegne en lokationsentitet:

> *Qu'est-ce que vous cherchez?*
> – ***Où*** *me cacher* (Coolus, cit. Sandfeld 1936:115)

Où udtrykker i overensstemmelse med sin etymologi primært sted, konkret såvel som abstrakt. Som spørgeord står det således i modsætning til det spørgende tidsadverbium *quand*. Det er dog velkendt, at det, så snart vi kommer uden for den spørgende anvendelse, ligesom andre spatiale udtryk, via sin anvendelse som abstrakt lokativ kan brede sig metaforisk til den temporale dimension. *Où*'s udvikling fra steds- til tidsbetydning kan iagttages i følgende eksempler på underordnede relativsætninger, hvor a. illustrerer den helt konkrete stedsbetydning, b. abstrakte steder med en vag betydning af 'område', 'situation' eller 'lejlighed' og c. den direkte tidsbetydning:

a. *J'ai vu nettement* ***le restaurant de Picadilly où*** *nous déjeunions autrefois* (Sartre, cit. Hadermann 1993:146)

Amateur des ***avions de sport où*** *l'on porte la tête en plein ciel, je figurais aussi, sur les bateaux, l'éternel promeneur des dunettes* (Camus, cit. ib.)

b. *J'ai peur qu'elle ne soit pas très douée, crois-tu que c'est la peine de continuer les leçons? Au* ***prix où*** *c'est* (Rochefort *Porte* 60)

*En voyant l'****état frénétique où*** *le vin jette tout ce monde* (Tharaud, cit. Sandfeld 1936:193)

L'habitude, monsieur, la vocation, ***le désir*** *aussi* ***où*** *je suis de bien vous faire comprendre cette ville* (Camus, cit. Hadermann 1993:147)

les ***conditions où*** *elle évoluait* (sc. *la langue*) *étaient désormais toutes particulières* (Rosset, cit. Sandfeld 1936:194)

44 I forbindelse med *de* og *par*'s mulighed for kombination med en *où*-sætning bemærkes at disse præpositioner jo også lader sig kombinere med præpositionssyntagmer, om end ikke ligefrem syntagmer indledt med *à* så dog syntagmer indledt med præpositioner tilhørende samme *klasse* som *à* (jf. Herslund 1988:36 ff. og Kapitel III, 6.1.4): *Jason est* ***de chez*** *nous* (Anouilh, cit. Togeby 1984:32). Analysen af sådanne forbindelser og deres forhold til *où*-konstruktionerne diskuteres nedenfor i afsnittet om *où*-sætningen som styrelse.

*Je lui parlai -- de l'**impossibilité où** j'étais de trouver aucun goût à la vie* (Maurois, cit. ib.)

c. *Il avait passé **l'âge où** l'on se marie par entraînement* (Fromentin *Petit Robert*: *où*)

*Si j'ai vu clair, ce n'est pas au moyen de mon intelligence – dont avec toutes mes prétentions je n'avais pas assez, en tout cas pour mes besoins, et je ne comprenais rien au **moment où** ça se passait* (Rochefort *Porte* 59)

*C'était l'**heure où**, dans le cabinet du haut, M. Barbazanges épiait les conjonctions des planètes* (Tinayre, cit. Sandfeld 1936:195)

Der er naturligvis tale om glidende overgange mellem de forskellige betydninger, hvis helt præcise nuance kan være svær at bestemme[45]. De samme betydningsnuancer genfindes, som vi skal få at se, i de uafhængige relativsætninger indledt med *où/là où*.

I det følgende vil vi gennemgå *où*- og *là où*- konstruktionerne ud fra de forskellige ledfunktioner relativsætningen kan udfylde og i hvert tilfælde diskutere, om relativsætningen fungerer i sin "prototypiske" funktion som lokativt udtryk, eller om der er tale om neutralisering af operatoren sådan at den kommer til at betegne en lokationsentitet. Vi vil endvidere søge at indkredse dette lokative udtryk eller denne lokationsentitets betydning med hensyn til forholdet mellem sted og tid. Og endelig vil vi undersøge muligheden for anvendelsen af *où* og/eller *là où* i de enkelte tilfælde.

Subjekt

Relativsætningen anvendes som subjekt (eller i hvert fald i en subjektslignende funktion) i konstruktioner, hvor den står i ekstraposition og genoptages ved *c'est*. Den har i disse tilfælde en konkret eller (hyppigere) en abstrakt lokativ betydning, der ofte glider over i ren tidsbetydning: 'område' → 'henseende' → 'lejlighed' → 'tidspunkt'. Som subjektsprædikativ (eller subjektsprædikativtlignende led) anvendes her en anden uafhængig relativsætning tilhørende samme betydningsgruppe (jf. a.), et præpositionssyntagme angivende konkret sted (jf. b.), abstrakt sted/'område' (jf. c.-e.) eller tid (jf. f.) eller en tidsledsætning (jf. g.-l.). Som indleder anvendes enten *où* (litterær stil) eller *là où* (alle stillag):

45 Jf. også Sandfelds tøven over for mange af disse eksempler, som blandt andet kommer til udtryk ved vendinger som "... on pourrait aussi se servir de *quand*, mais d'autre part le sens n'est pas **franchement temporel** ..." (1936:119), hvor han diskuterer eksempler af typen: *Je ne suis qu'un caricaturiste! Et c'est pitié, **là où** il faudrait un critique* (Benjamin). Det er os der fremhæver.

a. ***Où il est ferme, où il résiste, où il se répète****, c'est* ***où*** *les différentes écoles de philosophie antique se sont accordées* (Faguet, cit. Sandfeld 1936:114)

b. *Mais* ***où Luc passait quelques minutes heureuses****, c'était* ***dans les halles*** *des fours à creusets* (Zola, cit. ib.)

c. *Mais* ***où Joseph triomphe****, c'est* ***dans la politique*** (Mirbeau, cit. ib.)

d. ***Où on a pu l'acclamer sans réserve****, c'est* ***dans la sonate en fa mineur de Brahms*** (Figaro, cit. Togeby 1982a:502)

e. ***Où ils diffèrent****, c'est* ***de mentalité*** (Margueritte, cit. Sandfeld 1936:115)

f. *Mais* ***où les difficultés commencent****, c'est* ***avec le XIXe*** *siècle* (Vandérem, cit. ib.)

g. *Mais* ***où l'air natal le regaillardit le mieux****, ce fut* ***lorsqu'****il prit place dans le petit chemin de fer* (Daudet, cit. ib. 114)

h. *Mais* ***où le fou rire la prenait****, c'était* ***lorsqu'****on tapait sur le diable* (Zola, cit. ib.)

i. *J'en ai des dizaines qui disent en substance la même chose: "Attendez! Ne vendez pas! C'est à nous. Voici la photo. Voici le numéro du stock. Voici notre livre avec le descriptif."* ***Là où ça a été très dur****, c'est* ***quand*** *nous avions tout sauf la photo* (*Express* 29.7.99, 11)

j. ***Où ils avaient tort****, c'est* ***quand*** *ils rapportaient tout à la raison raisonnante* (Bréal, cit. Sandfeld 1936:295)

k. ***là où le bât blesse vraiment nos académiciens****, c'est* ***quand*** *ils trouvent* (Doubrovsky, cit. Togeby 1982a:502)

l. ***La où le français s'est séparé nettement des autres langues****, c'est* ***quand*** *il a voulu faire un départ entre ces différentes formes* (Foulet, cit. Sandfeld 1936:118)

Den sidstnævnte konstruktionstype er overordentlig udbredt på moderne fransk og kan måske siges at repræsentere den mest almindelige anvendelse af et spidsstillet *là où*. I talesproget er konstruktioner som de følgende således hyppigt forekommende:

La où il a tort/se trompe/déraille*, c'est* ***quand*** *il prétend que...*

Là où je (ne) suis pas d'accord avec toi*, c'est* ***quand*** *tu dis que ...*

***Là où j'ai bien rigolé**, c'est **quand** Tibéri s'est fait prendre.*

En særlig undergruppe udgøres af de tilfælde hvor subjekts-prædikativet er et infinit verbalsyntagme. I m.-o. er det et infinitivsyntagme:

m. *Mais **où leur a paru l'idée de génie**, c'est **de s'adresser**, pour ces leçons, à Normale* (Romains, cit. Sandfeld 1936:114)

n. ***Là où commence l'erreur**, c'est **de n'y avoir cherché** qu'un jeu plastique, ...* (Huyghe, cit. Pierrard 1988:249)

o. ***Là où est votre tort**, c'est **de vous faire pincer*** (Bataille, cit. Sandfeld 1936:118)

Den uafhængige relativsætning indeholder her en form for eksistensverbum, og det inverterede subjekt er et abstrakt prædikativt substantiv, der udtrykker en vurdering af den verbalhandling, der denoteres af infinitivsyntagmet, og som har samme logiske subjekt som infinitiven: 's'adresser à Normale ... est une idée de génie', 'n'y avoir cherché qu'un jeu plastique est une erreur', 'se faire pincer est un tort'. Konstruktionerne m.-o. er helt ækvivalente med følgende konstruktioner, hvor dette abstrakte substantiv er subjekt og infinitivsyntagmet subjekts-prædikativ:

m'. *L'idée de génie est de s'adresser ... à Normale.*

n'. *L'erreur est de n'y avoir cherché qu'un jeu plastique.*

o'. *Votre tort est de vous faire pincer*.

Infinitvsyntagmet, som er en nominal størrelse, er egentlig ikke passende som subjektprædikativ for et subjekt med en abstrakt lokativ betydning, men m.-o. kan måske regnes for kontaminationer af m'.-o'. og ovennævnte konstruktioner med en *quand*-sætning som subjektsprædikativ: *Mais où leur a paru l'idée de génie, c'est quand ils se sont adressés ... à Normale*. Den anakoluti der er tale om i m.-o., maskeres næsten helt på grund af ligheden med m'.-o'. Den træder derimod grellere frem i et tilfælde som følgende, hvor der ikke er noget fælles logisk subjekt i de situationer der udtrykkes ved subjekt og subjektsprædikativ, og hvor subjektsprædikativet derfor er en kompletivsætning:

***Là où elle a raison** ... c'est **que** je dois être prudent* (Benjamin, cit. Sandfeld 1936:118)

en konstruktion som må svare til: *Là où elle a raison, c'est* ***quand elle dit que*** *je dois être prudent*.

> ***Là où Ansermet éclaire complètement un débat resté obscur pour la plupart des musiciens****, c'est* ***qu****'il montre que cette correspondance classique entre l'objet musical et le sujet qui l'éprouve, provoque un sentiment d'infériorité ...* (Schaeffer, cit. Hadermann 1993:170)

en konstruktion som må svare til: *Là où A. éclaire ... c'est* ***quand*** *il montre ...*

I p. er subjetksprædikativet et gérondifsyntagme:

> p. ***là où le Danube deviendra notre auxiliaire****, ce sera* ***en servant*** *de voie de communication entre Serbes et Russes* (*Rev. hebd.*, cit. Sandfeld 1936:118)

I denne konstruktion, der svarer til:

> p'. *En servant de voie de communication entre Serbes et Russes, le Danube deviendra notre auxiliaire.*

indeholder den uafhængige relativsætning også en abstrakt beskrivelse, der denoterer den samme situation som det infinitte verbalsyntagme, men som præsenteres som en konsekvens af den verbalhandling, der udtrykkes ved gérondifsyntagmet (jf. Halmøy 1983:260 og 279).

Når man betragter de relativsætninger, der er indeholdt i ovenstående konstruktioner, forekommer det klart at de – trods subjektspositionen – ikke kan opfattes som lokationsentiteter, men må betragtes som lokative udtryk. For det første bemærkes det at de kun kan forekomme i denne position, når de genoptages med *c'(est)* og hele konstruktionen kommer til at udgøre en særlig form for pseudokløvning. Typerne: *Mais où Joseph triomphe, c'est dans la politique* og *Mais où le fou rire la prenait, c'était lorsqu'on tapait sur le diable* adskiller sig således kun fra de kløvede konstruktioner: *C'est dans la politique que Joseph triomphe* og *C'était lorsqu'on tapait sur le diable que le fou rire la prenait* gennem sin tematisering af relativsætningen. *Là où*-sætningen er i kraft af sin abstrakt lokative betydning særlig velegnet som "præsentations-baggrund" for et tema[46]. I andre konstruktionstyper kan *[là] où*-sætningen ikke være subjekt:

> ****[Là] où il triomphe*** *est un domaine intéressant*.

46 Sandfeld (1936:115 og 130) analyserer konstruktionen: *C'est un tombeau* ***où nous entrons*** (Tharaud) som en kløvet konstruktion på linie med typerne: *C'est* ***là où*** *je mange quand je suis tout seul* (Bataille ib. 130) og *C'est* ***ici qu****'il faut chercher la mairie* (Benjamin, ib.). Den nævnte konstruktion må dog nok snarere betragtes som et lokativt udtryk af samme type som: *C'est agréable* ***ici***. *C'est sympathique* ***chez vous***, hvor *c'est* bruges til at give en generel beskrivelse af en situation eller et sted.

over for:

Le domaine où/dans lequel il triomphe *est plutôt intéressant/un domaine intéressant.*

****[Là] où le fou rire la prit*** *fut un moment pénible pour tout le monde*.

over for:

Le moment où le fou rire la prit *fut pénible pour tout le monde/un moment pénible pour tout le monde.*

Og for det andet peger selve subjektsprædikativets natur i disse konstruktioner på at der ikke er tale om lokationsentiteter. Der er tale om konstituenter der normalt bruges i adverbielle funktioner (adverbielle ledsætninger, præpositonssyntagmer, gérondifsyntagmer), og hele konstruktionen bruges til at fokalisere disse syntagmer.

Subjektsprædikativ

Som subjektsprædikativ bruges den uafhængige relativsætning kun efter *c'est* visende tilbage i teksten. Der kan vises tilbage til en substantivisk størrelse som i følgende eksempel, hvor relativsætningen bruges som en helt konkret lokationsentitet med betydningen 'l'endroit auquel' → 'l'endroit où':

Qu'est ce que c'est que ***l'enfer****?*
- C'est ***où*** *vont les enfants qui font des mensonges* (Brieux, cit. Sandfeld 1936:115)

C'est ***là où*** *vont les enfants qui font des mensonges*.

Subjektsprædikativet er her identificerende (jf. Kapitel III, 6.3.4.), og det er muligt at ombytte subjekt og subjektsprædikativ:

Là où/l'endroit où *vont les enfants qui font des mensonges, c'est l'enfer.*[47]

47 Følgende eksempel skal formentlig tolkes som en sætningskløvning: *"Vous n'avez pas à le rendre! La seule vraie place de ce tableau c'est le Louvre!"* ***C'est*** *d'ailleurs* ***là où*** *il est aujourd'hui* (*Express* 29.7.99, 10), dvs. 'c'est au Louvre qu'il se trouve et non pas ailleurs'. Det normale for en kløvet konstruktion, hvor det fokaliserede led er et præpositionssyntagme (eller et udtryk der indeholder en præposition), er ellers at det præpositionelle udtryk anbringes i kløvningens præsentativ, og ledsætningen indledes med *que*: *C'est* ***dans ma joie***, ***dans ma dignité personnelle*** *aussi,* ***qu****'il me blesse* (Sandfeld 1936:130). Men ligesom den kløvede konstruktion: *C'est* ***à lui que*** *je parle* undertiden kan antage formen: *C'est* ***lui à qui*** *je parle* (noget der ifølge Sandfeld 1936:128 "n'est pas tout à fait rare dans la littérature"), kan: *C'est* ***d'elle que*** *sont sortis ces "Soudanais" dont l'écrivain nous décrit l'oeuvre utile* også antage formen: *C'est* ***elle***

Oftere vises der dog tilbage til hele den foregående sætning, sådan som det er tilfældet i følgende faste udtryk:

> *C'est **où** nous voulions en venir* (Foulet, cit. Sandfeld 1936:115)
> 'C'est le sujet/le point/l'argument auquel nous voulions en venir'

Den "klassiske" formulering er her konstruktionen uden "pseudo-korrelat". Men *là où* træffes i talesproget:

> *C'est **là où** nous voulions en venir*.

> *L'amour nous cueille au-dessous de la terre. C'est d'**où** lui vient cette saveur si neuve* (Aurel, cit. Sandfeld 1936:115)
> 'C'est le fait à partir duquel lui vient cette saveur si neuve'[48]

De to sidstnævnte konstruktioner, hvor der henvises til en hel sætning, er betydningsmæssigt nærmest identiske med de *voilà où*-konstruktioner der behandles nedenfor. Det er derfor mere hensigtsmæssigt at behandle dem sammen med disse.

Objekt

Når den uafhængige relativsætning betegnende sted står som objekt, er indlederen altid *où*, aldrig *là où*. Dette skyldes at kombinationen *là où*, som vi har gjort opmærksom på i indledningen, er "dobbelt præpositionel" og derfor inkompatibel med objektsfunktionen. Jf. også Hadermann (1993:166): "*là* est une proforme prépositionnelle locative. *Là où* commutera toujours avec un syntagme prépositionnel". *Où*-sætningen forekommer som objekt i to typer af tilfælde: i forbindelse med *voici* eller *voilà* eller som infinitivledsætningsemne.

Når *où*-sætningen fungerer som objekt for de specielle demonstrative holofraser *voici* eller *voilà*, vises der frem eller tilbage til et sagforhold udtrykt i konteksten:

> *Enfin, après plusieurs discours, voici **où** s'est réduit le résultat de notre conférence* (Claudel, cit. Pierrard 1988:204)

***d'où** sont sortis ces "Soudanais" dont l'écrivain nous décrit l'oeuvre utile* (Giraud, cit. Sandfeld 1936:130). Den nævnte "transposition" skulle netop være særlig almindelig efter *c'est là*. Sandfeld giver en række eksempler herpå svarende til ovennævnte eksempel fra *l'Express*; men det kan undertiden være vanskeligt at bedømme disse på grund af manglende kontekst (jf. også diskussionen af: *C'est un tombeau où nous entrons* i note 19): *C'est **là où** je mange quand je suis tout seul* (Bataille, cit. Sandfeld 1936:130).

48 Disse konstruktioner minder meget om de kløvede: *C'est **à cette conclusion que** nous voulions en venir (et non pas à une autre conclusion), C'est **de là que** provient sa saveur (et non pas d'une autre source)*; men de har ikke disses "paradigmatiserende" betydning.

Voici ***où*** *où gît la différence qui empêche qu'on s'entende* (Le Roux, cit. Sandfeld 1936:115)

Voilà, mademoiselle, ***où*** *vous pourriez, qui sait! nous rendre service* (Romains, cit. ib.)

Voilà donc ***où*** *m'avait mené l'ennui* (Régnier, cit. ib.)

Voilà où-konstruktionen bruges her omtrent på samme måde som den ovenfor behandlede *c'est où*-konstruktion. Begge disse konstruktioner indledes af et præsentationsudtryk, der peger bagud i teksten, og i begge tilfælde fungerer den uafhængige relativsætning som en særlig form for abstrakt lokationsentitet, der udtrykker en opsummering eller en vurdering af den forudgående konteksts indhold.

Som vi gør opmærksom på i afsnittet om uafhængige relativsætninger og præsentationsudtryk (2.1.4 nedenfor), er der imidlertid forskel på *c'est* og *voilà*'s måde at pege tilbage på, og såvel dette forhold som de to udtryks forskellige syntaktiske opbygning bevirker, at der er visse forskelle på *où*-sætningernes adfærd i de to konstruktionstyper.

Vi har allerede nævnt at selve ledsætningens objektsfunktion i forbindelse med *voilà/voici* umuliggør indsættelsen af det demonstrative adverbium *là*[49], der, som vi har set det, er mulig i forbindelse med prædikatskonstruktionen *c'est* + relativsætning:

Voilà/voici* ***là où* *m'avait mené l'ennui*.[50]

En anden forskel, som skyldes holofrasens særlige måde at henvise på, er at *où*-sætningen i forbindelse med *voilà/voici* ikke kan betegne et konkret sted udtrykt ved et syntagme i konteksten, og altså herved står i modsætning til *[là] où*-sætningen i forbindelse med *c'est*: *Qu'est-ce que c'est que l'enfer? - C'est* ***[là] où vont les enfants qui font des mensonges***:

En allant à la plage hier, on est passé devant une très jolie maison blanche avec des volets bleus.
- ****Voilà où Pierre habite****.*

****Voici où Pierre habite****: la belle maison blanche aux volets bleus qui se trouve juste en face de l'épicier.*

49 Ud over relativsætningens status som objekt i forbindelse med *voici/voilà* synes også selve den kendsgerning, at holofraserne allerede indeholder en form af det demonstrative adverbium, at tale imod en indsættelse af *là*.

50 Den uafhængige relativsætnings syntaks er her – ligesom på en række andre punkter (jf. 2.1.4) – identisk med spørgeledsætningens: **Pierre sait très bien* ***là où*** *m'avait mené l'ennui*.

En *où*-konstruktion, der er "desententialiseret" til et infinitivledsætningsemne, fungerer som objekt i konstruktioner som de følgende, hvor relativkonstruktionen betegner en helt konkret lokationsentitet:

> *il perdait pied, il n'avait plus **où** se prendre* (Rolland, cit. Sandfeld 1943:199)
>
> *Elle chercha des yeux **où** s'asseoir* (Gide, cit. ib.)
>
> *[il] chercha **où** s'abattre* (Mauriac, cit. ib.)
>
> *Qu'est-ce que vous cherchez?*
> *– **Où** me cacher* (Coolus, cit. Sandfeld 1936:115)
>
> *Faute de mieux, je lui improvisai hâtivement un cauchemar idiot d'un mec qui me poursuivait les mains en avant et je n'avais pas **où** me cacher et en plus rien sur la peau* (Rochefort *Porte* 130)

Som det vises i afsnittet om implikative infinitivkonstruktioner (3.1 nedenfor), indeholder denne type af ledsætningsemner altid en skjult modalitet, som kan komme eksplicit til udtryk ved hjælp af et modalverbum (jf. Korzen 1985a:143):

> *Je cherche un endroit où je **pourrais** me cacher*.

Og det styrende verbal har eksistensbetydning, sådan at den samlede konstruktion kommer til at betegne tilstedeværelsen (eller fraværet) af denne iboende mulighed.

Der er ofte tale om verbet *avoir* eller forskellige, mere farverige, varianter af dette verbum, som etablerer en abstrakt lokativ relation mellem sin subjektsreferent og referenten for *où*-konstruktionen. Denne er i det givne tilfælde et sted som subjektsreferenten har, får eller stræber efter at få til sin rådighed med henblik på opfyldelsen af et bestemt formål. Se videre 3.1 nedenfor.

I et eksempel som det følgende er det styrende udtryk præsentationsudtrykket *il y a*:

> *J'aurais voulu me cacher mais il n'y avait pas **où*** (Rochefort *Porte* 55)

Som det vises i afsnittet om uafhængige relativsætninger og præsentationsudtryk (2.1.4) og afsnittet om implikative infinitivkonstruktioner (3.1), forekommer dette udtryk ellers kun i forbindelse med uafhængige relativkonstruktioner indledt med *de quoi*. Men ovennævnte eksempel må være dannet i analogi med det faste udtryk: *il n'y a pas de quoi*.

A_{loc}

Når den uafhængige relativsætning indledt med *[là] où* fungerer som A_{loc}, bruges den i sin "prototypiske" funktion som lokativt udtryk. Konjunktionalet kan i dette tilfælde fungere dels som A_{loc}, dels som adverbial og dels som styrelse[51].

Konjunktionalet er A_{loc}

Denne konstruktion forekommer i forkortede sætningsknuder, hvor oversætningens verbal er underforstået i undersætningen; konjunktionalet er her som oftest det "rene" *où*:

> *Partez avec qui vous voulez,* ***où vous voulez*** *dans le monde* (Publ., *Evénement* 16-22.9.99, 87)
>
> *Allons* ***où vous voulez****, dit-elle à regret* (Audibert, cit. Sandfeld 1936:116)
>
> *on n'est pas arrivé* ***où je veux*** (Rivoyre, cit. Togeby 1982a:502)
>
> *Emmener quelqu'un* ***où on veut*** *en tenant son poignet juste entre deux doigts* (Rochefort *Porte* 49)
>
> *Les Fleuves m'ont laissé descendre* ***où je voulais*** (Rimbaud, cit. Grevisse 1986:1103)
>
> *Ils casent les gens* ***où ils peuvent****, dans l'ordre de leur arrivée* (Sartre, cit. Pierrard 1988:212)
>
> *Je m'aperçois maintenant que la route ne conduit pas* ***où je croyais*** (Vautel, cit. Sandfeld 1936:117)

Og den forekommer i konstruktioner med udtrykt verbal i såvel under- som oversætning, hvor det så kan dreje sig enten om gentagelse af samme verbum eller om to forskellige verber. I dette tilfælde er både *où* og *là où* almindelige:

> ***Là où est votre trésor****, est aussi votre coeur* (Hanse 1983, 1987: *Là*)
>
> ***La où vous irez****, j'irai aussi* (von Wartburg, cit. Hadermann 1993:165)
>
> *J'avais cessé de réfléchir.* ***Où irait mon ami****, j'irais* (Estaunié, cit. Sandfeld 1936:116)

51 Når det styrende verbal ikke er et egentligt retningsverbum, er det almindeligt at indsætte *jusque*. Herved opfører *où*-sætningen sig ganske som præpositionssyntagmer udtrykkende 'stedet til': *je l'ai accompagné* ***jusqu'où tournait le chemin*** (Sandfeld 1936:117), jf. *Maigret l'accompagna* ***jusqu'à la porte*** (Simenon, cit. FG 442), *l'odeur s'étendait parfois* ***jusque chez les maîtres*** (Mauriac, ib.).

L'hostie ne descendait pas, elle montait: Dieu allait où le coeur d'Efflam l'envoyait, où l' coeur de Guntz l'appelait (Féval *Croix-miracle* – Google-søgning)

... et une servante noire qui gardait la porte lorsque la patronne sortait, pour aller ***là où vont les patronnes de maisons l'après-midi****, payer une amende à la police ou lui demander protection, ou à la banque, ou dans d'autres maisons* (Camus, cit. Hadermann 1993:165)

C'est dans l'ivresse du haschich que Yousouf est conduit ***où Nerval accéda par instants*** *et* ***où il brûle de revenir à jamais*** (Durry, cit. Hadermann 1993:176)

elle se laissait aller ***où on la poussait*** (Zola, cit. Sandfeld 1936:116)

Où un écrivain devient maître même de ses humeurs: elles ne l'entraînent plus que ***là où il veut aller*** (Mauriac, Frantexte K384)

Je reviens ***où j'étais tantôt*** (Farrère, cit. Sandfeld 1936:116)

Restez ***où vous êtes****!* (Claudel, cit. Hadermann 1993:182)

Heureusement vous êtes quelquefois ***où je suis*** (Gyp, cit. Sandfeld 1936:116)

Konjunktionalet er adverbial
Her er *où* en fri tilføjelse i undersætningen:

Où es-tu allé?
- ***Où j'avais affaire****, parbleu!* (Zola, cit. Sandfeld 1936:116)

Adieu, maintenant! Pour ne pas te chagriner, je vais me réfugier ***là où mes yeux pourront te pleurer*** (Camus, cit. Hadermann 1993:165)

J'ai pris mon ton le plus service pour lui dire: "suivez-moi, madame, je vais vous conduire ***là où Caracalla vous attend"*** (Vailland, Frantexte L953)

Mon corps est ***là où il a quelque chose à faire*** (Merleau-Ponty, Frantexte L445)

je me lève en hâte pour courir ***où l'on m'appelle*** (Loti, cit. Sandfeld 1936:116)

Encore quelques secondes de courage et ils aboutiront ***où les chairs se dissolvent, où les âmes s'épousent, où l'insecte ne rôde plus*** (Cocteau, cit. Hadermann 1993:181)

Konjunktionalet er styrelse

Som vi skal se nedenfor, fungerer *où*-sætningen i sin helhed regelmæssigt som styrelse for et præpositional. I dette tilfælde kan indlederen i sig selv enten være uafhængig af dette præpositional som i nedenstående a.-eksempel, eller den kan være styrelse samtidig med, at ledsætningen i sin helhed er det, som i nedenstående b.-eksempel. I dette tilfælde underforstås præpositionen i ledsætningen:

a. ***D'où il était**, il aurait pu s'apercevoir de ma présence* (Benoit, cit. Sandfeld 1936:115; = ***de** l'endroit où il était*)

b, *Ton ambition? – Mais tu n'en as pas un atome. Plaise au ciel que cette fillette-là t'en apporte un peu **d'où elle vient*** (Lesueur, cit. ib. = ***du** pays **d**'où elle vient*)

Derimod forekommer det ikke nær så ofte, at indlederen er styrelse for et præpositional, der ikke styrer *où*-sætningen i sin helhed, idet forbindelsen af præpositional + *où* i så fald (i hvert fald i princippet) bliver inkompatibel med oversætningens verbal. I det hele taget synes det kun at forekomme i forbindelse med den lette præposition *de*, og selv i dette tilfælde accepteres det vanskeligt. Pierrard betegner således nedenstående eksempel, hvor forbindelsen *conduire* + *de* virker stødende, som "une exception":

*Et le pied conduit l'autre pied **d'où il vient*** (Claudel, cit. Pierrard 1988:211)

Konstruktionstypen forekommer dog i det næsten faste udtryk *Retourne d'où tu viens*, der ifølge informanter skulle være almindeligt brugt i talesproget:

*Retournez **d'où vous venez*** (France, cit. Sandfeld 1936:116)

Og nedenstående eksempel er af samme type:

*suivons cette rue, qui va nous mener **d'où vous pourrez voir Rome*** (Georges-Michel, cit. Sandfeld 1936:116)

Når man kommer uden for det klichéagtige: *Retourne d'où tu viens* vil der være en udpræget tendens til at indsætte et *là* efter det styrende verbal, sådan at den dobbelt præpositionelle forbindelse *là où* altså deles op i to dele der varetager hver sin funktion i henholdsvis over- og undersætning:

*Et le pied conduit l'autre pied **là d'où** il vient.*

Jf. også eksemplet: *Vous n'allez pas me dire que **là d'où vous venez** les femmes ne fument pas*, der diskuteres nedenfor.

Adverbial

Når den uafhængige relativsætning indledt med *[là] où* fungerer som adverbial bruges den i sin "prototypiske" anvendelse som lokativt udtryk. Konjunktionalet kan her være A_{loc}, styrelse eller adverbial. Sidstnævnte type, hvor to "selvstændige" situationer sættes i relation til hinanden via deres placering på samme (konkrete eller især abstrakte) sted, har, som vi skal se, udviklet en række forskellige betydningsnuancer.

Konjunktionalet er A_{loc}

> ***Où j'habite** il n'y a pas encore de rues* (Goosse, cit. Hadermann 1993:176)
>
> ***Là, où nous habitons**, les avenues sont profondes et calmes* (Blondin, cit. Togeby 1982a:502)
>
> ***Où nous sommes**, il ne peut pas nous voir* (Duhamel, cit. Sandfeld 1936:116)

Konjunktionalet er styrelse

Problemet vedrørende konjunktionalets funktion som styrelse har allerede været omtalt ovenfor i forbindelse med relativsætningen som A_{loc}. Når relativsætningen i sin helhed skal fungere som scenisk adverbial svarende til *à cet endroit*, bliver forbindelsen *de + où* inkompatibel med oversætningen, og indsættelsen af *là* bliver nærmest obligatorisk:

> *Vous n'allez pas me dire que **là d'où vous venez** les femmes ne fument pas* (Green, cit. Pierrard 1988:248)
>
> *?Vous n'allez pas me dire que **d'où vous venez** les femmes ne fument pas.*

Uden *là* bliver denne konstruktionstype formentlig endnu sværere at afkode end den type, hvor relativsætningen er A_{loc}, og hvor verbalet i sig selv angiver at der er tale om retning mod et mål.

Konjunktionalet er adverbial

Når konjunktionalet er adverbial, udtrykker konstruktionen som nævnt at to "selvstændige" situationer sættes i relation til hinanden via deres placering på samme 'sted'. Ud af en sådan "sammenstilling" kan der opstå forskellige betydningsnuancer, sådan som det skal illustreres i det følgende, hvor det ses at indlederen snart er *où*, snart *là où* i overensstemmelse med de generelle tendenser, der har været diskuteret i indledningen.

Où/là où-konstruktionen kan i overensstemmelse med sin grundbetydning fungere som helt konkret stedsadverbial:

> *Avions-nous assez ri et dit de blagues, les uns et les autres,* ***là où maintenant nous nous désolions****!* (L. Daudet, cit. Sandfeld 1936:304; det præciseres at det drejer sig om: "dans les bureaux du "Figaro" après l'assassinat de Calmette")
>
> *l'herbe ne poussera peut-être plus* ***là où Picasson est passé*** (Mauriac, cit. Togeby 1982a:502)
>
> *Enfin, la terre est partout cultivée et partout féconde,* ***là où la nature a refusé de la terre à l'industrie humaine*** (Balzac *Femme* 70)
>
> ***là où je travaillais****, je serrais toutes les mains d'ailleurs, et plutôt deux fois qu'une* (Camus, cit. Hadermann 1993:165)

Men i de fleste tilfælde vil der være tale om et abstrakt 'sted' (jf. Sandfeld 1936:304). Relativsætningen får da en lidt vag betydning af 'tid' eller 'lejlighed':

> *Ne cherchez pas à vous rendre indispensable* ***où vous ne l'êtes pas*** (Montherlant, cit. Pierrard 1988:212)
>
> *Il faut user de l'autorité* ***là où la persuasion ne suffit pas*** (Dubois, cit. Hadermann 1993:170)

Og den kan glide over i betingelsesbetydning via betydningen 'ved alle de lejligheder hvor', jf. følgende eksempel, hvor *où*, som Sandfeld gør opmærksom på, ville kunne erstattes af *dans le cas où*:

> ***Où son coeur contredisait ses principes****, ses principes étaient d'avance vaincus* (M. Salomon, cit. Sandfeld 1936:118 f.)

Det mest almindelig er dog at *[là] où*-konstruktionen bruges til at udtrykke adversitet, sådan som det også så ofte forekommer ved de "ortodokse" tidsledsætninger indledt med *tandis que, pendant que, quand, lorsque og alors que* (jf. Sandfeld 1936:301 ff.):

> ***Où il voyait de la malice****, il n'y avait qu'innocence* (Guth, cit. Togeby 1982a:502)
>
> ***Où Furetière a échoué****, Molière réussira* (Bordonove, cit. ib.)
>
> ***Où elle s'attendait à rencontrer un ami****, elle n'avait trouvé qu'un maître despote et hargneux* (Gyp, cit. Sandfeld 1936:304)

Sarathomme en était arrivé à fournir des dix et onze heures de présence ***où les autres en fournissaient quatre*** (Courteline, cit. ib.)

Raisonner ***là où il faut sentir*** *est le propre des âmes sans portée* (Balzac *Femme* 196)

Là où le grammairien légifère*, le linguiste décrit et cherche à comprendre;* ***là où les puristes invoquent l'autorité, la tradition, l'étymologie****, les linguistes en restent à l'observation des faits, au fonctionnement hic et nunc du système de la langue* (Chiss et al., cit. Hadermann 1993:170)

Or, là où Horace agissait*, Cinna parle* (Doubrovsky, cit. Togeby 1982a:502)

Là où tu crois donner des preuves d'amour*, il verra, lui des preuves de faiblesse* (Ohnet, cit. Sandfeld 1936:304)

… il (Rick van Looy) courait le risque d'être le grand vaincu du jour ***là où il aurait pu se contenter de ne pas gagner l'étape*** (Blondin *Tour* 107)

Styrelse

Som nævnt i det indledende afsnit kan *[là] où*-sætningen, hvis indleder i sin betydning egentlig skulle indeholde et *à*, fungere som styrelse for præpositionerne *de* og *par*[52]. I denne forbindelse udtrykker relativsætningen i sig selv en lokationsentitet, der i kombination med de nævnte præpositionaler ("operatorer"), danner et lokativt udtryk.

Pierrard taler flere steder om det usædvanlige ved denne kombination af *de* eller *par* + "*à*-holdig" relativsætning, som kun muliggøres på grund af *où*'s syntetiske natur:

> "La possibilité de synthétiser deux syntagmes prépositionnels introduits par des préspositions différentes est unique au sein du paradigme synthétique mais elle peut se comprendre. La fusion de la préposition et de l'introducteur en une seule forme (*où*) atténue l'obstacle prépositionnel en estompant son sémantisme et permet ainsi à la préposition qui domine le SN complexe de s'imposer (à condition qu'elle soit compatible avec le locatif *où*)" (1988:212)

Det må dog understreges at kombinationen af *de* og *par* med præpositionssyntagmer ikke er noget der indskrænker sig til *où*-konstruktionerne. Ganske vist lader de nævnte præpositioner sig ikke kombinere med syntagmer indledt med *à*; men de kombineres regelmæssigt med syntagmer indledt med præpositioner tilhørende samme *klasse* som *à* (jf. Herslund 1988:36 ff. og Togeby

52 *Où*-sætningen er sjældent styrelse for andre præpositionaler end *de* og *par*. Følgende eksempel, hvor den helt undtagelsesvist forekommer i forbindelse med *à*, er kun muligt fordi det drejer sig om det præpositionelle udtryk *quant à*: ***Quant à où il avait appris****, j'aurais pu en dire long* (Rochefort, cit. Togeby 1982a:502).

1984:32 f.; se endvidere Kapitel III, 6.1.4). Ved denne kombination, som illustreres ved de følgende konstruktioner, må den "inderste" præposition siges at være smeltet sammen med sin styrelse sådan at syntagmet udgør en "ny" lokationsentitet, der så indgår i et lokativt udtryk sammen med *de* eller *par*:

Jason est ***de chez nous*** (Anouilh, cit. Togeby 1984:32)

Les deux autres carnavaliers émergent ***de sous la statue*** (Montherlant, cit.ib.)

Ôtez cela ***de devant mes yeux*** (Vinet, Plattner, cit. ib.)

Il releva la tête ***de sur les papiers*** (Simon, cit. ib.)

T. tire aussitôt sa malle ***de dessous le lit*** (Adamov, cit. ib.)

La récolte sera bonne ***par chez vous****?* (Anouilh, cit. ib. 3)

un rapide coup d'oeil, jeté ***par dessus la haie*** (Bazin, cit. ib.33)

Ovennævnte kombinationer af *de* eller *par* med et præpositionssyntagme udtrykkende et 'sted' må med andre ord analyseres helt parallelt med kombinationen af *de* eller *par* + *où*-sætning.

Som foregrebet i afsnittet om *[là] où*-sætningen som A_{loc} kan man dele de konstruktioner, hvor relativsætningen er styrelse, op i to hovedgrupper alt efter, om ledsætningsindlederen er uafhængig af præpositionalet, eller om den også fungerer som styrelse. I det første tilfælde kan man sige, at præpositionalet har "enkeltfunktion", og i det andet, at det har "dobbeltfunktion". I begge disse konstruktionstyper kan præpositionssyntagmet dels fungere som A_{loc}, dels som adverbial.

Præpositionalet har enkeltfunktion

D'où il était*, il aurait pu s'apercevoir de ma présence* (Benoit, cit. Sandfeld 1936:115)

D'où elle est*, elle ne peut voir Baptiste* (Achard, cit. Togeby 1982a:502)

D'où il était *il ne me voyait pas* (Rochefort *Porte* 55)

Je me trouvais seul, dans une étroite véranda blanche, ne voyant rien ***d'où j'étais*** *que le toit d'une maison* (Bataille, cit. Hadermann 1993:187)

comme s'il reprenait brusquement conscience de la réalité, Jacques se détacha ***d'où il était*** (Martin du Gard, cit. Sandfeld 1936:115)

> *[...] mille problèmes, touchant la plupart la fidélité de l'expression: si le langage nous trahit ou nous sert, s'il existe des pensées que nous ne puissions dire ou des mots que nous ne sachions penser, et si le langage enfin assure exactement cette communion entre les hommes, qu'il semble nous annoncer. C'est* ***par où l'on est assez vite conduit à s'inquiéter de l'origine des mots****...* (Paulhan, cit. Hadermann 1993:187)

Ifølge Sandfeld (1936:118) er indsættelsen af *là* ikke mulig når relativsætningen fungerer som styrelse. Denne regel holder dog ikke på moderne fransk:

> *Pour une fois, elle insista, elle exigea même que l'on partît, malgré Alexis qui ne voulait pas bouger* ***de là où il était*** (Triolet *Le premier accroc*, Frantexte L875)

> ***De là où il était couché****, .., il ne pouvait pas distinguer le corps de l'animal* (Le Clézio, cit. Togeby 1982a:502)

> ***De là où elle est****, jeune je dois lui apparaître* (Cl. Mauriac, cit. ib.)

Præpositionalet har dobbelt funktion
Når det samme præpositional på én gang styrer relativsætningen i sin helhed og ledsætningsindlederen, underforstås det i ledsætningen. Der kan i sådanne konstruktioner enten være anvendt samme verbum i over- og undersætning eller der kan være tale om par af verber tilhørende samme semantiske felt:

> *Ton ambition? – Mais tu n'en as pas un atome. Plaise au ciel que cette fillette-là t'en apporte un peu* ***d'où elle vient*** (Lesueur, cit. Sandfeld 1936:115; = '**du** pays **d**'où elle vient')

> *elle se trouverait punie* ***par où elle aurait péché*** (Zola, cit. ib. = '**par** ce **par** quoi elle avait péché')

> *Je suis convaincu que la France est punie* ***par où elle a péché*** (Descaves et Nozières, cit. ib.)

> *[...] le regard [...] qui prend les choses* ***par où elles doivent être prises pour devenir spectacle*** ... (Merleau-Ponty, cit. Hadermann 1993:187)

> *[...] je vous assure que quand on a passé* ***par où j'ai passé*** *...* (Triolet, cit. ib.)

> *un frère qui puisse se vanter d'avoir passé* ***par où j'ai passé*** (Zamacoïs, cit. Sandfeld 1936:116)

On sort ***par où on est entré*** (Benjamin, cit. ib.)

Elle commença ***par où elle devait commencer*** (Pérochon, cit. ib.)[53]

Sådanne konstruktioner, hvor præpositionalet har dobbelt funktion, kan også indledes af *là où*:

Les coureurs doivent repartir ***de là où ils étaient partis la première fois*** (= '**de** l'endroit **d**'où ils étaient partis la première fois')

Det bemærkes at sproget ikke udnytter den teoretiske mulighed for at udtrykke præpositionalet ved både "pseudo-korrelatet" og *où*:

?Les coureurs doivent repartir ***de là d'où ils étaient partis la première fois***.

Là où opfører sig altså i denne henseende helt på samme måde som *ce que* (jf. 2.1.3 nedenfor):

Il prend toujours les choses et les êtres ***pour ce qu'ils se donnent*** (Gide, cit. Sandfeld 1936:111)

?Il prend toujours les choses et les êtres ***pour ce pour quoi ils se donnent***.

Sammenfatning

Vi har i det foregående gennemgået *où* og *là où*-konstruktionenerne ud fra de forskellige ledfunktioner relativsætningen kan udfylde, og har bl.a. i de enkelte tilfælde diskuteret, om relativsætningen anvendes i sin "prototypiske" funktion som lokativt udtryk, eller om der er tale om en neutralisering af operatoren, sådan at den kommer til at betegne en lokationsentitet. Samtidig har vi søgt at indkredse det lokative udtryk eller lokationsentitetens betydning med hensyn til forholdet mellem sted og tid, og vi har undersøgt muligheden for anvendelsen af *où* og/eller *là où* i de forskellige konstruktioner.

Af denne gennemgang fremgår det, at *[là] où*-konstruktionen i kraft af den præposition, der er indeholdt i indlederens betydning, primært bruges som lokativt udtryk, et lokativt udtryk der så kan fungere som A_{loc} eller som adverbial, eller som kan indgå i en særlig form for pseudo-kløvning, hvor det fungerer som tema i forhold til et fokaliseret tids- eller stedsadverbial, jf. Blinkenberg (1928:70):

53 Sandfeld gør opmærksom på, at ledsætningens indleder i de to sidstnævnte tilfælde også ville kunne tolkes som værende uafhængig af præpositionalet. Ved siden af ***Par où*** *êtes vous entré?* er der således også mulighed for ***Où*** *êtes-vous entré?*, og i stedet for ***Par où*** *faut-il commencer?* kan man have ***Où*** *faut-il commencer?*

J'en ai des dizaines qui disent en substance la même chose: "Attendez! Ne vendez pas! C'est à nous. Voici la photo. Voici le numéro du stock. Voici notre livre avec le descriptif." ***Là où*** *ça a été très dur, c'est quand nous avions tout sauf la photo.*
Ce fut le cas pour neuf manuscrits médiévaux à enluminures (*Express* 29.7.99, 11)

I forbindelse med præsentationsudtrykkene *c'est* og *voici/voilà* har vi analyseret *où*-sætningen som en særlig form for abstrakt lokationsentitet. Der er imidlertid, som vi redegør for i 2.1.4, her tale om meget specielle konstruktioner, som deler væsentlige træk med spørgeledsætninger.

Når relativsætningen er styrelse for præpositionerne *de* eller *par*, må den i sig selv siges at betegne en lokationsentitet, idet det samlede præpositionssyntagme så kommer til at udgøre et lokativt udtryk. Men, som vi har set det, opfører *où*-sætningen sig i denne henseende helt parallelt med mange præpositionssyntagmer udtrykkende sted, som også kan fungere som styrelse for de nævnte præpositioner. Ved denne kombination smelter det "oprindelige" præpositional sammen med sin styrelse sådan at der dannes en "ny" lokationsentitet. Vi har altså kunnet fastslå at konstruktioner som ***D'où il était*** *il ne me voyait pas* (Rochefort *Porte* 55) og *Jason est* ***de chez nous*** (Anouilh, cit. Togeby 1984:32) er konstruktioner af helt samme natur.

Où-sætningen synes at betegne en "ægte" lokationsentitet når den i "desententialiseret" udgave fungerer som objekt i konstruktioner som: *Qu'est-ce que vous cherchez?* ***Où me cacher*** (Sandfeld 1936:115), dvs. 'un endroit pour me cacher'. Denne konstruktionstype er imidlertid, som det vises i 3.1 nedenfor, meget speciel, og det nævnte ledsætningsemne kan måske i lige så høj grad som 'un endroit pour me cacher' siges at udtrykke: 'l'occasion de me cacher'. Det bemærkes i øvrigt at implikative infinitivledsætningsemner tilsyneladende kun kan indledes af en præpositionel størrelse, hvad enten dette nu er *où* eller det er et regulært præpositionssyntagme: *vous trouverez chez vous* ***à qui*** *parler* (France, cit. Sandfeld 1943:198), *Il ne lui reste qu'une personne* ***à qui*** *en parler* (Aragon, cit. FG 394), *[...] une sorte de patère* ***à quoi*** *suspendre son amour* (Gide, cit. Sandfeld 1943:197).

Man må i det hele taget konkludere at *là où-konstruktionerne* opfører sig som de præpositionssyntagmer de dybest set er.

[Là] où-konstruktionerne udtrykker i overensstemmelse med deres etymologi primært 'sted'. Men, som vi har set det hele vejen igennem, er der meget ofte tale om abstrakt 'sted', der metaforisk kan brede sig til den temporale dimension. Ligesom andre ledsætninger med tidsbetydning kan *[là] où*-sætningen så i passende kontekster få adversativ (eller i sjældnere tilfælde betingende) betydning.

Når relativsætningen fungerer som objekt, kan den kun indledes af det "rene" *où*, idet den "dobbelt præpositionelle" indleder *là où* ikke er forenelig med objektsfunktionen. I alle andre tilfælde kan relativsætningen indledes af såvel *où* som *là où*. Der er så en tendens til at bruge det "rene" *où*, når relativsætningen bruges i umiddelbar kontakt med verbalet og opleves som tæt

knyttet til dette. I "løsrevet" position bruges normalt *là où*, og når relativsætningen indleder konstruktionen, synes *où* især at forekomme i litterær stil, mens *là où* er gængs i alle stillag.

2.1.3 ce qui, ce que, ce Præp quoi

Som omtalt i 0. og 2.1.1 ovenfor regner vi kombinationerne *ce qui, ce que, ce Præp quoi,* etc. for enheder, jf. Korzen (1973a, 1986, 2002), FG 65, Muller (1989), Pierrard (1988, 1993, 1996), som indleder både eksplikative og implikative konstruktioner. I de implikative konstruktioner optræder *ce qui/que* altså som fællesled i den konkrete forstand, vi har defineret i 0. ovenfor:

> *Ils virent **ce qu'**il y avait à voir* (Pennac *Marchande* 19)
>
> *[1 Ils virent [2 ce qu']1 il y avait à voir]2*
>
> *Ils virent* ___
> ↑
> *ce qu'*
> ↓
> ___ *il y avait à voir.*

Denne komplekse indleder består af et *ce*, som har mistet enhver anaforisk værdi og blot tjener som et determinativ, der nominaliserer en relativsætning (jf. Pierrard 1993, Larsen 2001), hvis indleder varierer alt efter den ledfunktion, den udfylder i undersætningen (*qui, que, Præp quoi, dont*). Kun efter *voici, voilà* har man *qui* og ikke de sammensatte former med *ce*, jf. også 2.1.4:

> *Voilà **qui** mettra fin à toutes ces rumeurs insidieuses* (Gary *Danse* 143)
>
> *Voilà **qui** vous abritera du soleil et de la pluie* (Deforges *Soie* 163)
>
> *– Bon, voilà **qui** me rassure* (Pennac *Marchande* 145)

Tilsvarende bruges der her den usammensatte form *quoi* som styrelse for præposition:

> *voici **en quoi** l'homme de lettres diffère de ses semblables* (Maupassant, cit. Sandfeld 1936:103)

Pronominelle sætninger med *ce qui/que* har konkret, tingslig betydning, jf. eksempler som følgende:

> *C'était un de ces lieux perdus des confins de Paris, où* ***ce qui*** *est mort là n'est pas encore anéanti par* ***ce qui*** *va y naître* (Pennac *Fée* 203)

> *Dans son rapport du 24 août 1950, l'inspecteur général des services qualifiait de "fichier de contrôle"* ***ce que*** *les services des anciens combattants ont dénommé le "fichier familial"* (Rémond *Fichier* 182)

eller en mere abstrakt betydning af propositionelt indhold:

> *Pourquoi avait-elle l'air de ne pas croire* ***ce que*** *je lui disais?* (Dard *Meurt* 118)

og udfylder alle de forskellige ledfunktioner, nominer udfylder, dvs. subjekt, objekt, prædikativ, styrelse i præpositionssyntagme som adjekt eller adverbial.

Som subjekt indtager den pronominelle sætning oftest subjektpladsen, dvs. førstepladsen i sætningen:

> ***Ce qui*** *se tient debout en face de lui n'est pas précisément du genre colosse débonnaire* (Pennac *Bonheur* 43)

> ***Ce qui*** *se produisit alors était aussi invraisemblable que logique* (Makine *Testament* 84)

> *En fait,* ***ce qu'****il faut retenir de Rosenberg, est qu'il révèle "des relations imprévues entre le protestantisme libéral le plus avancé et le racisme"* (Dreyfus *Reich* 73)

> *Ensuite,* ***ce qu'****il vit l'étonna* (Zola *Débâcle* 205)

Som subjektsprædikativ optræder sådanne sætninger for eksempel efter verber som *être*:

> *Ce n'est pas* ***ce qui*** *me blindera les côtes* (Pennac *Bonheur* 153)

> *C'est* ***ce que*** *nous ont appris les sages* (Mourad *Princesse* 428)

Som objekt indtager de pronominelle sætninger normalt objektspladsen efter oversætningens verbal:

> *L'important est néanmoins de suivre* ***ce qui*** *s'est passé sur le terrain* (Miquel *Guerre* 417)

> *leur alliance pour dissimuler* ***ce qui*** *se tramait dans les coulisses* (Gallo *Rois* 517)

Pour la nourrir, Charlotte fit ***ce qu'****elle n'aurait jamais fait pour elle-même* (Makine *Testament* 86)

j'avais appris ***ce que*** *dissimulait ce nom terrible* (Makine *Testament* 187)

Le Sondergericht *a compétence pour tout ce qui concerne* ***ce que*** *le décret-loi du 28 février 1933 appelle pudiquement la haute trahison* (Dreyfus *Reich* 171)

et j'ai accepté ***ce qu'****il me demandait d'accomplir* (Gallo *Rois* 15)

Nous confirmons ***ce que*** *nous avions annoncé dans le rapport d'étape* (Rémond *Fichier* 175)

I modsætning til de i 2.1.1 behandlede sætninger med *qui*, dislokeres objektsætninger med *ce qui/que* uden problemer:

Ce que *je sais aujourd'hui, je ne* ***le*** *savais pas alors* (Lanzmann *Shoah* 238)

Navnlig som objekt kan den implikative konstruktion være vanskelig at skelne fra den eksplikative (spørgesætning):

Il sait ce qu'il vaut et il a appris, à ses dépens, ***ce qu'****il fallait et ne fallait pas faire* (Dreyfus *Reich* 84)

I tilfælde som dette er der faktisk to læsninger: 'han har lært, hvad han skulle' (implikativ) eller 'han har lært, hvad det var han skulle' (eksplikativ).

Forskellen mellem de to typer fremgår af mulighederne for kløvning af indlederen. Den implikative konstruktion med fællesled kan ikke få sin indleder kløvet, vel netop fordi den er del af begge sætninger, og det således ikke er klart, hvad der skal fokaliseres:

[$_1$ J'aime [$_2$ ce que]$_1$ tu as acheté]$_2$ →
**J'aime ce que c'est que tu as acheté.*

Den eksplikative konstruktions indleder lader sig derimod kløve. Den står jo også entydigt i ledsætningen, jf. VIII, 4.3:

[$_1$ Je demande[$_2$ ce que tu as acheté]$_2$]$_1$ →
Je demande ce que c'est que tu as acheté.

Som styrelse optræder de pronominelle sætninger dels som adjekt, dels som adverbial med forskellige præpositioner:

a. Adjekt:
*les puissants qui décident de **ce que** doit être l'ordre* (Gallo *Rois* 354)

*Il se tait pour me faire savoir que l'essentiel est dans **ce qui** va suivre* (Pennac *Marchande* 398)

*étonnée de **ce qui** lui paraît un goût un peu efféminé* (Mourad *Princesse* 427)

*Et même de **ce qu'**il tait nous déduisons ce qui s'est passé* (Lanzmann *Shoah* 224)

*il ne se souciait pas de **ce que** ses élues pouvaient ressentir envers lui* (Makine *Testament* 189)

*Avec lui, on passe de la démocratie parlementaire à **ce que** certains ont appelé "la démocratie autoritaire"* (Dreyfus *Reich* 33)

*Rien ne manque à **ce qu'**on pourrait qualifier, si le sujet n'était pas si grave et si douloureux, de roman-feuilleton politico-administratif* (Rémond *Fichier* 166)

*L'intérêt de cette note (...) ne tient pas tant **à ce qu**'elle révélait sur l'action des catholiques, mais à la façon dont le "péril du monde noir" était perçu par des policiers …* (Fejtö *Requiem* 319)

*il s'interrogeait sur **ce qu'**il devait bien appeler l'idéalisme de Brunel* (Gallo *Rois* 371)

*qui s'aviserait de mener une enquête sur **ce qui** se passe au fond d'un palais?* (Mourad *Princesse* 456)

*Il n'a aucun contrôle sur **ce qu'**il fait* (Gary *Danse* 211)

b. Adverbial:
*l'armée et la marine anglaises étaient les plus intransigeantes au monde pour **ce qui** avait trait à la discipline* (Miquel *Guerre* 409)

*Le cadavre est celui d'un homme d'une soixantaine d'années qui a dû être ventru si on en juge par **ce que** son ventre a éparpillé autour de lui* (Pennac *Bonheur* 20)

*Nous la citons comme exemple de la dérive engendrée par **ce qui** était devenu un enjeu de mémoire passionnel* (Rémond *Fichier* 175)

Et soudain, ces mots si coutumiers lui parurent sans aucun rapport avec ***ce qu'****il était* (Makine *Testament* 169)

Il convient donc de garder la distance critique qui s'impose vis-à-vis de ***ce qu'****il a pu laisser entendre* (Larat *Gary* 117)

Selve indlederen har i alle disse eksempler ledfunktionen subjekt (*ce qui*), prædikativ eller objekt (*ce que*) i undersætningen. Når indlederen er styret af en præposition i ledsætningen, opstår det i 2.1.1 ovenfor behandlede problem med kompatibilitet, men dette løses her ved, at den komplekse indleder splittes op således, at præpositionen ikke kommer i karambolage med oversætningens verbal og dettes valensspecifikationer:

Je n'ai pas encore réglé ***ce pour quoi*** *je suis revenu en Indochine* (Deforges *Soie* 93)

le complément d'objet, qui indique ***ce sur quoi*** *s'exerce une action* (Cohen, cit. Togeby 1982a:496)

Den foreslåede analyse er altså:

[1 Je n'ai pas encore réglé [2 ce pour quoi]1 je suis revenu en Indochine]2

Herved adskiller den implikative konstruktion sig markant fra den eksplikative type:

elle ne comprend d'ailleurs plus à ***quoi*** *cela sert, le courage, et pourquoi il faut sourire lorsqu'on a envie de crier* (Mourad *Princesse* 210)

Je ne vois pas du tout de ***quoi*** *il a honte* (Gary *Danse* 29)

hvor analysen jo er:

[1 Je ne vois pas du tout [2 de quoi il a honte]2]1

og der således ikke er nogen mulighed for konflikt mellem præpositionen og det overordnede verbal, lige som der ikke er nogen konflikt, når den implikative ledsætning som helhed er styrelse i præpositionssyntagme, mens indlederen er subjekt eller objekt:

il n'est pas possible de fournir des indications précises sur ***ce que*** *sont devenus tous les fichiers* (Rémond *Fichier* 147)

Her er analysen nemlig:

[1 ... fournir des indications précises sur [2 ce que]1 sont devenus tous les fichiers]2

Man skal derfor teoretisk have mulighed for to præpositioner i den implikative type som for eksempel:

*Il a fourni des indications **sur** ce **de** quoi il avait honte.*

Men sådanne konstruktioner forekommer næppe i praksis. Hvis der er samme præposition i de to tilfælde, forkortes udtrykket:

*ça ressemblait **à** ce que ça pouvait* (Pérochon, cit. Sandfeld 1936:111, "(pour: *à ce à quoi*)")

og hvis den "indre" præposition er *de*, kan man bruge *dont*:

*Il a fourni des indications **sur** ce **dont** il avait honte.*

Pseudokløvning

Pseudokløvningen er en speciel udnyttelse af fællesledskonstruktionen til at lave en afledt tematiserende sætning, jf. Kapitel I, 4.4. Det drejer sig om sætninger som følgende, hvor en dislokeret *ce que*-sætning genoptages af et *c'est* i en prædikativ konstruktion:

Ce à quoi je tiens le plus c'est ma mercerie (cit. Roubaud 2000:75)

Ce dont je rêve c'est une Europe qui aurait la capacité d'agir (ib. 65)

Ce qui vaut le coup …, c'est de voir des gens à leurs débuts (ib. 145)

Ce que j'aime bien en France c'est qu'on apprend (…) l'arabe (ib. 65)

Som det fremgår af eksemplerne, kan konstituenten efter *c'est* være et nominalsyntagme, et infinitivsyntagme eller en kompletivsætning.

Det fokaliserede og tematiserede led er ikke umiddelbart kendt, altså ikke topisk eller anaforisk, men impliceret – og dermed forudsat – af den eller de foregående fokaliserede konstituenter, som lægger op til en besvarelse, uddybning, en præciserende modsigelse eller forklaring. Samtidig medfører brugen af verbet *être*, at to størrelser identificeres: En del af sætningen specificeres som tema, som så identificeres med resten som rema. Lige som sætningskløvningen, jf. VIII, 7.4 nedenfor, ekspliciterer pseudokløvningen ytringens tvedelte natur, hvorefter de to dele identificeres med hinanden:

a. *Julie arrose les tulipes.*
b. *Ce que Julie arrose, c'est les tulipes.*

Ce que Julie arrose	–	*(c'est) les tulipes.*
Tema		Rema
Forudsat		Fokus

Man kan plukke en hvilken som helst del af sætningen ud, dislokere den og identificere den med remadelen, hvorved man opnår en 'eksklusiv' læsning (jf. Halliday 1985:41 ff.). Af b.-eksemplet fremgår det, at det kun er tulipanerne, Julie vander. Mere præcist kan man sige, at konstruktionen ved hjælp af *ce que* opstiller en variabel, som specificeres af sætningsdelen efter *c'est* (Roubaud 2000:44 ff.). Van Peteghem (1991:185 f.) sammenholder pseudokløvningen med specificerende prædikative sætninger[54] som:

Le plus grand souci de Jean est cette photo de lui-même.

idet hun finder, at de to typer har samme informationsstruktur nemlig et forudsat prædikativ, som pronominaliseres med *ce*, og et nyt – fokaliseret – subjekt (Van Peteghem 1991:85):

Ce qui est le plus grand souci de Jean c'est cette photo de lui-même.

Roubaud (2000:239 ff.), der undersøger konstruktionen i talesprog, hvor den skal være meget hyppigere end i skriftsprog, opstiller fire typer:

- Spørgsmål – svar:
  Q: qu'est-ce que tu aimes sur la scène
  R: ce que j'aime euh à la fin c'est les applaudissements (240)
- Kontrast:
  (1) j'ai passé mon diplôme d'infirmière ce qui n'était pas obligatoire
  (2) ce qui était obligatoire c'était la première année (241)
- Definition:
  c'est du ressort de l'assemblée générale ordinaire (…) ce qui différencie une assemblée générale ordinaire d'une assemblée extraordinaire c'est le quorum (243)
- Argumentation:
  ce qui compte c'est le plaisir ce qui compte c'est le voyage (243)

Bortset fra at den sidste kategori, 'argumentation', ikke er klart afgrænset, synes det oplagt at konstruktionen altid har en argumentativ funktion, netop ved at isolere et element og fremhæve det eksklusivt. Herved får konstruktionen en klart korrigerende funktion, som i eksempler som følgende, hvor den foregående sætning er negeret:

54 Van Peteghem analyserer første del af strukturen som prædikativ og konstituenten efter *être* som subjekt. Denne type behandles som identificerende i Kapitel III, 3.4 (s. 185 ff.).

> *Ne parlons pas du passé.* ***Ce que vous allez me dire*** *– et vite – c'est les noms des deux autres* (Filmen *Un flic*)

Det er denne eksklusive uddybning, der er konstruktionens særkende og hovedfunktion – Roubauds kategorier er kun enkelttilfælde heraf. Denne fortolkning styrkes af de verber man især finder i *ce que*-sætningen. I Roubaud (2000)'s korpus på 248 leksemer i 1090 eksempler er de 15 mest frekvente verber i rangorden: *vouloir, falloir, faire, intéresser, aimer, y avoir, dire-savoir, avoir, plaire, compter-être, frapper, se passer-voir, appeler-caractériser-demander, reprocher, expliquer*. Den variabel man vil forudsætte, fremstilles netop enten som noget, hvis eksistens postuleres, som noget man ønsker, eller som noget der er slående eller forklarende.

En eksklusiv uddybning kan være en understregning af det bemærkelsesværdige:

> *toute histoire commence avec l'écriture. Celle de l'hébreu commence donc avec l'apparition d'inscriptions dont on peut dire à coup sûr qu'elles sont rédigées dans cette langue (...) Elle se poursuit avec la rédaction d'un livre devenu l'"Ecriture sainte" pour une partie de l'humanité, ce qui vaut à l'hébreu un statut de langue sacrée.*
>
> *Mais* ***ce qui rend l'histoire de l'hébreu unique*** *(...) c'est bien, de nos jours, la renaissance d'une langue ancienne réputée morte depuis deux millénaires au moins* (Hadas-Lebel *Hébreu* 9)

> *Le témoignage le plus important dont nous disposions est incontestablement celui du prince Sixte de Bourbon (...)* ***Ce qui frappe****, à la lecture du récit de Sixte, c'est une certaine naïveté de l'interlocuteur choisi par Charles* (Fejtö *Requiem* 211)

> *Un certain théâtre de l'esprit, purement gesticulatoire, où le public savait qu'il était joué, mais se délectait néanmoins du spectacle (...)* ***Ce que l'Europe avait de plus caractéristique, ce en quoi elle se différenciait le plus nettement de l'Amérique et de l'Orient*** *(...) c'est que, depuis le Moyen Age, la priorité était donnée secrètement à la beauté* (Gary *Europa* 86)

Uddybningen kan også være en forklaring, nemlig den rigtige eller egentlige grund, hvilket kan understreges af et *surtout*, et *mais* eller en nægtelse:

> *Je doute que tous ces organismes ne trouvent qu'un avantage fiscal en Suisse.* ***Ce qu'ils y gagnent surtou****t, c'est le secret* (*dimanche.ch* 28.4.02, 11)

> *Quant à Léa, vous avez vu dans sa lettre qu'il ne saurait être question pour elle de revenir à Montillac (...)* ***Ce qu'elle redoute****, c'est de trouver sa maison en ruines; reconstruite, elle l'aimera à nouveau* (Deforges *Tango* 35)

– J'ai entendu l'un des serveurs le désigner sous celui de Wilhelm Dietrich, mais ce n'est certainement pas le vrai. ***Ce qui m'inquiète****, c'est que je crois qu'ils m'ont également reconnu* (Deforges *Soie* 57)

Salomon éprouvait des sentiments coupables. ***Ce qui l'émouvait surtout*** *c'était les battements du petit coeur* (Cohen *Mangeclous* 415)

Et il avait deviné. Le général Douay, qui voyait l'extrême fatigue de ses troupes, désespérait de jamais atteindre la Besace, ce jour-là. ***Mais ce qui le décida surtout****, ce fut l'arrivée du convoi, de ce fâcheux convoi qu'il traînait depuis Reims* (Zola *Débâcle* 133)

Il émanait de lui une force brutale et animale à laquelle Léa se savait sensible, malgré la haine et le mépris qu'elle lui vouait. ***Mais ce qui la mettait hors d'elle****, c'est qu'elle l'en savait conscient* (Deforges *Colline* 124)

Le plan de Schlieffen était généralement connu. Qu'il fût foncièrement agressif ne faisait aucun doute. ***Ce qu'on n'avait pas pris en considération****, c'était que les conceptions stratégiques de Schlieffen (...) se distinguaient de celles de Bismarck ...* (Fejtö *Requiem* 26)

L'épuisement nerveux crée un état presque hallucinatoire, comme chez les drogués. ***Mais ce qu'il y a de curieux****, c'est que ces hallucinations se font en quelque sorte ... à l'envers* (Gary *Europa* 35)

Pseudokløvningen får derfor ofte karakter af korrektion:

– C'est dégoûtant! s'était-elle écriée la première fois.
– Ce qui est dégoûtant*, avait rétorqué Nhu-Mai, c'est de ne pas s'en débarasser* (Deforges *Colline* 352)

Adolescent, Michel croyait que la souffrance donnait à l'homme une dignité supplémentaire. Il devait maintenant en convenir: il s'était trompé. ***Ce qui donnait à l'homme une dignité supplémentaire****, c'était la télévision* (Houellebecq *Particules* 120)

D'ailleurs, Poincaré n'y prêta pas attention. ***Ce qu'il voulait préciser****, c'est que (...) les choses devaient déboucher non pas sur un simple armistice, mais sur une vraie paix séparée avec l'Autriche* (Fejtö *Requiem* 231)

Det dislokerede temas infererede eller forudsatte status er som sagt ofte forberedt af det foregående, hvorved konstruktionen gennem sin overordnede karakter af uddybning eller korrektion kommer til at signalere overgang til ny tekstsekvens:

> *Je savais maintenant que ce que j'allais apprendre ne serait pas beau.*
> ***Ce qui m'était peut-être le plus pénible**, c'était justement de l'apprendre de cette vieille commère* (Dard *Bourreau* 112)

og indledes derfor ofte med et *mais* eller en konnektor som *en revanche*:

> *Cette fois-ci, les négociations s'engagent et un "contrat de transmission de savoir-faire et de secret" est rédigé. En clair, Humpich s'engage à dévoiler la parade à la faille qu'il a découverte. On estime que cela pourrait lui rapporter 200 millions de francs ...*
> ***Mais ce que ne sait pas ce milliardaire virtuel,** c'est que le consortium a discrètement porté plainte devant la justice* (*Express* 1.7.99, 23)

> *toute histoire commence avec l'écriture. Celle de l'hébreu commence donc avec l'apparition d'inscriptions dont on peut dire à coup sûr qu'elles sont rédigées dans cette langue (...) Elle se poursuit avec la rédaction d'un livre devenu l'"Ecriture sainte" pour une partie de l'humanité, ce qui vaut à l'hébreu un statut de langue sacrée.*
> ***Mais ce qui rend l'histoire de l'hébreu unique** (...) c'est bien, de nos jours, la renaissance d'une langue ancienne réputée morte depuis deux millénaires au moins* (Hadas-Lebel *Hébreu* 9)

> *Prévenir l'action prévisible des "ennemis naturels" paraissait dans la logique des choses.*
> ***Ce qui nous paraît, en revanche, absurde**, c'est de désigner l'Allemagne (...) comme la seule puissance impérialiste responsable de la guerre* (Fejtö *Requiem* 27)

2.1.4 Uafhængige relativsætninger og præsentationsudtryk

De uafhængige relativsætninger har en særlig syntaks i forbindelse med *c'est*, *voilà/voici* og *il y a*. Disse konstruktioner kan betegnes som "præsentationsudtryk" – "des structures présentatives" eller "des présentatifs" (jf. Moignet 1969, Pierrard 1988:203) – dvs. som "des verbes d'existence ou des tours ayant même sémantèse et même fonction accompagnés d'un élément de référence siutationnelle ou comportant un tel élément" (Moignet 1981, cit. Pierrard 1988:203). Disse præsentationsudtryk kan alle bruges til at indføre en uafhængig relativsætning i diskursen[55], men distributionen af de forskellige indledere varierer fra udtryk til udtryk, hvilket hænger sammen

55 Pierrard siger om disse udtryk: "D'un point de vue énonciatif, ils réalisent le repérage d'une unité linguistique par rapport à la situation d'énonciation" (1988:203).

med såvel det verbal som det "élément de référence situationnelle", der indgår i det enkelte præsentationsudtryk.

Mens *il y a* har et meget begrænset anvendelsesområde som præsentationsudtryk for en uafhængig relativsætning, bruges *c'est* og *voilà/voici* i en lang række tilfælde. Disse udtryk, der har et på én gang demonstrativt og identificerende betydningsindhold, bruges til et sætte den uafhængige relativsætning i forbindelse med en størrelse i konteksten. Den intellektuelle proces som denne sammenkædning er udtryk for, bevirker at præsentationsudtrykket i den nævnte type kontekst betydningsmæssigt kommer til at nærme sig den slags epistemiske eller deontiske verber, der kan styre en spørgeledsætning (jf. Kapitel VIII, 4.3). Således ligger uafhængige relativkonstruktioner som: *[Pierre n'aime pas mon patron.]* ***C'est/voilà pourquoi*** *il a refusé de collaborer* tilsyneladende ikke langt fra konstruktioner med spørgeledsætning som: ***Je sais/vois très bien pourquoi*** *Pierre a refusé de collaborer*. De uafhængige relativsætninger, som er implikative ledsætninger (og som er et resultat af en intern nominalisering), adskiller sig imidlertid fra spørgeledsætningerne, som er eksplikative ledsætninger (og som er et resultat af en ekstern nominalisering), derved at det indledende pronomen repræsenterer den størrelse præsentationsudtrykket peger på, i såvel over- som undersætning. I konstruktionen: *C'est/voilà pourquoi il a refusé de collaborer* peges der tilbage til den foregående sætning, hvis indhold identificeres som den situation der er årsagen til den, der udtrykkes i undersætningen. Dette kan skematisk fremstilles ved følgende formel, hvor fællesleddet symboliseres ved "X":

C'est/tu vois là ***X*** *+ Pierre a refusé de venir pour (= à cause de)* ***X***.

I en spørgeledsætningskonstruktion, hvor ledsætningen udgør en samlet blok, der fungerer som objekt for det styrende verbal, er der naturligvis ikke et sådant fællesled.

Det kunne i første omgang virke overraskende, at konstruktioner bygget op omkring *voilà*, som jo indeholder verbet *voir*, må analyseres forskelligt fra dem, der er bygget op omkring *voir*. Men som ovenstående skematiske fremstilling viser det, er det det demonstrative element *là*, der gør hele forskellen. Ved at pege tilbage på den forudgående kontekst "henter" det dennes indhold ind som fællesled i sin egen konstruktion.

De uafhængige relativsætninger, der forekommer i forbindelse med et præsentationsudtryk, afviger dog også fra dem, der forekommer i andre kontekster – lad os kalde disse "almindelige uafhængige relativ- eller pronominelle sætninger". I almindelige uafhængige relativ-konstruktioner udtrykker over- og undersætning hver sin selvstændige situation, og fællesleddet fremstilles som deltager i begge disse situationer. Således kan konstruktionen *Qui sème le vent récolte la tempête* skematisk fremstilles som: ***X*** *sème le vent +* ***X*** *récolte la tempête*, og på samme måde svarer *J'aime qui m'aime* til: *J'aime* ***X*** *+* ***X*** *m'aime*. I præsentationskonstruktionerne beskriver oversætningen som set ikke en selvstændig situation. Konstruktionen bruges tværtimod til at udtrykke talers vurdering af forbindelsen mellem den forudgående sætnings indhold og den situation, der beskrives i undersætningen. Oversætningens indhold bliver herved "rent

intellektuelt" og nærmer sig altså i betydning de verber, der normalt styrer en spørgeledsætning. Vi vil illustrere dette ved endnu et eksempelpar:

a. *Pierre aussi **désapprouve ce contre quoi** je me suis dressé.*
b. ***Voilà contre quoi** je me suis dressé* (Vian, cit. Togeby 1982a:496)

a.-eksemplet indeholder en almindelig uafhængig relativsætning, og konstruktionen kan skematisk fremstilles på følgende måde:

*Pierre désapprouve **X** + je me suis dressé contre **X**.*

b.-eksemplet er derimod en præsentationskonstruktion, hvor der peges tilbage på en situation udtrykt i den forudgående kontekst. Denne situation identificeres af taler som 'det forhold han har gjort oprør mod', noget der skematisk kan udtrykkes som: *Tu vois là **X** + je me suis dressé contre **X***. Det er påfaldende, at den uafhængige relativsætning i denne kontekst har den samme form som en spørgeledsætning:

*Pierre **sait très bien contre quoi** je me suis dressé*.

I alle præsentationskonstruktionerne giver oversætningen altså udtryk for en identifikation, der fremstilles som svar på et implicit spørgsmål svarende til undersætningens indhold. Dette er i sidstnævnte eksempel: *Contre quoi t'es-tu dressé?*

Ovennævnte beskrivelse af den uafhængige relativsætning i forbindelse med et præsentations-udtryk giver anledning til at tro, at den syntaktisk på én gang har træk til fælles med den almindelige uafhængige relativsætning og med spørgeledsætningen. Og det er præcis det, der er tilfældet. Når vi i det følgende skal gennemgå de forskellige konstruktionstyper, vil vi i de enkelte tilfælde undersøge, hvorved relativsætningen nærmer sig den ene, og hvorved den nærmer sig den anden af disse to typer.

Som det vil fremgå af vores beskrivelse, deler *voilà/voici*-konstruktionen på grund af sin særlige måde at introducere en størrelse i teksten på endnu flere træk med spørgeledsætnigen end *c'est* gør det.

C'est

I forbindelse med *c'est* fungerer den uafhængige relativsætning som subjektsprædikativ. *C'est* bruges altid visende tilbage til et fænomen, der allerede er introduceret i diskursen. Som regel er der tale om henvisning til hele den forudgående sætning eller til et enkelt syntagme i denne: "*C'est* (...) implique que la relative syntagmatisée est introduite dans le discours à travers un autre énoncé intermédiaire, déjà repéré par rapport à la situation d'énonciation" (Pierrard 1988:205), men det må også kunne dreje sig om noget der fremgår af den situationelle kontekst.

Denne egenskab bevirker at *c'est* kan introducere alle typer af uafhængige relativsætninger, dvs. såvel dem der betegner personer, ting og begreber som dem der betegner steder.

Person
Som omtalt i afsnittet om *qui* og *celui qui* (2.1.1), er den rene *qui*-konstruktion, der kun anvendes deskriptivt og normalt danner udgangspunkt for generiske udsagn (*Qui sème le vent récolte la tempête*), yderst sjælden som subjektsprædikativ og forekommer i forbindelse med *c'est* kun i forkortede sætningsknuder af følgende type, som udgør en næsten fast formel:

> ***Ce** n'**est** pas **qui vous croyez*** (Bataille, cit. Sandfeld 1936:88; jf. *celui que vous croyez que c'est*)[56]

Ellers anvendes overalt konstruktionen med "pseudo-korrelat" i tilfælde, hvor *c'est* henviser til et specifikt individ:

> *Il y a un fou qui est venu me demander si on vendait de la cocaïne ici.*
> *– **C'est** sans doute **celui qui** était déjà venu la semaine dernière.*

Neutralt
Når *c'est* viser tilbage til noget neutralt (dvs. en ting, et begreb eller en hel sætning), bruges som indleder af relativsætningen *ce qui* som subjekt:

> *Il arrive toujours en retard. **C'est ce qui** m'exaspère.*

og *ce que* som objekt eller prædikativ:

> *Voilà donc – et **c'est** en somme **ce que** je voulais - le latin remis à sa place* (Marouzeau, cit. Sandfeld 1936:110)

Pronominets syntaks er altså her helt som i almindelige uafhængige relativsætninger:

> *Ici chacun fait **ce qui** lui plaît* (Vautel et Fouchardière, cit. Sandfeld 1936:110)

56 Tilsyneladende forekommer formlen kun i negeret form: *?*C'est qui vous croyez*. Denne asymmetri mellem den positive og den negative form har sandsynligvis rent pragmatiske årsager. Der er jævnligt brug for den negerede form til at angive, at nogen har taget fejl. Derimod er det sjældent nødvendigt at gøre opmærksom på, at der ikke foreligger nogen fejltagelse, medmindre det da drejer sig om at gendrive en tidligere udtrykt tvivl. Man vil da normalt angive dette ved hjælp af adverbialet *bien*, det positive modstykke til nægtelsen i en "polyfon" tilgang (jf. Hansen 1998). Og nu hvor vi er uden for den faste formel, er kun konstruktionen med "pseudo-korrelat" mulig: *C'était bien **celui que** vous croyiez*. På dansk iagttages det samme forhold. Den stående vending er: *Det er **ikke** det du tror*. Udelader man nægtelsen for at gendrive en tidligere udtrykt tvivl, accentueres verbalet som regel for at markere kontrasten til det negerede udsagn: *Det '**var** det jeg troede*.

Je ferai ***ce que*** *je pourrai qui sera* ***ce que*** *je devrai* (Benjamin, ib.)

Når pronominet er styrelse for en præposition, har det i den almindelige uafhængige relativsætning formen *ce ... quoi*. Den uafhængige relativsætning:

Je ne comprends pas ***ce de quoi*** *il parle* ('je ne comprends pas la chose dont il parle')

adskiller sig således, som bemærket af Togeby (1982a:496), fra spørgeledsætningen, der indledes med det rene *quoi* i dette tilfælde, jf. 2.1.3 ovenfor:

Je ne comprends pas ***de quoi*** *il parle* ('de quoi parle-t-il? je ne le comprends pas')

Når den uafhængige relativsætning står som prædikativ i forbindelse med *c'est* er det imidlertid almindeligt at bruge det rene *quoi* ligesom i spørgeledsætningen:

Elle possédait le vocabulaire des philosophes, et ***c'est en quoi*** *elle était commode au Causeur* (Hermant, cit. Sandfeld 1936:103)

C'est *bien* ***à quoi*** *je pense* (Benoit, cit. ib.)

Et cependant, cette entreprise chimérique, absurde, ***c'est à quoi*** *travaillent tous les artistes dignes de ce nom* (Richepin, cit. Sandfeld 1936:103)

jf. spørgeledsætningerne:

Je sais très bien en quoi *elle était commode au Causeur*.

Tu sais très bien à quoi *je pense*.

Tout le monde sait à quoi *travaillent tous les artistes dignes de ce nom*.

Formen *ce ... quoi* skulle dog heller ikke være helt ualmindelig:

C'était ce à quoi *pensait J. H. Hogan* (Le Clézio, cit. Togeby 1982a:49)

Sted

Som beskrevet i afsnittet om *où* og *là où* veksler *où* med *là où* i de fleste kontekster, når relativsætningen ikke følger efter et præsentationsudtryk:

*Mais **où** Joseph triomphe, c'est dans la politique* (Mirbeau, cit. Sandfeld 1936:114)

*Et **là où** se marque le mieux son originalité, c'est dans les suppressions qu'il a faites* (Michaut, cit. ib.118)

Når den uafhængige relativsætning indledt med *où* står som subjektsprædikativ i forbindelse med *c'est*, kan den betegne et helt konkret sted og anvendes enten i sin "rene" form eller kombineret med "pseudo-korrelatet" *là*:

Qu'est-ce que c'est que l'enfer?
*- **C'est où** vont les enfants qui font des mensonges* (Brieux, cit. Sandfeld 1936:115)

***C'est là où** vont les enfants qui font des mensonges.*

Eller den kan (hvilket er langt mere almindeligt) betegne en særlig form for abstrakt lokationsentitet der udtrykker en vurdering eller en opsummering af den forudgående sætnings indhold. I dette tilfælde bruges som indleder normalt det rene *où*:

Vous voulez donc porter plainte?
*- **C'est** justement **où** je voulais en venir.*

jf. spørgeledsætningen:

***Vous savez très bien où** je veux en venir*.

men *là où* kan træffes i talesproget (jf. afsnittet om *où* og *là où* 2.1.2):

***C'est** justement **là où** je voulais en venir*.

Det er interessant at bemærke at *pourquoi* også kan bruges på denne måde i forbindelse med *c'est*:

*C'est **pourquoi**, quand Knochen perçut que Laval commençait de temporiser, il prit soin dans un rapport envoyé le 12 février 1943 de prévenir Berlin* (Rémond *Fichier* 51)

Les cheveux mous, ternes, sans vigueur, ni volume, sont des cheveux qui manquent de kératine: le constituant principal des cheveux.
***C'est pourquoi** Soin d'Hégor a formulé un traitement et un shampooing à partir de kératines naturelles* (*Elle* 2072:56, 1985)[57]

57 For en diskussion af denne særlige form for uafhængig relativsætning henvises til Korzen (1986:147).

jf. spørgeledsætningen:

> ***Tout le monde sait pourquoi*** *Soin d'Hégor a formulé (...).*

I alle disse konstruktioner er det nemt at vise at den uafhængige relativsætning fungerer som et identificerende subjektsprædikativ for den størelse *ce* henviser til:

> *Le fou qui est venu demander si on vendait de la cocaïne ici **est** celui qui était déjà venu la semaine dernière.*
>
> *Le fait qu'il vienne toujours en retard **est** ce qui m'exaspère.*
>
> *L'enfer **est** l'endroit où vont les enfants qui font des mensonges.*
>
> *L'action de porter plainte **est** justement le sujet auquel je voulais en venir.*
>
> *Le fait qu'il y ait des cheveux qui manquent de kératine **est** la raison pour laquelle Soin d'Hégor a formulé un traitement ... à partir de kératines naturelles*.

Til forskel fra *pourquoi* kan *comment* ikke indsættes i en sådan konstruktion indledt med *c'est*, og dette perspektiv er, som det vil fremgå nedenfor, interessant, når man skal sammenligne præsentationsudtrykkene *c'est* og *voilà*:

> *Pierre est allé voir le directeur personellement après lui avoir envoyé deux énormes bouteilles de whisky. ****C'est comment** il faut s'y prendre pour garder son poste*.

Da *comment* kun beskriver *måden* og til forskel fra *pourquoi* aldrig kan opfattes som en abstrakt omskrivning for selve situationen (jf. *Ce fait constitue la raison* vs. **Ce fait constitue la manière*), kan *comment*-konstruktionen naturligvis ikke fungere som identificerende subjektsprædikativ i forhold til den forudgående sætning:

> **Le fait que Pierre soit allé voir le directeur personnellement (...) **est** la manière dont il faut s'y prendre pour garder son poste.*

Voilà/voici

De demonstrative holofraser *voilà* og *voici* må betragtes som finitte verbalformer der konstrueres med et objekt (jf. Moignet 1969, Togeby 1982b:55 ff. og Morin 1985). Pierrard (1988:203 f.) karakteriserer holofrasen som "un véritable "présentatif"", der "effectue un repérage **direct** de l'énoncé par rapport à la situation d'énonciation" (det er os der fremhæver). Det ses altså at holofrasen adskiller sig fundamentalt fra *c'est* der, som vi har set, "implique que la relative syntagmatisée est introduite dans le discours **à travers un autre énoncé intermédiaire**"

(Pierrard 1988:204 f.; det er os der fremhæver). I skarp modsætning til *c'est*, hvor *ce* jo bruges anaforisk, kan holofrasen derfor aldrig i sig selv henvise til et syntagme i konteksten. Den kan kun *pege på den samlede situation* der denoteres af den forudgående sætning. Fællesleddet bliver af denne årsag endnu mindre "synligt" end i forbindelse med *c'est*-konstruktionen, og som vi skal få det at se, nærmer *voilà*-konstruktionen sig da også spørgeledsætningskonstruktionen endnu mere end denne.

Når *voilà* kun kan pege tilbage på en situation i sin helhed, kan en efterfølgende uafhængig relativsætning indledt med *qui* aldrig betegne en person, men kun et sagforhold. Og det har markante konsekvenser for pronominets form og betydning.

Da en "personlig" fortolkning af *qui* altså er udelukket i forbindelse med *voilà/voici*[58], kan *qui*, som siden den oldfranske periode ellers har været stærkt på tilbagetog i sin anvendelse om ikke-person (jf. Pierrard 1988:151, 156, 181, 201, 214 og Togeby 1974:126[59]) og i dag kun har overlevet i nogle få faste forbindelser, uden risiko for misforståelse bruges neutralt. Vi får derfor en fordeling som den følgende, hvor *qui* kan veksle med *ce qui*, sådan at *voici/voilà qui* svarer til "voici, voilà **une** chose qui", hvorimod *voici/voilà ce qui* nærmest er ækvivalent med "je vais vous dire, je viens de vous dire **la** chose qui" (jf. Sandfeld 1936:108; det er os der fremhæver):

> *Onze personnes, dont six au moins sont de vieilles connaissances,* ***voilà qui*** *se laisse assez facilement ordonner et, si j'ose dire, mettre en place* (Duhamel, cit. Pierrard 1988:204)
>
> *je n'aurais pas mis les pieds à Malaville,* ***voilà qui*** *est sûr* (Bernstein, cit. Sandfeld 1936:101)
>
> *Mais* ***voici qui*** *comble la mesure. Là, en face d'elle et de l'enfant royal, cette fille installée à un rang de reine!* (Daudet, cit. ib.102)
>
> *l'autre inconnu, celui qui est tout à venir,* ***voilà ce qui*** *m'intéresse* (Duhamel, cit. ib.108)

58 Indsættes "pseudo-korrelatet" *celui*, kan konstruktionen godt denotere en person, idet *celui* + relativsætning da kommer til at udgøre et selvstændigt nominalsyntagme: *Mais à l'instant même où j'ai vu à la ville ce séduisant étranger, mon coeur m'a dit: "Voilà* ***celui que*** *je veux" ...* (Camus, cit. Pierrard 1988:241). Dette syntagme anvendes helt parallelt med: *Voilà* ***l'homme que*** *je veux*.

59 Pierrard taler i den forbindelse om at "le système a hésité dans la pratique entre la grille distinctive /+/–animé (*qui/que,quoi*) et fonctionnelle (S = *qui*; O = *que*; C prép = *quoi*)" (1988:151); men at modsætningen /+/–animé "s'impose là où l'absence de lien anaphorique avec un SN antécédent ne donne aucun support de représentation au relatif" (ib. 201). Jf. også Moignet 1974 (cit. Pierrard 1988:181): "Il a existé une tendance, en français, à faire de *qui* un pronom prédicatif universel, animé et inanimé. Cette tendance n'a pas prévalu et *qui* en français d'aujourd'hui, est prédicatif dans le seul genre animé". Med termen 'prédicatif' forstår Moignet simpelthen den korrelatløse anvendelse.

Eh bien! ***voici ce qui*** *m'est arrivé sur cette terre d'Afrique* (Maupassant, cit. ib.)

Det må understreges at muligheden for at bruge *qui* neutralt kun eksisterer i den uafhængige relativsætning, hvor *qui* jo fungerer som fællesled og derfor "henter" sin betydning fra konteksten, og ikke i spørgeledsætningen. I den eksplikative ledsætning, som udgør sit eget lukkede univers, vil *qui* altid betegne en person[60]:

J'aimerais savoir qui *l'a mis dans cet état*.

og det neutrale subjekt kan kun udtrykkes ved formen *ce qui*:

J'aimerais savoir ce qui *l'a mis dans cet état*.

Muligheden for at veksle mellem en bestemt og en ubestemt form af den uafhængige relativsætning i forbindelse med *voilà/voici* alt efter, om der indsættes et *ce* eller ej, er tilsyneladende noget, der kun virkelig udnyttes, når pronominet er subjekt i relativsætningen. Er det objekt eller prædikativ, har man kun formen *ce que* ligesom i spørgeledsætningen og i den almindelige uafhængige relativsætning:

Bête comme cochon, ***voilà ce qu'****on est* (Camus, cit. Pierrard 1988:241)

Og når det fungerer som styrelse bruges i reglen formen *quoi* ligesom i spørgeledsætningen (men til forskel fra den almindelige uafhængige relativsætning der, som allerede nævnt, indledes med *ce ... quoi* i denne kontekst):

Voilà de quoi *elle avait l'air* (Mille, cit. Sandfeld 1936:103)

Voilà contre quoi *je me suis dressé* (Vian, cit. Togeby 1982a:496)

voici en quoi *l'homme de lettres diffère de ses semblables* (Maupassant, cit. Sandfeld 1936:103)

60 Det spørgende *qui* kunne anvendes neutralt på ældre fransk, hvor sprogsystemet stadig "hésitait dans la pratique entre la grille distinctive /+/–animé (*qui/que,quoi*) et fonctionnelle (S = *qui*; O = *que*; C prép = *quoi*), jf. foregående note: *Et Josephes li demanda* ***qui*** *l'avait cele part amené* (Queste, Togeby 1974:126), *et pourtant je vous veil bien dire* ***qui*** *me meust* (Greban, ib.), *On demandoit à un Lacedemonien* ***qui*** *l'avoit fait vivre sain si long temps* (Montaigne, ib.), ***Qui*** *fait l'oiseau? C'est le plumage* (La Fontaine, ib.). En rest heraf ses på moderne fransk i det faste udtryk: ***Qui*** *vous amène?* (ib.). Når *qui* bortset herfra ikke overlever i den neutrale anvendelse, må dette ses i sammenhæng med, at *que* aldrig har udviklet en rigtig korrelatløs anvendelse, som kunne give *qui* modspil, jf. 0. ovenfor.

jf. spørgeledsætningerne:

> ***Je sais très bien de quoi*** *elle avait l'air.*
>
> ***Personne ne sait contre quoi*** *je me suis dressé*.
>
> ***Tout le monde sait en quoi*** *l'homme de lettres diffère de ses semblables*.

Konstruktionen med *ce* er dog ikke helt udelukket, skønt den er endnu mere usædvanlig her end i forbindelse med *c'est*:

> ***Voici ce de quoi*** *il s'agit* (Lorian, cit. Togeby 1982a:496)
>
> *La belle âme, le fruit le plus séduisant du piétisme,* ***voilà ce à quoi*** *applaudit notre collégien* (Durand, ib.)

Når en uafhængig relativsætning indledt med *où* står som objekt for et *voilà*, der peger tilbage på den forudgående sætning eller et *voici*, der peger fremad mod den følgende, har den en abstrakt lokativ betydning og bruges, ligesom det normalt er tilfældet i forbindelse med *c'est*, til at udtrykke en vurdering eller en opsummering af denne sætnings indhold. I dette tilfælde er indsættelsen af *là* helt udelukket. Den uafhængige relativsætning har altså helt samme struktur som spørgeledsætningen. At *là* ikke er mulig i denne kontekst, hænger sandsynligvis dels sammen med, at holofraserne allerede indeholder en form af dette demonstrative adverbium, dels med at det dobbelte præpositionelle udtryk *là où* (jf. 2.1.3), der faktisk må siges at svare til '**à** l'endroit **auquel**' → '**à** l'endroit **où**' ikke kan indgå i en objektsfunktion (se endvidere afsnittet om *où* og *là où* 2.1.2):

> ***Voilà où*** *je voulais en venir.*
> 'Voilà l'argument auquel je voulais en venir'
>
> ***Voilà****, mademoiselle,* ***où*** *vous pourriez, qui sait! nous rendre service* (Romains, cit. Sandfeld 1936:115)
> 'Voilà en quoi vous pourriez être utile'
>
> ***Voici où*** *gît la différence qui empêche qu'on s'entende* (Le Roux, cit. ib.)

jf. spørgeledsætningerne:

> ***Tu savais très bien où*** *je voulais en venir*.
>
> ***Vous savez*** *sans doute* ***où*** *vous pourriez nous rendre service*.

> ***Nous savons trop bien où*** *gît la différence qui empêche qu'on s'entende*.

På grund af holofrasens særlige natur kan *où*-sætningen ikke bruges til at betegne et konkret sted udtrykt ved et syntagme i konteksten:

> *En allant à la plage hier, on est passé devant une très jolie maison blanche avec des volets bleus.*
>
> *- ***Voilà où** Pierre habite.*
>
> ****Voici où** Pierre habite: la belle maison blanche aux volets bleus, qui se trouve juste en face de l'épicier.*

Pourquoi-sætningen, der som set kan fungere som subjektsprædikativ i forbindelse med *c'est*, kan også stå som objekt for *voilà*:

> *Aujourd'hui, il y a de nouveaux styles, de nouvelles coupes.* ***Voilà pourquoi*** *l'Oréal a créé Style de l'Oréal, la nouvelle mousse à tout coiffer* (*Elle* april 1984, 1999:122)

jf. spørgeledsætningen:

> ***Tout le monde sait pourquoi*** *l'Oréal a créé Style de l'Oréal, la nouvelle mousse à tout coiffer*.

Og det samme gælder, interessant nok, *comment*-sætningen:

> *Pierre est allé voir le directeur personnellement après lui avoir envoyé deux énormes bouteilles de whisky.* ***Voilà comment*** *il faut s'y prendre pour garder son poste*.

jf. spørgeledsætningen:

> ***Pierre sait très bien comment*** *il faut s'y prendre pour garder son poste*.

Denne mulighed for indsættelse af *comment* efter *voilà*, men ikke efter *c'est* viser i sig selv den fundamentale forskel, der er mellem de to præsentationsudtryk. *Comment*-sætningen kan netop bruges i forbindelse med holofrasen, fordi der ikke vises tilbage til et bestemt syntagme i konteksten, men blot peges på den samlede situation der er beskrevet i det foregående.

C'est og voilà-konstruktionernes forhold til almindelige uafhængige relativsætninger og spørgeledsætninger: opsummering

I det foregående har vi set, at de uafhængige relativsætninger i forbindelse med præsentationsudtrykkene *c'est* og *voilà* deler træk med såvel de almindelige uafhængige relativsætninger som med spørgeledsætningen. Vi vil nu i form af et skema opsummere de

egenskaber der adskiller de forskellige konstruktioner indbyrdes. Det drejer sig om implikativ vs. eksplikativ konstruktion (hvorved spørgeledsætningen adskiller sig fra alle de øvrige), anvendelsen af *quoi* på bekostning af *ce ... quoi*, anvendelsen af *où* på bekostning af *là où*, muligheden for indsættelse af *pourquoi* og *comment* og endelig muligheden for neutral anvendelse af *qui*. Brugen af neutralt *qui* kræver, som vi har set det, helt specielle betingelser og er noget der kun forekommer i forbindelse med holofraserne *voici* og *voilà*. Ses der bort fra sidstnævnte egenskab, kan man sige, at skemaet, når der gås fra venstre mod højre, betegner en stigende svækkelse af fællesleddets rolle. I den almindelige uafhængige relativsætning fremstilles fællesleddet som "deltager" i to situationer. I forbindelse med præsentations-konstruktionerne er dets rolle i oversætningen reduceret til at udgøre en "brik" i talers intellektuelle "puslespil", og det i endnu højere grad i forbindelse med *voici/voilà* på grund af disse holofrasers særlig vage måde at henvise på. I spørgeledskonstruktionen er der slet intet fællesled.

Skemaet må naturligvis tage højde for de store linier, sådan at der ikke tages hensyn til de marginale konstruktioner:

	"stærkt" fællesled	→		intet fællesled
	Almindelig Uafhængig relativ-sætning	*c'est*	*voilà*	spørge-ledsætning
Eksplikativ	-	-	-	+
Comment	-	-	+	+
Quoi i stedet for *ce...quoi*	-	+/-	+/-	+
Pourquoi	-	+	+	+
Neutralt *qui*	-	-	+	-

Il y a

Præsentationsudtrykket *il y a* indfører ligesom *voilà/voici* en størrelse direkte i diskursen: "*Il y a* pose l'existence de l'être ou de la chose dénommée par le SN complexe et qui est son objet en réduisant le sujet à l'impersonnel *il*. En conséquence, comme *voilà*, *il y a* réfère directement au contexte énonciatif" (Pierrard 1988:205). Der er imidlertid stor forskel på det "élément de référence situationnelle" der er indeholdt i de to typer af præsentationsudtryk: "si *-là* et *-ci*, dans *voilà (voici)*, réfèrent à une situation particulière de discours, *y*, dans *il y a*, renvoie à "l'univers

espace en tant que tel"[61] (...). *Il y a* introduit dès lors un premier repérage par rapport à la situation d'énonciation" (ib.).

Dette helt generelle præsentationsudtryk, der altså blot betegner eksistensen af et fænomen (i videste forstand) anvendes kun i forbindelse med en uafhængig relativsætning, der er "desententialiseret" til et infinitivsyntagme (jf. VIII, 1.3):

> ***il y a de quoi*** *prendre une pleurésie* (Daudet, cit. Sandfeld 1936:104)

Som det fremgår af afsnittet om implikative infinitivkonstruktioner (se 3.1 nedenfor), udtrykker disse konstruktioner altid en mulighed eller en nødvendighed, og det styrende verbal har altid eksistensbetydning, sådan at den samlede konstruktion angiver tilstedeværelsen (eller fraværet) af denne mulighed. Ved den upersonlige konstruktion præsenteres den nævnte mulighed som eksisterende helt generelt, og ved den personlige, som enten indeholder verbet *avoir* eller en mere farverig variant af dette, præsenteres den som knyttet til subjektsreferenten, sådan at der foreligger en abstrakt lokativ forbindelse mellem subjekt og relativkonstruktion.

Efter præsentationsudtrykket *il y a* forekommer en sådan implikativ infinitivkonstruktion næsten kun i forbindelse med *de quoi*, som så til gengæld har udviklet en meget bred vifte af betydningsnuancer (jf. Sandfeld 1936:104 ff.). I visse forbindelser underforstås infinitiven i forbindelse med *de quoi*. *Il y a de quoi* kan således bruges i betydningen "il y a de l'aisance":

> *Il suffisait de jeter un coup d'oeil autour de soi pour se rendre compte qu'**il y avait de quoi** dans la maison* (Tristan Bernard & Centurier, cit. Sandfeld 1936:107)

eller i betydningen "il y a un motif":

> *il ne s'en vantait point. **Il n'y avait** en effet **de quoi*** (Carco, cit. ib.)

Således i den stående høflighedsfrase:

> *Je vous en remercie.*
> *– **Pas de quoi***!

Følgende konstruktion må være kalkeret over dette udtryk:

> *J'aurais voulu me cacher mais **il n'y avait pas où*** (Rochefort *Porte* 55)

61 Pierrard citerer her Moignet (1981).

2.2 comme- og quand-sætninger

Som bemærket af Thompson & Longacre (1985:179) er ledsætninger, der udtrykker måde, tid og sted ofte relativlignende, da der er tale om måde, tid og sted, som deles af to situationer. Sådanne sætninger er altså implikative i vores forstand, og hypotaksen kan realiseres på de to måder, som den implikative hypotakse nu kan udformes på på fransk, nemlig enten som en korrelat – pronomen konstruktion, eller en konstruktion med fællesled:

a. *Julie est sortie **au moment où** Jean est rentré.*
b. *Julie est sortie **quand** Jean est rentré.*

Sætninger med *où* er behandlet i 2.1 ovenfor, og vi skal i dette afsnit se nærmere på sætninger med *comme* og *quand*.

At det ved disse indledere faktisk drejer sig om implikative strukturer med fællesled i vores forstand, jf. 5.0 ovenfor, fremgår af deres opførsel i sætningsknudekonstruktioner og ved andre træk. Som påvist i Korzen (1986) indgår *quand* i knudekonstruktioner og giver her anledning til tvetydigheder, som ikke findes ved den næsten synonyme operatorkonjunktion *lorsque*, jf. VIII, 3.1.2-3 ovenfor og VIII, 6.2.-3. nedenfor. Ræsonnementet bygger på, at knudekonstruktioner er konstruktioner, hvor et led i en underordnet sætning repræsenteres i en overordnet. Hvis for eksempel *quand* kan give anledning til læsninger, hvor det repræsenterer et led i en dybere indlejret struktur end den, hvori det står, så må *quand* også være led i denne dybere sætning, og derfor må konstruktionen være implikativ, da indledere i eksplikative og operatorkonstruktioner ikke udfylder ledfunktioner i deres ledsætninger.

En sætning som følgende:

Tu rentreras quand maman te dira (de rentrer) (jf. Korzen 1986:141)

kan læses på to måder, enten som en simpel konstruktion, a., eller som en knudekonstruktion, b.:

a. *Tu rentreras à t_i – maman te dira à t_i (de rentrer)*
b. *Tu rentreras à t_i – maman te dira (de rentrer à t_i)*

Begge læsninger bygger på et delt tidspunkt for de to situationer, t_i. Men i a. er tidspunktet t_i det tidspunkt, hvor mor siger: "Nu skal du komme hjem". I b. derimod er t_i det tidspunkt, mor fastsætter: "Du skal komme hjem t_i". En sådan dobbelt læsning forekommer ikke med *lorsque*, som kun har a.-læsningen. Ergo er der en syntaktisk forskel i den hypotaktiske tilknytning, som bygger på modsætningen mellem implikativ (*quand*) over for operatorkonstruktion (*lorsque*). For en demonstration også af *comme*'s status som indleder i en implikativ konstruktion, se Korzen (1986:143).

Der vil dog ofte være synonymi mellem de to typer implikative sætninger og operatorsætninger:

Implikativ	**Operator**
a. *au moment où*	*lorsque*
au cas où	*si*
b. *quand*	*lorsque*
comme	*puisque*

Men syntaktisk er de forskellige. Det er dog ikke svært at se, at mange indledere af operatorsætninger historisk har deres oprindelse i implikative konstruktioner som for eksempel *lorsque, alors que, afin que,* etc.

Den implikative konstruktion bygger altså på et element, der er fælles for over- og undersætning:

[... måde$_i$ [måde$_i$ ...]]
[... tid$_i$ [tid$_i$ ...]]

Dette element kan så enten realiseres i begge sætninger, som korrelat – pronomen (*ainsi – que, au moment – où*) eller som et egentligt fællesled (*comme, quand*). Den implikative konstruktion er altså den samme her som i de pronominelle ledsætninger med *qui, ce qui*, osv., jf. 2.1:

[$_1$ ... [$_2$ *comme*]$_1$ ...]$_2$
[$_1$ ... [$_2$ *quand*]$_1$ ...]$_2$

2.2.1 comme

comme angiver grundlæggende en overensstemmelse mellem to situationer. Men da det drejer sig om situationer, dvs. 2-ordens entiteter, som finder sted i tid, får man let en temporal læsning. Og når man har etableret en temporal overensstemmelse mellem to situationer således, at Sit$_1$ går (delvis) forud for Sit$_2$, afledes ligeledes let en kausal relation, jf. VIII, 2.2. Men da det også drejer sig om 3-ordens entiteter, dvs. sætninger og propositioner, kan forholdet mellem de to blive yderligere forfinet, idet sætninger jo analyseres som tredelte størrelser: neustisk, tropisk og frastisk.

Overensstemmelse

Den rene overensstemmelse mellem to situationer har man i tilfælde som følgende, hvor der ikke er tale om en egentlig sammenligning. Et eventuelt temporalt forhold mellem de to situationer udtrykkes af de to sætningers finitte verbaler:

J'avertis d'abord les autres ***comme*** *j'avais averti Hirsch* (Lanzmann *Shoah* 201)

Non, tout simplement, elle vivait ***comme*** *elle pouvait* (Makine *Testament* 184)

> *il allait enfin commencer à vivre* ***comme****, peut-être, il avait toujours voulu* (Gallo *Rois* 410)

Overensstemmelsen er her identitet mellem to situationer, dvs. der er samme verbum i de to sætninger:

> 'J'avertis les autres = j'avais averti Hirsch'

eller de to verber er næsten synonyme:

> *Ce n'est tout de même pas déagréable de pouvoir recaser l'Allemagne dans la petite case "irrécupérable, éternellement à elle-même pareille" dans laquelle vous l'avez rangée une fois pour toutes,* ***comme*** *vous aimez bien les Juifs qui se conforment à l'image que vous leur avez asignée à travers les siècles* (Gary *Danse* 141)
>
> ***Comme*** *Hume l'a réveillé de son sommeil dogmatique, Rousseau l'a délivré de cette tentation perpétuelle du philosophe* (Lacroix, cit. Mørdrup 1971:207)

En variant heraf har man, når det er måden hvorpå situationerne kommer tilveje, der identificeres. Derfor vil man oftest nøjes med et modalverbum i *comme*-sætningen og underforstå det identiske verbum:

> 'Elle vivait m_i – elle pouvait (vivre) m_i'
> 'Il allait vivre m_i – il voulait (vivre) m_i'

Når en sådan *comme*-sætning går forud for oversætningen, får man konstruktioner som følgende, hvor overensstemmelsen kan udtrykkes ved en ombytning, hvorved *comme*-sætningen bliver oversætning i en eksplikativ konstruktion:

> ***Comme*** *il était entendu, le paysan ne leur paya rien* (Makine *Testament* 87)
> 'Il était entendu que le paysan ne leur payerait rien'
>
> ***Comme*** *il l'avait prévu, l'annonce des fiançailles de sa jeune soeur avec son homme de confiance avait fait jaser toute la ville* (Mourad *Princesse* 426)
> 'Il avait prévu que l'annonce des fiançailles (...) ferait jaser toute la ville'
>
> ***Comme*** *le nota Goebbels dans son journal le soir même, les nazis devenaient "maîtres du reich constitutionnellement"* (Dreyfus *Reich* 122)
> 'Goebbels nota (...) que les nazis devenaient maîtres ...'

Disse parafraser finder deres forklaring i den tredelte sætningsmodel, vi bygger på. Der er i de foregående eksempler tale om en overensstemmelse mellem oversætningens tropiske komponent

og undersætningen, som jo ifølge vores opfattelse af hypotaksen kun består af en frastisk del. Denne overensstemmelse med oversætningens tropiske del fremstilles da næsten ikonisk ved foranstillingen af *comme*-sætningen. Dette kan repræsenteres:

Frastisk (*il était entendu* m_i)
↑
Neustisk (*je dis*) ↓
Tropisk (*c'est le cas* m_i)
Frastisk (*le paysan ne leur paya rien*)

Denne fortolkning afsløres af konstruktionens slægtskab med den eksplikative hypotakse, jf. parafraserne ovenfor, hvor oversætningen jo netop spiller rollen som neustisk-tropisk komponent for undersætningen. Men analysen kan faktisk generaliseres til alle tilfælde, jf. det allerede citerede:

J'avertis d'abord les autres comme j'avais averti Hirsch.

hvis analyse bliver:

Frastisk (*j'avais averti Hirsch* m_i)
↑
Neustisk (*je dis*) ↓
Tropisk (*c'est le cas* m_i)
Frastisk (*j'avertis d'abord les autres*)

Hvad betyder det nemlig, at der er overensstemmelse mellem to situationer, når det jo drejer sig om sproglige størrelser som sætninger? Betyder det ikke, at den ene 'finder sted', dvs. er tilfældet, på samme måde eller i samme tidsrum som den anden?

Det en *comme*-sætning etablerer, er altså et implikativt forhold mellem oversætningens tropiske komponent og undersætningen. Og det er også herved, at *comme*-sætninger er i familie med de adverbielle ledsætninger, operatorsætningerne, hvoraf flere har samme egenskab, nemlig den at knytte an til oversætningens tropiske del.

Sammenligning

Der foreligger en mere udbygget form for overensstemmelse, når to situationer eksplicit sammenlignes:

> *Paris roupille et l'inspecteur Caregga conduit* ***comme*** *tous les flics du monde tapent à la machine: avec deux doigts* (Pennac *Bonheur* 154)

> *je me mis à l'oeuvre de chair fiévreusement* ***comme*** *un safarien répare sa moustiquaire déchirée en pleine nuit, sur les rives du lac Victoria* (San Antonio *Certaines* 14)

Her etableres der ikke nogen identitet mellem to situationer, men de to situationer deler et eller andet aspekt, som kan fortolkes som en lighed mellem dem ved, at oversætningens tropiske del (det at oversætningens indhold **er tilfældet**) udbygges med en sammenlignende overensstemmelse:

> 'Det er tilfældet, som med alle pansere i verden, at de skriver på maskine med to fingre, at inspektør Carrega kører bil'

Temporal relation

Overensstemmelsen mellem to situationer kan også ligge på det temporale plan således, at de to situationer fremstilles som delende et tidspunkt eller -rum, dvs. de to situationer fremstilles som overlappende eller samtidige. Det der sker, er simpelthen, at de to verber ikke meningsfuldt kan sammenlignes, da der hverken er synonymi eller modal lighed, hvorfor den temporale overensstemmelse bliver alene tilbage og derfor dominerende. Tempus i *comme*-sætningen er normalt imparfait, jf. Mørdrup (1971:207 ff.):

> *La caméra saisit leur visage* ***comme*** *ils s'avançaient vers leur chef* (Pennac *Bonheur* 190)

> *Un soldat l'a traitée de je ne sais quoi* ***comme*** *elle arrivait à Chinon* (Anouilh, cit. Mørdrup 1971:208)

> *Je l'ai interpellé* ***comme*** *il franchissait le seuil* (Dard *Meurt* 139)

> ***Comme*** *il descendait la rue Pigalle, une voix très douce l'appela dans l'obscurité* (Aymé, cit. Mørdrup 1971:210)

> ***Comme*** *je m'approchais, l'un des hommes en uniforme se tourna vers lui et prononça* (Aymé, cit. ib.)

Også her kan man se en tropisk tilknytning:

Frastisk (*ils avançaient vers leur chef* t_i)
↑
Neustisk (*je dis*) ↓
Tropisk (*c'est le cas* t_i)
Frastisk (*la caméra saisit leur visage*)

Der er altså ikke i streng forstand tale om, at to situationer deler et tidsrum, men snarere om, at én situation (ledsætningen) udstikker et tidsrum, inden for hvilket det er tilfældet, at en anden (oversætningen) udspiller sig. Forskellen er naturligvis hårfin, men det er formodentlig i dette forhold, *comme*-sætningens originalitet over for *quand*- og *pendant que*-sætninger skal søges.

Kausal relation

Det temporale mønster med indholdet af *comme*-sætningen som baggrund for oversætningens situation får let en kausal drejning, især når *comme*-sætningen går forud for oversætningen:

> ***Comme** un seul mort ne suffit pas, l'auteur de l'article décrit le spectacle auquel on* aurait pu *assister s'il y en avait eu une dizaine!* (Pennac *Bonheur* 36)
>
> ***Comme** il n'y put parvenir, il demanda la rue Taitbout* (Duhamel, cit. Mørdrup 1971:209)

Man får da den prototypiske ikoniske rækkefølge:

***comme*-sætning**	**Oversætning**
baggrund	forgrund
årsag	konsekvens

Det er den kausale læsning af *comme*-sætninger, der tydeligst afslører, at ledsætningen knyttes til oversætningens tropiske del. Der er nemlig gode grunde til at antage, at den kausale læsning i virkeligheden er den variant af overensstemmelse, dubleret af en temporal relation, som bygger på en implikativ relation mellem *comme*-sætningen og oversætningens tropiske del:

Frastisk (*un seul mort ne suffit pas* $m+t_i$)
↑
Neustisk (*je dis*) ↓
Tropisk (*c'est le cas* $m+t_i$)
Frastisk (*l'auteur décrit le spectacle ...*)

I det foreliggende eksempel er indholdet af *comme*-sætningen nemlig ikke årsagen til, at artiklens forfatter beskriver synet af ti ofre. Nej, *comme*-sætningens indhold **motiverer**, at det er tilfældet, dvs. at artiklens forfatter føler trang til at beskrive en mere dramatisk situation. *comme*-sætningen motiverer altså ikke indholdet af en situation, men at situationen foreligger, dvs. udtrykker nogle betingelser for, at den kan opstå.

Denne analyse bekræftes af, at *comme*-sætninger ikke kan indgå i kløvninger:

> *J'en cause parce que, **comme** je suis le plus petit de la brigade, c'est toujours moi qui me les cogne* (Pennac *Bonheur* 21)

*... c'est ***comme*** je suis le plus petit que c'est toujours moi qui me les cogne.*

Comme *il descendait la rue Pigalle, une voix très douce l'appela dans l'obscurité* (Aymé, cit. Mørdrup 1971:210)

**C'est comme il descendait la rue Pigalle qu'une voix très douce l'appela dans l'obscurité.*

Det synes nemlig generelt at være tilfældet, at de ledsætninger, som knytter an til oversætningens tropiske del, ikke kan være fokus i en kløvning, jf. *puisque, bien que,* se VIII, 6. nedenfor.

En anden grund til at antage denne analyse er, at kausale *comme*-sætninger svarer til sidestillede hovedsætninger knyttet sammen af *aussi*:

'Un seul mort ne suffit pas. **Aussi** l'auteur décrit-il ...'

Og *aussi* hører til de forbindelsesadverbialer, der kan høre hjemme i den tropiske del, jf. Korzen (1998:70) og Kapitel IX.

Herved er *comme*-sætninger i familie med operatorsætninger med *puisque*, se VIII, 6.3 nedenfor, som også fremhævet af Sandfeld (1936:324). Følgende eksempler viser godt *comme*-sætningens karakter af motivation for den tropiske del af oversætningen:

Comme *un malheur n'arrive jamais seul, il éprouva à la même époque un des plus gros chagrins de sa vie* (Maugras, cit. Sandfeld 1936:324)

Det er her indlysende, at der ikke er noget kausalt forhold mellem *comme*-sætningens indhold og oversætningens: Det at én ulykke sjældent kommer alene, er ikke grunden til at han fik en af sine største sorger – denne grund er en anden, for eksempel en af hans kæres død – nej, *comme*-sætningen motiverer, at det blev tilfældet.

I et andet eksempel som:

*" – **Comme** je le connais, il n'y a pas de chance qu'il sorte cette nuit"* (Simenon, cit. Mørdrup 1971:209)

ville det ligeledes være absurd at antage, at det, at jeg kender ham, er grunden til, at han ikke går ud. Nej, her motiverer *comme*-sætningen ytringen af oversætningen, altså dens illokution, således at *comme*-sætningen i dette tilfælde knytter an både til oversætningens neustiske og tropiske komponent, de to komponenter, hvor illokutionen lokaliseres, jf. Kapitel I, 4.0. Herhen hører

også den metalingvistiske anvendelse, hvor *comme*-sætningen mere specifikt knytter an til oversætningens neustiske del:

> *J'aime faire une entrée,* ***comme*** *on dit dans le métier* (Gary *Danse* 13)

idet man kan lave en parafrase som:

> **Neustisk** (Je dis [*comme* on dit dans le métier])
> **Tropisk** (c'est le cas)
> **Frastisk** (j'aime faire une entrée)

Ved *comme*-sætninger med kausal betydning er der altså tale om en slags "indirekte" kausalitet, via den tropiske, og eventuelt den neustiske komponent.

Sammenligningssætninger med korrelat

comme-sætninger udtrykker både en overensstemmelse og en lighedssammenligning. Disse værdier kan også udtrykkes med konstruktioner med korrelat. Med *ainsi que* udtrykkes således en overensstemmelse:

> *j'ai toujours été un peu porté vers la mystique,* ***ainsi qu'****on a dû le remarquer* (Gary *Danse* 271)

Inden for sammenligninger kan både ligheds- og ulighedssammenligning udtrykkes med forskellige antecedent – anafor konstruktioner med *que*, jf. Spang-Hanssen (1980). Disse relative konstruktioner minder strukturelt om følgesætninger, men adskiller sig også fra dem. Som beskrevet i VIII, 4.4, er følgesætninger eksplikative konstruktioner, hvorimod sammenlignings-sætninger er implikative. Ligheden og forskellen mellem de to typer fremgår af følgende:

Eksplikativ (følge)
Il est ***si*** ___ *gros* ***qu'****il fait peur.*

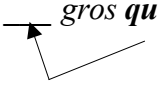

Il mange ***tant*** ___ ***qu'****il grossit à vue d'oeil.*

Implikativ (sammenligning)
Il est ***au****ssi grand* ***que*** *je me le rappelais.*

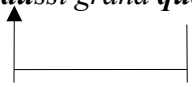

Il mange ***au****tant* ***que*** *faisait sa grand-mère.*

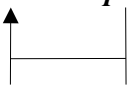

Kvantorerne i lighedssammenligningen rummer præfikset *au-*, som tjener som antecedent for *que*, hvorved man får en læsning af to situationer, som deler et vist kvantum af et eller andet:

> *Ça va durer un certain temps. Plusieurs jours, peut-être.* ***Aussi*** *longtemps* ***que*** *la vision qui a provoqué cette crise s'accrochera à sa rétine* (Pennac *Fée* 49)

> *est-il réellement* ***aussi*** *étranger à ce qui émeut son peuple,* ***aussi*** *insensible* ***qu'****il veut le laisser croire?* (Mourad *Princesse* 332)

> *Nous ne sommes pas* ***aussi*** *malins* ***qu'****on le dit* (Gary *Danse* 288)

eller adjektivet *tel*, som angiver, at to størrelser deler en egenskab:

> *la vie de la Flandre,* ***telle que*** *les Flamands la conçoivent, est incompatible avec la guerre,* ***telle que*** *Charles la mène* (Soisson *Charles* 247)

> *Fermez les yeux, comme ça, vous pourrez enfin la voir* ***telle qu'****elle est vraiment!* (Gary *Danse* 347)

Ulighedssammenligning foregår ved *plus, moins*:

> *Je commence à me demander (...) si ce type n'est pas encore* ***plus*** *enragé* ***que*** *je ne l'imaginais* (Gary *Danse* 288)

> *il veut tout lire, tout connaître, tout diriger,* ***plus*** *actif et besogneux, selon Chastellain,* ***qu'****il ne convient à un prince* (Soisson *Charles* 157)

> *Survenant au moment où arrivait au pouvoir cette gauche que Vecchini méprisait* ***plus qu'****il ne la craignait (...) ces morts d'hommes qu'il connaissait depuis près d'un demi-siècle allaient marquer une fracture dans sa vie* (Gallo *Rois* 336)

> *J'éprouve à nouveau un sentiment d'étrangeté, dont la véhémence m'entoure* ***plus qu'****elle ne m'habite* (Gary *Danse* 217)

> *J'ai parfois l'impression que Hitler nous a fait encore* ***plus*** *de mal* ***que*** *je ne l'aurais cru possible* (ib. 205)

> *La mise en garde de Silvestre de Sacy le stimule bien* ***plus qu'****elle ne le décourage* (Solé & Valbelle *Rosette* 87)

En kombination af ligheds- (*autant*) og ulighedssammenligning (*plus, moins*) har man i udtryk med *d'autant plus, moins ... que*:

c'est un acte de grand courage et ***d'autant plus*** *estimable* ***qu'****il n'est pas fréquent* (Merle *Jour* 220)

Sur le plan personnel, la situation est ***d'autant plus*** *difficile à supporter* ***que*** *l'engagement de Jean Seberg est sans réserve* (Larat *Gary* 105)

Ils le sont ***d'autant moins qu'****ils viennent d'apprendre que les confédérés ont décidé à Lucerne de ne pas faire de prisonniers* (Soisson *Charles* 283)

Afrunding

Som set kan *comme*-sætninger have forskellige læsninger, som på en eller anden måde kan afledes fra en grundbetydning af 'overensstemmelse' mellem ledsætningens indhold og oversætningens tropiske komponent, det at dens indhold 'er tilfældet'. Mørdrup (1971:203) har fuldstændigt ret i at sige, at *comme*-sætningens stilling er fundamental for beskrivelsen, men denne bliver først komplet, når man antager, at *comme*-sætningen knyttes til oversætningens tropiske komponent. Foranstillingen bliver derved en ikonisk understregning af denne tilknytning.

2.2.2 quand

I modsætning til *comme*, hvis grundbetydning er den rene overensstemmelse lokaliseret i oversætningens tropiske del, udtrykker *quand* en temporal relation mellem to frastiske komponenter, dvs. at to situationer fremstilles som delende et tidspunkt eller -rum, jf. 2.2 ovenfor. Den nærmere fortolkning af dette temporale forhold mellem to situationer afhænger af de indgående verbalformers tempus og aspekt, se Kapitel VII:

Quand *on est condamné à habiter ensemble, il faut du tact, de la discrétion* (Gary *Danse* 13)

Quand *je le rejoins dans sa bagnole, l'inspecteur Caregga est au bord de la retraite* (Pennac *Bonheur* 154)

Quand *j'étais étudiant en Angleterre, je croyais que le socialisme était la solution* (Mourad *Princesse* 362)

Quand *elle eut reposé le verre et* ***qu'****elle se fut essuyé les lèvres du revers de la main, la Vietnamienne dit* (Pennac *Fée* 57)

quand *il y avait du théâtre yiddish, c'est-à dire rarement* (Fleischman *Rendez-vous* 116)

la Gestapo est à l'affût et, ***quand*** *elle sait, elle frappe vite et fort* (Dreyfus *Reich* 241)

Tu le rassureras ***quand*** *je ne serai plus là pour le faire?* (Mourad *Princesse* 356)

Il reconnaissait son pas dans le hall de l'hôtel et était déjà debout ***quand*** *elle pénétrait dans le salon* (Gallo *Rois* 512)

Og den temporale kan udvides til en adversativ fortolkning, når de indgående verber kan ses som modsigende hinanden:

Quand *tous les autres avaient pris peur et lâché pied, lui seul s'entêtait à ne pas rentrer à Paris* (Daudet, cit. Sandfeld 1936:303)

Lige som *comme* kan også *quand* få en kausal fortolkning, jf. VIII, 2.2.5 og Sandfeld (1936:328), Gettrup (1977):

Il a essayé de les tuer, tous, et ***quand*** *il a vu qu'il ne pouvait pas, il s'est tué lui-même* (Vian, cit. Gettrup 1977:219)

C'est pourquoi bon nombre de responsables de la police nationale approuvèrent René Bousquet, ***quand*** *il supprima officiellement la Police des questions juives le 5 juillet 1942* (Rémond *Fichier* 123)

Og den kausale fortolkning kan udvides til en koncessiv:

On vous fait croire que Mosaïde est âgé de cent trente ans, ***quand*** *il n'en a pas beaucoup plus de soixante* (France, cit. Sandfeld 1936:377)

Det er ikke hypotaksens udformning – implikativ (*quand*) eller operatorkonstruktion (*bien que*) – der er ansvarlig for denne sammenhæng mellem temporal, kausal og koncessiv fortolkning, men selve de semantiske indhold af disse relationer, se VIII, 6.0, 6.3 og 6.6 nedenfor.

I modsætning til *comme*-sætninger kan *quand*-sætninger udgøre fokus i en sætningskløvning. Dette tyder på, at *quand*-sætninger faktisk knyttes til oversætningens frastiske del:

Quand *j'étais étudiant en Angleterre, je croyais que le socialisme était la solution* (Mourad *Princesse* 362)

C'est quand j'étais étudiant en Angleterre que je croyais que le socialisme était la solution.

Men lige som *comme*-sætninger kan en *quand*-sætning undertiden knytte sig ikke til den frastiske, men til den tropiske del af oversætningen:

> ***Quand*** *on y songe, l'un des aspects les plus diaboliques du IIIe Reich réside dans une large mesure dans le caractère moderniste de sa politique socio-économique, de sa politique culturelle, de sa politique de la jeunesse* (Dreyfus *Reich* 219)

> ***Quand*** *on l'étudie de près, le nazisme est un conglomérat d'idées* (Dreyfus *Reich* 141)

Det er her uden videre klart, at der ikke er nogen temporal relation mellem for eksempel 'on l'étudie de près' og 'le nazisme est un conglomérat d'idées' – det er ikke, når man studerer den, at den er det; det er når man studerer den, at det **fremgår**, at den er det:

Frastisk (*on l'étudie de près à* t_i)
↑
Neustisk (*je dis*) ↓
Tropisk (*c'est le cas à* t_i)
Frastisk (*le nazisme est un conglomérat*)

I et eksempel som følgende kan man næsten sige, at den tropiske komponent realiseres selvstændigt i form af *c'est bien ainsi*:

> *Quand on analyse la structure politico-administrative du Reich,* ***c'est bien ainsi*** *que les affaires fonctionnent* (Dreyfus *Reich* 148)

Relativsætning med tidsbetydning

Også til fællesledskonstruktioner med *quand* svarer der eksplicitte relativkonstruktioner med korrelat. Sådanne sætninger med tidsbetydning har man med korrelater, som betyder noget temporalt, altså substantiver som *jour, moment, époque,* etc. Relativet er i disse konstruktioner *où* eller *que*, principielt *où* efter bestemt, *que* efter ubestemt korrelat, se Togeby (1982a:479 ff.):

> *J'ai vraiment devant moi notre reine à tous (...)* ***au moment où*** *elle s'apprête à faire le bonheur terrestre de l'homme* (Gary *Danse* 280)

> ***Au moment où*** *j'arrive, le téléphone est en train d'insister* (Pennac *Bonheur* 23)

> *Il avait envisagé de demander à Diebolt de lui procurer des photographies de ces bizarreries, que l'on pourrait éventuellement utiliser contre Vecchini* ***le jour où*** *celui-ci chercherait à nuire* (Gallo *Rois* 352)

> *Venez chez moi* ***chaque fois que*** *vous vous sentirez seule* (Mourad *Princesse* 342)

> *il n'est pas concevable que Dieu refuse de faire le bonheur de l'humanité,* ***une fois qu'****on les met enfin tous les deux en présence dans des conditions favorables* (Gary *Danse* 274)

3. Infinitte implikative konstruktioner

3.1 Relativsætning med infinitiv

Infinitivens funktion

Implikative ledsætninger, såvel de uafhængige som de underordnede relativsætninger, kan i visse tilfælde desententialiseres til infinitivsyntagmer:

> *Ce n'est pas tous les jours qu'on rencontre* ***à qui causer*** (Colette et Marchand, cit. Sandfeld 1936:89)
>
> *à quarante-cinq minutes de Londres, il y avait* ***de quoi étonner une Française****!* (Coulevain, cit. ib.105)
>
> *Il ne lui reste donc qu'une personne* ***à qui en parler*** (Aragon, cit. FG 394)

Det er den samme form for desententialisering der forekommer i spørgende hovedsætninger og spørgeledsætninger (jf. VIII, 4.3), som det er interessant at sammenligne relativ-konstruktionerne med:

> *En ce temps – M. de Belle-Isle – eut, pour le service de Sa Majesté, grand besoin d'argent. Mais* ***à qui le demander****?* (Béraud, cit. Sandfeld 1943:194)
>
> *Il ne savait* ***par quel bout s'y prendre*** (Guth, cit. Togeby 1983:75)

Som omtalt i VIII, 4.3, gælder det generelt for infinitivsyntagmer, som jo hverken har eget subjekt eller tempus-modus-personbøjning, at de ikke udtrykker et selvstændigt aktualiseret sagforhold, men betegner en slags typificering af verbalsituationen, midtvejs mellem finit verbum og regulær nominalisering. Når de, som det er tilfældet her, bruges som sætningsemne, tillægges konstruktionen forskellige modale nuancer.

Fælles for de konstruktioner, der er vist ovenfor, er, at de udtrykker mulighed eller nødvendighed. De har således den samme betydning som nedenstående konstruktioner, hvor det modale element kommer eksplicit til udtryk:

> *Ce n'est pas tous les jours qu'on rencontre quelqu'un avec qui on* ***peut*** *causer.*
>
> *... il y avait là quelque chose qui* ***pouvait*** *étonner une Française.*
>
> *Il ne lui reste donc qu'une personne à qui elle* ***peut*** *en parler.*

*Mais à qui **pouvait**-il le demander?*

*Il ne savait pas par quel bout il **devait** s'y prendre.*

Som det ses, er der overordnet tale om den samme konstruktionstype. Skal der gøres rede for de nærmere detaljer, er det imidlertid nødvendigt at se på hver undertype for sig.

Relativkonstruktioner: generel indledning[62]

I fuld overensstemmelse med infinitivens særlige natur er relativsætninger i infinitiv alle intensionelle. De betegner en egenskab uden at sige noget om hvorvidt den situationstype de denoterer, faktisk realiseres, jf. modsætningen mellem følgende eksempler:

a. La personne ***à qui il en a parlé*** *était le seul ami qui lui restait.*

b. *Il ne lui reste donc qu'une personne **à qui en parler*** (Aragon, cit. FG 394)

Hvor a.-eksemplet beskriver en faktisk forekommende samtalesituation, giver b.-eksemplet en karakteristik af en person, der siges at besidde den egenskab at være en egnet samtalepartner. Den egenskab der denoteres af en sådan infinitivkonstruktion, kan så tillægges specifikke individer som i b.-eksemplet og i følgende eksempler:

*Besson était heureux d'avoir trouvé **cette femme** à qui parler, dans ce bar* (Le Clézio, cit. Togeby 1983:76)

*ayant en ville **un autre lieu** où coucher* (Zola, cit. Sandfeld 1943:197)

*Il savait **un endroit** où trouver des rouleaux entre trente et cinquante centimes la piece* (Romains, cit. ib.)

Eller den kan knyttes til et substantivsyntagme der er anvendt non-specifikt:

*Il faut impérativement trouver **un endroit** où nous dissimuler* (Deforges *Colline* 305)

*la mère est impotente et il n'y a pas **de père** à qui rendre des comptes* (Mourad *Princesse* 223)

*Avant je me sentais seule, je n'avais **personne** à qui me confier* (Mourad *Princesse* 404)

62 Den nærmere beskrivelse af de relative infinitivkonstruktioner bygger især på de eksempler, der findes hos Grevisse (1986), Riegel et alii (1996), Sandfeld (1936 og 1943) og Togeby (1983).

> *J'aurais vraiment besoin d'avoir* ***quelqu'un*** *avec qui parler* (Mirbeau, cit. Sandfeld 1943:197)

Under alle omstændigheder er korrelatet typisk et semfattigt ord, der ofte har en så generel betydning at korrelat + relativsætning ikke indeholder mere information end en uafhængig relativsætning. Sådanne semfattige ord kan være substantiver som *personne*, *lieu*, *endroit* eller indefinitte pronominer som *quelqu'un*, *personne*, *quelque chose* eller *rien*, der nærmest fungerer som en slags typevariabler. I andre tilfælde kan det substantiv der fungerer som korrelat være non-distinktivt i den givne kontekst, dvs. ikke (eller kun i ringe grad) indeholde nogen kontekstuelt specifikke semer. Dette ses fx i tilfælde som de følgende, hvor de fremhævede ord kan siges at tilhøre det samme semantiske felt:

> *Des* ***corneilles*** *innombrables tournaient en quête de la* ***branche*** *où* ***dormir*** (Farrère, cit. Sandfeld 1943:198)[63]

> *L'homme qu'elle aime* (sc. *la femme*) *n'est, le plus souvent, pour elle, qu'une sorte de* ***patère*** *à quoi* ***suspendre*** *son amour* (Gide, cit. ib.197)

> *Et un dieu, n'est-ce pas plus ou moins un* ***miroir*** *où* ***se contempler****, et* ***se voir*** *en mieux?* (Montherlant, cit. ib.198)

> *Il tira un* ***cigare*** *de son étui – et avisa un* ***bureau de tabac*** *où l'****allumer*** (Bourget, cit. ib. 197)

Den vigtigste information er i alle tilfældene indeholdt i relativsætningsemnet, i forhold til hvilket det indsatte korrelat fungerer som en slags støtteord.

[Korrelat +] relativsætning i infinitiv optræder især i to syntaktiske kontekster: For det første som objekt (eller egentligt subjekt), og for det andet som $A_{præd.}$

Som objekt (eller egentligt subjekt) forekommer konstruktionen i forbindelse med, hvad vi med en meget generel betegnelse kunne kalde "eksistensudtryk". Som man ofte har gjort opmærksom på (jf. Herslund & Baron 2001:5) hænger begrebet 'eksistens' snævert sammen med på den ene side 'lokation' og på den anden side 'possession'. De verber (verbaludtryk), der styrer relativkonstruktionerne i infinitiv, indeholder alle disse betydningsnuancer. Det drejer sig om verber som *il reste*, *il y a* (højfrekvent), *avoir* (det allerhyppigst brugte) samt en lang række verber der alle kan siges at indeholde 'avoir', fx udtryk for 'beholde', 'få fat i', 'finde', 'søge', 'have brug for [at få fat i]': *garder*, *trouver*, *rencontrer*, *aviser*, *procurer*, *s'assurer*, *gagner*, *amasser*, *chercher*, *commander*, *demander*, [*être*] *en quête de*, *avoir besoin*

63 Det er selvfølgelig kun gennem kombinationen med fugle-subjektet *corneilles*, at *branche* bliver oplagt som 'endroit où dormir'.

de, de epistemiske *connaître* og *savoir*: 'have viden om', med den kausative variant: *indiquer*; endvidere: *laisser*, *donner* og *apporter* = 'faire avoir'. Der kan også være tale om verber eller verbaludtryk der i konteksten udtrykker skabelse, dvs. 'bringen til at eksistere':

> [*il se servait du piolet*] *pour* ***entailler*** *la glace devant lui* ***d'encoches*** *où cramponner ses pieds et ses mains* (Daudet, cit. Sandfeld 1943:197)

> *cette même morale à laquelle se soumettait Descartes en attendant d'avoir bien* ***établi les règles*** *d'après lesquelles vivre et dépenser désormais* (Gide, cit. ib.198)

Som $A_{præd}$, den prototypiske deskriptive funktion, kan konstruktionen beskrive såvel en situation som et individ:

> *ah! c'était* ***de quoi lui geler la moelle dans les os*** (Bourget, Sandfeld 1936:105)

> *Et un dieu, n'est-ce pas plus ou moins* ***un miroir où se contempler, et se voir en mieux****?* (Montherlant, cit. ib.198)

> *Ma mère était* ***la dernière à qui demander secours*** (Chabrier, cit. ib.)

> *C'est* ***la seule pièce où se tenir*** (Bataille, cit. ib.)

En variant af $A_{præd}$-funktionen ses i tilfælde som de følgende, hvor den uafhængige relative infinitivkonstruktion står som apposition:

> *des sacs de rubis, d'émeraudes, de saphirs,* ***de quoi en couvrir toutes les femmes*** (Zola, cit. Sandfeld 1936:105)

> [*elles ont trouvé*] *un peu de pain, un peu de travail, quelques amours. En résumé,* ***de quoi n'avoir pas trop envie de mourir*** (Farrère, cit. Sandfeld 1936:106)

Forbindelsen af korrelat + relativsætning i infinitiv kan også fungere som subjekt, som det illustreres i følgende eksempel, hvor genoptagelsen med *ça* er indikator for den deskriptive læsning:

> *quelqu'un à qui parler,* ***ça*** *soulage* (P. Mille, cit. Sandfeld 1943:197)

Det er klart at relativkonstruktionerne i infinitiv er nære slægtninge til relativkonstruktioner i konjunktiv, som også er typisk intensionelle. Dette stemmer godt overens med det faktum at konjunktiv i hypotaksehierarkiet svarer til trinet lige over den infinitte hypotakse (jf. VIII,

4.2). I forbindelse med et styrende verbum der indeholder betydning af 'vilje' kan de to konstruktionstyper ligefrem variere:

> *Je cherche une maison* ***où dormir*** = *Je cherche une maison* ***où je puisse dormir*** (jf. Riegel et alii 1996:486)

Konstruktioner i konjunktiv som den ovenstående er uhyre almindelige. Dette gælder ikke de følgende, hvor konjunktiven ligeledes signalerer intensionel læsning. Disse konstruktioner betegnes af Sandfeld som henholdsvis "meget litterære" (1936:89) og "meget sjælden" (ib. 104):

> *Tant d'autres, aussi laides et plus, avaient trouvé* ***qui les aimât****!* (Rolland, cit. Sandfeld 1936:89; = *quelqu'un pour les aimer*)

> [*qu'elle*] *eût enfin trouvé* ***qui l'épousât****, peu leur importait à tous deux* (Prévost, cit. Sandfeld 1936:89)

> [*mon père*] *en avait tiré* ***de quoi je fisse figure dans le monde*** (Régnier, cit. ib.104)

Disse "rariteter" er ikke desto mindre interessante fordi de som parallelle konstruktioner til *trouver à qui parler* og V + *de quoi* + INFINITIV ikke blot belyser de konstruktioner der optager os her, men også bidrager til at kaste lys over forholdet mellem indikativ, konjunktiv og infinitiv.

Det gælder for både den uafhængige og den underordnede relativsætning i infinitiv, at det langt fra er alle tænkelige kombinationer, der kan realiseres.

Uafhængige relativsætninger

Person

I forbindelse med den finitte *qui*-sætning (jf. 2.1.1 ovenfor) har vi konstateret at visse – teoretisk mulige – kombinationer var udelukkede på grund af inkompatibilitetsproblemer, noget vi illustrerede ved hjælp af to oversigtsskemaer, hvor hhv. pronominets og hele ledsætningens funktionsmuligheder var opført. Vi vil her genoptage disse skemaer:

Oversigtsskema 1

Ledsætningens funktion / qui's funktion	Subjekt	Objekt	Styrelse
Subjekt	Qui dort dîne	J'aime qui m'aime	Une banque est impénétrable pour qui n'est point banquier
Objekt	Qui l'on invite le samedi revient le dimanche	Voulez-vous prévenir qui cela regarde que …	… quand on nuit sciemment à qui l'on aime
		Tu peux recevoir qui tu veux	
Styrelse	÷	÷ (trouver à qui parler)	Je le dis pour qui je dois le dire
			Demande à qui tu voudras

Oversigtsskema 2

Ledsætningens funktion / qui's funktion	Subjekt	Objekt	Styrelse
Subjekt	Qui dort dîne	J'aime qui m'aime	Une banque est impénétrable pour qui n'est point banquier
Objekt		Tu peux recevoir qui tu veux	
Styrelse	÷	÷	Demande à qui tu voudras

"Oversigtsskema 1" angiver alle de kombinationsmuligheder der overhovedet er mulige, hvorimod "Oversigtsskema 2" kun indeholder de konstruktioner der er nogenlunde almindelige. Betragter vi nu den infinitte *qui*-sætning, viser det sig, at der her – mildest talt – er endnu flere restriktioner. Typen forekommer nemlig kun når sætningen som helhed er objekt og *qui* er styrelse for præposition:

> *Elle est un peu sorcière, et si le diable vient, il trouvera* ***à qui parler*** (Gautier, cit. *Petit Robert: parler*)
>
> *pour la sensibilité, il a aussi* ***de qui tenir*** *du côté maternel* (Frapié, cit. Sandfeld 1943:198)[64]

Det ser altså umiddelbart ud, som om den infinitte *qui*-sætning udfylder et "hul" i skemaet, idet den forekommer i en af de få kombinationer, hvor den finitte *qui*-sætning absolut ikke kan forekomme på grund af inkompatibilitet mellem det styrende transitive verbal og præpositionen (jf.2.1.1):

64 For flere eksempler af denne type henvises til 2.1.1.

J'ai rencontré* ***de qui tu as parlé hier* (Muller 1989:17)

Paul aime* ***de qui on a parlé tout à l'heure* (ib.20)

Det må dog understreges at kombinationen 'ledsætning som objekt + *qui* som styrelse for præposition' stort set indskrænker sig til ovennævnte faste udtryk: *trouver à qui parler* = 'avoir affaire à forte partie' (*Petit Robert: parler*) og *avoir de qui tenir* 'slægte nogen på'. Den accepteres hverken med andre præpositioner eller med de samme præpositioner i fri kombination:

Paul a rencontré* ***en qui avoir confiance*.

vs. Paul a rencontré quelqu'un en qui il peut avoir confiance.

*Paul a trouvé **chez qui habiter**.

vs. Paul a trouvé quelqu'un chez qui il peut habiter.

Paul a rencontré* ***à qui confier ses peines*.

vs. *Paul a rencontré quelqu'un à qui il peut confier ses peines.*

At kombinationen transitivt verbum + *qui* som styrelse i det hele taget kan forekomme, skyldes på én gang konstruktionernes klichépræg og infinitivsyntagmets substantivagtige status[65].

Andre – teoretisk mulige – *qui*-konstruktioner i infinitiv er udelukkede. Konstruktioner hvor pronominet skulle have været objekt er udelukkede på grund af det ikke-spørgende *qui*'s modvilje mod at optræde som objekt så snart vi kommer uden for knudekonstruktionen: *Tu peux recevoir qui tu veux* (jf. 2.1.1). Konstruktioner hvor relativsætningen skulle have været subjekt og pronominet styrelse er (lige som det var tilfældet med den finitte *qui*-sætning) udelukkede på grund af inkompatibilitet mellem subjektsfunktionen og præpositionen. Og endelig er konstruktioner, hvor relativsætningen skulle have været styrelse samtidig med at pronominet er det, også udelukket uden for knudekonstruktionen: *Demande à qui tu voudras*. Det stærkt reducerede oversigtsskema bliver herefter:

65 Jf. Wagner & Pinchon (1962:570): "L'infinitif, mode non temporel, trouve normalement sa place dans les propositions relatives sans antécédent; il leur confère la valeur d'un **nom indéteminé"** (det er os der fremhæver).

Uafhængig relativsætning

i infinitiv:

person

Ledsætn. funktion / qui's funktion	Subjekt	Objekt	Styrelse
Objekt	-	-	-
Styrelse	-	trouver à qui parler avoir de qui tenir	-

Neutralt

I den finitte uafhængige relativsætning med neutral betydning har substitutionsformerne med pseudokorrelatet *ce* (*ce qui*, *ce que*, *ce ... quoi*, jf. 2.1.3) så godt som fortrængt enkelt-formerne *que* og *quoi*, der kun overlever i faste udtryk (jf. Sandfeld 1936:102-04). I de uafhængige infinitivkonstruktioner indskrænker brugen af enkeltformerne sig også til faste udtryk, hvor *que* fungerer som objekt, mens *quoi* fungerer som styrelse.

Que

Que bruges som objekt samtidig med, at hele ledsætningsemnet er objekt i det faste udtryk *n'avoir que faire de*:

> *Et d'ailleurs je n'ai* ***que faire d'Allemands ou de Russes*** *pour ouvrir ma cage* (Perret, cit. Togeby 1983:75)
>
> *Je n'en ai* ***que faire*** (Ollivier, cit. ib.)

Quoi

Quoi bruges som styrelse i den meget hyppigt brugte forbindelse *de quoi INFINITIV*:

> *Il n'y a pas* ***de quoi pavoiser****.*
> *Il n'y a pas* ***de quoi fouetter un chat****.*
> *Il n'y a pas* ***de quoi rire****.*
> *Il y a* ***de quoi s'arracher les cheveux****.*
> osv.
>
> *Elle avait toujours sur elle* ***de quoi être fusillée dix fois si les Allemands l'avaient arrêtée*** (Clavel, cit. Togeby 1983:75)
>
> *il restait juste* ***de quoi se couler autour*** (sc. *de la table*) (Loti, cit. Sandfeld 1936:106)

Il pleut sans doute, mais légèrement, des gouttes perdues, juste ***de quoi tremper le champagne suisse*** (Daudet, cit. ib.)

Andre præpositioner end *de* er udelukkede i den nævnte kontekst, jf.:

avoir ***de*** *quoi écrire*

vs. **avoir* ***avec/sur*** *quoi écrire*

De denoterer egentlig 'middel' eller 'motiv', men denne betydning er efterhånden blevet så afbleget at også transitive verber kan indgå i konstruktionen (jf. Sandfeld 1936:106-07):

Je vous demanderai bien ***de quoi lire*** (Thérive, cit. Sandfeld 1936:106)[66]

Den bliver herved synonym med en konstruktion med *à* + INFINITIV:

Je vous demanderai ***quelque chose à lire*** (jf. Sandfeld, ib.)[67]

Andre – teoretisk mulige – uafhængige infinitivkonstruktioner indledt med neutralt pronomen er udelukkede. Andre konstruktioner med *que* end *n'avoir que faire* er udelukkede, fordi dette pronomen ikke længere er produktivt på moderne fransk i uafhængige relativsætninger. Konstruktioner, hvor relativsætningen skulle have været subjekt og pronominet styrelse, er (ligesom det var tilfældet med *qui*-sætningen) udelukket på grund af inkompatibilitet mellem subjektsfunktionen og præpositionen. Og endelig er konstruktioner, hvor relativsætningen skulle have været styrelse samtidig med at pronominet også er det, udelukkede uden for knudekonstruktioner (jf. afsnittet om *qui* ovenfor). Oversigtsskemaet bliver herefter:

66 Denne udvikling er, som Sandfeld påpeger, sikkert kommet i stand via præpositionens anvendelse i forbindelser som *avoir de quoi dîner*, *avoir de quoi déjeuner*, hvor den har sin normale instrumentale betydning: *dîner d'un fruit*, *déjeuner d'une tasse de chocolat*. Herfra har konstruktionen så bredt sig til transitive verber i det samme semantiske felt: *avoir de quoi manger*, *avoir de quoi boire* og siden til transitive verber i almindelighed: *avoir de quoi lire* (jf. Sandfeld 1936:107).

67 Denne konstruktion diskuteres nærmere nedenfor.

Uafhængig relativsætning i infinitiv: neutral

Ledsætn. funktion / Pronominets funktion	Subjekt	Objekt	Styrelse
Objekt	-	n'avoir que faire	-
Styrelse	-	gagner de quoi vivre	-

Sted

Où, der i sin betydning rummer en præposition (jf. 2.1.2), anvendes i uafhængige infinitivkonstruktioner i de samme kontekster som *de quoi*, dvs. først og fremmest som objekt. *Où* selv er normalt A_{loc} eller stedsadverbial:

> *Elle chercha des yeux* ***où s'asseoir*** ('en siddeplads'; Gide, cit. Sandfeld 1943:199)

> *Qu'est-ce que vous cherchez?*
> **– *Où me cacher*** ('et skjulested'; Sandfeld 1936:115)

I følgende tilfælde har det været muligt at underforstå infinitiven fordi den skule have været identisk med oversætningens verbal:

> *J'aurais voulu me cacher mais il n'y avait pas* ***où*** (Rochefort *La porte du fond* 55).

Underordnede relativsætninger

De underordnede relativsætninger i infinitiv fungerer alle som attributiv. Af de to funktioner pronominet teoretisk set kunne have, objekt og styrelse, er kun styrelse mulig:

> *J'ai besoin d'<u>un aide</u>* ***sur qui compter*** (Bourget, cit. Sandfeld 1943:197)

> *tu n'a plus <u>personne</u>* ***à qui parler*** (Rivoyre, cit. Togeby 1983:75)

> *Cette simplification fournit <u>la base</u>* ***sur laquelle construire*** (*Figaro*, cit. ib.76)

> *pour vous donner <u>un clou</u>* ***auquel accrocher votre remords et votre angoisse*** (Gary *Europa* 481)

> *<u>Aucun visage</u>* ***sur qui reposer ses yeux dans cette foule*** (Grevisse 1986:1615)

> *Il me semble que je suis alors – dans une troupe d'actrices* ***à qui dire des bêtises*** (Hervieu, cit. Sandfeld 1943:197)

Indlederen *où*, der betydningsmæssigt kan siges at svare til præpositional + styrelse, kan enten bruges alene parallelt med ovenstående præpositionssyntagmer:

> *Celui-ci n'avait donc plus qu'une seule porte* ***où frapper*** (*Express*, cit. Togeby 1983:76)

eller kan indgå som styrelse for *de* eller *par* (jf. 2.1.2):

> *toujours les mêmes cabanes debout au faîte des rochers ou sur des terrasses croûlantes, comme autant de forteresses* ***d'où fusiller l'assaillant*** (Tharaud, cit. Sandfeld 1943:198)

> *Pour moi, les êtres comme les choses ont un sens, un endroit* ***par où les prendre****, si on veut bien les manier* (Daudet, cit. ib.)

Som objekt har det relative pronomen formen *que*, men dette relative *que* kan kun forekomme i forbindelse med finit verbal:

> *La revanche* ***que prit ma soeur*** *fut éclatante.*
>
> *Ma soeur a une revanche* ***qu'elle doit prendre****.*

Det kan ikke knytte sig til en infinitiv:

> **Ma soeur a une revanche* ***que prendre****.*

I stedet for et relativsætningsemne indledt med *que* anvendes så et præpositionssyntagme med *à*, hvor infinitiven står som styrelse for *à:*

> *Ma soeur a une revanche* ***à prendre****.*

Schmitt Jensen (1973), der analyserer denne *à*-konstruktion som en fællesledskonstruktion af samme type som en relativsætning (ifølge vores terminologi en implikativ konstruktion[68]),

68 Er konstruktionen *avoir quelque chose à faire* en særlig form for relativkonstruktion, så er *avoir à faire quelque chose*, som Schmitt Jensen påpeger (1973:126), en særlig form for kompletivkonstruktion. I vores terminologi kan man sige at førstnævnte er en implikativ konstruktion (svarende til Guilaumes interne nominalisering), mens sidstnævnte er en eksplikativ konstruktion (svarende til Guillaumes eksterne nominalisering jf. 5.0 ovenfor). Begge disse typer er repræsenteret i: *Pour réussir, le candidat n'a pas autre chose* ***à faire*** *qu'****à exploiter*** *–- la plus persistante – manie des hommes: l'espérance* (Mirbeau, cit. Sandfeld 1943:274).

lægger ligefrem op til at betragte relativsætningsemnet og konstruktionen med *à* som indgående i et og samme paradigme, sådan at den ene konstruktion træder ind som "erstatningsform", når den anden ikke kan bruges[69]:

Ma soeur a une revanche **que prendre* →
*Ma soeur a une revanche **à prendre**.*

Ma soeur n'a personne **à parler à STYRELSE* →
*Ma soeur n'a personne **à qui parler**.*

Det relative pronomens syntaks i underordnede relativsætningsemner kan opsummeres ved følgende skema:

Ledsætn.funktion / Pronominets funtktion	Attributiv
Objekt	(une revanche à prendre)
Styrelse	un aide sur qui compter

Spørgende konstruktioner

Ledsætninger

Spørgeledsætninger i infinitiv findes som indlejrede delspørgsmål i konstruktioner af følgende type:

Je ne sais pas { ***à qui parler*** / ***quoi faire*** / ***comment m'y prendre*** / ***où aller*** / ***quand revenir*** }

*Il ne savait **par quel bout s'y prendre*** (Guth, cit. Togeby 1983:75)

*Et Mme Astruc ne savait **laquelle de Ces Dames entendre*** (Prou, cit. Togeby 1983:75)

69 Faktisk foreslår Schmitt Jensen (1973:130) følgende paradigme for de implikative infinitivkonstruktioner: *Il y a tant de gens à émigrer* (subjekt: *qui*) – *Il y a tant de sous à voler* (objekt: *que*) – *Il y a tant de gens à qui demander cela* (styrelse: *à qui*) – *Il y a là quelque chose à quoi réfléchir* (styrelse: *à quoi*). I de tilfælde hvor relativpronominet ikke kan forekomme, er "erstatningsformen" *à* + INFINITIV blevet indsat. Det forekommer dog uheldigt at regne førstnævnte konstruktion (hvor fællesleddet er subjekt) til samme paradigme som de øvrige, da den ikke har den samme betydning af mulighed eller nødvendighed som disse. Endvidere er de konstruktioner, vi behandler her, jo infinitivsyntagmer, der ikke kan indeholde et subjekt.

Som anført i VIII, 4.2, er infinitivkonstruktionen kun mulig hvis der er identitet mellem over- og underverbets subjekt, hvilket illustreres ved modsætningen mellem:

*– Tu cherches **où** ___ **poser** la prochaine?* (Pennac *Bonheur* 86)

og:

*Pour rien au monde elle ne demandera **où il est*** (Mourad *Princesse* 316)

Som vist ovenfor indeholder disse ledsætningsemner en skjult modalitet, idet de svarer til:

*Je ne sais pas à qui je **dois/peux** parler.*
osv.

I konstruktioner som de ovenstående står spørgevariablen i modalitetens virkefelt, hvilket vi vil symbolisere ved hjælp af følgende formel (jf. Korzen 1985a:143):

Qx: DEVOIR (j'épouse x)
POUVOIR

Vi vil få brug for denne formel i VIII, 6. nedenfor, hvor vi skal sammenligne spørgeordet *pourquoi* med de øvrige spørgeord. De nævnte konstruktioner udtrykker talers usikkerhed medhensyn til, hvordan han skal handle, dvs. hvilket medlem af det paradigme, der svarer til spørgeordet han skal vælge frem for alle de andre. Ledsætningsemner af ovennævnte type findes jo ikke på dansk, men de findes på engelsk:

Tell me { ***where to go.*** / ***how to do.*** / ***who to see.*** }

Hovedsætninger
I modsætning til de hidtil behandlede infinitivkonstruktioner, som alle var ledsætninger (relativsætninger eller spørgeledsætninger), udgør hovedsætningsemnerne selvstændige ytringer, hvorfor de har egen illokution. Som allerede nævnt fremprovokerer anvendelsen af den infinitte verbalform forskellige former for modale nuancer: "Une véritable phrase infinitive ne s'emploie guère qu'avec une intonation particulière, impérative, interrogative ou exclamative" (Togeby 1983:72). Disse betydninger af påbud, spørgsmål eller udråb illustrerer Togeby med eksempler som:

Ne pas se pencher au dehors!

> *Émilie et son poète ne savaient que faire.* ***Rester sur place? dormir dans le carrosse?*** (Orieux, cit. Togeby 1983:73)
>
> *Tu te rends compte.* ***Me faire ça à moi.*** *Il me plaque comme une midinette* (Beauvoir, cit. ib.)

Delspørgsmål i infinitiv findes i konstruktioner svarende til de ovennævnte ledsætningsemner:

> ***A qui parler?***
> ***Que faire?***
> ***Comment s'y prendre?***
> ***Où aller?***
> ***Quand revenir?***

Disse delspørgsmåls betydning svarer helt til ovenstående formel. Spørgeren stiller et (retorisk eller ægte) spørgsmål med hensyn til, hvordan han skal handle. Og i et eventuelt svar vil et syntagme, der passer til spørgeordet, fungere som fokus for modaliteten.

Sammenfatning

Relative og spørgende sætninger i infinitiv kan bruges i stedet for finitte sætninger til at udtrykke mulighed eller nødvendighed. En relativkonstruktion i infinitiv beskriver et individ (korrelatet) som værende i besiddelse af en bestemt egenskab, nemlig den egenskab, der ligger i at være en potentiel "deltager" i det sagforhold, der beskrives ved infinitiven. En spørgende konstruktion i infinitiv tjener til at bede om en identifikation af et individ (svarende til spørgeordet) der kan være "deltager" i det sagforhold, der beskrives ved infinitiven. Men der er overordnet set tale om samme konstruktionstype. I begge tilfælde bruges et infinitivsyntagme til at tillægge et individ den egenskab at være en potentiel "deltager" i den situationstype det denoterer.

3.2 Participium

Den prototypiske implikative konstruktion med infinit verbal er konstruktionen med participium 1. (participe présent og participe passé, se VIII, 3.5.3) knyttet til en nominal størrelse som attributiv eller løsere tilknyttet som apposition. I et eksempel som følgende er et participium og en relativsætning sideordnede:

> *comment faire confiance à des gens* ***venus*** *de la ville et* ***qu'****on n'a jamais vus?* (Mourad *Princesse* 372)

og udfylder således begge samme funktion, her attributiv, jf. Touratier (1980:65 ff.).

Begge former af participiet optræder i sådanne konstruktioner, jf. eksempler som følgende:

> *Bientôt Louis-Philippe,* ***accompagné*** *des ducs d'Orléans et de Nemours et se* ***rendan****t à Lille, passa par Estrées* (Maurois *Silences* 139)

> *rechercher des déportés* ***disparus ou désirant*** *faire valoir leurs droits au titre du code des pensions militaires d'invalidité et des victimes de guerre* (Rémond *Fichier* 167)

hvor man har sideordning af participium 1.'s to former, perfectum og infectum, jf. VIII, 3.5.4.

Konstruktionen er følgende:

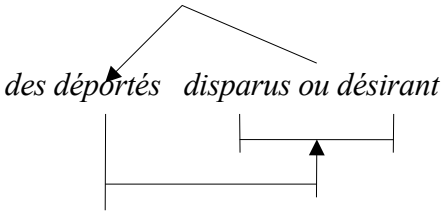

med attributivleddet – i dette tilfælde en sideordningsforbindelse – som modifikator til nominalsyntagmet *des déportés*, jf. Kapitel I, 5.4. Bag denne konstruktion gemmer der sig en sekundær prædikation som i den traditionelle analyse/parafrase af attributivled som "reducerede relativsætninger":

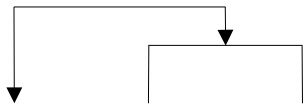

> *des déportés disparus ou désirant*
> 'des déportés qui ont disparu ou qui désirent ...'

Herved etableres konstruktionens slægtskab ikke blot med relativsætninger, men også med participiets anden hovedanvendelse som frit prædikativ, hvor en sekundær prædikation medieret af oververbet og en eventuel sideordning med adjektiv holder sammen på konstruktionen:

> *M. Sainteny nous a écrit,* ***s'inquiétant*** *lui aussi de savoir ce que tu devenais* (Deforges *Soie* 260)

> *ils s'étaient embrassés, elle,* ***timide*** *– elle avait vingt-sept ans,* ***jeune et se croyant*** *alors si vieille –* ***cachant*** *son visage en l'appuyant contre la poitrine d'Alexandre* (Gallo *Rois* 471)

Her er der ikke nogen direkte dependens mellem nominalsyntagme og participium, kun den sekundære prædikation, som bygger på, at participiets subjektvalens mættes af oververbets subjekt, her for eksempel nominalsyntagmet *M. Sainteny*:

M. Sainteny nous a écrit, ***s'inquiétant*** *lui aussi de savoir*

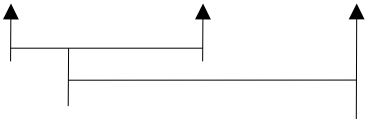

Denne analyse forfines nedenfor.

Participiets to former

Som foreslået i VIII, 3.5.3-4, udgør participe présent og participe passé de to bøjningsformer, infectum og perfectum (se Kapitel VII.) af participium 1.:

Infectum	*chantant, sortant*
Perfectum	*chanté, sorti*

I de her omtalte implikative konstruktioner, attributiv og frit prædikativ, forekommer perfectumformen dog kun tilknyttet sit fundamentale argument, dvs. participiet af intransitive (inakkusative) verber sammen med en størrelse, der kunne være og fortolkes som subjekt for verbet, og participiet af transitive verber sammen med en størrelse, der kunne være og fortolkes som objekt for verbet. De to konstruktioner er altså, som forventet, underlagt de samme restriktioner som de eksplicit prædikativiske konstruktioner med *être*, jf. Kapitel III, 5.2.1 og Kapitel IV, 2.1. Og inergative verber optræder derfor ikke i disse konstruktioner, jf. Kapitel III, 5.2.1, 5.3.1. Denne restriktion, dvs. fraværet af strukturer som:

**... l'ouvrier travaillé en usine ...*
**... l'ouvrier ... travaillé en usine ...*

over for:

... l'ouvrier travaillant en usine ...
... l'ouvrier ... travaillant en usine ...

skyldes, at perfectum er en generalisering til alle verber og en morfologisering i selve verbets form af den struktur, der karakteriserer aktionsverber, dvs. en kompleks struktur, som skelner to dele, en aktivitet og en (resulterende) tilstand, jf. Kapitel II, 3.1.1 og Kapitel III, 2.4, hvor kun verbets fundamentale argument optræder i tilstandsdelen, som participe passé er det morfologiske udtryk for:

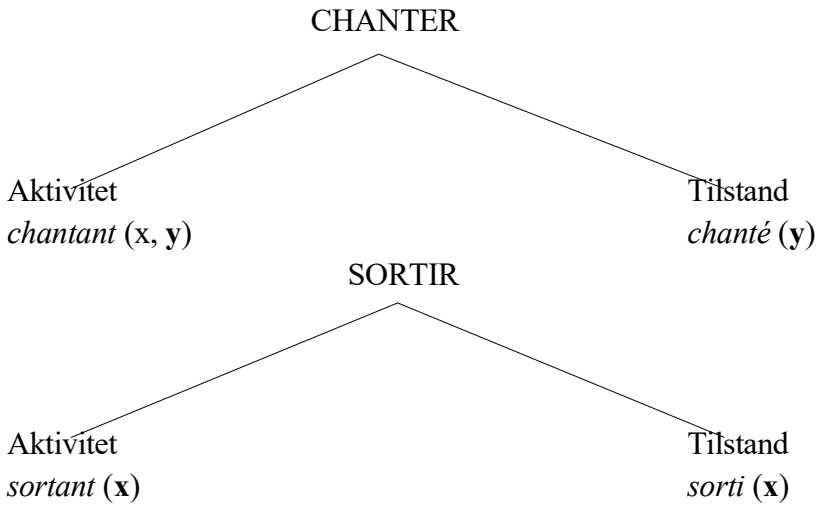

Et transitivt verbum, her *chanter*, optræder altså kun med sit objekt, som jo er det transitive verbums fundamentale argument, og derfor med en passiv fortolkning:

> *Le parti,* ***accusé*** *de recevoir de l'argent de l'Allemagne, était l'objet d'une répression* (Miquel *Guerre* 481)

og kun sammen med sit subjekt i den eksplicit sammensatte form *ayant V-é*, som rummer infectum-formen, *ayant*:

> *En tant que gaulliste historique, c'est-à-dire en tant que personne* ***ayant partagé*** *l'aventure gaullienne entre 1940 et 1945, il s'estimait tenu à la fidélité* (Larat *Gary* 121)

Participium som attributiv

Dette er som sagt den prototypiske implikative konstruktion, hvor det infinitte verbals uselvstændige subjektvalens mættes af en størrelse, der ville have været korrelat i en finit implikativ konstruktion, altså en relativ konstruktion:

> *J'en prévois une nouvelle série qui illustrera le premier papier vous* ***concernant*** (Pennac *Marchande* 145)

> *C'était ce genre d'homme qui redoute toujours de laisser passer le coup de fil ou la visite lui* ***apportant*** *une bonne affaire* (Dard *Meurt* 103)

> *D'autres parleront de l'impuissance sexuelle d'Hitler* ***conduisant*** *à l'explosion de son sur-moi. Rien de tout cela ne paraît très sérieux* (Dreyfus *Reich* 47)

Vers 1875, un certain nombre d'économistes et de théologiens généralement protestants (...) récusent le libéralisme à l'anglo-saxonne, préconisent une politique ***reconnaissant*** *les droits des ouvriers et* ***favorisant*** *leur intégration dans la société allemande* (ib. 21)

une conception linguistique de la Nation qui, peu à peu, se transformera en conception ethnique se ***fondant*** *sur l'idée de communauté de langue et de culture* (ib. 10)

le président américain envoie une note aux belligérants leur ***demandant*** *des "réponses franches" sur leurs buts de guerre* (Miquel *Guerre* 380)

Un aventurier d'origine lyonnaise, Bolo, devait au même moment se faire arrêter à la suite d'une enquête ***prouvant*** *qu'il avait reçu sur son compte (...) un crédit de 1 683000 dollars* ***provenant*** *de la Deutsche Bank* (ib. 463)

elle est apparue dans un costume ***cachant*** *si peu de ses charmes ...* (*Express* 3.2.89, 19)

Et les vieillards ne se souvenaient pas d'avoir vu (...) autant de feu ***brûlant*** *et autant de nourriture* ***cuisant*** *à la fois* (Zola *Débâcle* 116)

De l'eau ***bouillant*** *sur la cuisinière, le four* ***occupé*** *pour le dîner, mais pas de Clara, pas de Rognon* (Pennac *Fée* 142)

Som det fremgår af flere af disse eksempler, rummer participialkonstruktionen samme tvetydighed som relativkonstruktionen mellem en type A. og en type B.

I mange tilfælde er attributivkonstruktionen vanskelig at skelne fra konstruktionen som frit prædikativ, navnlig når den er løsere tilknyttet sin kerne, altså som apposition i FGs forstand (jf. FG 37 ff.), idet det kan være svært at afgøre, om participiet udelukkende knytter sig til et nominalt led, eller om det også knytter sig til verbalet:

Le soviet de la ville (...) fut sauvé par des régiments loyalistes, ***obéissant*** *à leurs officiers* (Miquel *Guerre* 481)

le nouveau cabinet, le 4 octobre, a rédigé un projet ***commentant*** *les 14 points de Wilson,* ***refusant*** *de rendre l'Alsace-Lorraine sans plébiscite,* ***maintenant*** *la présence allemande à Dantzig* (ib. 583)

et l'empereur à leur tête, ***souffrant*** *et* ***hésitant****,* ***trompé*** *et se* ***trompant****, dans l'effroyable aventure qui commençait* (Zola *Débâcle* 31)

Il était surtout enfiévré par les proclamations de Gambetta, ***parti*** *en ballon de Paris le 7 octobre, dès le surlendemain* ***installé*** *à Tours,* ***appelant*** *tous les citoyens sous les armes,* ***parlant*** *un langage si mâle et si sage à la fois ...* (ib. 449)

Les six autres flics, ***surgissant*** *de leurs comptoirs respectifs, en font autant* (Pennac *Marchande* 92)

Ils signeront, à Brest-Litovsk, une paix de capitulation, le 3 mars 1918, ***abandonnant*** *aux Allemands la Pologne et les pays de la Baltique,* ***reconnaissant*** *leur accord avec l'Ukraine indépendante* (Miquel *Guerre* 468)

I de sidste tilfælde er participierne eksempler på frie prædikativer, som beskrives i næste afsnit.

Participium som frit prædikativ

Participiets anden hovedanvendelse er som frit prædikativ. Denne konstruktion forekommer også med adjektiver og andre konstituenter, og den karakteriseres ved en sekundær prædikation medieret af oververbet mellem det frie prædikativ og det led, det knyttes til, typisk oververbets subjekt:

Jean est rentré ivre.[70]

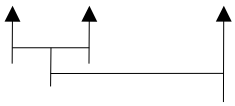

Der er i informationsstrukturen grund til at regne med, at det er det frie prædikativ, der rummer den væsentlige meddelelse, jf. Forsgren (1996:178) og Riegel (1996:195), som dog synes at blande niveauerne sammen, idet de taler om, at den finitte prædikation er præsupponeret, mens det frie prædikativ udgør det asserterede indhold. Det der er tale om, er den normale mekanisme, hvorved fremhævelsen af noget medfører en nedtoning af noget andet: I og med at det frie prædikativ bringer den væsentligste nye information, nedtones oververbet tilsvarende og stilles i skyggen af det frie prædikativ, lige som dette, når det er efterstillet oververbet, fokaliseres, jf. Kapitel IX, I, 6.

Men det karakteristiske for det frie prædikativ, jf. Korzen (1998), er først og fremmest, at forbindelsen mellem participiet og dets subjekt medieres af oververbet. Hvor den attributive konstruktion er en dependensrelation mellem et nominal og et participium, er der i den frie prædikativiske konstruktion en dependens mellem den primære og den sekundære prædikation og dermed mellem oververbet og participiet:

70 Denne repræsentation, som også benyttes i det følgende, adskiller sig fra den tidligere anvendte, jf. også Herslund (2000a, b), men synes bedre at gengive det forhold, at den sekundære prædikation så at sige "podes" på den primære og medieres af oververbet. Denne grafiske ændring har dog ingen indflydelse på selve analysen.

Attributiv

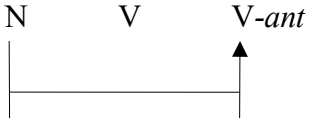

Frit prædikativ

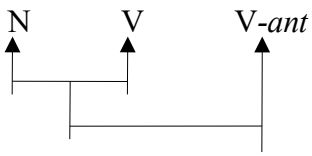

Selv om den prototypiske situation er den, hvor participiet er frit prædikativ til oververbets subjekt, kan det også knyttes til andre sætningsled:

> *ne **connaissant** ni son identité ni son âge, il s'agissait pour moi de raisonner ...* (Pennac *Bonheur* 233)

Men det frie prædikativ til subjektet indgår dels gennem deres delte subjekt, dels ved dependensen til oververbet en så tæt forbindelse med dette, at der notionelt beskrives én situation, som der udfoldes to aspekter af, jf. eksempler med participier som følgende:

> *C'est là qu'il l'avait enfin rejointe, la **prenant** dans ses bras* (Gallo *Rois* 560)
>
> *L'aube point, **éclairant** les visages blêmes* (Mourad *Princesse* 331)
>
> *Elle se taît un instant, **savourant** son effet* (ib. 268)
>
> *puis, **passant** son bras autour de mes épaules, Stojil me ramène à l'échiquier* (Pennac *Bonheur* 93)
>
> ***étendue** sur le marbre blanc, Selma jouit des premiers moments de fraîcheur* (Mourad *Princesse* 340)
>
> ***Enflammé** par son sujet, le vieux comte avait parlé avec une telle rapidité que les deux amis (...) n'avaient à peu près rien compris* (Cohen *Mangeclous* 275)
>
> *Mais non, elle avait été noyée ce jour-là, **empêtrée** dans sa longue jupe, **battant** des bras, **tirée** vers le fond, **hurlant** peut-être qu'on le sauvât, lui, son enfant* (Gallo *Rois* 134)

Participiet, som indgår i denne forbindelse med et oververbum gennem det fælles subjekt for de to prædikationer, får en så tæt semantisk forbindelse med det, at man kan tale om, at der opstår en **serieverbumskonstruktion** (jf. Foley & Van Valin 1984, Noonan 1985, Bickel 1998, Jensen 1999, Herslund 2000b), hvor participiet udbygger og udvikler den situation, som beskrives af

oververbet, lige som i danske konstruktioner med sideordning som *gå og brokke sig, sidde og sy*, eller med præsens participium som *komme løbende, blive siddende*. Der er ikke tale om et temporalt forhold mellem to af hinanden uafhængige verbalsituationer og -former, oververbum og participium beskriver samlet forskellige aspekter af den samme situation. I følgende eksempel er der klart tale om én situation, hvor det at en person rejser sig er tegn på, at samtalen er slut. Men det er participiet, der bidrager med den vigtigste information:

> *la sultane s'est levée* ***mettant*** *fin à l'entretien* (Mourad *Princesse* 21)

Og i følgende:

> *A dîner,* ***parlant*** *à son père, d'un bout de la table à l'autre, il rendit justice à la hardiesse de Julien* (Stendhal *Rouge* 263)

er der ikke tale om, at personen, mens han talte med sin far, roste Juliens dristighed, men at denne ros netop var indholdet af hans konversation. Og i følgende er det selve blikket, der er takken:

> *lui* ***jetant*** *un regard empreint d'une touchante reconnaissance, Julie la remercia du secours qu'elle lui donnait* (Balzac *Femme* 139)

Participiet som co-verbum

Participiet som frit prædikativ kan derfor beskrives som et **co-verbum**, dvs. en afhængig (infinit) form, som hverken er attributiv eller udfylder en aktantfunktion (jf. Bickel 1998:382, Herslund 2000a). Co-verbets funktion er at bidrage med leksikalsk materiale til et ofte ganske farveløst oververbum. Og denne leksikalske udvidelse af oververbet sker i form af en verbalform, som tilføjer sit eget valensskema, og dette valensskema udnyttes næsten altid: Som det fremgår af de citerede eksempler er der så godt som aldrig tale om et isoleret participium; formen er altid ledsaget af valensled og/eller adverbielle udvidelser. Så ud over, at participiet som alle frie prædikativer bidrager med væsentlig, ny information, sker dette ved co-verbumskonstruktionen ofte i form af en ganske udbygget struktur.

Denne situation med to prædikater til ét nominal kan beskrives ved følgende struktur:

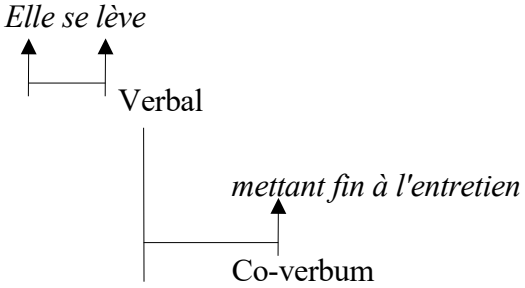

Ved at tildele participiet status af co-verbum gør man også rede for intuitionerne hos Gettrup (1977) og Posander (1980), som understreger participialkonstruktionens slægtskab med sideordning. Den mest oplagte parafrase, og oversættelse til dansk, er i mange tilfælde faktisk også en sideordningskonstruktion, jf. Schnack (1990:10 ff.). Gettrup understreger, at den korrekte parafrase for participe présent i a. ikke er en temporal ledsætning, men en sideordning (jf. 1977:215 ff., 252 f.):

a. *Prenant Urbain à bout de bras, il le déposa doucement sur le sol* (Aymé, cit. Gettrup 1977:215)
b. *Il prit Urbain à bout de bras et le déposa doucement sur le sol* (ib. 216)

Sideordningen, og dermed participialkonstruktionen, beskriver ikke to uafhængige handlinger, der følger efter hinanden, men to faser af samme situation, to sider af samme sag, jf. igen danske sideordningskonstruktioner som *gå og skælde ud*, som studeres af Jensen (1999). Dette slægtskab med sideordningen fremgår også af eksempler som følgende:

Puis, la route obliquait, redescendait jusqu'au village d'Iges (Zola *Débâcle* 388)

hvor man kan foretage den omvendte operation af parafrasen ovenfor, jf.:

Puis, la route obliquait, redescendant jusqu'au village d'Iges.

Hvis man antager disse analyser, forstår man også, hvorfor der ikke kan være tale om et temporalt forhold mellem oververbum og participium, jf. Gettrup (1977). Et sådant forhold forudsætter nemlig to relativt uafhængige situationer, hvoraf den ene tjener som ramme eller forankringspunkt for den anden. Men netop det forhold, at co-verbet oftest bidrager med ny og uforudsigelig information, gør det uegnet som temporal forankring, da en sådan netop forudsætter forudsigelig eller forudsat information (jf. Gettrup 1977:219), hvilket er det karakteristiske for participium 2., gérondif, se nedenfor.

Analysen af participium 1. som frit prædikativ som co-verbum synes at give svaret på, hvilken konstruktionstype der er tale om: Mens participium 2. (gérondif) som adverbial for Gettrup (1977:263) klart er en underordning, må han nøjes med at konstatere, at der ved participium 1. er tale om en anden type konstruktion, som befinder sig højere i underordningshierarkiet end den adverbielle underordning. Men i og med analysen som co-verbum befinder participium 1. sig jo netop næsten på niveau med oververbet og dermed højere i hierarkiet end participium 2., jf. Gettrup (1977:268 f.).

Co-verbets funktion og indhold

Som beskrevet i VIII, 3.5.3 ovenfor, er co-verbets hovedopgave at præcisere forskellige faser og aspekter ved den primære verbalsituation, således at der semantisk faktisk kun foreligger én situation, hvoraf co-verbet udtrykker den vigtigste facet: Det er her den leksikalske hovedvægt er

lokaliseret. Det prototypiske tilfælde er derfor det, hvor co-verbet udvikler, forklarer eller præciserer oververbet, eller ligefrem siger det samme med andre ord:

> *Annie Parrain avait regardé Vecchini, le* ***dévisageant*** *avec une curiosité mêlée d'étonnement* (Gallo *Rois* 165)

> *Il avait dévisagé son interlocuteur,* ***cherchant*** *à le percer à jour* (ib. 153)

I disse eksempler parafraseres og udvikles *regardé* med *dévisageant*, *dévisagé* med *cherchant à le percer*. Og i følgende eksempel forklares og ekspliciteres *faisait partie de la famille* med en hel serie co-verber (*mangeant, couchant, vivant, servant de secrétaire*):

> *C'était de la sorte qu'Edmond faisait partie de la famille,* ***mangeant, couchant, vivant*** *là, guéri à cette heure,* ***servant*** *de secrétaire au fabricant de drap, en attendant de pouvoir rentrer à Paris* (Zola *Débâcle* 481)

Der kan således ofte sættes lighedstegn mellem over- og co-verbum:

> *Instinct de chasseur:* ***prenant*** *la route de Péronne, il est sûr de faire le bon choix* (Soisson *Charles* 180)
> [*prendre la route de Péronne = faire le bon choix*]

> *Mais la réaction colonialiste,* ***reniant*** *sa parole, a considéré ces accords comme des chiffons de papier* (Deforges *Soie* 207)
> [*considérer ces accords comme des chiffons de papier = renier sa parole*]

> *Et depuis que Zahra l'a vertement tancée, lui* ***reprochant*** *de semer la zizanie, elle boude* (Mourad *Princesse* 341)
> [*la tancer = lui reprocher de semer la zizanie*]

Sammenfaldet af de to verbalsituationer i én kan understreges ved *ainsi* eller lignende konnektorudtryk ved co-verbet:

> *Avec lui, on passe de la démocratie parlementaire à ce que certains ont appelé "la démocratie autoritaire",* ***ouvrant ainsi*** *la voie au national-socialisme* (Dreyfus *Reich* 33)

> *on dit que de très nombreux* tzigoïner *avaient eux-mêmes tué leurs femmes et leurs enfants,* ***volant ainsi*** *les SS de l'unique satisfaction qu'ils pouvaient puiser de leur contact avec une race inférieure* (Gary *Danse* 47)

les gouvernants donnaient l'exemple: ils se rencontraient secrètement pour essayer de négocier la fin de la guerre, ***démentant ainsi*** *les propos belliqueux et jusqu'au-boutistes qu'ils tenaient publiquement* (Miquel *Guerre* 461)

Mais (...) il n'avait pas voulu renoncer, ***espérant ainsi*** *libérer, nettoyer son esprit* (Gallo *Rois* 249)

la phrase que Jean-Jacques Rousseau avait écrite à Malwina, dans sa dernière missive: Il n'y a plus de Français, d'Anglais ou d'Allemands, il n'y a que des Européens", ***parlant ainsi*** *des caniches de salon et oubliant entièrement ces humbles bâtards* (Gary *Europa* 284)

L'auteur inconnu qui signait à l'époque ses libelles du pseudonyme de Lucullus, ***faisant ains****i sans doute allusion aux réputations succulentes …* (ib. 340)

l'infanterie et l'artillerie se mirent à leur tour en branle, ***quittant enfin*** *ces positions* (Zola *Débâcle* 122)

Og at det faktisk er participiet som spiller hovedrollen, fremgår af, at oververbet, som meget ofte er et bevægelsesverbum, næsten reduceres til en slags hjælpeverbal. I mange tilfælde ses dette af, at de to verber kan byttes om således, at co-verbet bliver oververbum, mens oververbet underordnes adverbielt, som participium 2. (gérondif), dvs. bliver en modifikator til det nye oververbum efter følgende model:

a. *Elle* ***se lève*** *mettant fin à l'entretien.*
b. *Elle met fin à l'entretien* ***en se levant****.*

Dette mønster er for eksempel tydeligt i følgende tilfælde:

a. *au moment où l'averse* ***dévalait****,* ***martelant*** *le toit de zinc* (Gallo *Rois* 20)
b. *L'averse,* ***en dévalant****, martelait le toit de zinc.*

a. *Les corps francs occupent Berlin que le gouvernement* ***a abandonné****, se* ***réfugiant*** *à Dresde* (Dreyfus *Reich* 66)
b. *Le gouvernement,* ***en abandonnant*** *Berlin, se réfugie à Dresde …*

a. ***Echangeant*** *des clins d'oeil et des commentaires amusés, les femmes se sont rapprochées* (Mourad *Princesse* 313)
b. *Les femmes ont échangé des clins d'oeil* ***en se rapprochant****.*

a. *Il s'****était levé****, s'****appuyant*** *sur sa canne* (Gallo *Rois* 403)
b. *Il s'était appuyé sur sa canne* ***en se levant****.*

a. *l'émotion la **submerge**, **emportant** la raison comme un raz de marée* (Mourad *Princesse* 331)
b. ***En la submergeant**, l'émotion emporte la raison ...*

a. *Elle **recula**, **heurtant** le lit sur lequel elle tomba* (Deforges *Colline* 370)
b. *Elle heurta, **en reculant**, le lit sur lequel elle tomba.*

Co-verbets betydning af facet eller måde i forhold til oververbet kan ekspliciteres leksikalsk i konteksten:

> *ce ton, **la manière** dont elle lui avait saisi le bras, le **serrant** au-dessus du coude, l'avaient bouleversé* (Gallo *Rois* 143)

Co-verbets stilling

De forskellige faser af verbalsituationen ekspliciteres ikonisk ved participiets stilling. Co-verbet kan indtage tre positioner i forhold til den primære prædikation: Det kan gå forud for oververbet og dettes subjekt, det kan stå mellem subjekt og oververbum, og det kan følge efter subjekt og oververbum.

Foranstillet udtrykker participiet verbalsituationens indledende fase og kan således antage en kausal nuance, men udtrykker ofte blot en sådan første fase eller en slags udløsende faktor:

> *le chef d'état-major lui fit signe d'approcher et l'**amenant** devant une carte lui indiqua l'emplacement d'une batterie de 155 française* (Maurois *Silences* 105)

> *et, **tournant** à droite, il vit les artilleurs à la lisière du bois* (ib.)

> *Puis il reprit le chemin du château; coupant à travers champs pour reprendre la grand-route, il se rapprocha du champ de bataille* (ib. 106)

> ***Traversant** le chemin de ronde, il se retrouva en face du moulin* (Houellebecq *Particules* 230)

> ***Mettant** en avant l'impératif national, **invitant** les peuples à disposer d'eux-mêmes, l'idéal révolutionnaire touche profondément l'intelligentsia allemande* (Dreyfus *Reich* 10)

> ***Menaçant** de repartir seul avec une poignée de mercenaires, François obtint du général Salan (...) l'autorisation de réunir un commando de volontaires* (Deforges *Colline* 298)

Vecchini avait noté avec l'application d'un disciple, puis, ***rentrant*** *avec François au mas, il était demeuré silencieux* (Gallo *Rois* 124)

Certains soirs, ***quittant*** *son bureau de l'Institut (...) Vecchini, en se rendant au bar de la rue des Mathurins, passait par la rue Auber* (ib. 363)

Les ***respirant****, on pouvait croire qu'on inhalait quelque poison mortel* (Deforges *Colline* 385)

Cherchant *un réconfort, elle se tourna vers François, mais sa moitié de lit était vide* (ib. 40)

Survenant *au moment où arrivait au pouvoir cette gauche que Vecchini méprisait (...) ces morts d'hommes qu'il connaissait depuis près d'un demi-siècle allaient marquer une fracture dans sa vie* (Gallo *Rois* 336)

Ainsi, ***délaissant*** *les anciens dieux pour servir la nouvelle foi, l'égyptien a trouvé une voie de survie* (Solé & Valbelle *Rosette* 165)

Les ***découvrant****, Léa eut honte de sa gourmandise et se sentit rougir* (Deforges *Soie* 197)

Le ***cherchant*** *des yeux, elle découvrit un petit mot posé sur l'oreiller* (Deforges *Alger* 328)

trébuchant *sur la réalité, le jongleur laisse échapper le flambeau de l'utopie et, consterné, regarde ses mains nues* (Gary *Europa* 19)

Avançant *obliquement en direction de la mer, il s'efforçait de garder en mémoire l'image des seins de la fille* (Houellebecq *Particules* 132)

Émergeant *de leur bien-être, une ultime onde de plaisir les fit tréssaillir* (Deforges *Alger* 285)

Une nuit, elle put se lever, sortit dans le couloir et, ***progressant*** *dans une rapide glissade aérienne, traversa ce grand bâtiment sonore, nocturne* (Makine *Crime* 334)

François fit demi-tour et, ***remontant*** *la rue Michelet (...) parvient à rejoindre le plateau de Glières* (Deforges *Alger* 344)

À présent ***descendu*** *de son taxi, Joseph Benguigui les contemplait avec bienveillance* (ib. 270)

Co-verbet kan også foranstillet udgøre en ramme, som omfatter oververbet og eventuelt uddyber dette:

> *et, le **soutenant** par les bras, l'**encadrant**, l'avaient conduit jusqu'à un appartement inconnu* (Gallo *Rois* 138)
>
> *A dîner, **parlant** à son père, d'un bout de la table à l'autre, il rendit justice à la hardiesse de Julien* (Stendhal *Rouge* 263)
>
> *lui **jetant** un regard empreint d'une touchante reconnaissance, Julie la remercia du secours qu'elle lui donnait* (Balzac *Femme* 139)
>
> ***Ecoutant**, en effet, les cris d'allégresse qui montaient de la ville, Rieux se souvenait que cette allégresse était toujours menacée* (Camus *Peste* 247)
>
> *Lundi matin, **écoutan**t un transistor par hasard, j'ai appris que les étudiants avaient terminé leurs manifestations* (Houellebecq *Extension* 79)
>
> ***Traînant** les pieds, Léa marcha courbée derrière Trinh* (Deforges *Colline* 254)
>
> ***Fermant** les poings, il se jurait de la guérir* (ib. 383)
>
> ***Canonnées** en queue **ayant** à droite et à gauche la menace d'une attaque possible, les troupes n'avançaient plus que dans une anxiété croissante* (Zola *Débâcle* 145)
>
> ***Assis** en face de la mer sur un rocher chauffé par le soleil, **mangeant** les beignets qu'il était censé vendre aux Céphaloniens, le petit Salomon se délectait à la lecture d'un dictionnaire* (Cohen *Mangeclous* 64)
>
> ***Suscitant** sur leur parcours un intérêt peu respectueux et **précédés** de Mangeclous (...) les Valeureux se dirigeaient vers le quai des Belges* (Cohen *Mangeclous* 180)
>
> *La piétaille du réel revenait en toute hâte et, se **disposan**t en bon ordre, faisait sa soumission* (Gary *Europa* 103)
>
> ***Délaissant** la catholique, celui-ci concentrait ses efforts sur une ravissante rosicrucienne* (Houellebecq *Particules* 117)
>
> ***réalisant** pleinement les espoirs placés en lui par son ancien instituteur, il fut admis à l'École polytechnique* (ib. 25)

*Puis, **interrompan**t leur conversation, il demanda: …* (Deforges *Alger* 209)

***Feignan**t de se montrer gênée par les questions (…) elle lui avait répondu que sa vie privée ne regardait qu'elle …* (Deforges *Alger* 262)

Placeret mellem subjekt og oververbum betegner co-verbet også situationens indledende fase eller en altomfattende ramme:

*Aurelle, **arrivant** au mess pour le thé, n'y trouva que le Révérend Mac Ivor* (Maurois *Silences* 63)

*le colonel Bramble, **allant** prendre son lunch, rencontra le sergent infirmier* (Maurois *Silences* 125)

*Les six autres flics, **surgissant** de leurs comptoirs respectifs, en font autant* (Pennac *Marchande* 92)

*Mais la réaction colonialiste, **reniant** sa parole, a considéré ces accords comme des chiffons de papier* (Deforges *Soie* 207)

*et Selma, lui **jetant** un coup d'oeil furtif, s'aperçoit (...) qu'il semble intimidé* (Mourad *Princesse* 40)

*A Bordeaux, personne ne les attendait; Léa, **voulant** faire la surprise de son retour, ne l'avait pas annoncé* (Deforges *Soie* 12)

*Mais le sergent, **remarquant** quatre hommes de race blanche, s'interposa* (Deforges *Colline* 391)

*On peut imaginer que le poisson, **sortan**t de temps en temps sa tête de l'eau pour happer l'air, aperçoive pendant quelques secondes un monde aérien* (Houellebecq *Particules* 22)

*L'anneau, **suivant** sa trajectoire perfide, entama une lente rotation cliquetante* (Makine *Crime* 182)

*Le parti, **accusé** de recevoir de l'argent de l'Allemagne, était l'objet d'une répression* (Miquel *Guerre* 481)

Selve denne placering, som er en variant af foranstillingen, synes dobbelt ikonisk at understrege både participiets tætte integration som co-verbum og dets betegnelse af situationens indledende fase eller selve omridsene af situationen.

Foranstillet dominerer ikoniciteten, efterstillet forstærkes den leksikalske overvægt i co-verbet ved, at det kommer i fokus-domænet, jf. Kapitel IX, I, 6.3. Foranstillet introduceres situationen, efterstillet uddybes den. Efterstillet præciserer eller udvikler co-verbet således oververbets betydning. Det kan være en bevægelse, som således beskrives og ekpliciteres. Især bevægelsesverber synes prædestinerede til at udvides med et co-verbum, jf. Gettrup (1977:223):

> *Eh quoi! ces régiments qu'ils avaient vus passer la veille,* ***marchant*** *au combat, se repliaient, fuyaient sans avoir combattu!* (Zola *Débâcle* 41)
>
> *au-dessus d'une crique que la mer envahissait, s'****enfonçant*** *dans une grotte* (Gallo *Rois* 133)
>
> *Elle saisit son sac sur la table et se dirigea vers la porte, le* ***laissant*** *à sa lâcheté* (Gary *Europa* 177)
>
> *Diebolt s'était levé,* ***penché*** *sur la table, s'y* ***appuyant*** *à deux mains* (Gallo *Rois* 341)
>
> *la lune s'était levée,* ***découvrant*** *un paysage montagneux* (Deforges *Soie* 201)
>
> *elle jeta un châle sur ses épaules et sortit,* ***allant*** *aux nouvelles* (Zola *Débâcle* 234)
>
> *Tho, Diem et les coupeurs de têtes avaient disparu,* ***emportant*** *armes et vivres* (Deforges *Colline* 320)
>
> *Ils repartirent à la nuit,* ***remontant*** *le ruisseau qui serpentait à travers les rizières* (Deforges *Colline* 305)
>
> *Léa allait d'une boutique à l'autre, ne* ***parvenant*** *pas à se décider* (Deforges *Soie* 244)
>
> *on les voyait, isolés ou en groupes, qui filaient avec leurs fardeaux,* ***baissant*** *la tête,* ***tâtant*** *la terre du pied* (Zola *Débâcle* 274)
>
> *Pas un instant les yeux de l'adjudant-chef n'étaient demeurés immobiles, ils allaient et venaient de droite et de gauche,* ***scrutant*** *les profondeurs de la jungle* (Deforges *Soie* 250)
>
> *De fausses informations circulent,* ***affolant*** *les civils* (Deforges *Colline* 113)
>
> *Ils passèrent par ce qui devait être la cuisine,* ***glissant*** *sur le sol jonché de détritus,* ***humant*** *un mélange d'odeurs fortes de poiscaille et de viande* (ib. 330)

Le plus âgé des coupeurs de têtes les guidait, ***escaladant*** *les roches avec une agilité surprenante* (ib. 308)

Se mit à refluer la marée (…), ***charrian****t avec elle tous ces derviches tourneurs de la nuit* (Gary *Europa* 103)

Le couple s'éloignait vers le sud, ***longeant*** *la lisière des eaux* (Houellebecq *Extension* 120)

herunder en bevægelse i mere eller mindre abstrakt forstand:

Faute de crédits, les investissements cessent et la production chute, ***accentuant*** *encore le chômage* (Dreyfus *Reich* 100)

L'aube point, ***éclairant*** *les visages blêmes* (Mourad *Princesse* 331)

Les serveurs s'empressèrent, lui ***présentant*** *des serviettes parfumées, de petites tasses d'alcool de riz* (Deforges *Soie* 154)

A mesure que la nuit s'était faite, cette lueur avait grandi; et, peu à peu, elle gagnait l'horizon entier, ***ensanglantant*** *un vol de petits nuages* (Zola *Débâcle* 529)

Dans le domaine de la drogue, elle avait également dirigé Luc, lui ***enseignant*** *à connaître chacun des comparses à qui il avait affaire, et le* ***retenant*** *d'aller trop souvent à la Canette* (Cassou, cit. Blinkenberg 1960:226)

Il s'était appuyé à la balustrade de pierre et attendait, ***laissant*** *errer son imagination plus encore que son regard sur cette campagne toscane* (Gary *Europa* 22)

l'ordre se mit à régner (…), ***battant*** *en brèche la suversion psychique* (ib. 103)

Elle passait d'un état d'impatiente anticipation à l'inquiétude et l'abattement, se ***sentan****t un obscur talent et* ***ignorant*** *tout de sa vraie nature* (Gary *Europa* 163)

certains avaient d'ailleurs édifié en peu de temps des fortunes confortables, ***rentabilisant*** *avec bassesse les connaissances acquises pendant leurs années de recherche désintéressée* (Houellebecq *Particules* 19)

Michel fendait la foule pour s'approcher de l'autel, ***provoquant*** *autour de lui des regards irrités* (ib. 173)

La douleur changea de nature, ***devenant*** *plus âpre* (Makine *Crime* 57)

la jalousie et la frustration fermentèrent lentement, se ***transformant*** *en une boursouflure de haine paroxystique* (Houellebecq *Extension* 91)

La mer s'étendait à nos pieds, presque étale, ***formant*** *une courbe immense* (ib. 119)

En anden almindelig kombination er med følelses- eller ytringsverbum som oververbum:

Elle en fut attristée, ***ressentant*** *ce départ comme un abandon* (Deforges *Soie* 299)

Léa se laissait aller à la rancoeur, ne ***trouvant*** *pas dans la drogue l'évasion et le bien-être attendus* (Deforges *Colline* 275)

*Puis, tout à coup, il avait été brutal, s'****emportant*** *contre la connerie de Vecchini* (Gallo *Rois* 153)

M. Sainteny nous a écrit, ***s'inquiétant*** *lui aussi de savoir ce que tu devenais* (Deforges *Soie* 260)

Ils mangèrent sans beaucoup parler non plus, ***évoquant*** *de temps à autre un souvenir* (Houellebecq *Particules* 91)

Le lendemain quelqu'un a téléphoné de ma boîte, ***demandant*** *à me parler* (Houellebecq *Extension* 79)

– Agha, dit-elle enfin, ***émergeant*** *de son long silence* (Mourad *Princesse* 23)

– Oh oui, va le voir! s'écria la jeune femme, ***oubliant*** *que Kien avait tenté de tuer François* (Deforges *Colline* 117)

"Je crois qu'on ferait mieux d'aller prendre un pot quelque part ..." proposa Desplechin, ***résumant*** *avec pertinence l'ambiance du moment* (Houellebecq *Particules* 269)

– Je vais faire pipi dans ma culotte! s'écria Élisabeth, se ***levant*** *précipitamment* (Deforges *Alger* 36)

Men oververbet kan for så vidt betegne en hvilken som helst situation, tilstand eller aktivitet, som så uddybes af co-verbet:

Nhu-Mai était là, ***essuyant*** *son front couvert de sueur* (Deforges *Colline* 364)

Le blessé était toujours dans une somnolence invincible, ne ***reconnaissant*** *personne, ne* ***parlant*** *pas* (Zola *Débâcle* 431)

elle prenait son temps, ***agaçant*** *ses soeurs* (Deforges *Colline* 287)

puis s'était repris aussitôt, s'en ***voulant*** *de cette réserve qui avait resurgi malgré lui* (Gallo *Rois* 140)

comme si elles se tenaient, ***possédant*** *les unes sur les autres des renseignements qui révélaient des actes concertés* (ib. 26)

Tous se tenaient raides, ***redoutant*** *d'être pris à partie* (Deforges *Colline* 180)

Le Vieux Salaud décrochait aussitôt, comme s'il s'était trouvé à côté de l'appareil, ***attendant*** *l'appel* (Gallo *Rois* 50)

Et voilà qu'il se mettait à rêver d'un fils et qu'il n'osait cependant faire part de ce désir à Françoise Lallier qui jamais ne parlait de leur avenir, ***laissant*** *couler les nuits* (ib. 409)

La fillette n'avait que neuf ans, et déjà elle était d'une coquetterie turbulente, elle jouait la comédie, ***voulant*** *toujours faire la reine* (Zola *Débâcle* 241)

Annie Parrain avait regardé Vecchini, le ***dévisageant*** *avec une curiosité mêlée d'étonnement* (Gallo *Rois* 165)

La presse orchestra ce que l'on pourrait appeler le "feuilleton présidentiel", ***amenant*** *chaque jour des "informations" pour alimenter les rumeurs* (Kapferer *Rumeurs* 77)

et je vivais cela, ***songeant*** *à Noémie dont nous avions appris la mort quand nous nous étions retrouvés tous trois* (Gallo *Rois* 220)

l'armée française d'Afrique, qui très vite combat avec les Alliés, leur ***évitant*** *vraisemblablement une lourde défaite* (Dreyfus *Reich* 318)

Ils s'affrontèrent du regard, pour la première fois ***ressentant*** *l'un envers l'autre un début de méfiance* (Deforges *Colline* 193)

Derrière la vitre, Giau agitait ses bras atrophiés, lui ***faisant*** *comprendre à gestes vifs qu'elle devait venir le rejoindre* (ib. 208)

Toutes sortes de gens (…) ne semblent avoir d'autre raison d'être que de vous inventer, vous ***faisant*** *vivre ici, là ou ailleurs (…) et vous* ***rendant*** *responsable de … on ne sait jamais de quoi au juste* (Gary *Europa* 28)

*Il ne savait plus si sa rencontre avec Erika avait déjà eu lieu ou s'il ne faisait que l'imaginer pour s'y préparer, l'****esquissan****t et la* ***répétant*** *sans cesse* (ib. 96)

Danthès hésita, ***essayant*** *de contrôler l'indignation qui montait en lui* (ib. 409)

Il pédale de toutes ses forces, ***emplissant*** *ses poumons de la saveur de l'éternité* (Houellebecq *Particules* 32)

les meubles, les objets semblaient attendre, ***interrompant*** *l'existence qu'ils menaient une seconde avant* (Makine *Crime* 63)

Toutes étaient ouvertes, ***captant*** *le moindre souffle frais dans l'étouffement du soir* (Makine *Crime* 309)

Il n'aura aucun mal à parer les différentes attaques, tantôt ***éludant*** *avec grâce, tantôt* ***promettan****t d'y revenir en un point ultérieur du cours* (Houellebecq *Extension* 56)

Elle a été parfaite, ***prenant*** *toutes les précautions d'usage et m'****assurant*** *que le rétablissement de ma santé comptait pour eux avant tout* (Houellebecq *Extension* 79)

Trois hélicoptères noirs tournaient au-dessus du plateau des Glières, ***emplissant*** *l'air d'un bourdonnement assourdissant* (Deforges *Alger* 331)

Hvor det foranstillede participium let får en kausal nuance, kan participiet efterstillet et aktionsverbum udtrykke en final fase og dermed få en resultativ betydning af konsekvens: co-verbet knytter sig mere specifikt til aktionsverbets tilstandsdel og udvikler denne, se Kapitel II, 3.1.1. Men der er stadig i det prototypiske tilfælde tale om, at der foreligger én situation beskrevet med to verber:

Sans doute eussent-ils passé un très mauvais moment si des soldats africains n'étaient intervenus, ***dispersant*** *les miséreux à coups de crosse* (Deforges *Colline* 372)

Le 12 mai, les Germano-Italiens se rendent au cap Bon, ***laissant*** *aux Alliés un bon nombre de "Tigre"* (Dreyfus *Reich* 318)

il avait renversé des sacs d'arachides, fait rouler des fûts vides qui s'en allaient heurter des piles de planches, les ***déséquilibrant*** (Gallo *Rois* 145)

Thévenet décrocha une de ses grenades, la dégoupilla et la lança sur les assaillants, ***pratiquant*** *une brèche dans leurs rangs* (Deforges *Colline* 393)

Elle était venue quelques jours avant la dernière signature rue de Fleurus, faire le point avec Héloïse, lui ***présentant*** *des feuilles à parapher* (Gallo *Rois* 472)

et, là, il comprit que des vapeurs matinales montaient du fleuve, ***noyant*** *l'horizon* (Zola *Débâcle* 193)

D'abord les tu ve *ouvrent le feu sur une automitrailleuse française,* ***tuant*** *deux de nos compatriotes* (Deforges *Soie* 87)

Des éclats de voix lui parvinrent, la ***ramenant*** *à la réalité* (Deforges *Colline* 19)

Giau évita l'entrée principale et se dirigea vers une haie dont il écarta les branches, ***dévoilant*** *une ouverture basse par laquelle il se faufila* (ib. 28)

Un autre anneau tomba. D'abord inaudible sur le tapis, puis subitement se ***mettant*** *à rouler sur les planches nues avec un tintement assourdissant* (Makine *Crime* 182)

Un tel mode de vie appauvrit l'être humain, lui ***infligeant*** *des dommages parfois graves* (Houellebecq *Extension* 114)

Den tætte sammenhæng mellem de to verber og co-verbets leksikalske fortrinsstilling afsløres også i disse kombinationer af en ombytning af de to verber, således at oververbet her kan omskrives til participialt co-verbum, mens participiet bliver til finit oververbum:

a. *les Germano-Italiens se rendent au cap Bon,* ***laissant*** *aux Alliés un bon nombre de "Tigre"* (Dreyfus *Reich* 318)
b. *Se* ***rendant*** *au cap Bon, les Germano-Italiens laissent aux Alliés un bon nombre de "Tigre".*

a. *il comprit que des vapeurs matinales montaient du fleuve,* ***noyant*** *l'horizon* (Zola *Débâcle* 193)
b. *il comprit que des vapeurs matinales,* ***montant*** *du fleuve noyaient l'horizon.*

a. *Léa ferma les yeux,* ***revivant*** *ses retrouvailles avec François sur ce même pont* (Deforges *Colline* 465)
b. ***Fermant*** *les yeux, Léa revécut ses retrouvailles avec François sur ce même pont.*

a. *les* tu ve *ouvrent le feu sur une automitrailleuse française,* ***tuant*** *deux de nos compatriotes* (Deforges *Soie* 87)
b. ***ouvrant*** *le feu sur une automitrailleuse française, les* tu ve *tuent deux de nos compatriotes.*

Flere co-verber

Flere co-verber kan sideordnede, typisk asyndetisk, føjes til samme oververbum både foran- og efterstillet:

> ***Trébuchant, tournant*** *sur elle-même, elle chercha d'où venaient les plaintes* (Deforges *Colline* 366)
>
> *comme il avait jadis troublé les cours du lycée,* ***posant*** *des questions gênantes,* ***développant*** *ses idées,* ***prétendant*** *que ce n'étaient pas les sentiments qui faisaient agir les hommes* (Gallo *Rois* 57)
>
> *et il les aurait rejoints,* ***effaçant*** *en quelques enjambées le temps écoulé,* ***franchissant*** *les fossés qui les séparaient désormais* (Gallo *Rois* 165)
>
> *Seule, Héloïse avait erré dans l'appartement,* ***ouvrant et refermant*** *la porte de la chambre de David, puis se* ***laissant*** *glisser le long de la cloison, s'****asseyant*** *sur ses talons* (ib. 474)
>
> *Il se dirigea vers l'hôtel,* ***clignant*** *de l'oeil et* ***séparant*** *sarcastiquement sa barbe noire en deux ailes et* ***chipant*** *des petits fruits à divers éventaires et s'en* ***délectant*** *en toute gracieuse impudence* (Cohen *Mangeclous* 264)
>
> *Le commandant en chef avait pris des risques inouïs dans la bataille de Vinh Yen,* ***prélevant*** *des troupes en Cochinchine, en Annam,* ***réquisitionnant*** *chars, bateaux avions,* ***dégarnissant*** *des points stratégiques* (Deforges *Colline* 219)
>
> *il se réjouit à la limite de la réjouissance,* ***faisant*** *force claquements de langue et divers bruits de lèvres et* ***frappant*** *son assiette avec sa fourchette et* ***interpellant*** *le maître d'hôtel et* ***criant*** *que jamais il n'avait mangé aussi bien et* ***rotant*** *et* ***discutant*** *tout en se nourissant et* ***riant*** *et* ***résolvant*** *toutes questions et* ***expliquant*** *que "le conseiller d'ambassade est plus fort que l'ambassadeur car il conseille l'ambassadeur (...)" et* ***énonçant*** *que lorsqu'on écrit à une société anonyme il faut lui dire madame si elle est vieille, et* ***grondant*** *les domestiques et les* ***questionnant*** *sur leurs gains et parentés et* ***enfournant*** *subrepticement dans ses poches biscuits et petits fours qui feraient la joie de sa progéniture et* ***demandant*** *des recettes culinaires au maître d'hôtel (...) et* ***racontant*** *des histoires infinies et* ***chantant*** *à tue-tête que la vie était belle et* ***s'empiffrant*** *des deux mains* (Cohen *Mangeclous* 376)

Léa s'arrêta et porta les mains à son coeur, ***tentant*** *d'en comprimer les battements,* ***prise*** *d'une envie folle de s'enfuir* (Deforges *Colline* 366)

Mais je ferai aussi un petit traité avec l'Italie car je suis un peu fasciste, ***étant*** *homme de supériorité et par conséquent* ***aimant*** *la hiérarchie* (Cohen *Mangeclous* 326)

Konstruktionen kan også forlænges med ét participium som oververbum i forhold til det næste:

Autoritaire, elle m'avait contraint à l'immobilité, me ***prenant*** *aux épaules, me* ***forçant*** *à m'asseoir* (Gallo *Rois* 23)

Chaque jour, je suis descendu au cellier, y ***passant*** *plusieurs heures,* ***mettant*** *de l'ordre dans mes notes* (ib. 22)

Puis, après l'avoir raccompagné, il était revenu, se ***penchant*** *sur le lit,* ***regardant*** *l'enfant que je serrais contre moi* (ib. 227)

Også her kan sammenhængen understreges af et *ainsi*:

Il lui prit la main, la força à le suivre; et tous deux galopèrent, côte à côte, ***pliant*** *le dos,* ***traversant ainsi*** *l'espace découvert* (Zola *Débâcle* 258)

L'angoisse déformait les contours des choses, exagérait les gestes, ne ***laissant*** *passer que certains détails sans importance et leur* ***donnant ainsi****, dans ma mémoire, une importance démesurée* (Gary *Vestiaire* 208)

Co-verbet kan også indgå i en anden i forvejen sekundær prædikation:

Enfin, il faut empêcher le troupier de boire sa solde, ***imitant en cela*** *les excès de certains "officiers subalternes" qui se saoulent dans leurs popotes* (Miquel *Guerre* 415)

La lune s'était levée et si d'aucuns virent passer, ***s'avançant*** *sur les diguettes, cette colonne de statues d'argile, ils ne manquèrent pas de s'enfuir en silence* (Deforges *Colline* 304)

Participium 1. og 2.

Selv om forskellen af og til kan være subtil, er der en klar forskel mellem participium 1. som frit prædikativ og participium 2. (gérondif) som adverbial, jf. VIII, 3.5.3 og Herslund (2006). I det første tilfælde er der nemlig, som vist, tale om forskellige sider af samme situation, i det andet om to mere eller mindre samtidige situationer, hvilket understreges ikonisk af den løsere konstruktion med *en*:

> *et là, elle vit un général sortir **en jurant** de l'hôtel de la Croix-d'Or, puis galoper rageusement, au risque de tout écraser* (Zola *Débâcle* 235)

Denne forskel er klar, når de to former optræder sammen:

> *Deux vieilles passèrent **en trottinant**, **portant** des paniers empilés les uns sur les autres* (Deforges *Colline* 322)

> *Tous deux revoyaient la même scène: lui, cette femme aux cheveux dénoués, en costume vietnamien, qui courait, **butant** contre les rails, **en lui tendant** les bras* (ib.150)

> ***En éclatant** de rire devant leur mine stupéfaite (...), la sultane s'est levée **mettant** fin à l'entretien* (Mourad *Princesse* 21)

I det sidste eksempel bryder sultaninden ud i latter og rejser sig, og i og med at hun rejser sig, afslutter hun samtalen. Men kontrasten er også klar i par som følgende:

a. *Mais je me sentais pris, **en la voyant**, d'une pitié étrange* (Gary *Vestiaire* 114)
b. *Elle attendait, **m'observant** d'un oeil critique* (ib. 115)

a. *il fut repris d'inquiétude, **en comprenant** quelle peine ils auraient à franchir les obstacles entassés là* (Zola *Débâcle* 540)
b. *Elle en fut attristée, **ressentant** ce départ comme un abandon* (Deforges *Soie* 299)

a. *"Je commence à connaître les plantes de la taïga par coeur", dit Albertine, **en versant** de cette soupe dans leurs assiettes* (Makine *Testament* 86)
b. *– Agha, dit-elle enfin, **émergeant** de son long silence* (Mourad *Princesse* 23)

Og hvis man i eksemplerne ovenfor erstatter participium 1. med et participium 2., får man en helt anden betydning frem, hvor der foreligger to situationer, jf. for eksempel:

> *Le Vieux Salaud décrochait aussitôt, comme s'il s'était trouvé à côté de l'appareil, **attendant** l'appel* (Gallo *Rois* 50)

> *Le Vieux Salaud décrochait aussitôt, comme s'il s'était trouvé à côté de l'appareil, **en attendant** l'appel.*

I det første tilfælde er oversættelsen: '... sad ved siden af telefonen og ventede på opringningen', mens den i det andet snarere er: '... sad ved siden af telefonen, mens han ventede på opringningen'. En lignende forskel har man i par som følgende:

a. *Enfin, d'un pas somnambulique, je quittai la cuisine et* ***sortant*** *dans la rue je marchai dans la neige fondue* (Makine *Testament* 192)
b. ***En sortant*** *de la librairie, je traversai la ville* (ib.281)

a. ***Entrant*** *dans Grandson, ils découvrent les pendus du mercredi des Cendres* (Soisson *Charles* 276)
b. ***En s'enfuyant*** *de Grandson, Charles s'arrête quelques instants à Jougne* (ib. 277)

a. *Au bar, les* ***voyant****, Lucien Bodard leva son verre* (Deforges *Colline* 216)
b. ***En la voyant****, les enfants interrompirent leurs jeux et leurs cris, la* ***regardant****, attentifs et craintifs à la fois* (ib. 361)

a. *M. Sainteny nous a écrit,* ***s'inquiétant*** *lui aussi de savoir ce que tu devenais* (Deforges *Soie* 260)
b. ***En riant****, le jeune homme dit qu'il lui en faisait cadeau* (Zola *Débâcle* 427)

I forbindelse med direkte tale udvides det anførende verbum, *inquit*-verbet, ofte med et participium, enten participium 2. eller participium 1. som co-verbum. I sådanne forbindelser kan kontrasten mellem co-verbum og den adverbielle gérondif være tydelig. Man kan nemlig skelne tre tilfælde. I det første er der tale om en ledsagende omstændighed, som er klart forskellig fra selve ytringssituationen, hvor den talende med andre ord gør noget samtidig med replikken. Her er gérondif enerådende:

– *Je n'en peux plus, fit-elle* ***en reposant*** *ses baguettes* (Deforges *Soie* 154)

– *Hélène, reprit le vieillard* ***en la regardant*** *avec attention, ne dois-je plus te revoir?* (Balzac *Femme* 290)

– *Adieu, ma chère, dit-il* ***en embrassant*** *sa femme* (ib. 79)

Corrupteur! dit simplement Mangeclous ***en lui tournant*** *le dos* (Cohen *Mangeclous* 247)

– *Je suis un homme politique, dit Mangeclous* ***en clignant*** *de l'oeil* (ib. 246)

– *Non, fit-elle* ***en glissant*** *à terre* (Deforges *Soie* 331)

Der kan også være tale om en beskrivelse af selve replikken, den måde det bliver sagt på. Her hersker gérondif tilsyneladende også enevældigt:

> *– Une vie de femme, répondit la fille* ***en murmurant*** (Balzac *Femme* 260)
>
> *– Enfant, dit le général* ***en élevant*** *la voix* (ib.)
>
> *De toute façon, a-t-elle ajouté* ***en riant*** *(...) j'ai toujours pensé que c'est faire injure à une belle fourrure que de lui offrir un visage ridé* (Mourad *Princesse* 230)

Og det kan endelig være den typiske co-verbum situation, hvor participiet udvider *inquit*-verbet og beskriver situationen med andre ord:

> *– Mais cette solution semble avoir la faveur du gouvernement, objecta Tavernier,* ***interrompant*** *le général* (Deforges *Soie* 34)
>
> *– Agha, dit-elle enfin,* ***émergeant*** *de son long silence* (Mourad *Princesse* 23)
>
> *– D'où vous venez? finit-il par demander avec un fort accent alsacien,* ***criant*** *pour dominer le bruit* (Deforges *Colline* 326)

Men kontrasten bliver helt subtil, når der rent faktisk kun kan være tale om én situation, men alligevel bruges gérondif:

> *– Savons-nous jamais, dit-elle* ***en continuant****, à quel être nous lions nos destinés?* (Balzac *Femme* 259)
>
> *– Sans mon mari, dit-elle* ***en l'interrompant****, je devine* (ib. 282)
>
> *– Oh! heureuse! reprit-elle* ***en s'interrompant*** *elle-même* (ib. 283)
>
> *– Vous gêné-je? demanda le corsaire* ***en rompant*** *le silence et regardant sa femme* (ib. 288)

Man kan se sådanne tilfælde som udtryk for to forskellige synspunkter, jf. nedenfor.

Mens participium 1. som co-verbum bibringer ny og den i sammenhængen vigtigste information, bibringer participium 2. som tidsadverbial ofte forudsigelig eller ligefrem præsupponeret information, som det jo er normalt for en underordnet verbalform. Lige som en temporal ledsætning udtrykker participium 2. en selvstændig situation, som står i et eller andet temporalt eller instrumentalt forhold til oververbet:

> *Le surlendemain matin, du haut de son balcon, Salomon ameuta la population* ***en soufflant*** *dans sa conque* (Cohen *Mangeclous* 102)

At participium 2. udtrykker en selvstændig, men tilknyttet verbalsituation understreges ikonisk af statusmærket *en*, som eventuelt kan udvides med *tout*:

> *Mangeclous, qui avait cessé de fouetter Salomon et qui le serrait convulsivement dans ses bras* ***tout en l'embrassant*** *sur le front, arrêta brusquement ses effusions* (Cohen *Mangeclous* 36)

> *Ceci dit, il se mit en devoir de balayer sa chambre* ***tout en essayant*** *de siffloter* (ib. 13)

Participium 2.'s relative selvstændighed fremgår også af, at det i modsætning til participium 1. kan være fokus i en sætningskløvning:

a. *C'est* ***en comptant*** *les pas que je traverse le boulevard* (Pennac *Bonheur* 52)
b. *Il pressa le pas,* ***arrachant*** *ses pieds des trous qu'ils formaient dans le sol* (Vian, cit. Posander 1980:23)
C'est* ***arrachant* *ses pieds des trous (...) qu'il pressa le pas.*

Men denne relativt selvstændige situation er også underordnet og som en tilsvarende ledsætning altså ikke asserteret. Derimod er et participium 2.'s information oftest forudsigelig, forudset eller ligefrem præsupponeret, jf. Gettrup (1977:217 ff., 269 f.). Derfor har et foranstillet participium 2. ofte en anaforisk funktion, idet det genoptager et foregående verbum og knytter det sammen med et følgende – nemlig oververbet – ved at situere det temporalt, jf. Herslund (2003a, 2006):

V_1 [[Participium 2.] V_2]

Denne anaforiske funktion er klar i eksempler som følgende:

> *elles disaient à ma mère que j'étais "une vraie petite maman".* ***En disant*** *ça elles se penchaient vers moi avec une figure molle comme si elles allaient se mettre à couler* (Rochefort, cit. Gettrup 1977:218)

> *Une semaine plus tard la petite captive avait repris conscience.* ***En ouvrant*** *les yeux, elle avait aperçu (...) le très doux et très beau visage de son père* (Mourad *Princesse* 16)

> *La guerre sous-marine avait incontestablement gêné le ravitaillement des grandes villes et des populations ouvrières (...)* ***En frappant*** *sa flotte marchande, les Allemands menaçaient effectivement son ravitaillement* (Miquel *Guerre* 447)

> *Mais comment, se demandait-elle, enlever ce bandeau? Il faisait partie d'elle-même, si collé à ses prunelles qu'**en le retirant** elle risquait de s'arracher les yeux* (Mourad *Princesse* 129)

hvor man i det første eksempel har gentagelse af samme verbum.

Denne funktion er særligt oplagt ved sekvensskifte:

> *la bourgeoisie, en même temps, s'écartait, sans le vouloir, de la France tout court.*
> ***En accablant** le régime, elle arrivait, par un mouvement trop naturel, à condamner la nation qui se l'était donné* (Bloch *Défaite* 199)

> *– Vous déjeunez, vous faites les antiquaires ... Ma parole, vous vous croyez en plein Paris!*
> *Tout **en devisant**, ils s'étaient dirigés vers le bloc opératoire où l'on pansa Léa* (Deforges *Colline* 235)

og understreges ved at blive fokaliseret i en sætningskløvning:

> *Bientôt lui aussi fut gagné par le fou-rire. C'est **en riant** qu'il prit Léa dans ses bras* (Deforges *Tango* 131)

> *Avec rage, elle retira ses vêtements et se jeta sous la douche. Ah, se laver de tous ces souvenirs, de toutes ces images, ne penser qu'à la joie d'être soudés l'un à l'autre ... L'avenir, avec lui, ne pouvait être fait que de bonnes surprises (...) Tous ceux qu'elle aimait, Léa les voulait heureux autour d'elle. La guerre était finie, le temps de la paix et du bonheur était revenu.*
> *C'est **en chantant** qu'elle sortit de la douche* (Deforges *Tango* 125)

> *J'ai juste le temps de m'adosser à un arbre pour ne pas me répandre une seconde fois. C'est **en comptant** les pas que je traverse le boulevard pour entrer chez Koutoubia* (Pennac *Bonheur* 52)

Konklusion om participiets to status

I nogle tilfælde synes det alligevel at være vanskeligt at skelne de to status. Den analyse, vi har foreslået, går altså ud på, at participium 1. i den funktion, man oftest beskriver som frit prædikativ, mest rimeligt analyseres som et co-verbum, som i et komplekst prædikat med sit oververbum udgør den leksikalske vægt og dermed det informationsmæssigt vigtigste. Herved står participium 1. i modsætning til participium 2. (gérondif), som betegner en selvstændig, men med oververbet samtidig situation, jf. de to følgende eksempler fra Gettrup (1977:229 f.):

a. *en traversant la place Saint-Sulpice, il s'est heurté contre un banc et il est tombé* (Butor)
b. *Traversant la route, il prit dans les champs pour gagner la forêt* (Aymé)

I a. er de to situationer samtidige: Den af oververbet betegnede udspiller sig på baggrund af den i gérondif-syntagmet beskrevne. Men forholdet mellem dem er helt tilfældigt. I b. derimod betegner participium 1. en nødvendig forberedende og initial fase af den af oververbet beskrevne situation. Det er altså et co-verbum.

Hvor co-verbet således udtrykker, at to situationer supplerer hinanden og flyder mere eller mindre sammen, så signalerer participium 2. ikonisk ved elementet *en*, at der er en afstand mellem to situationer, selv om de tilfældigvis foregår samtidigt. Men dette udelukker ikke, at gérondif tilsyneladende kan have samme værdi som participe présent og betegne en side af den af oververbet beskrevne situation eller ligefrem det samme, jf. følgende eksempel fra Gettrup (1977:225):

> *On jugeait qu'elle avait fait un pas énorme en revenant et qu'elle méritait la paix* (Duras)

hvor *en revenant* uimodsigeligt betegner det samme som *avait fait un pas énorme*. Men eksemplet støtter faktisk den her foreslåede fortolkning, for det gérondif-syntagmet her udtrykker, er en objektiv beskrivelse af det, oververbet giver en subjektiv analyse af, jf. Gettrups udlægning: "On peut décrire le rapport sémantique entre les deux verbes, en disant que ceux-ci se réfèrent à un seul acte concret de telle façon que le gérondif donne une description "objective" et le verbe fini une appréciation de cet acte". Det gérondif her udtrykker, er altså et andet synspunkt end oververbets på den samme situation, som derved bliver spaltet i to, netop ved anvendelsen af gérondif. Det samme fænomen kan ses i følgende:

> *... Isabeau de Bavière qui (...) renia le dauphin* ***en prétendant*** *qu'il n'était pas le fils du roi* (Makine *Testament* 153)

> *Peut-être,* ***en l'interrogeant*** *ainsi,* ***en le poussant*** *à agir, lui avait-on permis de franchir cette passe* (Gallo *Rois* 337)

> *En classe, on lui avait menti* ***en lui ressassant*** *que ces colonies lointaines, c'était la France* (Deforges *Soie* 327)

Denne præsentation af én situation som to ved anvendelsen af participium 2. er meget almindelig ved beskrivelsen af bevægelser, hvor et konkret bevægelsesverbum i participium 2. udtrykker det objektivt konstaterbare (*courir, trébucher*), mens oververbet udtrykker forfatterens fortolkning af bevægelsen (*quitter, avancer*):

Nhu-Mai quitta la scène ***en courant*** (Deforges *Soie* 301)

Le légionnaire poussait devant lui un petit homme qui avançait ***en trébuchant****, bras levés* (ib. 280)

Og det er den samme mekanisme, man kan se i anvendelsen af participium 2. ved *inquit*-verbum som diskuteret ovenfor, selv om forskellen her mellem de to participier kan synes hårfin:

– Savons-nous jamais, dit-elle ***en continuant****, à quel être nous lions nos destinés?* (Balzac *Femme* 259)

– Sans mon mari, dit-elle ***en l'interrompant****, je devine* (ib. 282)

Eksemplerne kan dog også analyseres mere indgående, hvorved man ser, at de illustrerer det almindelige mønster, hvor participium 2. jo er "rigtigt" underordnet (Herslund 2003a, b). Hvis man bytter de to bevægelsesverber i eksemplerne ovenfor om, får man:

Nhu-Mai court en quittant la scène.
L'homme trébuche en avançant.

og man ser, at verbalsituationen i participium 2. nu bliver præsupponeret, hvilket den ikke var i eksemplerne ovenfor. Dette fænomen bygger på en kombination af de to typer bevægelsesverber, inakkusative og inergative, jf. Kapitel I, 2.2 og III, 5.:

V_{inak} *en* V-*ant*$_{inerg}$

hvor det inergative verbum leksikaliserer MÅDE. Der er med andre ord en forudsætningsretning mellem de to verber, idet beskrivelsen af bevægemåden forudsætter selve bevægelsen og dennes retning:

BEVÆGELSE > BEVÆGELSE + MÅDE

Hvis der byttes om på verberne, afløses denne leksikalsk determinerede forudsætning – V_{inerg} forudsætter V_{inak} – af en tekstuelt determineret, da:

Nhu-Mai court en quittant la scène.
L'homme trébuche en avançant.

ikke giver mening uden en kontekst, hvor *en quittant, en avançant* kan forudsætte noget andet og er forberedt for eksempel ved den oplysning, at Nhu-Mai har til hensigt eller er lige ved at forlade scenen, eller at manden faktisk er i færd med at gå fremad.

Det er dette fænomen, at participium 2. i modsætning til participium 1. forudsætter noget andet, Gettrup (1977:217 f.) belyser med eksemplerne:

a. *Je me rase en chantant.*

b. *Je chante en me rasant.*

a. svarer til *quitte en courant*, idet *raser* angiver en banal, dagligdags situation, som kan tjene som forudsætning for *en chantant*: Der er en naturlig forudsætningsretning, som i dette tilfælde ikke er leksikalsk, men konventionelt determineret. Sådanne leksikalsk eller konventionelt determinerede participium 2. kan ikke have temporal værdi, og kan derfor ikke situere oververbet temporalt, jf. Gettrup (1977:218). I b. derimod er der ikke nogen naturlig forudsætningsretning mellem de to verber, og *en me rasant* skal derfor hæftes på noget andet, for eksempel være anaforisk i forhold til foregående kontekst ("jeg skal til at gøre mit morgentoilette"), eller være almindeligt kendt. Kun sådanne kontekstuelt determinerede participium 2. kan situere oververbet temporalt: Til at situere noget må man jo bruge noget kendt eller i hvert fald forudsat kendt, jf. Gettrup (1977:218).

Det participium 2., der således ledsager et bevægelses- eller ytringsverbum – og eventuelt andre typer verber – og forudsætter det leksikalsk (*quitter – en courant, dire – en levant la voix*) har lige som participium 1. status af co-verbum og kan lige så lidt som det tjene som temporal forankring af oververbet, hvorfor man forstår, at de to former mødes her:

a. *Leurs entraves les obligeaient à marcher à petits pas,* ***trébuchant*** *contre les racines. Accrochés par les épineux, giflés par les branches, ils trottinèrent pendant des heures dans l'enfer végétal,* ***montant***, ***descendant***, ***tournant*** *à droite, à gauche* (Deforges *Soie* 284)
b. *Le légionnaire poussait devant lui un petit homme qui avançait* ***en trébuchant****, bras levés* (ib. 280)

a. *– Mais cette solution semble avoir la faveur du gouvernement, objecta Tavernier,* ***interrompant*** *le général* (Deforges *Soie* 34)
b. *– Sans mon mari, dit-elle* ***en l'interrompant****, je devine* (Balzac *Femme* 282)

I begge tilfælde fungerer participiet som co-verbum i en meget tæt forbindelse med oververbet, så tæt at både participium 1. og 2. kan siges her at være knyttede til oververbets rod og ikke modificere det som finit størrelse, altså situere det temporalt (jf. Herslund 2003b): De to verbalformer deler tempusmorfem, nemlig oververbets. Hvor participium 1. som co-verbum fører oververbet og dermed hele verbalsituationen videre, nøjes participium 2. med at uddybe og beskrive verbet nærmere. Og der er en minimal forskel mellem dem i disse anvendelser, idet participium 1. som co-verbum integreres som delaspekt af verbalsituationen, mens participium 2. snarere ses som tæt integreret med verbalroden eller som en ledsagende omstændighed, åben for fortolkning som udtryk for et andet synspunkt.